MÉLTÓAN ÜNNEPÜNKHÖZ

30

ÜNNEPÜNKHÖZ MÉLTÓAN

(Segédanyag felszabadulásunk 30. évfordulójának megünnepléséhez)

Magyar—Szovjet Baráti Társaság

1974

A kötetet írták és összeállították:

Csaplár Katalin
Drucker Tibor
Garamvölgyi József
Gál Iván
Grósz László
Ikladi Lajosné
Janek Józsefné
Dr. Karsai Elek
Károlyi Györgyné
Keleti István
Kelemen László
Kövessi Erzsébet
Kurcz György
Mitru Ibolya
Varga János

Kiadja a Magyar—Szovjet Baráti Társaság
Felelős kiadó: Hernádi László
Felelős szerkesztő: Reményi József Tamás

Ifjúsági Nyomda 10164—74. Felelős vezető: Méri György

ELŐSZÓ

A Fővárosi Művelődési Ház, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár és a Magyar—Szovjet Baráti Társaság közös munkájával született e kiadvány, mely segítséget nyújthat az üzemek, termelőszövetkezetek, intézmények kollektíváinak, a szocialista brigádoknak, az iskolák tanárainak s diákjainak, a művelődési otthonok aktivistáinak. Társaságunk valamennyi tagcsoportjának abban, hogy méltóképpen ünnepeljék hazánk felszabadulásának 30. évfordulóját. A kiadvány azt a célt szolgálja, hogy a jól szervezett, tartalmas megemlékezések mellett az ünnep váljék részévé mindennapos politikai és kulturális tevékenységünknek, hiszen az évforduló nagyszerű alkalmat ad áttekinteni a demokratikus Magyarország három évtizedének küzdelmeit, eredményeit, tanulságait.

E sokoldalú szemléhez kiadványunk szervezési tanácsokat ad, részletezi a klubfoglalkozások lehetőségeit, téma-tervet közöl az előadásokhoz, bemutat egy vetélkedő-mintát, szerkesztett irodalmi műsorokat és versszemelvényeket tartalmaz, felhívja a figyelmet a kiadók jubileumi könyveire, a múzeumok ünnepi kiállításaira, a három évtized legaktuálisabb filmjeire. Mindezeken kívül ismerteti felszabadulásunk, majd a magyar—szovjet gazdasági kapcsolatok harminc évének krónikáját. A sort ajánló bibliográfiák zárják, amelyek jó alapot adnak önálló kutatómunkához, műsorok, előadások megtartásához.

A MŰVELŐDÉSI OTTHONOK, KLUBOK JUBILEUMI PROGRAMJÁRÓL

Sokéves tapasztalat: nemzeti-politikai évfordulóink megünneplése jobbára egyszeri eseményként, megcsontosodott sablonok szerint történik. Nagyterem, színpad, nézőtér, elnöki asztal, ünnepi beszéd, ünnepi műsor...

Olykor — úgy tűnik — már-már a műsorszámokat is kívülről tudjuk. Holott egy-egy politikai-történelmi évforduló — különösen hazánk legnagyobb nemzeti ünnepe — ennél többre kötelez!

Az évforduló megidézi a múlt eseményeit, elindítja az emlékezést és önvizsgálatot, figyelmünket „közös dolgaink"-ra irányítja.

Hazánk felszabadulásának 30. évfordulója szinte kínálja a közművelődés munkatársainak, a társadalmi szervezetek aktivistáinak a közvetett, ugyanakkor *aktív* politizálás lehetőségét, a tervszerű, folyamatos (és nem kampányszerű) munkát.

Az alábbiak során néhány otlettel, javaslattal szeretnénk segítséget nyújtani az évforduló jegyében végzendő közművelődési munkához.

Általános szempontok

Egyre inkább gyakorlattá válik, hogy a közművelődési munkatervek nevelési célokra épülnek, komplex módon felhasználva a rendelkezésre álló legalkalmasabb formákat, eszközöket, amelyek az embereket a közművelődés aktív résztvevőivé teszik.

A nevelési célokra épülő tervezési rendbe kell beépülnie a jubileumi évforduló ünnepi rendezvénysorozatának is, amely a négy fő nevelési terület,

a marxista világnézet erősítése,
az általános és szakműveltség fejlesztése,
az esztétikai nevelés, ízlésformálás,
a művelődés és szórakozás

realizálásához gazdag lehetőséget biztosít.

Az évforduló rendezvénysorozata erősítse a magyar—szovjet barátságot, a szocialista hazafiság és az internacionalizmus eszméjét. Fejezze ki népünk háláját a hazánkat felszabadító Szovjetunió iránt. Mutassa be azt a sokoldalú segítséget, amelyet a Szovjetunió nyújtott szocializmust építő munkánkhoz.

Emlékezzünk népünk legjobbjaira, azokra a kommunistákra, forradalmárokra, akik a negyedszázados ellenforradalmi terror időszakában hősi, sok áldozattal járó harcot vívtak népünk szocialista jövőjéért.

Tudatosítsuk a felszabadulás óta eltelt harminc év építő munkájának eredményeit, a gazdasági, a politikai, a kulturális és az ideológiai életben. Mutassuk be, hogy dolgozó népünk ezt a nagyszerű, eredményekben gazdag utat a párt, a munkásosztály vezetésével érte el, egyre szorosabbra fűzve az együttműködés szálait a szocialista világrendszer tagjaival.

A fő figyelmet a szocializmus építésének mai feladataira irányítsuk, az MSZMP Központi Bizottsága márciusi, közművelődési határozatának szellemében.

A következőkben a tervezés két alapvető lehetőségét jelöljük meg:

1. A művelődési otthonok módszertani tevékenységét,
2. művelődési otthonok (intézmények, üzemek stb.) helyi, belső tevékenységét.

A művelődési otthonok módszertani tevékenysége:

A művelődési intézmények a közéleti-társadalmi élet színterei, a közművelődési munkamegosztás fontos láncszemei.

Feladatuk:

a környező üzemek, munkásszállások, társadalmi és tömegszervezetek közművelődési munkájának szakmai-módszertani segítése, a területi közművelődési tevékenység (múzeumok, könyvtárak, színházak, mozik stb.) összehangolásában való részvétel.

A művelődési intézmények segítséget nyújthatnak:

— a közművelődési tervek kialakításához, gyakorlati megvalósításához és értékeléséhez,
— módszertanilag segíthetik a művelődési szakterületeket,
— szakmai tanácsadással, közművelődési szolgáltatásokkal befolyásolhatják, megkönnyíthetik az üzemi kultúrfelelősök, szakterületi vezetők munkáját,
— segíthetik a szocialista brigádok jubileumi kulturális vállalásainak kialakítását és megvalósítását,
— tapasztalatcseréket, szakmai bemutatókat rendezhetnek üzemi kultúrfelelősök, ifjúsági klubvezetők, művészeti csoportok és szakkörök vezetői számára,
— vándorkiállításokat biztosíthatnak az üzemi kulturális tevékenység kiegészítésére,
— műsorokat adhatnak a vállalati jubiláris ünnepségekhez,
— kiállításokkal, filmekkel, művészi programokkal, könyvajánlásokkal és előadók felkérésével segíthetik a párt-, a KISZ- és a szakszervezeti szervek jubileumi programjait,
— a művelődési házak jubileumi programjaik propaganda anyagait rendszeresen eljuttathatják a munkahelyek szakszervezeti bizottságaihoz;
— az ifjúsági klubvezetőknek bemutató foglalkozást tarthatnak,
— az ünnepségekhez a reprezentatív, kulturált környezetet és gondos szervezést biztosíthatnak,
— az üzemekhez tartozó munkásszállások ünnepi műsorainak helyet adhatnak,
— szakmai segítséget nyújthatnak a körzetükbe tartozó iskolák ünnepi programjainak összeállításához.

Fordítsanak különös figyelmet a művelődési intézmények arra, hogy a hálózatukba tartozó intézményekkel konkrét feladattervek alapján működjenek együtt, a határidők és a felelősök feltüntetésével.

A művelődési otthonok (intézmények, vállalatok stb.) helyi, belső tevékenysége:

— Törekedjünk arra, hogy az évforduló ünnepi rendezvényei az intézmények és a művelődési közösségek egész éves munkájába szervesen beépüljenek, s ne egyszeri, az évfordulóhoz kapcsolódó kampányszerű programok legyenek;
— Ha egész éves munkára nincs mód, javasoljuk a megemlékezés ünnepi hetének megszervezését, önálló, de tartalmában egymásra épülő, műfajában egymást komplex módon kiegészítő programok kialakításával (pl. személtetett

TIT előadás a felszabadulás történetéről, önálló irodalmi est szocializmust építő munkánkról, a magyar film 30 éves termésből néhány mű bemutatása, tematikus fotókiállítás rendezése stb.). A központi unnepély — lehetőleg — ezekre épüljön;

— Amennyiben a helyi körülmények, adottságok csak az egyszeri, ünnepélyes megemlékezésre nyújtanak lehetőséget, az ünnepi műsor összeállításánál (megrendelésénél), az ünnepi beszéd megírásánál, az ünnepélyes külsőségek megteremtésénél, a már megszokott, sablonos megoldásokat, a patetikusságot, a protokolláris merevséget kerüljük el;
— Akár egyszeri ünnepségről, akár rendezvény-sorozatról, akár folyamatos munkáról van szó, a megemlékezések hangulata legyen közvetlen, bensőséges!
— A jubileumi programok középpontjába a felszabdulás óta eltelt három évtized gazdasági, társadalmi, politikai és kulturális eredményei, napjaink feladatai kerüljenek, mintegy egységben szemlélve az eddig megtett utat;
— A jubileumi kulturális tevékenység előkészítésekor ügyeljünk a munka egészének és részleteinek pontos tervezésére. Mérjük fel a helyi adottságokat, lehetőségeket (anyagi és személyi feltételeket), s ebből kiindulva készítsük el a megemlékezések fázisainak ütemtervét s az egyes események részletes, mindenre kiterjedő (határidő, felelős pontos megjelölésével) forgatókönyvét. Készítsük el a teljes jubileumi program részletes költségvetését is.
— Az igényeknek és szükségleteknek megfelelően a művelődési otthonok vegyenek részt a területi operatív bizottságok munkájában.

Tartalmi és módszertani javaslatok

A folyamatos jubileumi kulturális munka végzésének feltételei a művelődési kisközösségek keretein belül adottak, azok profiljához, éves munkaprogramjához igazodva, a belső nevelőmunka részét képezik. Tekintettel arra, hogy művelődési kisközösségek nemcsak a művelődési otthon típusú intézmények fenntartásában működnek, hanem üzemek, vállalatok, társadalmi szervezetek keretei között is (pl. klubok, szakkörök stb.), úgy véljük, hasznos segítséget nyújt, ha a Fővárosi Művelődési Ház (FMH) belső, jubileumi tervét — mintaként — közöljük, s egyben jelzünk néhány, az egyetemes mikroközösségek profiljának megfelelő jubileumi kapcsolódási lehetőséget is.

Az FMH — mintegy huszonkét, fenntartásában működő kisközössége részére — három fordulóból álló jubileumi pályázatot írt ki.

I. forduló: Jubileumi prorgamterv készítése az adott közösség munkaprofiljának megfelelően, minimálisan 4—5 foglalkozásra kiterjedő időszakra (munkaterv és forgatókönyv készítése). Beadási határidő: 1974. október 30.

II. forduló: A munkatervben foglaltak megvalósítása — nyilvános bemutatófoglalkozások (a kisközösségek egymás előtti bemutatkozása). Lebonyolítási határidő: 1974. december 31.

III. forduló: Szellemi vetélkedő az elmúlt 30 év történetéből és művelődéstörténetéből. A kisközösségek 5 fős csapattal képviseltetik magukat az egymás közti szellemi versenyben. Határidő: 1975. januártól folyamatos, döntő: 1975. február 13., Budapest felszabadulásának évfordulója.

Az FMH vezetősége a pályázaton legeredményesebben szereplő kisközösségeit nívódíjjal jutalmazza. A díjak átadására a központi ünnepségen kerül sor. Ugyancsak itt mutatják be — mintegy ünnepi műsorként — a pályázati II. forduló legjobb megoldásait is.

A háromfordulós pályázattal s a pályázatra épülő központi ünnepséggel oldja meg az FMH folyamatos, egymásra épülő jubileumi programját.

Fontos követelmény: a kisközösségek jubileumi programja kapcsolódjon a közösségek munkaprofiljához!

Javaslatok, példák kisközösségek részére

Szakkörök:

Biológiai szakkör: Feldolgozhatja — a szakköri tagok életkorától függően — a hazai biológiai kutatások eddig elért eredményeit, vagy látogatást szervezhet az 1974-ben épült Szegedi Biológiai Központba stb.

Kémiai szakkör: Megismertetheti a hazai vegyipar fejlődését, a nemzetközi munkamegosztásban elfoglalt helyét, üzemlátogatást szervezhet egy közeli vegyipari üzembe. A szakkör feldolgozhatja a jelentős kémiai felfedezések történetének hazai és nemzetközi állomásait 1945—75-ig. A biológiai szakkörrel közösen program lehet a hazai biokémiai kutatások megismertetése stb.

Bélyeg szakkör: Egyszeri vagy sorozatos kiállítást rendezhet az elmúlt harminc év alatt kibocsátott magyar bélyegekből. A jubileumi bélyegsorozatok kiadásához előadást, ismertetést készíthet.

Helytörténeti körök: Feldolgozhatják lakóhelyük, munkahelyük, iskolájuk, közművelődési intézményeik történeti fejlődését, kutató, gyűjtő, rendszerező munkával. A feltárt anyagokból kiállítást rendezhetnek, önálló kiadványt készíthetnek stb. (A helytörténeti munka lehetőségeivel a későbbiekben részletesen foglalkozunk.)

Tanfolyamok:

Nyelvtanfolyam: A nyelvismereti szintnek megfelelően az adott nyelven ismertethetjük a nyelvterület országa (országai) és hazánk kapcsolatának alakulását felszabadulásunk óta. Haladó szintű nyelvtanfolyamon a hallgatók is összeállíthatnak ilyen témakörben kiselőadásokat, melyeket képpel, filmmel, zenével is illusztrálhatnak.

Szabás-varrás tanfolyam: Kézenfekvő a 30 év divattörténetének, az új, korszerű textilanyagok készítésének ismertetése, lehetőleg a tanfolyamvezető és a hallgatók közös munkájával. A divattörténeti előadásokat divatbemutató, kiállítás színesítheti.

Balett-tanfolyam: Mivel a legtöbb helyen e tanfolyam hallgatói gyermekek — s a történeti jellegű előadások, magyarázatok életkorukat meghaladnák — javasoljuk, hogy az elmúlt 3 évtized táncstílusaiból tanítsanak be a nevelők néhány összeállítást növendékeiknek, színpadképes fokon. A táncok tanításakor mód nyílik alapfokú magyarázatra — a gyermekek értelmi képességeihez igazodó — történeti ismertetésre is.

Zene-óvoda: A népdalok és a gyermekdalok zenei anyagából állíthatnak össze tematikus zenei blokkot, melyek a gyermekek életkorának és képességeinek megfelelnek. Betanításukkor beszőhetők a társadalmi témák is. A produkciók legyenek bemutatóképesek.

Klubok:

Szocialista brigádklub: Sor kerülhet társadalomtörténti előadásokra, a hazai munkaversenyek történetének feldolgozására, üzemtörténeti gyűjtőmunkára, műhelynapok szervezésére. Helytörténeti séták a város nevezetes emlékeihez és a felszabadulás óta épült lakótelepekre, üzemekbe, szociális és kulturális intézményekbe.

Nyugdíjas klub: A baráti beszélgetések keretében történő emlékbeszámoló: a klub tagjai egymásnak mondják el az elmúlt évtizedek személyes jellegű történeteit. Egy-egy, erre vállalkozó klubtag az intézmény más jellegű kisközösségének (pl. ifjúsági klub) ugyancsak élménybeszámolót tarthat. Az elmúlt évtizedek irodalmi-zenei tükrözéseként előadásokat, irodalmi esteket szervezhet a klub. Gyűjthet és — kellő anyag begyűjtése után — kiállítást rendezhet a történelmet dokumentáló személyes tárgyakból, korabeli sajtótermékekből stb.

Fiatal Édesanyák klubja: Előadássorozatot rendezhet a nők helyzetére vonatkozó — 1945 óta hozott — szociálpolitikai intézkedésekről. Ki-ki beszámolót tarthat munkahelyével való jelenlegi (az anyasági segély időtartama alatti) kapcsolatáról s arról, hogyan lehetne e kapcsolatot élőbbé tenni.

Általános Ifjúsági klub: A jubileumi foglalkozások lehetőségei korlátlanok, mivel a klubközösség nem egy meghatározott érdeklődési körre épül. Törekedjünk hát arra, hogy a megszokott programokhoz, hangulathoz igazodva épüljenek be a megemlékezés fázisai. Pl. a szokásos ismeretterjesztő előadások tematikájába ne plusz előadásként kerüljön a történelmi megemlékezés, szervezzenek időszerű társadalmi kérdésekről fórum-szerű vitákat. Készíthet a klub önerőből irodalmi, zenei összeállítást (ha vannak vállalkozók, adják is elő az öszeállított műsort), készíthet kiállítást, szervezhet különböző tematikus játékokat; pl. utcájuk névadójának életéről, jelentőségéről. Kiselőadásokat tarthatnak; szervezhetnek vetélkedőket. Ha a klub tagjai szeretik a közös éneklést, tanuljanak meg néhányat az elmúlt 30 év hazai és nemzetközi mozgalmi dalaiból. Mind a dalok gyűjtése (pl. a NÉKOSZ dalai), mind a közös éneklés maradandó élményt nyújthat. Érdekes irodalmi jellegű kutatómunkának kínálkozik a felszabadító szovjet hadseregben harcoló költők Magyarországot köszöntő verseinek feltárása, azokból irodalmi műsor összeállítása. (A versek a szegedi Somogyi Könyvtárban találhatók.)

Fiatal Utazók klubja: A legtermészetesebbnek kínálkozó jubileumi program: a történelmi túrák szervezése. Pl. az első felszabadult falu (Battonya) és város (Makó), vagy az utolsó felszabadult falu (Nemesmedves); valamint a főváros felszabadulásának főbb színterei. A kirándulásokról készített diák, fotók, keskenyfilmek a klubfoglalkozásokon bemutathatók.

Hobby Klub: Tagjai elsősorban különböző tárgyak gyűjtésével foglalkoznak. Célszerűnek tűnik tehát a gyűjtött tárgyakból készítendő, kronológikus kiállítások, bemutatók szervezése, egy-egy érdekesebb csereakció élménybeszámolója.

Magnós Klub: A rendelkezésükre álló zenei és technikai eszközökkel segíthetik más kisközösségek ünnepi megemlékezéseit (zenei kíséret, hangeffektusok, illusztrációk készítése, hangfelvételek stb.). Összeállítást készíthetnek meglevő zenei anyaguk alapján az elmúlt 30 év hazai komoly- és könnyűzenei alkotásaiból, amelyeket szakmai vonatkozású előadás kísérhet.

Társastánc Klub: Felelevenítheti az elmúlt harminc év táncait, ezekből szerkesztett műsort állíthatnak össze, melyet saját közösségükben s más kisközösségek foglalkozásain is előadhatnak.

A tánctörténeti felkészülést és bemutatót kiegészítheti zenetörténeti ismertetés és a társadalmi ízlés alakulásának feldolgozása. A klub tagjai feldolgozhatják a hazai társastánc-mozgalom (vagy saját klubjuk) történetét, klubesteket rendezhetnek régi tagok vendégüllátásával, további életútjának bemutatásával.

Beat Klub: E klubban a zene, illetve a zenekar áll az érdeklődés középpontjában, ez az összekötő kapocs. A nagy létszám és a heterogén összetétel miatt ezek a klubok laza érdeklődésű közösségek, ezért célszerűbbnek látszik, ha extenzív módszerekkel szervezzük meg a jubileumi programokat. Pl. *tematikusan,* egymásra építve, mindig azonos napon (tehát a hó első, második stb. klubnapján), megismertetjük a klub tagjait más-más témakörök történetével, pl. az elmúlt 30 év *filmművészetével* (dokumentum és híradófilm történeti bemutatók válogatása), *irodalmi jellegű* összeállítás (irodalmi színpad, színjátszó együttes vendégjátéka — jubileumi összeállítás vagy pl. az Új írás szerkesztőinek meghívása stb.), *mozgalmi* dalok bemutatója (folk- és pol-beat énekesek meghívásával), *sporttörténeti* előadások (pl. a magyar olimpikonok szereplése az elmúlt 30 évben). Ha a klubban vannak amatőr alkotók (képzőművészek, filmesek, fotósok, versmondók stb.), részükre pályázatot, bemutatkozó versenyt szervezhet a klub. Rendezhet kiállítást — a gyűjtést a klub tagjaira bízva — pl. az 30 év hazai politikai humorából, karikatúráiból.

Folk-beat, pol-beat klub: A klub tagja számára a mozgalmi dalok gyűjtése (hazai és nemzetközi) a legmegfelelőbb jubileumi program. Az anyagok feldolgozása és bemutatása (az összeállított műsor) a klub keretéből kilépve más kisközösségek foglalkozásainak, ünnepi műsorainak is része lehet. Belső munkában a dalok gyűjtésekor a klub tagjai dolgozzák fel egy-egy politikai dal megszületésének történetét, elemezzék azok mozgalmi hatását.

Film-klub: A magyar film (játék- és dokumentumfilm, filmhíradó) történetének, jelentősebb állomásainak feldolgozása látszik célszerűnek. Javasolható a hazai és a nemzetközi filmművészet ifjúság-ábrázolásának összehasonlító elemzése, vagy kapcsolatfelvétel egy-egy amatőr filmklubbal, s közös előadások szervezése. E kötetben közöljük a normál és keskeny filmek tematikus jegyzékét.)

Amatőr művészeti csoportok, alkotókörök:

Fotókör: Rendezhet házi fotóköri kállítást. A képek válogatása, rendezése, azok együttes megbeszélése jó lehetőség a jubileumi program megvalósítására.

A fotókör tagjai váljanak intézményük, üzemük, vállalatuk „fotóriportereivé", vegyék fel a kapcsolatot a többi kisközösséggel, a szocialista brigádokkal.

Előkészített (tárlatvezetést) programként járjanak gyakrabban fotókiállításokra, az ott látottakat a közös munka részeként vitassák meg. Rendezhetnek előadásokat a fotótechnika és a fotóművészet 30 éves fejlődéséről. Rendezhet-

nek színes, tematikus, mai életünket bemutató diavetítéseket a kör tagjai — s a körön kívüli vendégek részére. Kiírhatnak házi (belső) diakép bemutatót (versenyt). Vegyenek részt a jubileumi év során meghirdetésre kerülő pályázatokon.

Amatőr-film klub: Kiírhat pályázatot tematikus filmek, illetve forgatókönyv készítésére, a művelődési otthon, üzem, vállalat életének megörökítésére, az egyes kisközösségek jubileumi felkészüléséről. Feldolgozhatja a hazai amatőrfilmezés 30 éves történetét, a kiselőadások tartásával tagjait bízva meg. Nyilvános — tematikus — amatőr filmvetítéseket rendezhet saját anyagából — ha nincs —, kölcsönzött anyagból. A tematikus filmek sorába iktathatók a szocialista országokban készült úti-filmek, felszabadulási emléktúrák filmjei, a metró építése stb. Meghívható a klubba egy-egy hivatásos filmes (rendező vagy operatőr).

Képzőművészkör: Rendezhetnek saját alkotásaikból tematikus tárlatot, házi kiállítást.

Kapcsolódjanak — témaválasztásukban — a mai magyar valósághoz. Az üzemek támogatásával dolgozó körök tagjai válasszák témául az üzemi életet. Így készült alkotásaikat az üzem egy-egy műhelyében mutassák be.

Tárlatlátogatásaikra hívjanak meg szocialista brigádokat, segítsék a vizuális kultúra mind szélesebb körű terjedését. Vegyék fel a kapcsolatot más képzőművészeti körökkel, szervezzenek közös programot, tapasztalatcserét.

Népdal Kör: A kör tagjai szervezzenek népdalgyűjtő utakat, a gyűjtött dalokat dolgozzák fel, a gyűjtésről tartsanak egymásnak élménybeszámolót. Az összegyűjtött, műsorba szerkesztett dalokat tanulják meg előadásra, s más közösségek programjába iktatva is mutassák be.

Kórus: Tanuljanak új, tematikus kórusműveket. Ez lehetőséget nyújt a mű megszületésének koráról, társadalmi hátteréről szóló előadás megtartására. Kapcsolatba léphetnek más kórusokkal, megismerkedhetnek azok felkészülési munkájával, tapasztalatcseréket rendezhetnek. Műsoraikkal látogassák meg a körzetükbe tartozó üzemeket, munkásszállókat, adjanak kamarahangversenyeket, tematikus összeállításban. A betanulásra javasolt kórusművek jegyzékét a mellékletben közöljük.

Zenekar: Tematikus összeállításban a zenekarok is állítsanak össze új repertoárt, betanulásuk itt is lehetőséget nyújt egy-egy mű megszületése társadalmi hátterének feldolgozására.

Műsoraikkal önállóan vagy kórussal közösen látogassák körzetük munkásszállásait, üzemeit, ipari tanuló intézeteit.

Operaegyüttes: A betanulásra kerülő mű kiválasztása és a betanulás folyamata nyújt lehetőséget az adott mű kapcsán zenei-irodalmi-politikai-társadalmi ismeretadó előadásokra. Feldolgozhatják a magyar operairodalom fejlődését, különös tekintettel a felszabadulás óta eltelt időszakra. Operaelőadások (mai magyar operák) közös megtekintését is megszervezhetik.

Báb-együttes: Tekintet nélkül a bábjátékosok életkorára, valamennyi bábcsoportnak, szakkörnek javasoljuk: szórakoztató-nevelő (már meglevő műsoraikkal) keressék fel az állami gondozottak nevelőintézeteit (óvodát, iskolát) és művészetükkel szerezzenek örömet a gyerekeknek. Javasoljuk továbbá, hogy vegyenek részt a Fővárosi Művelődési Ház pályázatán, amely családi és társa-

dalmi ünnepek megünneplésére alkalmas bábjátékok vagy szerkesztett bábműsorok, illetve a családi életben hasznosítható szokáskialakító, személyiségfejlesztő bábjátékok írására, mai életünkkel foglalkozó, a gyermek világképét tükröző mesék, versek, mondókák, dalok feldolgozására ösztönöz. (A felhívást a Fővárosi Művelődési Ház eljuttatja a csoportokhoz, vagy közvetlenül kérhető a Fővárosi Művelődési Házban.)

Néptánc-együttes: A hazai néptánc mozgalom fejlődését kutathatják fel a csoportok, s erről egy-egy tag beszámolót tarthat. Ugyancsak érdekesnek látszik az eredeti paraszttánc és a színpadi néptánckoreográfiák közti kapcsolat, illetve a „színpadraírás" ismertetése. Összeállíthatnak a hazai néptánc fejlődési vonalát bemutató kamaraelőadásokat. A népművészet iránti, napjainkban tapasztalható nagyfokú közönségérdeklődést kielégítve kötetlen keretek között mutathatnak be többrétegű népművészeti ismeretterjesztő programokat üzemekben, munkásszállásokon, szakmunkásképző intézetekben.

Irodalmi színpad, színjátszó együttes: Az ünnepi produkcióra való felkészülést sokrétű belső nevelőmunka segítheti: pl. irodalomtörténeti kiselőadások tartása előre meghatározott, de választható témák közül. Így:

— a felszabadulás élménye a Nyugat III. és IV. nemzedékének költészetében,
— a felszabadulás utáni népi költők,
— a szocialista elkötelezettség a Tűztánc és a Tiszta Szigorúság című antológiák műveiben.

Az egyes előadások illusztrálására a színpad más tagjainak közreműködésével műsorokat rendezhetnek az előadók. Kiírható műsorszerkesztői belső pályázat a csoport tagjainak, különböző tematikus meghatározásokkal, pl.: történelmi-politikai kabaréhoz alkalmas műsorok összeállítása. A legjobb számokat megtalálóik maguk rendezhetik, játszhatják.

Belső előadói verseny is kiírható. Az együttes tagjai három szabadon választott verssel készülhetnek, a verstematikát azonban megszabjuk a versenykiírásnál, pl.:

— a veszély érzetét megfogalmazó vers vagy próza, a háború előtti irodalomból,
— irodalmi mű a háború éveiből,
— a haza, az ember, a szellem felszabadulását ismertető vers vagy próza.

Az értékelésnél a művészi teljesítményen túl kerüljön értékelésre a három választott mű gondolati egybehangzása, dialektikája is.

A könyvtárak szerepe

A könyvtári munka kapcsolódjék az irányító szerv, intézmény jubileumi programsorozatához; a körzetében működő művelődési házak, üzemek, az adott kerület kulturális munkatervéhez. Fontos szempont, hogy hosszú távon hasznosítható feladatokat oldjunk meg. Például: az elkészített irodalomjegyzék megőrizhető a későbbi tájékoztató munka számára, sőt évenként gyarapítható, továbbfejleszthető.

Kézenfekvő lehetőség a vetélkedőkre készülő szocialista brigádok, szakmunkás tanulók, művelődési körök segítése a megfelelő könyvek ajánlásával, ismertetésével.

Az évfordulóhoz kapcsolódó politikai, gazdasági, művelődéstörténeti stb. könyvekről annotált jegyzék állítható össze, amely tartalmazza az összefoglaló jellegű és a résztémákat tárgyaló műveket, cikkeket. Az évfordulóra megjelenő kiadványok jegyzékét is elkészíthetjük. Eseménynaptár-szerűen közölhetjük az 1945—75-ös évek magyar történelmének kronológiáját.

Kapcsolódjunk be a jubileumi olvasópályázatba, annak sikere érdekében szervezzünk csoportos beszélgetéseket, vitákat az ajánlott alkotásokról. Állítsunk össze ideiglenes gyűjteményt és helyezzük el azt az olvasószolgálatnál. Figyeljük a kiállított könyvek olvasottságát, amelyből tapasztalatokat nyerhetünk a propagandamunka, az olvasószolgálati tevékenység eredményességéről.

Kiállítások készítésével is kapcsolódhatunk valamennyi kisközösség programjához. Mutassuk be megváltozott életünk mozzanatait, a kerület, a város irodalmi hagyományait, készítsünk tablót az utcák névadóiról. Az ünnepi időszakban alkalmi kiállításokat rendezhetünk az elmúlt 30 év magyar prózájából, költészetéből, drámairodalmából.

Számos lehetőség kínálkozik a helyismereti tevékenység színesítésére:

— egykor ott élt írók, költők művei,
— a korabeli helyi sajtó (fénymásolatokkal),
— levéltári dokumentumok, tárgyi emlékek, plakátok,
— városismertető művek,
— a helyi könyvkiadás,
— a helyi tudományos élet szellemi termékeinek bemutatásával.

A rendezvények sorában megszervezhetjük az elsőkönyves írók találkozóját. Könyvismertetéseket tarthatunk a felszabadulás utáni évek irodalmi alkotásaiból.

Kiskönyvtáros szakkör feladata lehet hazánk könyvtárügye alakulását bemutató tabló készítése; a kerület könyvtári helyzetének megismerése; beszélgetés egy népművelővel vagy könyvtárossal, aki közvetlenül a felszabadulás után indult el pályáján; jubileumi könyvjelző készítése.

Gyermekklubban javasolható: vetélkedő, szavalóverseny, az ének-zene tagozatos népdal, gyermekdal-verseny szervezése; rajzpályázat a felszabadulással kapcsolatos olvasóélményekről; színes diafilm vetítése, amely az eltelt 30 év építészeti alkotásait, ipari és egyéb létesítményeit mutatja be; a nyugdíjas klub egyik tagjának beszámolója a háborúval, a felszabadulással kapcsolatos emlékeiről.

Az ünnepi megemlékezéseknek jelentős nevelőereje van. Hatása azonban nagymértékben csökkenhet, sőt ellenkezőjére fordulhat, ha a megemlékezés módja nem felel meg az adott közösség várakozásának, vagy éppen a mértéktartás hiánya zsúfoltságot eredményez.

A központi ünnepségekre általában azok a meghívottak jönnek el, akik munkájuk vagy társadalmi funkciójuk alapján arra méltóvá váltak. Már a meghívás is kitüntető megbecsülést jelent. Néhány vállalatnál szép szokás, hogy a politikai ünnepségeket a termelésben, a munkaversenyben élenjárók, törzsgárda tagok ünnepségének is tekintik. Felszabadulásunk évfordulója e szép szokás további ápolását indokolja, hiszen a kiemelkedően végzett munkáról, a közösség ügyéért való áldozatvállalásról, az egy munkahelyen becsületben eltöltött évekről való megemlékezés közvetlenné és személyessé teszi, érzelmi motívumokkal erősíti az ünnepség hangulatát.

Az ünnepi szónok felkészítésére is kell a rendezvény szervezőinek gondolniuk. A szónok az ünnepség főszereplője, hozzá kell alkalmazkodnia a műsoroknak, az egész programnak. Az a szerencsés, ha a műsor szerkesztésében a szónok is részt vesz, vagy legalább megismeri az ünnepség művészeti „anyagát". Tarthatatlan az a gyakorlat, hogy a program közreműködő művészeit csak név és elismertség alapján kérik fel. Az előadásra kerülő mű címe pedig az öltözőben, sőt néha a színpadon derül ki. Így bizony nem lehet szerkeszteni, még kevésbé tartalmi összehangoltságra törekedni.

Szinte minden ünnepi szónoknak gond a beszéd összeállítása. Többnyire forrásmunkákat, ötleteket, gyakran kész beszédeket keres. Szerencsére már kimentek a divatból és többnyire zúzdába kerültek az előregyártott ünnepi beszédeket tartalmazó segédkönyvek, amelyek használata megkönnyítette ugyan a beszéd elkészítését, de sivárrá, sematikussá tette az ünnepi szónoklatot. Miből és honnan kaphat tehát segítséget az ünnepi szónok? Mindenekelőtt legokosabb, ha összegyűjti gondolatait, mondanivalóját az ünneppel kapcsolatban. Írjon le néhány közvetlen mindennapi példát, amely számára a szocializmus építésének eredményeit bizonyítja. Gyűjtsön adatokat a vállalat, a település fejlődésére, az életforma változására, az új típusú ember formálódására. Keressen néhány történelmi tényt, amely lehetőleg személyes élményekhez is kapcsolható. Végül pedig a jelen legfontosabb, történelmileg is értékelhető feladatait, eredményeit gondolja át. Jó, ha néhány szépirodalmi idézettel tudja kiegészíteni saját gondolatait, de ezek felhasználását csak a szerkesztés során döntse el, nem kell az idézeteket mindenáron használnia.

A szónoki beszéd szépirodalmi alkotás, szabályos a szerkezete, hatni kíván a hallgatóságra, méghozzá érzelmi és intellektuális hatásra egyaránt törekszik. A bevezetés rövid, lehetőleg figyelemfelkeltő legyen. A szónok ezzel nyeri meg a hallgatóságot arra, hogy figyeljen további mondanivalójára.

Ha már a bevezetés felkeltette az érdeklődést, a szónok feladata a meggyőzés. Az ünnepi beszéd adatokkal, érvekkel mutassa be az évforduló jelentőségét. Nagyon fontos, hogy a felidézett adatok ne legyenek szárazak, a beve-

zetőhöz hasonlóan esetleg személyes és lírai elem is felhasználható. Végül pedig a tárgyalás legyen mértéktartó, törekedjen a tiszta, világos fogalmazásra. A szónok ne vesszen el saját mondanivalójában. Nincs olyan „lírai szépség", olyan természeti kép, amely menteni tudná a zavaros mondatszerkesztést. A hallgatóságnak egyszeri hallás alapján kell megértenie az ünnepi beszéd gondolati tartalmát. A szónok nem térhet vissza egyes tartalmi elemekre.

A befejezés az indításhoz hasonlóan rövid, hangulatos, a tárgyalásban elhangzott legfontosabb gondolatokat esetleg összefoglalhatja. Az a jobb, ha inkább csak utal rájuk és nem ismétli meg azokat, mint ahogyan utalhat a bevezető gondolatra is, ezúttal kibontott formában, összefoglalva a tanulságát. A záró gondolat érzelmi hatásra törekedjen, gondolati tartalmában előremutató legyen, hiszen a résztvevők többnyire ezt jegyzik meg, ezt viszik magukkal az ünnepségről.

Az unnepi beszédet nemcsak megírni nehéz, hanem előadni is. A szónoknak már kiállásával, külső megjelenésével ünnepi hangulatot kell teremtenie. Az első mondatoknál gyakori a lámpaláz. Téves az a hiedelem, hogy azt torokköszörüléssel le lehet küzdeni. Az csak súlyosbítja a hang elfátyolosodását. Legjobb módszer kezdés előtt néhányszor mély lélegzetet venni és tudatosan meglazítani a kar és lábizmokat. Ezt célszerű előzőleg gyakorolni ugyanúgy, mint a hangos felolvasást, a pontos kiejtést, a jó beszédtempót és a megfelelő hangsúlyokat. Különösen szerencsés felkészülési módszer, ha legalább egyszer magnóra olvassuk a beszédet, mert a visszahallgatásnál könnyebben észrevehetjük és javíthatjuk az apróbb hibákat.

Az ünnepség műsorának összeállítását feltétlenül szakember végezze. A legfontosabb, hogy a közreműködők programját szövegben, hangulatában pontosan ismerje a műsor szervezője. A jelenlegi gyakorlat szerint központi rendezvényeken szereplő hivatásos művészek meglevő repertoárjukból állítják össze a programjukat, a műsor szerkesztőjének ehhez kell alkalmazkodnia. Ha időben keressük meg a művészt, még arra is megkérhetjük, hogy az általunk javasolt művet megtanulja. Jó programot azonban a fellépő művészek repertoárjának ismeretében is össze lehet állítani, hiszen a legtöbb előadó több mű betanulásával készül az évfordulóra. Az mindenképpen fontos, hogy a szerkesztést elsődlegesen ne a művész népszerűsége irányítsa, hanem az előadásra kerülő mű tartalma.

Gyakori gond, hogy műfajilag nem eléggé változatosak a rendezvények. A legtöbb ünnepségen vers és szólóénekszámok váltják egymást, a vidámságot és könnyedséget a közönség igényére hivatkozva a kabaré és a táncdal képviseli. Ez a szerkesztési elv bizony nagyon vitatható. Az előadott kabarétréfák, paródiák és főként a táncdalok hangvétele nem illik az ünnepi műsorhoz. Ugyanakkor kimaradnak a kórusok, a nagyon szép és mindenkinek élményt nyújtó népi táncok, pedig ezek egységbe kovácsolhatók egy jól szerkesztett műsoron belül.

A központi rendezvényeken sok gondot fordítanak a dekorációra. Ezek az ünnepi díszítések többnyire jók, különösen ott szerencsés a megoldás, ahol sok élő virág van.

Kisebb létszámú vállalatoknál, intézményeknél vagy nagyüzemek különböző részlegeiben külön-külön rendeznek megemlékezéseket. Ezek az ünnepi alkalmak hangulatukat, megoldásaikat tekintve más jellegűek, mint a központi rendezvények. Legfontosabb elemük a bensőséges, családias légkör.

Jó, ha ezekre az ünnepségekre színvonalas amatőr együtteseket hívunk meg. Különösen az irodalmi színpadok nyújthatnak jelentős segítséget.

Az évfordulóhoz kapcsolódva egyéb események ünnepélyes lebonyolítására is lehetőség nyílik. Így válik, illetve válhat emlékezetessé új létesítmények átadása, szobor vagy emléktábla felavatása, kiállítások megnyitása.

Tekintve, hogy ezek a rendezvények többnyire szabadtéren zajlanak, megfelelő művészi programot fúvószenekarok, énekkarok adhatnak. Nagyon alkalmasak és kedvesek ilyen alkalmakra az úttörő-zenekarok, ha van megfelelő műsoruk, és nem csupán egyetlen indulót tudnak játszani. Szobor leleplezésekor, emléktábla átadásakor iskolai kórus közreműködésével is gazdagíthatjuk a programot.

Külön figyelmet érdemelnek a kiállítások megnyitói, különösen ha témájukban az évfordulókhoz kapcsolódnak. A megnyitó előtt félórával kezdjünk valamilyen zenét közvetíteni magnetofonról, természetesen a kiállított anyag hangulatához illőt. A megnyitó beszédet 10—15 perces irodalmi műsor előzheti meg, amely gondolatilag kiegészíti a látnivalókat. Erre nagyon alkalmasak az amatőr irodalmi színpadok, feltéve ha a kiállítás anyagát, témáját előre megismerik. A megnyitó beszéd után, amíg a közönség megtekinti a kiállítást, újra kapcsoljuk be a magnót. A zene sokat segít az ünnepi hangulat ébrentartásában.

A programok lebonyolítása után nem szabad megfeledkezni az értékelésről. A tanulságok levonása a következő évek rendezvényeinek is segítője lesz. Arra is szolgál, hogy elismerést kapjanak mindazok, akik ezt a nagy energiát igénylő munkát végezték.

1944. SZEPTEMBER

23.
A Vörös Hadsereg Battonya térségében átlépte a magyar határt.

26.
Felszabadult az első magyar város, Makó.
Szeptember végén —
ismét megjelent Budapesten az illegális „Szabad Nép".

OKTÓBER

1.
A magyar fegyverszüneti küldöttség, élén Faraghó Gábor vezérezredessel, megérkezett Moszkvába.

6.
Megindult a 2. Ukrán Front támadása a Tiszántúl felszabadítására, a hadművelet október 28-ig tartott.
Budapesten a Marót-partizáncsoport felrobbantotta a Gömbös-szobrot.

8.
Békéscsabán megalakult a kommunista pártszervezet.

10.
Az illegális Kommunista Párt és a Szociáldemokrata Párt vezetői megállapodást írtak alá a fasizmus ellen vívandó közös harcról és a munkásosztály egységének megteremtéséről.

11.
Felszabadult Szeged.
Moszkvában a magyar küldöttség aláírta az előzetes fegyverszüneti egyezményt.

15.
Horthy kormányzó nyilvánosságra hozta, hogy fegyverszüneti kérelemmel fordult a szövetségesekhez. A németek ellenakcióba kezdtek, Horthyt október 16-án lemondásra kényszerítették, Szálasit juttatták uralomra.
Szegeden a munkások megalakították a szegedi Kenderfonógyár Rt-nél az „üzemi tanácsot".

17.
Miklós Béla, az 1. magyar hadsereg parancsonka átment a frontvonalon és jelentkezett a 4. Ukrán Front főparancsnokságán.

19.
A szovjet csapatok benyomultak Debrecenbe és utcai harcokat kezdtek a város felszabadításáért, 20-án kora reggel befejezték Debrecen felszabadítását.
Október 6-tól — október 28-ig
tartott a debreceni hadművelet.
Október 27-e és október 31-e között
a Vörös Hadsereg parancsnoksága felhívást intézett a felszabadított területek lakosságához.

Október 29-től — 1945. február 13-ig
tartott a budapesti hadművelet.

NOVEMBER

November elején
megalakult a Magyar Nemzeti Felkelés Felszabadító Bizottsága — Bajcsy-Zsilinszky Endre elnökletével.

30.
A Magyar Kommunista Párt nyilvánosságra hozta az ország demokratikus újjáépítésének és felemelkedésének programját.

DECEMBER

1.
Szegeden — a kommunisták programjavaslata alapján — megalakult a Magyar Nemzeti Függetlenségi Front.

21.
Debrecenben, a református kollégium oratóriumában összeült az Ideiglenes Nemzetgyűlés.

22.
Debrecenben az Ideiglenes Nemzetgyűlés megválasztotta az Ideiglenes Nemzeti Kormányt.

24.
Az Ideiglenes Nemzeti Kormány hivatalos üzenetben közölte a Szovjetunió Kormányával a Kormány megalakulását, továbbá azt, hogy felbontja a szövetséget Németországgal, fegyverszünetet óhajt kötni a Szovjetunióval és más szövetséges hatalmakkal.

28.
Az Ideiglenes Nemzeti Kormány hadat üzent Németországnak.

1945. JANUÁR

4.
Az Ideiglenes Nemzeti Kormány rendeletet adott ki a közigazgatás rendezéséről, a közbiztonság fokozotabb biztosításáról és a közalkalmazottak igazolásáról.

9.
Vörös honvédelmi miniszter Moszkvában tárgyalást folytatott Kuznyecov vezérezredessel, a Vörös Hadsereg főparancsnokságának képviselőjével az új magyar hadsereg felállításáról.

14.
Budapesten, a XIV. kerületben megalakult az első legális kommunista pártszervezet.

18.
Budapesten megalakult a Szakszervezeti Tanács.

20.
Magyarország meghatalmazott képviselői Moszkvában aláírták a fegyverszüneti egyezményt a Szövetséges Államokkal.
Az Ideiglenes Nemzeti Kormány toborzási felhívást tett közzé.

25.
Megjelent az Ideiglenes Nemzeti Kormány rendelete a népbíróságok felállításáról.

26.
Rákospalotán megalakult a Szovjetunió Barátainak Rákospalotai Egyesülete.
Február 4. — február 12.
A „Három Nagy" jaltai Konferenciája, — Sztálin, Roosevelt és Churchill részvételével.

13.
A 2. Ukrán Front egységei a 3. Ukrán Front csapatainak közreműködésével Budapesten befejezték a bekerített ellenséges hadcsoport szétzúzását, ezzel az ország fővárosa teljesen felszabadult a nyilasok és németek uralma alól.
A Budapest felszabadításáért vívott harcokban a Vörös Hadseregnek csak tisztekben 463 fő volt a vesztesége, köztük 4 ezredes, 24 alezredes, 49 őrnagy, 89 százados, 96 főhadnagy, 121 hadnagy, 80 alhadnagy, — ebből a 463 tisztből 8 a „Szovjetunió Hőse" volt.

13.
Életbelépett az üzemi bizottságokról szóló iparügyi miniszteri rendelet.

18.
Volt hadifoglyokból hivatalosan megalakult az 1. vasútépítő magyar hadosztály, magyar tisztek parancsnoksága alatt.

MÁRCIUS

15.
Megjelent a 600/1945. sz. kormányrendelet a nagybirtokrendszer megszüntetéséről és a dolgozó parasztság földhözjuttatásáról.

17.
Hatálybalépett a zsidótörvények és rendeletek hatályonkívül helyezéséről szóló kormányrendelet.

19.
Gyöngyösi külügyminiszter tájékoztatta Faraghó közellátási minisztert arról, hogy a Szovjetunió Kormánya Budapest és az ipari gócpontok megsegítésére 15 000 tonna kenyeret, 3000 tonna húst és 2000 tonna cukrot ad kölcsönképpen.
Gyöngyösi külügyminiszter tájékoztatta Nagy földművelésügyi minisztert, hogy a Szovjetunió Kormánya 10 000 tonna petróleumot, 1000 tonna benzint és 700 tonna olajat ad el Magyarországnak — a tavaszi mezőgazdasági munkák elvégzésének elősegítésére.
Gyöngyösi külügyminiszter tájékoztatta Vásáry pénzügyminisztert, hogy a Szovjetunió Kormánya 200—250 millió pengő kölcsönt bocsát a magyar kormány rendelkezésére.

ÁPRILIS

a Szövetséges Ellenőrző Bizottság Debrecenből Budapestre költözött.

4.
A szovjet csapatok felszabadították Nemesmedvest, ezzel az egész ország felszabadult.

8.
Pécsett létrehozták a Szovjet—Magyar Társaság helyi szervezetét.

10.
Megalakult a Magyar Írószövetség.

11.
Elindult a harctérre az új magyar hadsereg 6. honvéd hadosztálya.

12.
Az Ideiglenes Nemzeti Kormány Budapesten megtartotta első ülését.

18.
Az Ideiglenes Nemzeti Kormány feloszlatta a csendőrséget.

23.
Az Ideiglenes Nemzeti Kormány március hó 15. napját nemzeti ünnepé, április hó 4. napját a felszabadulás ünnepévé és május hó 1. napját a munka ünnepévé nyilvánította.

28.
A Magyar Szabad Szakszervezetek Országos Szövetsége levélben arra kérte az Össz-szövetségi Központi Szakszervezeti Tanácsot, hogy támogassa a magyar szakszervezetek felvételi kérelmét a nemzetközi szakszervezeti egyesülésnél, továbbá meghívta a szovjet szakszervezeteket a május 1-i budapesti ünnepségre.

MÁJUS

1.
Az első szabad május elsejét ünnepelte az ország népe, Budapesten Kossa István, Rákosi Mátyás és Szakasits Árpád volt az ünnepi szónok.
Megkezdte adásait a Magyar Rádió, Miklós miniszterelnök beszédével

Május 5—6.
Megalakult a Földmunkások és Kisbirtokosok Országos Szövetsége (FÉKOSZ).

8.
Németország feltétel nélkül kapitulált. 9-én, miután a német megbízottak Zsukov marsall főhadiszállásán aláírták a feltétel nélküli megadásról szóló jegyzőkönyvet, Európában véget ért a második világháború.

Május 10., 17., 24.
Az SZDP országos vezetősége folytatólagos értekezleteken tárgyalt az ország újjáépítéséről.

Május 12-én és 13-án
Országos bányász kongresszust tartottak Budapesten.

15.
Gyöngyösi hadügyminiszter és Puskin, a Szövetséges Ellenőrző Bizottság politikai tanácsosa levélváltásban rögzítette: a Szovjetunió kormánya 500 millió pengős kölcsönt nyújt Magyarországnak.

Május 20-án és 21-én
a Magyar Kommunista Párt Budapesten országos értekezletet tartott.

JÚNIUS

9.
Budapesten megalakult a Magyar—Szovjet Művelődési Társaság.

15.
A Szovjetunió kormánya és az Ideiglenes Nemzeti Kormány egyezményt írt alá a Magyarország által fizetendő jóvátételről.

A Magyar Szabad Szakszervezetek Országos Központjának kezdeményezésére „Országos újjáépítési verseny" indult.

20.

Miklós miniszterelnök bejelentette a Minisztertanácson, hogy a Szövetséges Ellenőrző Bizottság nagyobb mennyiségű élelmiszert és 250 tehergépkocsit bocsát az ország rendelkezésére.

24.

Megválasztották az Ideiglenes Nemzetgyűlés dunántúli képviselőit.

JÚLIUS 1-ig

valamennyi gyárat és nagyobb ipari üzemet, amelyet eddig a Vörös Hadsereg vett igénybe hadiipari célokra, visszaadták a helyi hatóságoknak.

JÚLIUS

3.

Megnyílt az MKP első budapesti pártiskolája.

5.

Angliában a Munkáspárt győzött a választásokon, Churchill lemondott, az új kormányt Attlee alakította meg.

10.

A Magyar Állami Operaházban rendezték meg az MSZMT budapesti szervezetének első nagyobbszabású ünnepi estjét.

Július 12-én és 13-án

az üzemi bizottságok küldöttei Budapesten kogresszust tartottak.

Július 12. és 14. között

tartották az első magyar szabad könyvnapokat.

14.

Szovjet fényképkiállítás nyílt a Szépművészeti Múzeumban, Ék Sándor rendezésében. A kiállítás címe „Harc és építés a Szovjetunióban" volt.

Július 17. — augusztus 2.

a potsdami konferencia — Sztálin, Truman, Churchill, majd Attlee részvételével.

27.

Az MSZMT a Zeneakadémia nagytermében hangversenyt rendezett Musszorgszkij, Sosztakovics és más orosz, illetve szovjet szerzők műveiből.

Július végén

megjelent a „Szocializmus", az SZDP társadalomtudományi folyóirata.

AUGUSZTUS

6.

Az amerikai légierő atombombát dobott Hirosima japán városra (a második atombombatámadás: augusztus 9., Nagaszaki).

13.

Budapesten Országos Nemzeti Bizottságot hoztak létre a helyi és területi nemzeti bizottságok megalakítására.

16.

Az Ideiglenes Nemzeti Kormány rendeletet adott ki az általános iskola megszervezéséről, továbbá a nőknek a tudományegyetemek jog- és államtudományi karára való felvételéről.

Augusztus 18. és 20-a között
tartotta az SZDP XXXIV. pártkongresszusát Budapesten.

22.
Gyöngyösi külügyminiszter bejelentette a Minisztertanácson, hogy a Szovjetunió kormánya elrendelte az összes magyar hadifoglyok szabadonbocsátását.
Az MSZMT a Magyar Rádióval közösen hangversenyt rendezett, — a hangversenyen — moszkvai hangfelvételek alapján Prokofjev —, Sosztakovics — és Hacsaturján művek szerepeltek.

27.
Moszkvában magyar—szovjet gazdasági együttműködésről és kölcsönös árucseréről szóló egyezményt írtak alá.

SZEPTEMBER

2.
Japán feltétel nélkül kapitulált, véget ért a második világháború — kikiáltották a Vietnami Demokratikus Köztársaságot.

Szeptember 5-től 13-ig
ülésezett az Ideiglenes Nemzetgyűlés Budapesten, jóváhagyta az Ideiglenes Nemzeti Kormány 1944. december 22-e óta hozott rendeleteit, elfogadta a Budapest felszabadításakor elesett szovjet katonák emlékművéről, a választójogról, a közterhekről és a fedezendő kiadásokról szóló törvényjavaslatokat.

Szeptember 8—9.
Az újgazdák kongresszusa Budapesten.

Szeptember 13—15.
A MADISZ első országos kongresszusa.
Szeptember 25. — október 8.
a Szakszervezeti Világszövetség I. kongresszusa Párizsban, a magyar delegációt Kossa István vezette.

OKTÓBER

5.
A „Szabad Nép" közölte, hogy a Szovjetunió lemond az 1945-ös jóvátételi gabonaszállítmányról és elengedi a kölcsönadott élelmiszer visszafizetését.

7.
Az első budapesti törvényhatósági választáson a Kisgazdapárt abszolút többséget szerzett.

8.
A két munkáspárt közösen tüntetett Budapesten a reakció mesterkedései ellen.

13.
A Szovjetunió kormánya közölte a magyar kormánnyal, hogy kész Szegfű Gyula professzort, mint Magyarország szovjetunióbeli rendkívüli és meghatalmazott miniszterét fogadni.

21.
A franciaországi választásokon a kommunisták 5 millió, a szocialisták 4,7 millió szavazatot kaptak.

24.
San Franciscóban ünnepélyesen aláírták az Egyesült Nemzetek Szervezetének alapokmányát.

Csehszlovákiában államosították a bankokat, a biztosítási társaságokat, a bányákat, a kohókat és az 500 alkalmazottnál több dolgozót foglalkoztató üzemeket.

25.

Miklós miniszterelnök közölte a Minisztertanácson: a Szovjetunió és az Amerikai Egyesult Államok felveszik Magyarországgal a diplomáciai kapcsolatokat.

Október 29. — november 10.

Világifjúsági Konferencia Londonban, megalakult a Demokratikus Ifjúsági Világszövetség.

NOVEMBER

2.

G. M. Puskin, a Szovjeunió rendkívüli követe átadta megbízólevelét.

3.

A Népbíróság halálra ítélte Bárdossy László volt miniszterelnököt.

4.

Országgyűlési választásokat tartottak, az MKP 17%-ot, az SZDP 17,4%-ot, a Nemzeti Parasztpárt 6,8%-ot kapott, a Kisgazdapárt a szavazatok 57%-át szerezte meg.

7.

Az MSZMT a Magyar Állami Operaházban rendezte meg az Októberi Forradalom 28. évfordulójának díszünnepségét,

— a Nemzeti Színház díszelőadáson mutatta be Szimonov „Orosz emberek" című drámáját.

15.

Megalakult az új kormány, a miniszterelnöki tisztet Tildy Zoltán, a Kisgazdapárt vezére kapta.

18.

Budapesten ünnepélyesen felavatták a Petőfi ponton-hidat.

November 19-e és 21-e között

tartotta a Szociáldemokrata Ifjúsági Mozgalom (SZIM) első országos kongresszusát.

20.

A Nürnbergi Nemzetközi Katonai Törvényszék megkezdte a német háborús főbűnösök perének tárgyalását.

23.

A Népbíróság halálra ítélte Imrédy Béla volt miniszterelnököt.

24.

A Gazdasági Főtanács megtartotta első ülését.

DECEMBER

2.

A Magyar Szabad Szakszervezetek Országos Szövetsége első küldöttközgyűlését tartotta.

6.

A Nemzetgyűlés elfogadta az MKP javaslatát a bányák államosításáról.

14.
Budapest polgármesterévé a lemondott Vas Zoltán helyébe Kővágó Józsefet választották meg.

29.
Megjelent a kormány rendelete a magyarországi németek kitelepítéséről.

1946. JANUÁR

5-e és 6-a között
volt az MKP nagybudapesti pártértekezlete.

16.
Megkötötték az új kollektív szerződéseket — a Szakszervezeti Tanács és a GYOSZ részvételével.

18.
Megnyitották a Kossuth-hidat, Budapest első állandó hídját a felszabadulás után.

20.
Megjelent a Társadalmi Szemle, az MKP tudományos folyóirata.

FEBRUÁR

1.
A Nemzetgyűlés egyhangú lelkesedéssel törvénybe iktatta a Magyar Köztársaságot, a köztársaság elnökévé Tildy Zoltánt választották.

4.
Megalakult az új kormány, a miniszterelnök Nagy Ferenc lett.

7.
A Népbíróság halálra ítélte Bakay László, Endre László és Jaross Andor háborús főbűnösöket.

Február 7. — március 1.
Szálasi Ferencet és hat társát a Népbíróság három heti tárgyalás után halálra ítélte, valamennyiüket kivégezték.

27.
Budapesten aláírták a magyar—csehszlovák lakosság-csere egyezményt.
Februárban újjáválasztották az üzemi bizottságokat.

MÁRCIUS

1. és 2. között
tartották a SZIT első kongresszusát.

5.
Megalakult a Baloldali Blokk.

11.
A Nemzetgyűlés elfogadta a demokratikus államrend és a köztársaság büntetőjogi védelméről szóló törvényjavaslatot.

22.
A Népbíróság halálra ítélte Sztójay Döme volt miniszterelnököt, Reményi Schneller Lajos volt pénzügyminisztert és Szász Lajos volt kereskedelmi és közlekedési minisztert.

29.
Létrejött, Budapest székhellyel, a Magyar—Szovjet Hajózási Részvénytársaság (MESZHART) és a Magyar—Szovjet Polgári Légiforgalmi Társaság (MASZOVLET).

31.
Létrejött az újgazdák országos érdekvédelmi szervezete — az Újonnan Földhözjutottak Országos Szövetsége (UFOSZ).

ÁPRILIS

8
Aláírták a magyar—szovjet olaj és bauxit szerződést.

9. és 18. között
magyar kormánydelegáció tárgyalásokat folytatott Moszkvában.

MÁJUS

9.
Károlyi Mihály 27 évi távollét után hazaérkezett.

11.
A Magyarország Szövetséges Ellenőrző Bizottsága közölte a magyar kormánynyal, hogy a Szovjetunió átadja azokat a hajókat, amelyeket a Szovjetunió fegyveres erői zsákmányoltak a németektől.

21.
Fasiszta pogrom során Kunmadarason 2 embert megöltek, 18-an megsebesultek.

JÚNIUS

8—25. között
Magyar kormányküldöttség tárgyalásai Washingtonban, Londonban és Párizsban.

19.
Budapesten az Oktogon téren fasiszta merénylők agyonlőttek két szovjet katonatisztet és egy munkásnőt.

JÚLIUS

6. és 9-e között
tartotta a Magyar—Szovjet Művelődési Társaság I. kongresszusát.

16.
Megalakult a Népi Kollégiumok Országos Szövetsége, a NÉKOSZ.

22.
Gyöngyösi külügyminiszter — bécsi jelentés alapján közölte az illetékesekkel, hogy a szovjet hatóságok hozzájárultak az osztrák—magyar zónában levő magyar javak hazaszállításához.

AUGUSZTUS

1.
Megjelent az értékálló pénz, a forint.

10-i
jelentés szerint szovjet műszaki csapatok 23 637 km² területen és 38 327 km úton végeztek aknamentesítést és semmisítették meg a szétszórt lőszert.

Augusztus
illetékes szovjet hatóságok határozatot hoztak arról, hogy az 1946/47-es tanévben a moszkvai magyar követség kérésének eleget téve 15 magyar aspiránst vesznek fel szovjet egyetemekre, illetve főiskolákra.

SZEPTEMBER
29. és október 1. között.
tartotta az MKP III. Kongresszusát, Budapesten, a parlamentben.

OKTÓBER
1.
A Nurnbergi Nemzetközi Katonai Törvényszék ítéletet hirdetett a német háborús főbűnösök perében.

DECEMBER
1.
Állami kezelésbe kerultek a következő nagyuzemek: Rimamurány — Salgótarjáni Vasmű, Ganz és Társa gyárai, a csepeli WM Acél- és Fémművek.

1947. JANUÁR
1.
Nyugat-Németországban Bizónia néven egyesítették az amerikai és az angol megszállási övezetet.
31. és február 3. között
tartotta Budapesten az SzDP XXXV. kongresszusát.

FEBRUÁR
10.
Párizsban aláírták a magyar, a román, az olasz, a bolgár és a finn békeszerződést.
27-től április 16-ig
tárgyalta a Népbíróság a köztársaság elleni összeesküvés perét.

ÁPRILIS
4
A Gellért-hegyen felavatták a Szabadság emlékművet.
22.
Nyugat-Németország amerikai övezetéből Budapestre érkezett a magyar műkincseket és ezüstöt szállító vonat.

MÁJUS
18.
Az MKP III. nagy-budapesti konferenciáját tartotta.

22.
Közzétették a Truman-tervet, mely a „kommunizmus elleni harcra" jelentős összegeket irányzott elő.

28.
A Gazdasági Főtanács döntést hozott a nagybankok állami ellenőrzés alá vételéről.

30.
Nagy Ferenc miniszterelnök lemondott, utóda Dinnyés Lajos lett.

JÚNIUS

4.
Megérkezett Debrecenbe az első hadifogoly-szerelvény.

5.
Nyilvánosságra hozták a Marshall-tervet.

11.
Felállították az Országos Tervhivatalt.

JÚLIUS

1.
A Nemzetgyűlés elfogadta a hároméves tervről szóló törvényjavaslatot.

15.
Magyarország és a Szovjetunió árucsere-forgalmi és fizetési egyezményt kötött az 1947. június 1. és 1948. július 31-e közötti időre.
Magyarország és a Szovjetunió kereskedelmi és tengerhajózási szerződést kötött.
Július 25. és augusztus 17. között
rendezték meg az első Világifjúsági Találkozót Prágában.

AUGUSZTUS

1.
Megkezdődött a hároméves terv végrehajtása.

25.
Budapesten megnyitották a Gorkij nevét viselő első magyarországi orosz nyelvű könyvtárat.

29.
A Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa ratifikálta a magyar békeszerződést.

31.
Az országgyűlési választásokon a Függetlenségi Front választási szövetsége a szavazatok 60,87%-át kapta.

SZEPTEMBER

22.
Magyar—szovjet megállapodást írtak alá az illetékes meghatalmazottak a posta-, távíró- és távbeszélő forgalom szabályozásáról.

25.
Gromiko, a Szovjetunió állandó ENSZ-képviselője a Biztonsági Tanácsban támogatta Magyarország felvételi kérelmét az ENSZ-be.

28.
A politikai válság megoldása után közzétették az MKP és az SZDP Közös Kormányprogram nyilatkozatát.

Szeptember végén
megalakult a Kommunista és Munkáspártok Tájékoztató Irodája.

OKTÓBER

1.
Az ENSZ Biztonsági Tanácsa — a szovjet delegátus tiltakozása ellenére — újra elutasította Magyarország, Bulgária és Románia felvételi kérelmét.

14.
Megalakult a Történelmi Emlékbizottság.

NOVEMBER

6-tól 8-ig
tartotta II. Országos Kongresszusát a Magyar—Szovjet Művelődési Társaság.

12.
Megjelent a Tájékoztató Iroda lapja a „Tartós békéért, népi demokráciáért".

16.
Felavatták az újjáépített Margit-hidat.

29.
Az országgyűlés elfogadta a bankok államosításáról szóló törvényjavaslatot.

DECEMBER

1.
Megjelent a Magyar Írók Szövetségének folyóirata, a Csillag.

6—8. között
Joszip Broz Tito hivatalos látogatást tett Magyarországon.

31.
Az SZDP baloldala állásfoglalt a munkásosztály egysége mellett.

1948. JANUÁR

16.
Kormányrendelet jelent meg a Nehézipari Központ (NIK) felállításáról.

FEBRUÁR

6.
Az országgyűlés elfogadta a bauxit- és az alumíniumipar államosításáról szóló törvényjavaslatot.

18.
Húsz évre szóló barátsági, együttműködési és kölcsönös segélynyújtási szerződést kötött a Magyar Köztársaság és a Szovjetunió.

20. és 25. között
a csehszlovák munkásosztály meghiúsította a burzsoázia ellenforradalmi kísérletét.

MÁRCIUS

2.

Magyarország és a Szovjetunió kormánya diplomáciai képviseletét nagykövetségi rangra emelte, Szekfű Gyula 1948. május 25-én, G. M. Puskin 1948. május 8-án adta át nagyköveti megbízólevelét.

5. és 7. között
tartotta az SZDP XXXVI. Kongresszusát.

10.

Csehszlovákiában államosították az 50 alkalmazottnál többet foglalkoztató üzemeket, a külkereskedelmet és a nagykereskedelmet.

14.

Első ízben osztották ki a Kossuth-díjakat.

15.

Megkezdődött az első szocialista munkaverseny.
Államosították a 100 munkásnál több munkást foglalkoztató ipari üzemeket.

ÁPRILIS

4.

Az 1848—49-es magyar forradalom és szabadságharc 203 zászlóját, melyet a nyilasok Nyugatra vittek, és ott a szovjet katonai hatóságok kezére kerültek, ünnepélyesen átadták Budapesten.

30.

Kiosztották az első élmunkás-kitüntetéseket.

JÚNIUS

3.

Az iskolák államosítása ellen tüntető fasiszták Pócspetrin meggyilkolták Takács Gábor rendőr-szakaszvezetőt.

12.

Az MKP IV. és az SZDP XXXVII. Kongresszusa kimondta a két munkáspárt egyesülését.

12-e és 14-e között
tartotta első kongresszusát az MDP.

21.

Romániában államosították az iparvállalatokat, bankokat, bányákat és vasutakat.

25.

Átszervezték a társadalombiztosítást, egyesítették az OTI-t és a MABI-t.

29.

Megjelent a Tájékoztató Iroda határozata, mely elítélte a Jugoszláv Kommunista Párt politikáját.

JÚLIUS

1.

A Szovjetunió kormánya a jóvátételi fizetések hátralékos összegét 50%-kal leszállította.

24.
A kormány rendeletet fogadott el a Közgazdasági Egyetem létesítéséről.
30.
Lemondott Tildy Zoltán, a köztársaság elnöke.

AUGUSZTUS

1.
Megtartották az élmunkások első országos Kongresszusát.
7.
Apró Antal lett a Szakszervezeti Tanács új főtitkára.
25-e és 28-a között
került sor Wroclawban az értelmiségi világkongresszusra.

SZEPTEMBER

10.
Egyesült az UFOSZ és a FÉKOSZ.

OKTÓBER

17-e és 20-a között
tartotta a Szakszervezeti Tanács XVII. Kongresszusát.
28.
Magyarország és a Szovjetunió kormánya egyezményt kötött egyetemi hallgatók és aspiránsok kölcsönös oktatásáról.

NOVEMBER

26.
Az Országgyűlés elfogadta a nők egyenjogúsításáról szóló törvényjavaslatot.

DECEMBER

10.
Megalakult az új kormány, a miniszterelnök Dobi István.
23.
Letartóztatták Mindszenty József hercegprímást.
29.
Leleplezték a német fasiszták által meggyilkolt Steinmetz kapitány szobrát.

1949. JANUÁR

25.
Megalakult a Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsa (KGST)
29.
Az Országos Nemzeti Bizottság utolsó ülése kimondta az ország összes nemzeti bizottságának feloszlatását.
21.
A Kínai Népi Felszabadító Hadsereg felszabadította Pekinget.
25.
Megalakult a Magyar Tudományos Tanács — a tudományos élet irányítására.

FEBRUÁR

3-a és 8-a között
tárgyalták a Mintszenty-pert, a bíróság Mindszentyt életfogytiglani fegyházra ítélte.

14.
Megnyitották a Szovjet Kultúra Hónapját Budapesten, az Operaházban.

MÁRCIUS

15-én
rendezték meg a Magyar Függetlenségi Népfront I. Országos Kongresszusát.

ÁPRILIS

4.
Az USA vezetése alatt 10 európai ország, továbbá Kanda részvételével létrejött az Észak-atlanti Szövetség (NATO).

16.
Budapesten aláírták a magyar—csehszlovák barátsági, együttműködési és kölcsönös segélynyújtási szerződést.

20-án és 25-e között
az I. Béke-Világkongresszus Párizsban tanácskozott.

MÁJUS

5.
10 észak- és nyugat-európai ország létrehozta a szovjetellenes „Európa-tanács"-ot.

15.
Az országgyűlési választásokon a Függetlenségi Népfrontra esett a szavazatok 95,6%-a.

21.
Moszkvában megnyílt a „Szabad Magyarország" ipari kiállítás.

JÚNIUS 2-a és JÚLIUS 3-a között
tartózkodott az első magyar parasztküldöttség a Szovjetunióban.

JÚNIUS

19.
Koholt vádak alapján eljárást indítottak Rajk László, Szőnyi Tibor, Justus Pál és 17 kommunista ellen.

JÚLIUS

2.
Elhunyt Georgi Mihajlovics Dimitrov.

10.
A népi kollégiumok III. közgyűlése kimondta a NÉKOSZ feloszlatását.

26.
Magyarország és a Szovjetunió egyezményt kötött a tudományos technikai együttműködésről.

31.
A Szovjet Írószövetség, a VOKSZ ünnepélyen megemlékezett Petőfi Sándor halálának 100. évfordulójáról.

AUGUSZTUS

18.
Az Országgyűlés elfogadta a Népköztársaság új alkotmányáról szóló törvényjavaslatot.

23.
Az Országgyűlés megválasztotta az Elnöki Tanácsot.

SZEPTEMBER

1.
Megszűnt a kenyérjegy, felemelték a fehérliszt fejadagot.

5.
A kormány törvényerejű rendeletben kimondta, hogy a vallásoktatás hazánkban nem kötelező.

9.
Létrehozták az Állam- és Jogtudományi Intézetet, a Történettudományi Intézetet és a Nyelvtudományi Intézetet.

16.
Megnyílt az első Szovjet Könyvkiállítás Budapesten.

20.
Megalakult a Német Szövetségi Köztársaság (NSZK), a kormány elnöke Konrad Adenauer lett.

24.
A bíróság koholt vádak alapján halálra ítélte Rajk Lászlót, Szőnyi Tibort és Szalai Andrást.

25.
A Szovjetunióban sikerrel felrobbantották az első atombombát.

OKTÓBER

1.
Kikiáltották a Kínai Népköztársaságot.

Budapesten, a Nemzeti Szalonban megnyitották az első „Szovjet Festőművészet" kiállítást.

7.
A Német Néptanács kikiáltotta a Német Demokratikus Köztársaságot, a kormány elnöke Otto Grotewohl lett.

21.
A budapesti Katonai Törvényszék koholt vádak alapján halálra ítélte Pálfhy Györgyöt és három tiszttársát.

NOVEMBER

20.
Felavatásának 100. évfordulóján átadták a forgalomnak az újjáépített Lánchidat.

DECEMBER

10.
Az Országgyűlés elfogadta az első ötéves tervről szóló törvényjavaslatot.

21.
Budapesten a Szovjetunióból importált trolibuszokkal megindult a trolibusz közlekedés.

1950. JANUÁR

1.
Életbelépett az új megyehatárokat és megyeszékhelyeket megállapító kormányrendelet.

2.
Megkezdődött az első ötéves terv végrehajtása.

FEBRUÁR

16.
Budapesten Dobi István, a Minisztertanács elnöke nyitotta meg az első Magyar—Szovjet Barátsági Hónapot.

25-és és 26-án
megtartották a sztahanovisták első országos tanácskozását.

MÁRCIUS

26.
Felavatták a Mátravidéki Erőmű első részlegét.

ÁPRILIS

2.
A Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsának 1950. évi 10. sz. törvényerejű rendelete április 4-ét, Magyarország felszabadításának napját nemzeti ünnepé nyilvánította.

MÁJUS

7.
Felavatták az újjáépített Ferihegyi-repülőteret.

18.
Megjelent a helyi tanácsokról szóló törvény.

JÚNIUS

Első ízben osztották ki a „József Attila" irodalmi díjakat.

9.
A magyar és a szovjet kormány egyezményt kötött az árvízkárok megakadályozására és a vízlefolyási viszonyok szabályozása érdekében teendő intézkedésekről.

17-én és 18-án
tartották a DISZ első kongresszusát.

JÚLIUS

13.

A magyar és a szovjet kormány növényegészségügyi és védelmi egyezményt kötött.

AUGUSZTUS

19.

Első ízben osztották ki a Népköztársaság Kiváló és Érdemes Művésze kitüntetést.

SZEPTEMBER

15-e és 16-a

az angol—amerikai intervenció kezdete Koreában.

24.

Az első 52 tagú kolhozparaszt-küldöttség Magyarországra érkezett.

OKTÓBER

22.

Lezajlottak hazánkban az első tanácsválasztások; a Népfront jelöltjei megkapták a szavazatok 97,8%-át.

29.

A Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsának 1950. évi 37. sz. törvényerejű rendelete november 7-ét, a Nagy Októberi Szocialista Forradalom évfordulóját állami ünneppé nyilványította.

NOVEMBER

2.

Megjelent a magyar írók hetilapja, az Irodalmi Újság.

DECEMBER

17.

Felavatták a bajai Duna-hidat.

19-én és 20-án

a Magyar—Szovjet Társaság megtartotta országos kongresszusát.

1951. FEBRUÁR

1.

Az Elnöki Tanács törvényerejű rendelete értelmében az iparági kollektív szerződések rendszere helyébe a Munka Törvénykönyve lépett.

Február 25. és március 2. között

tartották meg az MDP II. kongresszusát.

ÁPRILIS

16.

Kormányrendelet bevezette országosan a kenyérjegyet, a Fővárosi Tanács Budapesten Budapest dolgozói és családtagjai számára húsjegyet rendszeresített.

20.
Moszkvában megnyílt a magyar képzőművészeti kiállítás.
27-e és 30-a között
zajlott le Budapesten a magyar írók első kongresszusa.

MÁJUS
12.
Koholt vádak alapján eljárás indult Kállai Gyula és Kádár János ellen.

JÚNIUS
17.
A „Szabad Nép" közölte, hogy kitelepítik Budapestről a volt kizsákmányolókat.

JÚLIUS
10.
Koreában megkezdődtek a fegyverszuneti tárgyalások.
21.
A római katolikus püspöki kar letette az esküt a Magyar Népköztársaság alkotmányára.

NOVEMBER
7.
Megindult a termelés a Dunai Vasmű első három üzemegységében.
16.
A Minisztertanács február 1-ét, az illegális Szabad Nép 1942. februári 1-i megjelenésére emlékezve, a magyar sajtó napjává nyilvánította.

DECEMBER
11.
Az Inotai Erőmű megkezdte működését.
26.
Leleplezték I. A. Osztyapenko kapitány, a hősi halált halt szovjet parlamenter szobrát.

1952. JANUÁR
23.
A magyar és a szovjet kormány hosszúlejáratú kölcsönös áruszállítási egyezményt írt alá.

ÁPRILIS
26.
A Minisztertanács határozatot hozott a budapesti Tudományegyetem, a Lenin Intézet létrehozásáról.

MÁJUS
10.
Az új diósgyőri nagyolvasztóból megkezdték a vas lecsapolását.

26.
Az USA, Anglia és Franciaország keretszerződést kötött és megszüntette a hadiállapotot Nyugat-Németországgal.

JÚLIUS

16-a és augusztus 3-a között
került sor a XV. nyári olimpiára Helsinkiben, a magyar versenyzők 16 aranyérmet szereztek.

OKTÓBER

5-e és 14-e között
tartották meg az SZKP XIX. kongresszusát.

NOVEMBER

2.
Dwight D. Eisenhower tábornokot választották az USA elnökévé.

13.
A magyar és a szovjet kormány áruhitel-egyezményt kötött, melynek értelmében a Szovjetunió 1952. és 1954. között 100 millió rubel hitel összeg erejéig élelmiszert és egyéb árucikkeket szállít Magyarországnak.

1953. JANUÁR

20.
A Szovjetunió kormánya nyilatkozatot adott ki arról, hogy Magyarország a csökkentett jóvátételi kötelezettségének eleget tett.

FEBRUÁR

14-én és 15-én
került sor a Magyar—Szovjet Társaság II. kongresszusára.
Február 27. és március 1. között
ülésezett a magyar szakszervezetek XVIII. kongresszusa.

MÁRCIUS

5.
Moszkvában elhunyt J. V. Sztálin, a Szovjetunió Minisztertanácsának elnöke, az SZKP KB első titkára.

13.
A budapesti Közgazdasági Egyetem Marx Károly nevét vette fel.

14.
Elhunyt Klement Gottwald, a Csehszlovák Köztársaság elnöke, a Csehszlovák Kommunista Párt elnöke.

ÁPRILIS

25.
A minisztertanács hozzájárulása alapján Leninről nevezték el a Diósgyőri Kohászati Műveket.

MÁJUS

17.

Az országgyűlési választásokon a választók 98,2%-a adta szavazatát a Magyar Függetlenségi Népfront jelöltjeire.

JÚNIUS

28.

A Rosenberg-házaspárt — koholt kémkedési vád alapján — az USA-ban kivégezték.

27-én és 28-án az

MDP KV ülést tartott, amely feltárta a pártvezetés legfőbb hibáit, a KV újraválasztotta a Politikai Bizottságot.

10.

L. P. Beriját párt- és államellenes tevékenysége miatt kizárták az SZKP-ból, leváltották belügyminiszteri pozíciójából.

JÚLIUS

3.

Nagy Imre alakított új kormányt.

25. és augusztus 16-a között

került sorra Bukarestben a III. Világifjúsági Kongresszus és a IV. VIT.

27.

Panmindzsonban aláírták a koreai fegyverszüneti egyezményt.

AUGUSZTUS

12.

A Szovjetunióban sikerrel próbálták ki a hidrogénbombát.

20.

Felavatták a Népstadiont.

SZEPTEMBER

3-a és 7-e között

ülésezett az SZKP Központi Bizottsága, az SZKP első titkárává Ny. Sz. Hruscsovot választották meg.

16.

Az MDP KV határozatot hozott az új begyűjtési rendszerről és a beadás csökkentéséről.

1954. JANUÁR

28.

A Minisztertanács határozata várossá nyilvánította Oroszlányt, Kazincbarcikát, Tatát és Keszthelyt.

FEBRUÁR

28.

Felavatták a Sztálin Vasmű 1. számú nagyolvasztóját.

MÁRCIUS

13.

A Katonai Felsőbíróság állam- és népellenes bűncselekmények miatt elítélte Péter Gábort, az ÁVH volt vezetőjét és társait.

MÁJUS

7.

A vietnami néphadsereg Dien Bien Phu-nál megsemmisítő vereséget mért a francia gyarmati hadseregre.

24-e és 30-a között

került sor az MDP III. kongresszusára.

JÚNIUS

28.

Kína, India, Burma és Indonézia elfogadta a Pancsa Sila-t, a békés egymásmellett élés öt alapelvét.

JÚLIUS

13-a és 31-e között

a Duna több helyen kiöntött, teljesen víz alá került a Szigetköz.

21.

Genfben aláírták az indokínai fegyverszünetről szóló egyezményt.

AUGUSZTUS

19.

A Magyar Népköztársaság moszkvai nagykövetsége jegyzékben mondott köszönetet az árvízsújtotta lakosságnak nyújtott szovjet katonai segítségért.

SZEPTEMBER

8.

Aláírták a délkelet-ázsiai szerződést, létrejött a SEATO.

30.

Miskolc, Debrecen, Pécs és Szeged — az Elnöki Tanács határozata alapján — megyei tanácsi jogú város lett.

OKTÓBER

23.

Aláírták a párizsi szerződéseket, amelyek lehetővé tették Nyugat-Németország felfegyverzését és a NATO-ba való bevonását.

NOVEMBER

6.

Moszkvában egyezményt írtak alá az összes magyar—szovjet részvénytársaságok (MASZOLAJ, MASZOBAL (bauxit), MESZHART, MASZOVLET) szovjet részesedésének eladásáról és átadásáról, úgyszintén a Szovjet Kereskedelmi és Ipari Bank eladásáról a Magyar Népköztársaságnak.

28.

Az Országos tanácsválasztások során a választók 97,9%-a a Hazafias Népfront jelöltjeire adta szavazatát.

DECEMBER

21.

Az országgyűlés ünnepi ülése Debrecenben törvénybe iktatta az 1944. december 21-én megalakult Ideiglenes Nemzetgyűlés történelmi jelentőségét.

1955. JANUÁR

25.

A Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa rendeletet adott ki a Németországgal való hadiállapot megszüntetéséről.

MÁRCIUS

2-a és 4-e között

került sor az MDP KV ülésére.

20.

Franciaországban meghalt Károlyi Mihály.

ÁPRILIS

14.

Az MKP KV kizárta Nagy Imrét a PB-ből és KV-ből.

18-a és 22-e között

tanácskozott az országgyűlés, Nagy Imrét felmentették miniszterelnöki tisztségéből, az új miniszterelnök Hegedűs András lett.

MÁJUS

14.

Barátsági együttműködési és kölcsönös segítségnyújtási egyezmény jött létre Albánia, Bulgária, Csehszlovákia, Lengyelország, Magyarország, az NDK, Románia és a Szovjetunió között (a Varsói Szerződés).

15.

A Szovjetunió, az USA, Nagy-Britannia és Franciaország képviselői Bécsben aláírták az osztrák államszerződést.

JÚNIUS

13.

A szovjet és a magyar kormány egyezményt kötött a Magyarországnak nyújtandó segítségről — az atomfizikai kutatások fejlesztése és az atomenergiának a népgazdaság szükségleteire való felhasználása terén.

JÚLIUS

17.

Az igazságügyminiszter engedélyezte Mindszenty hercegprímás börtönbüntetésének megszakítását.

18-a és július 23-a

között került sor a Szovjetunió, az USA, Nagy-Britannia és Franciaország kormányfőinek tanácskozására Genfben.

29.

Megkezdte a termelést a Borsodi Hőerőmű.

DECEMBER

3.
Az MDP Központi Ellenőrző Bizottsága Nagy Imrét kizárta a pártból.

12.
Felavatták a Borsodi Vegyikombinátot.

14.
Az ENSZ felvette Magyarországot tagjai sorába.

1956. FEBRUÁR

14-e és 25-e között
került sor az SZKP XX. kongresszusára.

MÁRCIUS

8-a és 23-a között
a Duna több helyen áttörte a gátat, elöntötte a mohácsi szigetet.

12.
Elhunyt Boleslav Bierut, a Lengyel Egyesült Munkás Párt KB első titkára.

12-én és 13-án
tanácskozott az MDP KV ülése.

17.
A DISZ Petőfi-köre megrendezte első nyilvános összejövetelét.

MÁJUS

30-án és június 1-én
zajlott le a történész-vita a DISZ Petőfi-körében.

JÚNIUS

27.
A DISZ Petőfi-köre a sajtó és a tájékoztatás problémáiról tartott vitát.

28.
A lengyelországi Poznanban ellenforradalmi jellegű tüntetésekre került sor.

30.
Az MDP KB elítélte a Petőfi-körön belül megnyilvánult pártellenes megnyilvánulásokat, a Belügyminisztérium betiltotta a Petőfi-kör működését.

JÚLIUS

18-a és 21-e között
került sor az MDP KV teljes ülésére, Rákosi Mátyást felmentették első titkári és PB tisztsége alól; a KV első titkárává Gerő Ernőt választották meg, a PB-be beválasztották Kádár Jánost és Marosán Györgyöt.

OKTÓBER

4.
A Szovjetunió és Magyarország kormánya egyezményt kötött, melynek értelmében a Szovjetunió 1957-ben 100 millió rubel összegű hitelt nyújt Magyarországnak.

6.
Díszpompával temették el Rajk Lászlót, Pálffy Györgyöt, Szőnyi Andrást.
13.
Az MDP KV PB-a határozatot hozott Nagy Imre párttagságának visszaállításáról.
A szocialista törvényesség megsértése miatt őrizetbe vették Farkas Mihályt.
16.
Szegeden újra megalakították a MEFESZ-t, az egyetemi ifjúság szervezetét.
23-a és november 4-e között
az ellenforradalmi erők fegyveres felkeléssel akarták megdönteni Magyarországon a népi demokratikus rendszert.
29.
Kirobbant a szuezi válság, izraeli csapatok támadást intéztek Egyiptom ellen.

NOVEMBER

1.
Kádár János rádióbeszédben bejelentette az MSZMP megalakulását.
2.
Megjelent a „Népszabadság" 1. száma.
4.
Megkezdődött az ellenforradalom felszámolása — a Szovjetunió fegyveres erőinek segítségével.
A Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány megalakult Kádár János vezetésével, és felhívást intézett a magyar néphez az ellenforradalom leveréséről.
5.
A Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány a baráti szocialista országok kormányaihoz felhívással fordult — segítséget kért a normális, békés élethez való visszatéréshez.
A Szovjetunió Minisztertanácsának elnöke táviratban közölte a Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány elnökével, hogy a szovjet kormány térítésmentes segítséget nyújt a magyar dolgozóknak, — élelmiszerek és építőanyagok szállításával.
7.
Egyiptomban létrejött a tűzszünet.
13.
Kormányrendelet jelent meg a munkástanácsok működéséről.
14.
62 szavazattal 9 ellenében és 8 tartózkodással felvették a magyar kérdést az ENSZ napirendjére.
18.
Közlemény jelent meg arról, hogy a Moszkvai Városi Tanács Budapest megsegítésére jelentős mennyiségű építőanyagot küld közvetlenül Budapest Főváros Tanácsának.
26.
Kádár János, a Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány elnöke nyilatkozott a szovjet segítségnyújtásról, az ENSZ főtitkárának és az ENSZ-meg-

figyelőknek tervezett magyarországi utazásáról, a konszolidáció megteremtéséről.

DECEMBER

2-án, 3-án és 5-én
tárgyalt az MSZMP Ideiglenes KB-a a politikai helyzetről és a párt feladatairól.

4.
Ellenforradalmi tüntetés zajlott le Budapesten.

8.
Ellenforradalmi provokáció következtében fegyveres összetűzésre került sor Salgótarjánban, több ember életét vesztette, mintegy százan megsebesültek.

11.
Az Elnöki Tanács bevezette a rögtönítélő bíráskodást.

1957. JANUÁR

16-án és 17-én
tett látogatást Csou En-laj, a Kínai Népköztársaság miniszterelnöke.

25.
A SZOT X. teljes ülése a szakszervezetek és a párt viszonyáról, valamint a szakszervezetek feladatairól tárgyalt.

FEBRUÁR

19.
Megjelent az Elnöki Tanács törvényerejű rendelete a munkásőrség szervezéséről.

MÁRCIUS

20-a és 28-a között
a Magyar Népköztársaság Kormányküldöttsége Moszkvában tárgyalásokat folytatott a Szovjetunió kormányával.

21.
Megalakult a Magyar Kommunista Ifjúsági Szövetség.

28-a és április 8-a között
a Magyar Szabad Szakszervezetek Országos Szövetségének küldöttsége a Szovjetunió Szakszervezeti Központi Tanácsa meghívására Moszkvában és Leningrádban tett látogatást.

MÁJUS

1.
A Hősök terén többszázezres tömeg részvételével tartott nagygyűlésen Kádár János mondott beszédet.

9.
A Magyar Népköztársaság országgyűlése táviratban mondott köszönetet a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsának a magyar népnek nyújtott segítségért.

27.
Budapesten egyezményt írt alá a Magyar Népköztársaság és a Szovjetunió kormánya a Magyar Népköztársaság területén ideiglenesen tartózkodó szovjet csapatok jogi helyzetéről.

JÚNIUS

15.

A Magyar—Szovjet Társaság országos vezetősége a szervezet feladatairól tárgyalt, a társaság nevét Magyar—Szovjet Baráti Társaságra változtatta.

JÚLIUS 29-e és AUGUSZTUS 12-e

között került sor a VI. Világifjúsági Találkozóra, Moszkvában.

AUGUSZTUS 1-e és 5-e

között Ho Si Minh vezetésével vietnami párt- és kormányküldöttség tett látogatást Magyarországon.

24.

Budapesten konzuli egyezményt írt alá a Magyar Népköztársaság és a Szovjetunió kormánya.

Budapesten a Magyar Népköztársaság és a Szovjetunió egyezményt kötött a kettős állampolgárságú személyek állampolgárságának rendezéséről.

SZEPTEMBER 27-e és OKTÓBER 5-e

között Kádár János vezetésével párt- és kormányküldöttség folytatott tárgyalásokat Kínában.

OKTÓBER

4.

A Szovjetunióban fellőtték a világ első mesterséges holdját.

13.

Megnyílt a Magyar—Szovjet Barátság Háza Budapesten.

19.

Felavatták a Dunai Vasmű II. számú új nagyolvasztóját.

NOVEMBER 4-e és 22-e

között Kádár János vezetésével magyar párt- és kormányküldöttség tett látogatást Moszkvában.

16-tól 19-ig

tanácskoztak 64 ország kommunista és munkáspártjainak képviselői Moszkvában és nyilatkozatot fogadtak el.

DECEMBER

5.

Leningrádban vízre bocsátották a világ első atommeghajtású hajóját, a 16 000 tonnás „Lenin" jégtörőt.

13.

Átadták rendeltetésének a Tiszapalkonyai Hőerőmű első gépegységét.

18.

A Szovjetunió kormánya és a Magyar Népköztársaság kormánya megállapodott a magyar ipari üzemek építése és rekonstrukciója, valamint a közlekedés fejlesztése céljából nyújtandó gazdasági és műszaki segítségről.

1958. JANUÁR

13.

A Magyar Népköztársaság kormánya és a Szovjetunió kormánya megállapodást kötött az 1958—1960 között bonyolítandó kölcsönös áruszállításokról, továbbá arról, hogy a Szovjetunió kormánya 40 millió rubel összegű szabad devizahitelt nyújt Magyarországnak.

18.

Moszkvában egyezményt írtak alá a Magyar Tudományos Akadémia és a Szovjetunió Tudományos Akadémiájának képviselői a tudományos kutatások koordinálásáról.

24.

Átadták rendeltetésének a Széchenyi-hegyi televíziós adót.

28.

Münnich Ferenc lett a miniszterelnök.

FEBRUÁR

1.

Kikiáltották a Szíria és Egyiptom egyesüléséből létrejött Arab Köztársaságot. Az USA-ban fellőtték az első mesterséges holdat.

14.

Moszkvában a szovjet társadalom képviselői létrehozták a Szovjet—Magyar Baráti Társaságot.

20. és 28-a

között Kádár János vezetésével magyar párt- és kormányküldöttség tett látogatást Romániában.

FEBRUÁR 28-tól — MÁRCIUS 2-ig

tanácskozott a szakszervezetek XIX. kongresszusa.

MÁRCIUS 27-én és 28-án

az MSZMP és a Jugoszláv Kommunisták Szövetsége képviselői megbeszélést folytattak Karagyorgyevón.

MÁRCIUS 27-től MÁRCIUS 31-ig

tartott a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsának ülése, — Bulganyin helyébe Hruscsovot választották miniszterelnökké.

ÁPRILIS

2. és 10-e

között a Szovjetunió párt- és kormányküldöttsége látogatást tett Magyarországon.

MÁJUS

9-e és 12-e

között lengyel párt- és kormányküldöttség tett látogatást Magyarországon.

JÚNIUS

15.

Szerződés jött létre Magyarország és a Szovjetunió között a polgári, családjogi és bűnügyi jogsegélyről.

17.
Az Igazságügyminisztérium közleményt adott ki a Nagy Imre és társai ellen lefolytatott büntetőeljárásról.

23-a és 28-a
között magyar párt- és kormányküldöttség folytatott tárgyalásokat Bulgáriában.

JÚLIUS

21.
Egyezményt írtak alá a magyar és a szovjet kormány meghatalmazottai a vámkérdésekben történő együttműködésről.

OKTÓBER

15.
A brüsszeli világkiállításon Magyarország 20 nagydíjjal és 25 egyéb díjjal a nemzetek sorában a hatodik helyre került.

NOVEMBER

5.
Magyarország és a Szovjetunió kormánya egyezményt kötött magyar iparvállalatok építéséhez és bővítéséhez nyújtandó szovjet műszaki segítségről.

DECEMBER

9-e és 17-e
között magyar párt- és kormányküldöttség tett látogatást Csehszlovákiában.

1959. JANUÁR 27-e és FEBRUÁR 5-e

között tartotta meg tanácskozásait az SZKP XXI. rendkívüli kongresszusa.

ÁPRILIS 11-e és MÁJUS 17-e

között magyar párt- és kormányküldöttség tett látogatást Mongóliában, Vietnamban, Kínában és a Koreai Népi Demokratikus Köztársaságban.

ÁPRILIS

17.
Magyarország és a Szovjetunió kormánya egyezményt kötött az egészségügy és az orvostudomány terén való együttműködésről.

MÁJUS

3.
Budapesten megalakult a Magyar—Kínai Baráti Társaság.

JÚNIUS

2.
Az Elnöki Tanács törvényerejű rendeletet hozott az Állami Egyházi Hivatal felállításáról.

20-a és 27-e
között a szocialista országok kommunista és munkáspártjainak képviselői értekezletet tartottak Bukarestben.

AUGUSZTUS

7.
Magyarország és a Szovjetunió kormánya egyezményt írt alá vegyipari üzemek és egyéb ipari objektumok építéséhez nyújtandó szovjet műszaki segítségről.

NOVEMBER 30-a és DECEMBER 5-e
között tartotta tanácskozásait az MSZMP VII. kongresszusa.

DECEMBER

19.
A szovjet, a magyar és a csehszlovák kormány egyezményt kötött a Szovjetunió — Csehszlovák Köztársaság — Magyar Népköztársaság közötti olaj-fővezeték („Barátság" olajvezeték) építéséről.

1960. FEBRUÁR

13.
Végrehajtották az első francia kísérleti atomrobbantást a Szaharában.

MÁRCIUS

15-e és 21-e
között magyar párt- és kormányküldöttség tett látogatást Lengyelországban.

ÁPRILIS

24-én és 25-én
került sor a Magyar—Szovjet Baráti Társaság III. kongresszusára.

MÁJUS

1.
Szovjet légvédelmi rakéta lelőtte Szverdlovszk térségében F. G. Powers amerikai pilóta U—2-es kémrepülőgépét.

6.
Magyarország és a Szovjetunió kormánya megállapodott az 1961—1965. évekre vonatkozó kölcsönös áruszállításokról.

JÚLIUS

17.
Dunaújvárosban, a vasműben felavatták a meleghengerművet.

SZEPTEMBER

1.
Megszűnt a vízumkényszer Magyarország és Csehszlovákia között.

OKTÓBER

14.
Az Elnöki Tanács törvényerejű rendeletet adott ki a Magyar Tudományos Akadémia szerepéről és feladatköréről.

NOVEMBER 3-a és DECEMBER 4-e
között magyar párt- és kormányküldöttség folytatott tárgyalásokat a Szovjetunióban.

NOVEMBER
1960. novemberében került sor 81 kommunista és munkáspárt képviselőinek moszkvai értekezletére.
4.
Magyarország és a Szovjetunió kormánya egyezményt kötött egyetemi hallgatók és aspiránsok kölcsönös oktatásának feltételeiről.
8.
Az Egyesült Államok új elnökévé J. F. Kennedyt választották.

DECEMBER 16-a és 18-a
között tanácskozott a KISZ I. kongresszusa.

17-én és 18-án
Che Guevara vezetésével kubai kormányküldöttség tartózkodott Magyarországon.

1961. FEBRUÁR
13.
Hivatalos közlemény jelent meg Patrice Lumumba kongói miniszterelnök és társai legyilkolásáról.
19.
Az MSZMP KP közleményben jelentette be: a mezőgazdaságban is uralkodóvá váltak a szocialista termelési viszonyok.

MÁRCIUS
28-án és 29-én
a Varsói Szerződés Politikai Tanácskozó Testülete Moszkvában tárgyalt.

ÁPRILIS
12.
A Szovjetunióban fellőtték a Vosztok—1 űrhajót, Jurij Gagarin repülőőrnagygyal a fedélzetén — ez volt az első űrrepülés.
13.
Aláírták a tűzszüneti egyezményt Laoszban.
17-e és 20-a
között ellenforradalmárok inváziót kíséreltek meg Kuba ellen, a támadókat visszaverték.

MÁJUS
5.
Fellőtték az első amerikai űrrakétát, fedélzetén Alan Sheparddel.

JÚNIUS
3-án és 4-én
Hruscsov és Kennedy Bécsben tárgyalt.

AUGUSZTUS

6.
A Vosztok—2 űrhajó, G. Sz. Tyitovval a fedélzetén 17-szer kerülte meg a Földet.

1-e és 7-e
között román párt- és kormányküldöttség tett látogatást Magyarországon.

19-e és 22-e
között J. A. Gagarin, a világ első űrhajósa látogatást tett Magyarországon.

SZEPTEMBER

1-e és 7-e
között román párt- és kormányküldöttség tárgyalt Magyarországon.

12.
Az MSZMP KB határozatot hozott a második ötéves tervről.

18.
Kongóban repülőszerencsétlenség áldozata lett Dag Hammarskjöld, az ENSZ főtitkára.

OKTÓBER

3.
Magyarország és a Szovjetunió kormánya határegyezményt írt alá.

17-e és 31-e
között került sor az SZKP XXII. kongresszusára.

NOVEMBER

3.
U Thant, burmai diplomata lett az ENSZ főtitkára.

1962. FEBRUÁR

20.
Végrehajtották az első amerikai földkörüli űrrepülést, John Glenn ezredes volt az űrhajós neve.

MÁRCIUS

9.
Megalakult az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság.

MÁJUS

1.
Dobi Istvánt, a Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa elnökét a Nemzetközi Lenin Békedíj Bizottság Lenin Békedíjjal tüntette ki.

26.
Átadták a forgalomnak a Magyarország és Jugoszlávia közötti gyékényesi vasúti hidat.

JÚNIUS

7.
A Varsói Szerződés Politikai Tanácskozó Testülete Moszkvában tárgyalt.

13.
Az Elnöki Tanács törvényerejű rendeletet fogadott el a tízéves tankötelezettségről.

19.
Új kommunistaellenes törvényt hoztak az Egyesult Államokban.

JÚLIUS

5.
E napot nyilvánították Algéria függetlenségi napjává.

16.
Sajószögeden felavatták a Munkács—Sajószöged—Budapest villamos-távvezetéket.

JÚLIUS 29-e és AUGUSZTUS 6-a
között rendezték meg a VIII. Világifjúsági Találkozót Helsinkiben.

AUGUSZTUS

11.
Fellőtték a Vosztok—3 űrhajót, az űrhajós Andrijan Nyikolajev volt. 95 óra alatt 64-szer kerülte meg a Földet. Másnap fellőtték a Vosztok—4-et, Pavel Popoviccsal a fedélzetén, ez utóbbi 71 óra alatt 48-szor kerülte meg a Földet.

OKTÓBER

13.
Szőnyben felavatták a „Barátság" olajvezetéket.

OKTÓBER 22-től — NOVEMBER 21-ig
tartott az amerikai haditengerészet kubai blokádja következtében kirobbant Karib-tengeri válság.

NOVÉMBER

2.
Átadták rendeltetésének a Kab-hegyi televízió-adót.

15.
Magyarország és a Szovjetunió kormánya egyezményt kötött az alumíniumipar fejlesztése terén kialakítandó együttműködésről.

17.
Átadták a forgalomnak a Budapest—Miskolc villamosított vasútvonalat.

20-a és 24-e
között tanácskozott az MSZMP VIII. kongresszusa.

DECEMBER

8.
Felavatták a Dunai Szalmacellulóz-gyárat.

15.
Felavatták az Ajkai Erőmű új üzemcsarnokát.

20.
Magyarország és a Szovjetunió kormánya egyezményt kötött a szociális ellátás terén kialakítandó együttműködésről.

1963. FEBRUÁR

24.

Az országos képviselő- és tanácstagi választásokon a szavazók 97,2%-a szavazott a Hazafias Népfront jelöltjeire.

MÁRCIUS

11.

Megalakult Budapest Főváros Tanácsa. a VB elnökévé Sarlós István választották.

MÁJUS

9-e és 12-e
között tanácskozott a magyar szakszervezetek XX. kongresszusa.

16-a és 18-a
között magyar párt- és kormányküldöttség tett látogatást Lengyelországban.

JÚNIUS

14-e és 19-e
között került sor a Vosztok—5. és a Vosztok—6. űrhajó útjára, az utóbbi fedélzetén Tyereskova, a világ első női űrhajósa volt.

20.

Genfben aláírták a Moszkva—Washington között létesítendő „forró drót"-ról szóló egyezményt.

JÚLIUS

8-a és 28-a
között magyar párt- és kormányküldöttség tett látogatást a Szovjetunióban.

AUGUSZTUS

5.

A Szovjetunió, az USA és Nagy-Britannia aláírta az atomcsend-egyezményt — a légköri, vízalatti, világűrbeli nukleáris fegyverkísérletek megtiltásáról.

14.

Felavatták Záhony és Csap között az új Tisza-hidat.

15.

Felavatták a 200 megawattos Oroszlányi Hőerőművet.

SZEPTEMBER

9-e és 12-e
között magyar pártküldöttség tett látogatást Jugoszláviában.

OKTÓBER

1-e és 4-e
között magyar pártküldöttség tett baráti látogatást Csehszlovákiában.

NOVEMBER

5.

Vácott felavatták a Dunai Cement- és Mészművet.

18-a és 22-e
között lengyel párt- és kormányküldöttség tartózkodott hazánkban.
22.
John F. Kennedyt, az ÚSA elnökét Dallasban meggyilkolták, helyébe az alelnök, Lyndon B. Johnson lépett.
30.
Szolnokon felavatták a Tisza Vegyiművek két új gyáregységét.

1964. JANUÁR 31-e és FEBRUÁR 3-a
között jugoszláv pártküldöttség tett látogatást Magyarországon.

FEBRUÁR
3.
Magyarország és a Szovjetunió kormánya megállapodást kötött a gazdasági és műszaki tudományos együttműködési kormányközi bizottság létrehozásáról.

MÁRCIUS
2-től 11-ig
szovjet pártmunkás-küldöttség tett látogatást Magyarországon.
MÁRCIUS 31-e és ÁPRILIS 10-e
között szovjet párt- és kormányküldöttség tartózkodott Magyarországon.

ÁPRILIS
3.
A Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa Elnöksége Kádár Jánosnak a Szovjetunió Hőse címet adományozta.

MÁJUS
22.
Magyarország és a Szovjetunió kormánya egyezményt kötött hajóknak, úszó objektumoknak és hajóberendezéseknek a Szovjetunióba exportálásáról az 1966—1970. években.
23.
Orosházán felavatták az új, korszerű üveggyár első három üzemét.

JÚLIUS
1-e és 3-a
között román párt- és kormányküldöttség tett látogatást Magyarországon.
11.
Elhunyt Maurice Thorez, a Francia Kommunista Párt elnöke.

AUGUSZTUS
1-e és 5-e
között fegyveres provokációkat szerveztek az amerikaiak a tonkini öbölben, megkezdődött az újabb háború Vietnamban.
21.
Elhunyt Palmiro Togliatti, az Olasz Kommunista Párt főtitkára, utóda a főtitkári tisztségben Luigi Longo lett.

SZEPTEMBER

11-e és 16-a
között jugoszláv párt- és kormányküldöttség folytatott tárgyalásokat Magyarországon.

15.
Magyarország és a Vatikán képviselői egyezményt írtak alá.

21.
Elhunyt Otto Grotewohl, az NDK Minisztertanácsának elnöke.

SZEPTEMBER 28-tól — OKTÓBER 3-ig
Csehszlovák párt- és kormányküldöttség folytatott tárgyalásokat Magyarországon.

OKTÓBER

10-e és 23-a
között került sor a XVIII. Nyári Olimpia versenyeire Tokióban, a magyar versenyzők 10 aranyérmet szereztek.

12.
A Szovjetunióban fellőtték a világ első háromszemélyes űrhajóját, a három űrpilóta V. Komarov, B. Jegorov és K. Feoktyisztov volt.

14.
Az SZKP KB felmentette Hruscsovot első titkári és miniszterelnöki tiszte alól, az SZKP első titkára L. Brezsnyev, a miniszterelnök A. Koszigin lett.

16.
Kínában felrobbantották az első atombombát.

26.
A Tisza Vegyikombinát megkezdte a műtrágya gyártást.

NOVEMBER

3.
Lyndon B. Johnsont választották az USA elnökévé.

6-a és 13-a
között magyar párt- és kormányküldöttség tett látogatást a Szovjetunióban.

21.
Magyarország és a Szovjetunió kormánya megállapodtak abban, hogy a Szovjetunió nagypanelos házépítő gyárak építéséhez segítséget nyújt.
Budapesten felavatták az új Erzsébet-hidat.

DECEMBER

4.
Magyarország és a Szovjetunió kormánya megállapodást írt alá az 1966—1970. években a Szovjetunióba irányuló magyar gyümölcsszállításokról.

11-e és 13-a
között tanácskozott a KISZ VI. kongresszusa (számításba vették a KIMSZ és a DISZ 2—2 és a KISZ 1 kongresszusát, mint a kommunista ifjúsági mozgalom forradalmi hagyományait).

21.
Debrecenben ünnepséget rendeztek az Ideiglenes Nemzetgyűlés és az Ideiglenes Nemzeti Kormány megalakulásának 20. évfordulóján.

1965. JANUÁR

29-e és 31-e
között szovjet pártküldöttség tett látogatást Magyarországon.

FEBRUÁR

7.
Az amerikai repülőgépek megkezdték bombatámadásaikat a VDK ellen.

MÁRCIUS

1-e és 5-e
között került sor 18 kommunista és munkáspárt konzultációs találkozójára Moszkvában.

18-án és 19-én
került sor a Voszhod—2 űrhajó űrrepülésére, P. Beljajev ezredessel és A. Leonov alezredessel. Leonov a világon első ízben 20 perces űrsétát hajtott végre.

19.
Elhunyt Gheorghe Gheorghiu-Dej, a Román Munkáspárt KB első titkára, az RNK államtanácsának elnöke. Dej utóda a pártban Nicolae Ceausescu lett.

MÁRCIUS végétől — JÚLIUS közepéig

a Duna 150 000 holdat öntött el.

ÁPRILIS

2-a és 9-e
között A. G. Nyikolajev és V. V. Tyereskova űrhajós-házaspár látogatást tett Magyarországon.

3.
Az országgyűlés törvénybe iktatta az 1965. évi II. törvénycikket a magyar nép felszabadulásának történelmi jelentőségéről.

9.
Elhunyt Kossa István, az MSZMP KB tagja, a Szakszervezeti Tanács volt főtitkára.

MÁJUS

3.
Elhunyt Szakasits Árpád, az MSZMP KB tagja, az Elnöki Tanács tagja.

11-e és 14-e
között Gromiko szovjet külügyminiszter látogatást tett Magyarországon.

23-tól — 29-ig
magyar párt- és kormányvezetők baráti látogatást tettek és tárgyalásokat folytattak a Szovjetunióban.

28.
A Magyar Rádió és Televízió, valamint a Szovjetunió Minisztertanácsa Állami Rádió és Televízió Bizottsága megállapodást kötött a rádió- és televízió együttműködéséről.

29.
Magyarország és a Szovjetunió kormánya egyezményt kötött magyar vegyipari, nyersolaj-feldolgozó és gumiipari üzemek létesítéséhez nyújtandó segítségről.

JÚNIUS

3-a és 7-e
között kétszemélyes amerikai űrhajó 98 órás űrrepülést hajtott végre; White őrnagy 19 perces űrsétát tett.

25.
Az MSZMP KB fontos személyi kérdésekben tett javaslatot illetékes társadalmi és állami szerveknek: Kádár János helyébe a miniszterelnöki tisztségre válasszák meg Kállai Gyulát, Münnich Ferencet helyezzék nyugállományba, Kádár Jánost válasszák meg az Elnöki Tanács tagjává.

JÚLIUS

5.
Felavatták a Dunai Vasmű hideghengerművét.

13.
A Dunai Kőolajipari Vállalat megkezdte a termelést.

19-e és 23-a
között Magyarországon tartózkodott Luis Corvalan, a Chilei KP főtitkára és Pablo Neruda, a Chilei KP KB tagja.

SZEPTEMBER 25-e és OKTÓBER 2-a

között magyar párt- és kormányküldöttség tett látogatást Mongóliában.

28.
Elhunyt Rónai Sándor, az MSZMP PB tagja, az Elnöki Tanács tagja.

30.
Katonai államcsínyt hajtottak végre Indonéziában, Sukarno elnök hatalmát megdöntötték, Indonézia Kommunista Pártja illegalitásba kényszerült.

OKTÓBER

4-e és 26-a
között magyar pártküldöttség tett látogatást a Vietnami Demokratikus Köztársaságban és a Koreai Népi Demokratikus Köztársaságban.

20.
Magyarország és a Szovjetunió kormánya aláírta az 1966—1970. évi árucsereforgalmi és fizetési megállapodást.

NOVEMBER

5.
A Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa Elnöksége 21 magyar veteránt — a polgárháború hőseit — kitüntetett. Münnich Ferenc Lenin-rendet kapott.

16.
Franciaország felbocsátotta az első műholdját.

NOVEMBER 22-e és *DECEMBER* 2-a
között a Görög KP küldöttsége látogatást tett Magyarországon.
28.
Felavatták a Tiszai Vegyikombinátot.

DECEMBER
4-e és 18-a
között a Gemini—7 amerikai űrhajón Frank Borman és James Lovell, a Gemini—6 űrhajón Valter Schirra és Thomas Stafford páros kötelékrepülést hajtott végre.
11-e és 16-a
között magyar pártküldöttség tett látogatást a Szovjetunióban.

1966. JANUÁR
18-án és 19-én
lengyel párt- és kormányküldöttség tárgyalt Magyarországon.
21-én és 22-én
rendezték meg Budapesten a Magyar—Szovjet Baráti Társaság IV. kongresszusát.

FEBRUÁR 1-e és *MÁRCIUS* 1-e
között magyar kormánydelegáció tett látogatást több afrikai és ázsiai országban.

MÁRCIUS
10-e és 12-e
között magyar párt- és kormányküldöttség tárgyalt Romániában.
19.
Magyarország és a Szovjetunió kormánya egyezményt kötött a nemzetközi gépjármű-közlekedésről.

MÁRCIUS 29-e és *ÁPRILIS* 8-a
között tanácskozott az SZKP XXIII. kongresszusa.

MÁJUS
11-e és 19-e
között került sor a nyugateurópai kommunista pártok bécsi tanácskozására.

JÚNIUS
11-e és 17-e
között magyar kulturális delegáció tárgyalt Moszkvában, aláírták az 1966—1970-re szóló kulturális együttműködési tervet.
13-a és 17-e
között magyar párt- és kormányküldöttség folytatott tárgyalásokat az NDK-ban.
29.
Az amerikai légierő első ízben bombázta Hanoit és Haiphongot.

JÚLIUS

13-a és 21-e
között Péter János külügyminiszter baráti látogatást tett a Szovjetunióban.

AUGUSZTUS

15.
Magyarország és a Szovjetunió kormánya egyezményt kötött a kohászati üzemek rekonstrukciójához nyújtandó szovjet segítségről.

SZEPTEMBER

25-én és 26-án
Szovjet pártvezetők tettek látogatást Magyarországon.

OKTÓBER

28.
Felavatták a Magyar Viscosagyár danulon-üzemét.

NOVEMBER

5.
Felavatták a Szegedi Gumigyárat.

NOVEMBER 28-a és *DECEMBER* 5-e
között tanácskozott az MSZMP IX. kongresszusa.

1967. JANUÁR

27.
A Szovjetunió, az USA és Nagy-Britannia egyezmény írt alá a világűr békés felhasználásáról.

FEBRUÁR

2-a és 4-e
között jugoszláv pártvezetők tettek látogatást Magyarországon.

FEBRUÁR 25-e és *MÁRCIUS* 1-e
között magyar pártvezetők tettek látogatást a Szovjetunióban.

MÁRCIUS

6.
Elhunyt Kodály Zoltán zeneszerző, háromszoros Kossuth-díjas, kiváló művész.

8-án és 9-én
lengyel párt- és kormányküldöttség tárgalásokat folytatott Magyarországon.

19.
Országos képviselői és tanácstagi választásokat tartottak hazánkban.

ÁPRILIS

14.
Az országgyűlés alakuló ülésén Losonczi Pált választották az Elnöki Tanács elnökévé. Megalakult az új kormány, Fock Jenő lett a miniszterelnök. A képviselőház elnökévé Kállai Gyulát választották.

MÁJUS

3-a és 6-a
között tanácskozott a Magyar Szakszervezetek XXI. kongresszusa.

29.
Magyarország és a Szovjetunió kormánya megállapodást kötött Magyar—Szovjet Kormányközi Kulturális Együttműködési Bizottság megalakításáról.

JÚNIUS

5-e és 10-e
között zajlott le a második arab—izraeli háború.

12.
Magyarország a közelkeleti agresszió miatt megszakította diplomáciai kapcsolatait Izraellel.

17.
Kína felrobbantotta első hidrogénbombáját.

JÚNIUS 29-e és *JÚLIUS* 1-e
között zajlott le a KISZ VIII. kongresszusa.

AUGUSZTUS

30.
Borisz Jegorov űrhajós Budapestre érkezett.

SZEPTEMBER

1.
Budapesten megnyílt „A szovjet tudomány és technika 50 éve" című kiállítás.

6-a és 8-a
között szovjet párt- és kormányküldöttség tett látogatást Magyarországon.

7.
Magyarország és Szovjetunió kormánya 20 évre szóló barátsági, együttműködési és kölcsönös segélynyújtási szerződést írt alá.

27-e és 29-e
között az országgyűlés elfogadta a Munka Törvénykönyvét, a földjogi és termelőszövetkezeti törvényt.

OKTÓBER

10-e és 14-e
között magyar párt- és kormányküldöttség folytatott tárgyalásokat Csehszlovákiában.

NOVEMBER

6.
Magyarországot a Biztonsági Tanács nem állandó tagjává választották.

17.
Magyarország és a Szovjetunió kormánya egyezményt kötött a szerzői jogok kölcsönös védelméről.

22.
Az ENSZ Biztonsági Tanácsa kompromisszumos határozatot hozott a közel-keleti rendezésről.

25-e és 30-a
között Fock Jenő, a kormány elnöke látogatást tett Moszkvában.

1968. JANUÁR

1.
Életbelépett az új fogyasztó árrendszer.

24.
Magyarország és a Szovjetunió kormánya megállapodást kötött a timföld- és alumíniumtermelés területén való együttműködésről.

FEBRUÁR 26-a és *MÁRCIUS* 5-e
között 65 ország kommunista és munkáspártja konzultatív találkozót tartott Budapesten.

MÁRCIUS

16.
My Lai dél-vietnami faluban az amerikaiak 500 embert, nagyobbrészt asszonyokat, gyerekeket és öregeket koncoltak fel.

25-e és 30-a
között Fock miniszterelnök hivatalos látogatást tett Franciaországban.

27.
Repülőszerencsétlenség áldozata lett Jurij Gagarin, a világ első űrhajósa.

ÁPRILIS

4.
Memphisben meggyilkolták Martin Luther King lelkészt, Nobel-békedíjas polgári egyenjogúsági harcost.

9-e és 11-e
között a földközi tengeri országok kommunista pártjai és haladó mozgalmai értekezletet tartottak Rómában.

MÁJUS

8.
A bolgár, a lengyel, a magyar, az NDK és a szovjet testvérpárt vezetői tanácskozást folytattak Moszkvában.

15-e és 17-e
között lengyel párt- és kormányküldöttség tárgyalt Magyarországon, aláírták az új barátsági, együttműködési és kölcsönös segélynyújtási szerződést.

JÚNIUS

13-a és 15-e
között csehszlovák párt- és kormányküldöttség folytatott tanácskozásokat Magyarországon.

JÚNIUS 27-e és *JÚLIUS* 4-e
között párt- és kormányküldöttség tett látogatást a Szovjetunióban.

JÚLIUS

1.
Aláírták Moszkvában, Washingtonban és Londonban az atomsorompó egyezményt.

14-én és 15-én
öt szocialista ország párt- és kormányvezetői tanácskoztak Varsóban, és állásfoglalásukról levélben tájékoztatták a Csehszlovák Kommunista Párt KB-át.

JÚLIUS 28-a és *AUGUSZTUS* 6-a
között került sor a IX. Világifjúsági Találkozóra Szófiában.

AUGUSZTUS

21.
A Bolgár Népköztársaság, a Lengyel Népköztársaság, a Német Demokratikus Köztársaság, a Magyar Népköztársaság és a Szovjetunió hadseregei katonai segítséget nyújtottak Csehszlovákiának az ellenforradalmi veszély elhárítására.

24-e és 27-e
között a szocialista országok párt- és kormányvezetői tanácskoztak Moszkvában a csehszlovákiai helyzetről.

SZEPTEMBER

19-e és 21-e
között a Szonda—5 szovjet automata űrállomás megkerülte a Holdat és visszatért a Földre.

OKTÓBER

12-e és 27-e
között került sor a XIX. Nyári Olimpia versenyeire Mexikóban, a magyar versenyzők 10 aranyérmet szereztek.

24.
Magyarország és a Szovjetunió kormánya egyezményt kötött a gépkocsigyártásban való együttműködésről az 1969—1975. közötti időszakban.

NOVEMBER

1.
Az Egyesült Államok beszüntette a VDK bombázását.

6.
R. Nixont választották az Egyesült Államok elnökévé.

14-e és 16-a
között Andrej Gromiko külügyminiszter baráti látogatást tett Magyarországon.

16.
Magyarország és a Szovjetunió kormánya egyezményt kötött a kulturális és tudományos együttműködésről.

DECEMBER

2.
Magyarország és a Szovjetunió kormánya egyezményt kötött a légi közlekedésről.

21-e és 27-e
között az Apollo—8 amerikai űrhajó, fedélzetén három űrhajóssal, tízszer kerülte meg a Holdat.

1969. FEBRUÁR

6-a és 10-e
között Kádár János baráti látogatást tett a Szovjetunióban.

MÁRCIUS

19-e és 24-e
között P. J. Beljajev űrhajós látogatást tett Magyarországon.

JÚNIUS

5-e és 17-e
között került sor a kommunista és munkáspártok nemzetközi tanácskozására, amelyen az imperializmus elleni akcióegység időszerű kérdéseit vitatták meg.

26.
Gáspárt Sándor főtitkár vezetésével a Szovjetunióban baráti látogatást tett a magyar szakszervezetek küldöttsége.

JÚLIUS

16.
Útnak indult az Apolló—11 űrhajó, fedélzetén Edwin Aldrin, Michael Collins és Neil Armstrong űrhajósokkal; július 20-án Neil Armstrong, majd utána Edwin Aldrin a Hold felszínére lépett.

JÚLIUS 28-a és *AUGUSZTUS* 9-e
között a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsának küldöttsége látogatást tett Magyarországon.

AUGUSZTUS

10.
Elhunyt Kodolányi János író.

16.
Elhunyt Garassin Rudolf, az orosz polgárháború Lenin-renddel kitüntetett katonája, nyugalmazott nagykövet.

20.
Moszkvában megnyílt a magyar mezőgazdasági kiállítás.

21.
Jeruzsálemben kigyulladt az Al Aksza mecset, Michael William Rohen ausztráliai fiatalembert gyújtogatás vádjával letartóztatták.

SZEPTEMBER

4.
Elhunyt Ho Si Minh, a Vietnami Dolgozók Pártjának vezetője, a VDK elnöke.

11.
Pekingben néhány órás találkozóra került sor Koszigin és Csou En Laj között.

23-án és 29-én
sikeres nukleáris robbantást hajtottak végre a Kínai Népköztársaságban, jelentette a pekingi rádió.

28.
Parlamenti választásokat tartottak az NSZK-ban, a szociáldemokraták kisebbségbe jutottak.

30.
Elhunyt Bán Frigyes, háromszoros Kossuth-díjas és érdemes művész, filmrendező.

OKTÓBER

11.
A Szojuz—6 űrhajót, október 12-én a Szojuz—7 űrhajót, október 13-án a Szojuz—8 űrhajót bocsátották fel, a három űrhajó találkozott és kötelékrepülést végzett.

21.
A nyugatnémet parlament Willy Brandtot választotta kancellárrá, az új kormányt a szociáldemokraták a szabad demokratákkal együtt alakították meg.

30.
A Szovjetunió és az Egyesült Államok közös javaslatot terjesztett elő a genfi leszerelési konferencián a tengerfenék atommentesítéséről.

NOVEMBER

14.
Az Egyesült Államokban felbocsátották az Apolló—12 űrhajót, Charles Conrad, Richard Gordon és Alan Bearn űrhajósokkal a fedélzetén, november 19-én Conrad és Bearn a Hold felszínére lépett.

17.
Megkezdődtek a szovjet—amerikai tárgyalások a stratégiai fegyverek korlátozásáról (SALT-tárgyalások).

24.
A Szovjetunió és az Egyesült Államok ratifikálta az atomsorompó szerződést.

26.
Santiago de Chile-ben tanácskoztak 12 latin-amerikai ország kommunista pártjainak küldöttei.

DECEMBER

3.
Elhunyt Kliment Jefremovics Vorosilov marsall, a Legfelsőbb Tanács Elnökségének tagja.

3-án és 4-én
Moszkvában tanácskoztak Bulgária, Csehszlovákia, Lengyelország, Magyarország, az NDK, Románia és a Szovjetunió állam- és pártvezetői.

22-e és 29-e
között Péter János külügyminiszter látogatást tett a Szovjetunióban.

1970. JANUÁR

14.
28 európai kommunista és munkáspárt küldöttsége Moszkvában tárgyalt az európai békéért és bitzonságért vívott harc helyzetéről, továbbá a Lenin-centenáriumra való felkészülésről.

15.
Végetért a 30 hónapos nigériai polgárháború — Biafra letette a fegyvert.

FEBRUÁR

1.
Elhunyt Rényi Alfréd akadémikus, kétszeres Kossuth-díjas egyetem tanár, a Matematikai Kutató Intézet igazgatója.

3.
Elhunyt Bertrand Russel, világhírű angol filozófus, matematikus, közéleti személyiség.

10.
Japán felbocsátotta első műholdját.

24-én és 25-én
a szocialista országok pártvezetői ideológiai és propaganda kérdésekről tanácskoztak Szófiában.

25.
Elhunyt Hevesi Gyula Kossuth-díjas akadémikus, az MSZMP KB tagja, a Magyar Tudományos Akadémia alelnöke.

MÁRCIUS

5.
Életbelépett az atomsorompó egyezmény.

18.
Kambodzsában jobboldali államcsínyt hajtottak végre, Norodom Szihanukot megfosztották az államfői tisztségtől, Lon Nol tábornok lett a miniszterelnök.

19.
Erfurtban első ízben találkozott az NDK és az NSZK kormányfője, a második találkozóra 1970. május 21-én került sor.

28.
Az angolok kiürítették az El Aden-i támaszpontot, ezzel véget ért Anglia több évtizedes líbiai katonai jelenléte.

ÁPRILIS

16.
Elhunyt Veres Péter kétszeres Kossuth-díjas író, országgyűlési képviselő.
Elhunyt Váci Mihály Kossuth-díjas költő, az Új Írás szerkesztője, országgyűlési képviselő.

21.
A Lenin-centenárium megünneplésére 104 kommunista és munkáspárt, szocialista párt és haladó mozgalom képviselője gyűlt össze Moszkvában.

24.
Felbocsátották a Kínai Népköztársaság első műholdját.

MÁJUS

1.
Amerikai csapatok Dél-Vietnam területéről kiindulva inváziót hajtottak végre Kambodzsában.

6.
Prágában aláírták az új csehszlovák—szovjet barátsági, együttműködési és kölcsönös segélynyújtási szerződést.

13-án és 14-én
Helsinkiben az észak-európai országok kommunista pártjainak képviselői vitatták meg a térség legfontosabb problémáit.

1970. MÁJUSÁBAN

18 nyugat-európai kommunista párt képviselői tanácskoztak Párizsban az indokínai helyzetről.

JÚNIUS

1.
Felbocsátották a Szojuz—9 űrhajót, fedélzetén Andrijan Nyikolajev ezredessel és Vitalij Szevasztyijanov mérnökkel; a Szojuz—9 tizenkilenc napos útjával megdöntötte az űrrepülés időtartam világrekordját.

7.
Súlyos harcokra került sor a palesztin felszabadítási mozgalom egységei és a jordániai hadsereg között.

18.
Az angol választásokon a Konzervatív Párt győzött, Edward Heath alakította meg az új kormányt.

JÚLIUS

23.
Egyiptom elfogadta a Biztonsági Tanács 1967. november 22-i határozatán alapuló Rogers-tervet.

31.
Az izraeli parlament, hosszas vita után, elfogadta a Rogers-tervet.

AUGUSZTUS

7.
Életbelépett a 90 napos tűzszünet Izrael és az EAK, valamint Izrael és Jordánia között.

12.
Moszkvában aláírták a szovjet—nyugat-német szerződést. Szovjet részről A. Koszigin és A. Gromiko, nyugatnémet részről W. Brandt és W. Scheel látta el kézjegyével az okmányt.

NOVEMBER

23-a és 28-a
között ülésezett az MSZMP X. kongreszusa.

DECEMBER

14.
Magyarország és a Szovjetunió kormánya egyezményt írt alá az 1971—1975. évi kölcsönös áruszállításról és fizetési megállapodásról.

1971. JANUÁR

1.
Elhunyt Nógrádi Sándor, az MSZMP KB tagja, a Nógrádi partizáncsoport parancsnoka, a magyar és a nemzetközi munkásmozgalom kiemelkedő harcosa.

15.
Felavatták a szovjet segítséggel épített asszuáni vízmű-központot.

18.
Fock miniszterelnök és Péter külügyminiszter hivatalos látogatást tett Finnországban, — ez volt az első kormányfői szintű magyar látogatás Finnországban.

22.
Magyar—nyugatnémet megállapodás született Bonnban a nácizmus magyar áldozatainak kártalanításáról.

31.
Az Egyesült Államokban felbocsátották az Apollo—14 űrhajót, fedélzetén Alan Shepard, Edgar Mitchell és Stuart Rooas űrhajósokkal, február 5-én Shepard és Mitchell lépett a Hold felszínére.

FEBRUÁR

11.
Moszkvában, Washingtonban és Londonban aláírták a tengerfenék fegyvermentesítéséről szóló szerződést.

15.
Angliában bevezették a tizedes pénzrendszert.

26.
A kormány tagjai és a SZOT vezetői a fogyasztói árakról, a bérek alakulásáról, a törzsgárda megbecsüléséről tanácskoztak.

MÁRCIUS 30-a és *ÁPRILIS* 9-e
között tanácskozott az SZKP XXIV. kongresszusa.

ÁPRILIS

12.
Az országgyűlés alakuló ülésén Apró Antalt választották a ház elnökévé.

23-a és 25-e
között került sor a Szojuz—10 űrhajó űrrepülésére, fedélzetén V. Satalov, A. Jeliszejev és Ny. Rukavisnyikov űrhajósokkal.

25.
Országgyűlési és tanácstag-választásokra került sor Magyarországon, a választásra jogosultak 98%-a járult az urnák elé.

MÁJUS

3.
W. Ulbricht — idős korára tekintettel — lemondott a NSZEP KB első titkári tisztségéről, utódja E. Honecker lett.

3-a és 8-a
között tanácskozott a magyar szakszervezetek XXII. kongresszusa.

5-e és 8-a
között tanácskozott Jugoszláviában a II. önigazgatási kongresszus. Határozat született, hogy Tito, érdemei elismeréséül, élete végéig államelnök marad.

11.
Elhunyt Erdei Ferenc, Kossuth-díjas akadémikus, a Magyar Tudományos Akadémia főtitkára, az Elnöki Tanács tagja.
Megalakult az új fővárosi tanács, a tanács elnökévé Szépvölgyi Zoltánt választották.

13.
A Közös Piac külügyminiszterei megállapodtak Anglia belépési kérelmének kérdéseiben.

25.
Ny. Podgornij és A. Szadat szovjet—egyiptomi barátsági és együttmúködési szerződést írt alá.

JÚNIUS

4.
Elhunyt Lukács György, marxista filozófus és esztéta, Kossuth-díjas akadémikus.

6.
Fellőtték a Szojuz—11 űrhajót, fedélzetén G. Dobrovolszkij, V. Volkov és V. Pacajev űrhajósokkal, — a Szojuz—11 a világűrben találkozott a Szaljut automatikus űrállomással.

10.
Az USA feloldotta a Kína elleni kereskedelmi embargót.

30.
A Szojuz—11 űrhajó három űrutasa életét vesztette, a Földre való visszatérés folyamán.

JÚNIUS 14-e és *JÚLIUS* 15-e
között a New York Times kilenc folytatást közölt a Pentagon 47 kötetnyi titkos okmányaiból.

JÚLIUS

19.
Baloldali államcsínyt hajtottak végre Szudánban, három nap múlva ellenpuccs zajlott le, Nimeri elnököt visszahelyezték hatalmába. Július 28-án kivégezték a 19-i puccs vezetőit.

30.
Az Apollo—15 űrhajó két űrhajósa D. Scott és J. Irwin a Rover nevű holdterepjárón több kilométeres távolságra eljutottak a Holdon.

31.
Kádár János, az MSZMP KB első titkára Moszkvában L. Brezsnyevvel, az SZKP KB főtitkárával tárgyalt.

AUGUSZTUS

2.
Bulgária, Csehszlovákia, Lengyelország, Magyarország, Mongólia, az NDK és a Szovjetunió kommunista és munkáspártjainak vezetői a Krímben tanácskoztak.

2-a és 5-e
között Magyarországon „Opál 71" elnevezésű közös magyar—csehszlovák—szovjet hadgyakorlatot tartottak.

9.
Új-Delhiben aláírták a szovjet—indiai barátsági és együttműködési szerződést.

27.
Budapesten megnyitották a vadászati világkiállítást.

SZEPTEMBER

2.
Egyiptomban, Líbiában és Szíriában népszavazás jóváhagyta az arab államszövetség létrehozását.
A Szovjetunióban felbocsátották a Luna—18 automatikus űrállomást.

3.
Aláírták a Nyugat-Berlinről szóló négyhatalmi egyezményt.

8-a és 11-e
között Maurice Schumann francia külügyminiszter tett látogatást Magyarországon.

11.
Elhunyt Ny. Sz. Hruscsov.

15.
Budapesti vendégszereplésre érkezett a Moszkvai Nagy Színház együttese, a Magyar Állami Operaház társulata egyidejűleg Moszkvába utazott.

16-án és 17-én
W. Brandt látogatást tett a Szovjetunióban.

25-én és 26-án
L. I. Brezsnyev baráti látogatást tett Magyarországon.

28.
A Szovjetunióban felbocsátották a Luna—19 automata űrállomást.

30.
Gromiko szovjet és Rogers amerikai külügyminiszter aláírta az első két SALT-egyezményt.

OKTÓBER

4.
A Lunohod—1 a Holdon befejezte működését.
Anvar Szadatot választották az Arab Köztársaságok Szövetsége elnökévé.

14.
Az MSZMP KB képviselői és a SZOT vezetői megbeszélést folytattak a X. pártkongresszus határozatai és a negyedik ötéves terv végrehajtásának tapasztalatairól.

26.
Hatnapos tárgyalás után elutazott a Kínai Népköztársaságból H. Kissinger, Nixon főtanácsadója.

30.
Aláírták a Szovjetunió és Franciaország együttműködésének alapelveiről szóló dokumentumot.

NOVEMBER

2.
Elhunyt Mihail Romm, Állami-díjas szovjet filmrendező.

17.
Magyar—szovjet földgázvezeték építéséről kötöttek egyezményt Budapesten.

NOVEMBER 30-án és *DECEMBER* 1-én
Varsóban tanácskoztak a Varsói Szerződés tagállamainak külügyminiszterei.

DECEMBER

3.
Kirobbant az indiai—pakisztáni háború.

7.
A Mars—7 jelzésű űrhajó kabinja leszállt a Holdra.

16.
A kelet-pakisztáni csapatok Daccában letették a fegyvert, India tűzszünetet rendelt el.

18.
Elhunyt A. Tvardovszkij, Lenin- és Állami-díjas szovjet költő.

26.
350 repülőgép nagyarányú légitámadást intézett az VDK ellen.

1972. JANUÁR

22.
Nagy-Britannia, Dánia, Írország és Norvégia Brüsszelben aláírta a Közös Piachoz való csatlakozásról szóló szerződést.

25-én és 26-án
Prágában tárgyalt a Varsói Szerződés Politikai Tanácskozó Testülete.

26.
Elhunyt Uitz Béla, festő.

31.
Elhunyt Andrej Tupoljev szovjet repülőgéptervező.

FEBRUÁR

2-án és 3-án
az NDK párt- és kormányküldöttsége látogatást tett Magyarországon.

2-a és 9-e
között magyar párt- és kormányküldöttség tett látogatást a VDK-ban.

11-e és 14-e
között Kádár János nem hivatalos baráti látogatást tett a Szovjetunióban.

14.
A Szovjetunióban felbocsátották a Luna—20 automatikus űrállomást, 21-én simán leszállt a Hold felszínén.

21-e és 28-a
között Nixon amerikai elnök látogatást tett a Kínai Népköztársaságban.

23.
16 havi fogság után szabadon bocsátották Angela Davis néger polgárjogi harcost.

24-től 26-ig
magyar párt- és kormányküldöttség tárgyalt Romániában, — a látogatás során aláírták a magyar—román barátsági, együttműködési és kölcsönös segélynyújtási szerződést.

ÁPRILIS

13.
A Kínai Népköztársaság és Nagy-Britannia nagyköveti szintre emelte diplomáciai kapcsolatait.

16-a és 18-a
között Ali Bhutto pakisztáni elnök hivatalos látogatást tett a Szovjetunióban.

21.
Budapesten aláírták a magyar—angol hosszúlejáratú gazdasági és kereskedelmi megállapodást.

27.
A Szovjetunióban felbocsátották a Venus—8 automatikus űrállomást.

ÁPRILIS

6-a és 10-e
között szovjet párt- és kormányküldöttség tett hivatalos látogatást Irakban.

10.
Moszkvában, Londonban és Washingtonban egyidejűleg egyezményt írtak alá, melynek értelmében az aláíró országok lemondanak a biológiai fegyverek alkalmazásáról.

16-a és 26-a
között magyar pártküldöttség tett látogatást Egyiptomban és Szíriában.

16.
Felbocsátották az Apollo—16 űrhajót.

20-a és 24-e
között A. Kissinger, Nixon elnök nemzetbiztonsági főtanácsadója Moszkvában tárgyalt L. Brezsnyevvel és A. Gromikoval.

27.
Elhunyt Kwame Nkrumah, volt ghanai államfő.

8.
Nixon elnök bejelentette, hogy elrendelte az északvietnami kikötők elaknásítását.

16-án és 17-én
a Vaskapunál felavatták az erőmű és folyamszabályozási rendszert.
17.
A Nyugatnémet Szövetségi Gyűlés megszavazta a szovjet—nyugatnémet és lengyel—nyugatnémet szerződést.
18-a és 22-e
között Moszkvában tárgyalások folytak magyar és szovjet munkaügyi szervek között, és öt esztendőre szóló megállapodást írtak alá.
22-e és 29-e
között Nixon elnök hivatalos látogatást tett a Szovjetunióban, a tárgyalások eredményeképpen több fontos, a fegyverkezési versenyt gátló szerződést írtak alá.
22.
A ceyloni nemzetgyűlés új alkotmányt fogadott el, melynek értelmében az állam kapcsolatai Nagy-Britanniával megszűnnek, a szabad, független köztársaság neve: Sri Lanka Köztársaság.
25.
Cegléden emlékművet avattak Dózsa György szuletésének 500. évfordulója alkalmából.
26.
Kádár Jánost 60. szuletésnapján az Elnöki Tanács a Szocialista Munka Hőse címmel tüntette ki, a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa a Lenin-rendet adományozta neki.
Berlinben aláírták az NDK és NSZK általános közlekedési szerződést.
A lengyel államtanács ratifikálta a lengyel—nyugatnémet szerződést.

MÁJUS 29-e és *JÚNIUS* 5-e
között magyar pártküldöttség tárgyalt a Szovjetunióban.

MÁJUS 30-a és *JÚNIUS* 6-a
között Fidel Castro tett látogatást Magyarországon.
30.
Tel-Aviv nemzetközi repülőterén palesztin gerillákkal rokonszenvező japán anarchisták vérfürdőt rendeztek; 26-an meghaltak, 79-en megsebesültek.
31.
Nixon elnök hivatalos látogatást tett Lengyelországban.
A Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsának Elnöksége ratifikálta a szovjet—nyugatnémet szerződést.

JÚNIUS
1.
Irakban és Szíriában államosították az Iraq Petroleum Companyt.
4.
A kaliforniai San Joséban az esküdtszék ártatlannak ítélte Angela Davist az ellene felhozott vádpontokban.
5-e és 10-e
között Tito jugoszláv köztársasági elnök látogatást tett a Szovjetunióban.

5-e és 16-a
között került sor az ENSZ környezetvédelmi világértekezletére Stockholmban.

13-a és 23-a
között Indira Gandhi indiai miniszterelnök hivatalos látogatást tett Svédországban, Csehszlovákiában és Magyarországon.

19-e és 23-a
között A. Kissinger, Nixon elnök nemzetbiztonsági főtanácsadója Pekingben tárgyalt Csou En-laj kínai miniszterelnökkel.

23.
Az angol pénzügyminisztérium bejelentette, hogy feladják a font sterling rögzített árfolyamát és átmenetileg „lebegtetik".

JÚNIUS 28-a és *JÚLIUS* 2-a
között Ali Bhutto pakisztáni elnök és Indira Gandhi indiai miniszterelnök egyezményt írt alá.

JÚLIUS

18.
Anvar Szadat elnök bejelentette az Egyiptomi Arab Szocialista Unió Központi Bizottsága ülésén: véget ért a szovjet katonai tanácsadók megbízatása.

22.
A Venus—8 szovjet önműködő űrállomás simán leszállt a Venus felszínén.

27.
Párizsban 27 európai kommunista és munkáspárt képviselői Vietnam-konferenciát tartottak.

31.
A szocialista országok kommunista és munkáspártjainak vezetői a Krimben tanácskoztak.

JÚLIUS 31-e és *AUGUSZTUS* 22-e
között Szadat, az Egyiptomi Arab Köztársaság elnöke és Kadhafi, líbiai elnök megállapodott a két ország teljes egyesítéséről.

AUGUSZTUS

5.
Idi Amin ugandai elnök bejelentette: a brit útlevéllel rendelkező ázsiaiaknak 90 napon belül el kell hagyniuk az országot.

22.
A Mars—2 és a Mars—3 szovjet önműködű űrállomás befejezte a Mars bolygó kutatására vonatkozó programját.

AUGUSZTUS 26-a és *SZEPTEMBER* 10-e
között rendezték meg Münchenben a nyári olimpiai játékokat, a magyar sportolók 6 aranyérmet szereztek, a nemzetek nem hivatalos pontversenyében Magyarország az 5. helyet foglalta el.

SZEPTEMBER

A „Fekete Szeptember" elnevezésű arab gerillaszervezet Münchenben, az olimpiai faluban és München közelében egy repülőtéren merényletet követett el izraeli sportolók ellen. A repülőtéren kialakult tűzharcban meghalt 9 izraeli sportoló, 4 terrorista és 1 rendőr.

12-e és 16-a
között a Varsói Szerződés tagállamainak hadseregei Pajzs '72 elnevezéssel hadgyakorlatot tartottak Csehszlovákia területén.

14-e és 28-a
között a NATO fegyveres erői „Strong Express" nevű hadgyakorlatot tartottak az Atlanti-óceán északi térségében.

24-én és 25-én
Norvégiában népszavazáson a többség „nem"-mel szavazott a Közös Piacba való belépés kérdésében.

26-a és 28-a
között Budapest centenáriuma alkalmából megrendezték 28 európai főváros polgármestereinek tanácskozását Budapesten.

29.
Japán és a Kínai Népköztársaság megegyezett a diplomáciai kapcsolatok felvételében.

OKTÓBER

2.
Dániában a népszavazáson a szavazók többsége a Közös Piacba való belépés mellett döntött.

3.
A Barátság II. kőolajvezeték fényeslitkei fogadóállomására megérkezett a szovjet kőolaj.

11.
Az NSZK és a Kínai Népköztársaság megegyezést kötött a diplomáciai kapcsolatok felvételéről.

14.
Magyarország és az Egyesült Államok képviselői Washingtonban megegyezést írtak alá — a megegyezés rendezi a két ország között a háború alatt és után keletkezett elintézetlen pénzügyi elszámolásokat.

18.
Washingtonban aláírták az amerikai—szovjet kereskedelmi keretmegállapodást.

NOVEMBER

7.
Az amerikai elnökválasztáson a republikánus R. Nixon győzött a demokrata McGovern-nal szemben, az 50 szövetségi állam közül 49-ben megszerzett minden elektori szavazatot, de a DemokrataPárt az egyidejűleg megtartott választásokon a szenátusban is, a képviselőházban is megőrizte többségét.

8.
Parafálták az NDK és az NSZK alapvető kapcsolatait szabályozó szerződést.

19.
Az NSZK-ban megtartott választásokon a szociáldemokraták, szövetségben a szabad demokratákkal megszerezték az abszolut többséget.
24.
A Barátság II. vezetéken megérkezett a kőolaj Százhalombattára.

NOVEMBER 27-től *DECEMBER* 1-ig
Szovjet párt- és kormányküldöttség tett látogatást Magyarországon.

DECEMBER
7.
Elindult a Hold felé az Apollo 17 amerikai űrhajó.
8.
A „Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége 1922—1972" címmel kiállítás nyílt a Műcsarnokban.
18.
Nixon utasítására a légibombázásokat Vietnamban kiterjesztették a 20. szélességi foktól északra fekvő területekre, — a bombázásokat december 20-án megszüntették.
18-a és 24-e
között magyar párt- és állami küldöttség vett részt a Szovjetunió megalakulása 50. évfordulója alkalmából rendezett moszkvai ünnepségeken.
26.
Elhunyt Harry S. Truman, az Egyesült Államok volt elnöke.
30-án és 31-én
országszerte megemlékeztek Petőfi Sándor születésének 150. évfordulójáról.

1973. JANUÁR
3.
Zavargások miatt felfüggesztették a tanítást az egyiptomi egyetemeken.
4.
A Minisztertanács rendeletet fogadott el a levegő tisztaságának védelméről.
7.
Baloldali politikusokat zártak ki az Arab Szocialista Unióból.
8.
Makariosz érseket harmadszor is megválasztották Ciprus elnökévé.
Felbocsátották a Luna 21. szovjet automatikus űrállomást.
10.
Nemzeti parkká nyilvánították a Hortobágyot.
11-én és 12-én
Pompidou francia köztársasági elnök látogatást tett a Szovjetunióban.
15.
A SZOT elnökségi ülése a fogyasztói érdekvédelemről tárgyalt.
15-én és 16-án
Moszkvában tanácskoztak a szocialista országok külügyminiszterei.
16.
Nixon elrendelte a VDK elleni katonai akciók megszüntetését.

18.
Budapesten ülést tartott a magyar—szovjet kulturális együttműködési kormányközi bizottság.

19.
A Pénzügyminisztériumban bejelentették, hogy a munkások újabb kedvezményeket kapnak a lakásépítéshez.

21.
Elhunyt Szabolcsi Bence, a magyar zenetörténet tudósa, Kossuth-díjas akadémikus.

22.
Elhunyt Lyndon B. Johnson, az Egyesült Államok volt elnöke.

22-én és 23-án
francia—nyugatnémet kormányfői tárgyalásokra került sor Párizsban.

23.
Le Duc Tho és Henry Kissinger Párizsban parafálta a vietnami tűzszüneti egyezményt.

26.
Útnak indult Vietnamba a fegyverszüneti ellenőrzésben részt vevő magyar küldöttség.

27.
Párizsban aláírták a vietnami háború befejezéséről és a béke helyreállításáról szóló egyezményt.

FEBRUÁR

6.
Husszein jordániai király Washingtonban Nixonnal tárgyalt.

9.
A Hazafias Népfront Országos Tanácsa a népfrontmozgalom időszerű kérdéseiről, a tanácsválasztások előkészítéséről tárgyalt.

Franciaország és Anglia elismerte az NDK-t.

Kissinger Hanoiban tárgyalt.

Az olefinmű építésén és szerelésén dolgozó 27 hazai vállalat vezetői szocialista együttműködési szerződést írtak alá.

12.
Az MSZBT meghívására Budapestre érkezett Ivan Tyerentyevics Zamercev vezérőrnagy, Budapest felszabadulás utáni első városparancsnoka.
Megkezdődött a fogolycsere Vietnamban.

13-a és 16-a
között magyar—szovjet tárgyalások folytak Moszkvában hosszúlejáratú vaskohászati együttműködésről.

13.
Nyíregyházán átadták rendeltetésének a Magyarország és a Szovjetunió között kiépített korszerű kábelrendszert.
Tíz százalékkal leértékelték a dollárt.

14-e és 16-a
között magyar kormányküldöttség hivatalos baráti látogatást tett Csehszlovákiában.

14.
Az MSZBT országos elnöksége a Parlamentben kibővített ülésen emlékezett meg a magyar—szovjet barátsági, együttműködési és kölcsönös segítségnyújtási szerződés 25. évfordulójáról.

15.
A VDK és az USA kormánya hivatalosan felkérte a Magyar Népköztársaság kormányát, hogy vegyen részt az egyezmény megerősítése céljából február 26-ra összehívandó nemzetközi értekezleten.

16.
Az MSZMP KB, a Minisztertanács, az MSZBT és a Hazafias Népfront az Egyesült Izzóban nagygyűlést rendezett a magyar—szovjet barátsági, együttműködési és kölcsönös segítségnyújtási szerződés aláírásának 25. évfordulója alkalmából.

16-a és 19-e
között H. Kissinger Kínában tárgyalt.

16-a és 22-e
között ülést tartott Budapesten a magyar—szovjet tudományos együttműködési bizottság.

17-e és 21-e
között Budapesten tartózkodott Xuan Thuy, a Vietnami Dolgozók Pártja KB titkára.

21.
Laoszban életbe lépett a tűzszünet.
Líbiai utasszállító repülőgépet lőtt le az izraeli légierő a Sínai-félsziget fölött, — a gépen 104 utas és 9 főnyi legénység tartózkodott.

22.
Baráti látogatásra Prágába érkezett L. Brezsnyev.

25.
Vályi Péter, a Minisztertanács elnökhelyettese hivatalos látogatásra az Egyesült Államokba utazott.

28.
Ülést tartott az Országos Béketanács, megtárgyalta a magyar békemozgalom 1972. évi tevékenységét és az 1973. évi munkaprogramját.

MÁRCIUS

2.
Aláírták a nemzetközi Vietnam-konferencia okmányát.
A „Fekete Szeptember" gerilla-szervezet Khartoumban kivégzett három diplomatát, kiket túszokként tartott fogva.

4.
A francia parlamenti választások jelentős baloldali előretörést hoztak: az érvényes szavazatok 46,4%-át az egyesült baloldal szerezte meg.

6.
Washingtonban aláírták a magyar—amerikai vagyonjogi egyezményt, — befejeződtek Vályi Péter amerikai tárgyalásai.
Argentínában a perónista Hector Camporát választották köztársasági elnökké.

12.
Vályi Péter befejezte kanadai tárgyalásait.
12-én és 13-án
szovjet—olasz pártközi eszmecserére került sor Moszkvában.
14.
L. Brezsnyev, az SZKP főtitkára Moszkvában fogadta Shultz amerikai pénzügyminisztert.
Átadta megbízólevelét a Kínai Népköztársaság új magyarországi nagykövete.
14-én és 15-én
magyar párt- és kormányküldöttség tárgyalt Lengyelországban.
15.
A Minisztertanács határozata értelmében átszervezik a Vörös Csillag Traktorgyárat.
17.
Hivatalos tájékoztatás szerint három műszakban épül a budapesti észak—déli metróvonal.
21.
Az amerikai Export-Import Bank és a szovjet Külkereskedelmi Minisztérium megállapodást írt alá, mely szerint a bank mintegy 30 millió dollárra hitelt nyújt a Szovjetuniónak amerikai gépipari felszerelés vásárlására.
22.
Ismét Ludvik Svoboda hadseregtábornokot választották Csehszlovákia elnökévé.
22-e és 27-e
között a szíriai Baath-párt küldöttsége látogatást tett Magyarországon.
24.
Befejeződött a Duna Bizottság jubileumi ülésszaka.
26.
Budapesten, a Vasas Szakszervezet központi székháza dísztermében, ugyanott, ahol 25 évvel ezelőtt az államosítást bejelentették, ünnepi nagygyűlést tartottak.
Jelentős személyi változásokra került sor az egyiptomi kormányban, A. Szadat elnök átvette a miniszterelnöki tisztséget is.

MÁRCIUS 28-a és *ÁPRILIS* 3-a
között Bruno Kreisky osztrák kancellár hivatalos látogatást tett Magyarországon.
29.
Vietnamban befejeződött az amerikai csapatok kivonása és a hadifoglyok cseréje.

ÁPRILIS
2.
MSZBT-küldöttség utazott Moszkvába, Apró Antal vezetésével.
2-a és 6-a
között Koszigin szovjet miniszterelnök hivatalos látogatást tett Svédországban.
3-a és 7-e
között Ny. Podgornij szovjet államfő a szovjet—finn barátsági, együttműködési és kölcsönös segélynyújtási szerződés aláírása 25. évfordulója alkalmából hivatalos látogatást tett Finnországban.

6.
Az USA-ban felbocsátották a Jupiter felé a Pioneer 11. űrszondát.

6-a és 11-e
között Péter János külügyminiszter hivatalos látogatáson Japánban tartózkodott.

9.
A vietnami Nemzetközi Ellenőrző és Felügyelő Bizottság magyar tagozatának két tisztje helikopter-szerencsétlenség miatt életét vesztette.
Izraeli ejtőernyős és tengerész kommandók támadást hajtottak végre Beirut több pontján és Szidon kikötővárosban.

13-a és 18-a
között Péter János külügyminiszter hivatalos látogatáson Mongóliában tartózkodott.

15.
Tanácsválasztásokat tartottak hazánkban, 67 087 tanácstagot választottak meg, 27 kerületben pótválasztásra került sor.

16.
Az amerikai légierő felújította bombatámadásait Laosz felszabadított területei ellen.

28.
A Szaljut 2. szovjet tudományos űrállomás befejezte űrrepülési programját.

MÁJUS

4-e és 9-e
között H. Kissinger, Nixon elnök nemzetbiztonsági főtanácsadója Moszkvában, majd 9-én és 10-én Londonban folytatott tárgyalásokat.

6-a és 9-e
között Budapesten tartózkodott az Olasz Szocialista Párt küldöttsége.

11-én és 12-én
L. Brezsnyev, az SZKP főtitkára Lengyelországban, 12-én és 13-án az NDK-ban tett baráti látogatást.

13-a és 20-a
között jugoszláv pártküldöttség tartózkodott hazánkban.

14.
Az USA-ban felbocsátották a Skylab 1. űrlaboratóriumot, — 25-én elindult felé az Apolló—18 űrhajó, fedélzetén Ch. Conrad, J. Irwin és P. Weitz űrhajósokkal, június 22-én érkeztek vissza a Földre.

16.
Felavatták a kiskörei Tisza II. vízlépcsőt.

18-a és 22-e
között L. Brezsnyev, az SZKP főtitkára az NSZK-ban tárgyalt.

21-e és 24-e
között Ny. Podgornij, a szovjet államfő baráti látogatást tett Afganisztánban.

22-e és 25-e
között Péter János külügyminiszter hivatalos baráti látogatást tett Bulgáriában.

25.
Ünnepélyesen felavatták a III. és IV. ötéves terv egyik legjelentősebb beruházását, a Gagarin Hőerőművet és a Thorez külfejtéses bányát.

30.
Aktívagyűlést tartott az MSZBT.

JÚNIUS

4.
A Lunohod 2. szovjet önműködő holdjáró befejezte tudományos és műszaki programját.

6.
Hatályba lépett a magyar—amerikai konzuli egyezmény.

8.
Franco tábornok visszalépett a kormányfői tisztségből és Carrero Blanco tengernagyot nevezte ki miniszterelnökké.

11.
Az MKP és az SZDP egyesülésének 25. évfordulóján munkásnagygyűlések voltak Csepelen, Diósgyőrött és Győrött.

13.
Le Duc Tho és H. Kissinger Párizsban megegyezést írtak alá a párizsi megállapodások teljes végrehajtására.

15.
Átadták a forgalomnak a felújított alagutat és Lánchidat.

18-a és 25-e
között L. Brezsnyev, az SZKP főtitkára hivatalos látogatást tett az USA-ban.

20.
Juan Domingo Perón, volt argentin elnök 18 évi száműzetés után Spanyolországból hazatért Argentínába.

B. Chnoupek csehszlovák és W. Scheel nyugatnémet külügyminiszter Bonnban parafálta a csehszlovák—nyugatnémet kapcsolatok rendezéséről szóló szerződést.

M. Kohl és E. Bahr Bonnban kicserélte a két német állam kapcsolatait szabályozó alapszerződés ratifikációs okmányait.

21-e és 24-e
között Budapesten tartózkodott az iraki Baath-párt küldöttsége.

25-e és 27-e
között L. Brezsnyev, az SZKP főtitkára a franciaországi Rambonillet-ben találkozott G. Pompidou francia köztársasági elnökkel.

JÚLIUS

2-a és 5-e
között A. Koszigin szovjet miniszterelnök hivatalos látogatáson Ausztriában tartózkodott.

3-a és 7-e
között Helsinkiben lezajlott az európai biztonsági és együttműködési konferencia első, külügyminiszteri szakasza.

3-a és 8-a
között szovjet párt- és kormányküldöttség tett látogatást Szíriában, — résztvett az Eufratesz folyón szovjet segítséggel épített gát felavatásán.

5.
300 főnyi küldöttség utazott Helsinkibe, a magyar—finn barátsági hétre.

10.
Ny. Patolicsev szovjet külkereskedelmi miniszter és Giscard d'Estaing francia pénzügyminiszter 10 évre szóló gazdasági és ipari együttműködési egyezményt írt alá.

10-e és 13-a
között Kádár János baráti látogatást tett Jugoszláviában.

13.
Elhunyt Ilku Pál művelődésügyi miniszter, az MSZMP KB tagja.

17.
Afganisztánban megdöntötték a sah uralmát, a köztársaság elnöke és a miniszterelnök Daud lett.

16-a és 23-a
között vietnami párt- és kormányküldöttség tartózkodott Magyarországon.

18-a és 20-a
között Budapesten tárgyalt Pierre Messmer, francia miniszterelnök.

25.
Felbocsátották a Mars 5. szovjet, önműködő bolygóközi űrállomást.

28-a és 31-e
között K. Waldheim, az ENSZ főtitkára Magyarországon tett hivatalos látogatást.

JÚLIUS 28-a és *AUGUSZTUS* 5-e
között Berlinben megtartották a X. Világifjúsági Találkozót.

30-án és 31-én
a szocialista országok kommunista és munkáspártjainak vezetői tanácskozást folytattak a Krimben.

30.
Magyarország teljes jogú tagként belépett a GATT-ba.

31.
Kanada beszüntette működését a vietnami Nemzetközi Ellenőrző és Felügyelő Bizottságban.

AUGUSZTUS

5.
Az athéni repülőtéren két arab terrorista kézigránátos merényletet hajtott végre, hárman meghaltak, ötvenen megsebesültek.

6.
Felbocsátották a Mars 6. szovjet automatikus bolygóközi űrállomást, ezt követte 9-én a Mars 7. fellövése.

10.
Izraeli vadászgépek eltérítettek egy repülőgépet Libanon légiterében és Izraelben kényszerítették leszállásra.
A Dunai Vasműben megkezdte a termelést az új, folyamatos acélöntő 1-es öntőgépegysége.
Irán foglalta el Kanada helyét a vietnami ellenőrző bizottságban.
15.
Az USA beszüntette Kambodzsa bombázását.
16-án és 17-én
magyar kormányküldöttség tárgyalt Moszkvában.
17.
Mégkezdte adását a zalaegerszegi tv-erősítő.
18.
Ünnepi tanácsülésen emlékeztek meg Esztergomban a város fennállásának 1000. évfordulójáról.
22.
Henry Kissinger lett az új amerikai külügyminiszter.
24-e és 28-a
között a Kínai Kommunista Párt 10. kongresszusát tartotta Pekingben.
24.
Új, korszerű öntödét avattak Borsodnádasdon.
29.
Felavatták Ózdon az új folyamatos acélöntőművet.

SZEPTEMBER

4-e és 7-e
között Péter János külügyminiszter hivatalos baráti látogatást tett Lengyelországban.
11.
Chilében reakciós katonai erők megdöntötték az Allende-kormány hatalmát. Salvador Allendét a puccsisták megölték.
11-e és 17-e
között Pompidou francia köztársasági elnök hivatalos látogatást tett Kínában.
18-a és 21-e
között L. Brezsnyev, az SZKP főtitkára baráti látogatáson Bulgáriában tartózkodott.
21.
Nagycenken felavatták a Széchenyi Emlékmúzeumot.
23.
Az argentínai elnökválasztáson J. D. Perón a szavazatok 61,85 százalékát szerezte meg, így ő lett Argentína új elnöke.
24.
Elhunyt Pablo Neruda Nobel-díjas nemzetközi Lenin-békedíjas költő.
A. Koszigin szovjet miniszterelnök hivatalos látogatásra Belgrádba érkezett.
Budapestre érkezett Frederick B. Dent, az USA kereskedelemügyi minisztere.
25-e és 28-a
között Kádár János látogatást tett Finnországban.

26.
A Magyar Népköztársaság kormánya felfüggesztette diplomáciai kapcsolatait a Chilei Köztársasággal.

27.
Felbocsátották a Szojuz—12 űrhajót, fedélzetén V. Lazarev alezredessel és O Makarov mérnökkel, — az űrhajó 29-én sikeresen visszatért a Földre.

OKTÓBER

2.
Balatonfüreden megnyílt az ENSZ Európai Gazdasági Bizottságának szemináriuma.

6.
Megkezdődött a negyedik közel-keleti háború.

8.
Szent-Györgyi Albert, Nobel-díjas bio-kémikus több napos látogatásra Magyarországra érkezett.

9.
Pécsett megnyitották a Csontváry Múzeumot.

13.
Magyar—szovjet szövetkezeti árucsereforgalmi megállapodást írtak alá Budapesten.

16-a és 19-e
között A. Koszigin Kairóban folytatot megbeszéléseket a közel-keleti béke helyreállításáról.

20-án és 21-én
H. Kissinger Moszkvában tárgyalásokat folytatott a közel-keleti helyzet rendezéséről.

22.
A Biztonsági Tanács 228. sz. határozata tűzszünetre szólította fel a Közel-keleten szembenálló feleket.

24.
Budapesten háromnapos tudományos ülésszak kezdődött Pest, Buda és Óbuda egyesítésének 100. évfordulója alkalmából.

26.
Felavatták az új ajkai timföldgyárat.

30.
Bécsben megkezdődött a közép-európai fegyveres erők és fegyverzet csökkentésével foglalkozó nemzetközi konferencia.

NOVEMBER

6-a és 9-e
között H. Kissinger Marokkóban, Tunéziában, Egyiptomban, Jordániában és Szaúd-Arábiában folytatott tárgyalásokat.

9.
Budapesten ünnepélyesen felavatták a Szovjet Kultúra és Tudomány Házát.

10-e és 14-e
között H. Kissinger hivatalos látogatást tett Pekingben.

11.
A Kairo—Szuez főútvonal mentén izraeli—egyiptomi egyezményt írtak alá a tűzszünet végrehajtásáról.

12-e és 15-e
között J. B. Tito Kijevben megbeszéléseket folytatott L. Brezsnyevvel.

12-e és 22-e
között Losonczi Pál, az Elnöki Tanács elnöke hivatalos látogatást tett Nigériában, Ghanában és Sierra Leonéban.

14-e és 18-a
között Budapesten tárgyalt Julian Amery, angol külügyi államminiszter.

16.
Apollo űrhajóval fellőtték a Skylab harmadik legénységét, Gerald Carr ezredest, Edward Gibson napfizikust és William Pogne ezredest.

21.
Elhunyt Mód Aladár egyetemi tanár, a történettudományok doktora, a párt és a munkásmozgalom kiemelkedő harcosa.

26-a és 30-a
között L. Brezsnyev, az SZKP főtitkára hivatalos látogatást tett Indiában.

DECEMBER

2-a és 5-e
között Sir Alec Douglas-Home brit külügyminiszter hivatalos látogatást tett Moszkvában.

3.
Elhunyt Darvas József, kétszeres Kossuth-díjas író, az Elnöki Tanács tagja, a Magyar Írók Szövetségének elnöke.

3-a és 7-e
között Todor Zsivkov, a Bolgár KP első titkára, és Sztanko Todorov miniszterelnök hivatalos, baráti látogatáson Magyarországon tartózkodott.

3-a és 7-e
között N. Ceausescu, a Román Államtanács elnöke, az RKP főtitkára hivatalos látogatást tett az Egyesült Államokban.

5-e és 7-e
között Ny. Patolicsev szovjet külkereskedelmi miniszter hivatalos látogatást tett Franciaországban, ez alkalommal 10 évre szóló szovjet—francia tudományos és műszaki együttműködési jegyzőkönyvet írtak alá.

10-e és 13-a
között dél-vietnami pártküldöttség tett látogatást Magyarországon.

11-én és 12-én
W. Brandt nyugatnémet kancellár hivatalos látogatást tett Prágában, ez alkalommal aláírták az 1938. szeptember 29-i Müncheni Egyezményt semmisnek nyilvánító jegyzőkönyvet.

18.
Felbocsátották a Szojuz 13. űrhajót, fedélzetén Pjotr Klimenko őrnaggyal és Valentyin Lebegyev fedélzeti mérnökkel.

1974. JANUÁR

5.
Elhunyt Illés Béla, kétszeres Kossuth-díjas író, a munkásmozgalom régi harcosa.

8-tól 10-ig
Puja Frigyes külügyminiszter hivatalos baráti látogatást tett Moszkvában.

10-től 18-ig
szovjet pártmunkásküldöttség tartózkodott hazánkban.

11.
Hivatalos közlemény szerint 114 új tagcsoporttal gyarapodott egy év alatt az MSZBT.

14.
SZMBT-delegáció érkezett Budapestre, hogy aláírja az MSZBT-vel 1974—1975-re kötendő együttműködési tervet (az egyezményt január 17-én írták alá).
Ulánbátorban aláírták a mongol—magyar kulturális együttműködési tervet.

JANUÁR 14-e és *FEBRUÁR* 5-e
között magyar pártküldöttség látogatást tett Bangladesben és Indiában.

15.
Megjelent az Elnöki Tanács törvényerejű rendelete az új érettségi vizsgaszabályzatról.

15-től 20-ig
az Arab Szocialista Unió küldöttsége Budapesten tartózkodott.

16.
Elkészült a Krivoj Rorg II. hőerőmű 10. utolsó blokkja, így üzembehelyezték a világ legnagyobb hőerőművét.

17.
Megállapodás jött létre az egyiptomi és izraeli csapatszétválasztásról.

18.
Győrött felavatták a Magyar Vagon- és Gépgyár új acélöntödéjét.
Tudományos-elméleti értekezletet tartottak Moszkvában Lenin halálának 50. évfordulóján.

21.
A szovjet külügyminisztérium tiltakozott Pekingben a szovjet diplomaták ellen elkövetett provokáció miatt.
Átadta megbízólevelét hazánk bonni nagykövete.

21-től
bolgár pártmunkásküldöttség tartózkodott hazánkban.

21-től 24-ig
J. Fahmi egyiptomi külügyminiszter Moszkvában tárgyalt.

22-én és 23-án
Moszkvában tartották a szocialista országok kommunista és munkáspártjai központi bizottsági titkárainak értekezletét.

26-tól 28-ig
Brüsszelben tartották értekezletüket az európai tőkésországok kommunista pártjai.

JANUÁR 28-a és *FEBRUÁR* 2-a
között L. Brezsnyev baráti látogatást tett Kubában.

31.
Bíró József külkereskedelmi minisztert fogadta Willy Brandt nyugatnémet kancellár.

Aláírták az 1974. évi magyar—szovjet belkereskedelmi választékcsere megállapodást.

FEBRUÁR

1.
Elhunyt Győry Dezső József Attila-díjas író.

3-a és 5-e
között A. Gromiko, szovjet külügyminiszter az USA-ban tárgyalt.

4.
Kádár János, Fock Jenő és Losonczi Pál látogatást tett a Szovjet Tudomány és Kultúra Házában.

6-án és 7-én
a Varsói Szerződés tagállamainak honvédelmi miniszterei Bukarestben tanácskoztak.

8.
Aláírták a magyar és a szovjet film- és TV — művészek 1974 — 1976-ra szóló együttmüködési programját.

8.
84 napos ürrepülés után visszatért a Földre a Skylab űrhajó személyzetének harmadik csoportja.

12-én
rendezték meg a chilei néppel vállalt nemzetközi szolidaritás napját.

Aláírták az Adria Kőolajvezeték építését és használatát szabályozó magyar — jugoszláv — csehszlovák szerződést.

13.
A Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsának Elnöksége A. Szolzsenyicin írót megfosztotta állampolgárságától és kiutasította a Szovjetunióból.

14-e és 16-a
között Puja Frigyes külügyminiszter Ausztriában tárgyalt.

15-e és 22-e
közöttt A. Gromiko külügyminiszter Franciaországban és Olaszországban tárgyalt, — február 21-én fogadta VI. Pál pápa is.

18-a és 25-e
között Magyarországon tárgyalt a Svájci Munkapárt küldöttsége.

19-e és 21-e
között Magyarországon tárgyalt A. Dzsallud, a Libiai Arab Köztársaság miniszterelnöke.

21.
Jugoszláviában életbe lépett az ország új alkotmánya.

22-e és 24-e
között Magyarországon tárgyalt az Algériai Nemzeti Felszabadítási Front küldöttsége.

FEBRUÁR 26-a és *MÁRCIUS* 3-a
között H. Kissinger amerikai külügyminiszter megbeszéléseket folytatott több közel-keleti országban.

FEBRUÁR 27-e és *MÁRCIUS* 2-a
között Magyarországon tárgyalt I. G. Maurer, román miniszterelnök.

FEBRUÁR 27-e és *MÁRCIUS* 7-e
között A. Gromiko szovjet külügyminiszter Sziriában és Egyiptomban folytatott tárgyalásokat.

28.
Egyiptom és az USA felújította a teljes értékü diplomáciai kapcsolatokat.

MÁRCIUS

3.
Befejeződött az egyiptomi — izraeli csapatok szétválasztásának utolsó szakasza.

11-e és 15-e
között magyar katonai küdöttség tartózkodott baráti látogatáson Jugoszláviában.

12-én és 13-án
G. Pompidou, francia köztársasági elnök nemhivatalos látogatást tett a Szovjetunióban, tárgyalásokat folytatott L. Brezsnyevvel, az SZKP főtitkárával.

14.
Az NDK és az NSZK meghatalmazott képviselői aláírták a két német állam külképviseletének megnyitásáról szóló jegyzőkönyvet.

17-én és 18-án
a kőolajexportáló országok képviselői Bécsben tanácskoztak, feloldották az USA-val szemben 1973. októberében elrendelt olajembargót.

19-e és 20-a
között az MSZMP KB ülést tartott, amelyen jelentést fogadtak el a munkásosztály helyzetéről, a közművelődés helyzetéről és fejlesztésének feladatairól, határozatot hoztak személyi kérdésekben, továbbá arról, hogy a párt XI. kongresszusát 1976. márciusára hivják össze.

24-e és 28-a
között H. Kissinger amerikai külügyminiszter Moszkvában tárgyalt.

26-a és 28-a
között Kádár János Szabolcs-Szatmár megyében tett látogatást.

27-én és 28-án
a Varsói Szerződés tagállamai Egyesített Fegyveres Erőinek Katonai Tanácsa Budapesten tanácskozott.

29.
Romániában a nagy nemzetgyülés N. Ceausescut köztársasági elnökké választották.

ÁPRILIS

2.
Elhunyt Georges Pompidou, francia köztársasági elnök.
Libiában a Forradalmi Parancsnoki Tanács felmentette Kadhafi államfőt az államfői tisztséggel járó politikai és adminisztrációs teendők alól.

6.
Losonczi Pálnak, az Elnöki Tanács elnökének vezetésével kormányküdöttség vett részt Párizsban G. Pompiodu köztársasági elnök temetésén.

7-e és 9-e
között W. Scheel, az NSZK külügyminisztere hivatalos látogatáson Magyarországon tartózkodott.

9.
Országszerte megkezdődtek a munkafelajánlások a XI. kongresszus és a felszabadulás 30. évfordulója tiszteletére.

9-én és 10-én
a Béke és Szocializmus című folyóirat elméleti konferenciát rendezett, melyen 33 kommunista és munkáspárt képviselői vettek részt.

10-e és 12-e
között magyar párt- és kormányküldöttség tett látogatást Csehszlovákiában.

11.
Izraelben lemondott Golda Meir kormánya.
Elhunyt Kahána Mózes, József Attila-díjas író, a forradalmi munkásmozgalom és a párt régi harcosa.

11-e és 16-a
között H. Asszad szíriai államfő hivatalos baráti látogatást tett a Szovjetunióban.

15-e és 25-e
között E. Kennedy amerikai szenátor látogatást tett Romániában, Jugoszláviában és a Szovjetunióban.

17-én és 18-án
a Varsói Szerződés tagállamainak Politikai Tanácskozó Testülete Varsóban tárgyalt; nyilatkozatot fogadtak el a vietnami, a közel-keleti és a chilei helyzetről.

18.
Az egyiptomi parlament és az Arab Szocialista Unió együttes ülésen elfogadta az egyiptomi politika programját 2000-ig tartalmazó „októberi dokumentum"-ot.

21-e és 25-e
között szíriai gazdasági delegáció tárgyal Budapesten.

23-tól 27-ig
tanácskozott Moszkvában a Komszomol XVIII. kongresszusa.
9 szocialista ország útügyi szakemberei Budapesten tanácskoztak.

25.
Portugáliában a katonaság nagy csoportja, Antonio de Spinola tábornok vezetésével megdöntötte Thomaz elnök és Caetano miniszterelnök fasiszta diktatúráját.

27.
Elhunyt Dr. Csanádi György, közlekedési és postaügyi miniszter, Kossuth- és Állami-díjas akadémikus, egyetemi tanár.

27-én és 28-án
J. B. Tito a Jugoszláv Kommunisták Szövetségének elnöke, Jugoszlávia köztársasági elnöke és felesége kétnapos látogatást tett hazánkban.

28-án és 29-én
A. Gromiko és H. Kissinger Genfben tárgyalásokat folytatott.

29.
Elhunyt Nagy Miklós művelődésügyi miniszter.
Losonczi Pálnak, az Elnöki Tanács elnökének vezetésével kormányküldöttség utazott Bécsbe Franz Jonas köztársasági elnök temetésére.

MÁJUS

1.
Az ENSZ 6. rendkívüli ülésszaka befejezte munkáját, elfogadták „Az új nemzetkozi gazdasági rendszer megteremtéséről" szóló nyilatkozatot és az „Akcióprogram"-ot.

5-e és 7-e
között A. Gromiko Damaszkuszban tárgyalt.

6.
W. Brandt, az NSZK kancellárja lemondott.

7.
A. Gromiko és H. Kissinger Cipruson tárgyalt.

8-a és 15-e
között magyar parlamenti küldöttség tett ltáogatást Egyiptomban és Szíriában.

10-e és 16-a
között Budapesten tartózkodott Gus Hall, az USA Kommunista Pártjának elnöke.

10.
Felavatták Budapesten a negyedik házgyárat, melynek kapacitása évi 3500 lakás.

13-a és 17-e között Gáspár Sándornak, az MSZMP PB tagjának, a SZOT főtitkárának vezetésével szakszervezeti küldöttség vett részt az SZVSZ Végrehajtó Irodájának prágai ülésén.

13-tól 19-ig
Budapesten tartózkodott Hortensia Allende, a meggyilkolt chilei elnök özvegye.

15.
Az NSZK szövetségi gyűlése Walter Scheelt választotta köztársasági elnökké.
Elhunyt Domanovszky Endre festőművész, kétszeres Kossuth-díjas, kiváló művész.
Három arab terrorista behatolt az izraeli Maalot falu iskolájába. A terroristák akciója és az izraeli katonaság támadása következtében 16 diák és a 3 terrorista meghalt.
Portugáliában beiktatták az elnöki tisztségbe Spinola tábornokot.

16.
Az NSZK-ban a szövetségi gyűlés Helmut Schmidtet választotta kancellárrá, Willy Brandt utódjaként.

17.
Jugoszláviában a szövetségi képviselőház J. B. Titot az ország örökös elnökévé választotta.
Kádár János fogadta a Magyarországon tartózkodó Jakubovszkij marsallt, a Varsói Szerződés tagállamai Egyesített Fegyveres Erőinek főparancsnokát.

17-e és 26-a
között Kőbányán rendezték meg az első szakosított Budapesti Nemzetközi Vásárt.

19.
Borisz Ponomarjov vezetésével szovjet parlamenti küldöttség érkezett Washingtonba.

20-a és 23-a
között A. Hoveyda iráni miniszterelnök Budapesten tárgyalt.

20-a és 28-a
között Yakubu Gewen nigériai államfő a Szovjetunióban tett hivatalos látogatást.

23-a és 26-a
között Budapesten tárgyalt Aldo Moro olasz külügyminiszter.

26-a és 30-a
között Kállai Gyulának, az MSZMP PB tagjának vezetésével magyar küldöttség vett részt a Béke Világtanács párizsi jubileumi ülésén.

27-e és 30-a
között tanácskozott a Jugoszláv Kommunisták Szövetségének X. kongresszusa, amelyen Biszku Béla az MSZMP PB tagja, a KB titkára vezetésével pártküldöttség is résztvett.

27-e és 29-e
között A. Gromiko baráti látogatáson Szíriában tartózkodott.

27-e és 31-e
között A. Grecskó szovjet honvédelmi miniszter baráti látogatást tett Algériában.

28.
Elhunyt Komócsin Zoltán, az MSZMP PB tagja, a KB titkára, a Népszabadság szerkesztő bizottságának vezetője, a párt- és a munkásmozgalom régi kiemelkedő harcosa.

MÁJUS 28-a és *JÚNIUS* 5-e
között Puja Frigyes külügyminiszter Szíriában és Irakban folytatott tárgyalásokat.

28-a és 31-e
között a Görög Kommunista Párt küldöttsége látogatást tett hazánkban.

31.
Megnyílt a szentendrei szabadtéri múzeum, ahol mintegy 80 holdas területen hazánk 10 néprajzi egységének jellegzetes lakóházait, gazdasági épületeit állítják fel.

Genfben Szíria és Izrael képviselői aláírták a csapatszétválasztásról szóló egyezményt.

H. Kissinger befejezte 33 napos közelkeleti közvetítő körútját.

JÚNIUS
1-től
a kormány felemelte a kétgyermekes szülők családi pótlékát.

2-a és 11-e
között K. Waldheim, az ENSZ főtitkára látogatást tett több közel-keleti országban.

4.
Magyar—amerikai kereskedelmi kamarai együttműködési megállapodást írtak alá Budapesten.

6.
Befejeződött a szíriai—izraeli fogolycsere.

7.
L. Brezsnyev, az SZKP főtitkára fogadta Dzur hadseregtábornokot, csehszlovák nemzetvédelmi minisztert.

9.
Moszkvában közleményt tettek közzé a Szovjetunió és Portugália diplomáciai kapcsolatainak helyreállításáról.

12-e és 18-a
között R. Nixon körutat tett a Közel-keleten.

13-án és 14-én
a Budapesti Műszaki Egyetemen ünnepi tudományos ülésszakot rendeztek a Magyarország és a Szovjetunió közötti műszaki-tudományos együttműködésről szóló kormányközi egyezmény aláírásának 25. évfordulója alkalmából.

13.
25 millió dolláros magyar—jugoszláv kereskedelmi megállapodást írtak alá Budapesten.

Debrecenben felavatták a napfizikai obszervatóriumot.

14.
L. Brezsnyev, az SZKP főtitkára Moszkvában megtartotta választási beszédét.

15-e és 24-e
között látogatást tett hazánkban az Argentin Kommunista Párt küldöttsége.

16.
A Szovjetunióban megválasztották a Legfelsőbb Tanács két házának képviselőit.

17.
Fock Jenő miniszterelnök vezetésével elutazott a magyar küldöttség a KGST jubileumi ülésszakára.

Budapesten 11 szocialista ország egészségügyi miniszterének tanácskozása kezdődött.

17-e és 23-a
között hazánkban tartózkodott a Dán Szociáldemokrata Párt küldöttsége.

18.
Kádár Jánost Joliot-Curie aranyéremmel tüntette ki a Béke Világtanács.

Elhunyt Zsukov marsall, a második világháború egyik legkiválóbb szovjet hadvezére.

19.
Gromiko szovjet külügyminiszter és a szocialista országok moszkvai diplomáciai képviseleteinek vezetői Moszkvában megbeszélést folytattak.

25.
A Szovjetunióban Föld körüli pályára bocsátották a Szaljut 3. tudományos orbitális űrállomást.

Végrehajtották a szíriai—izraeli csapatszétválasztási megállapodást.

25-e és 26-án
magyar szakszervezeti küldöttség tett látogatást Moszkvában, Gáspár Sándornak, az MSZMP PB tagjának, a SZOT főtitkárának vezetésével.

25-e és 29-e
között mongol párt- és kormányküldöttség tartózkodott hazánkban.

JÚNIUS 28-a és *JÚLIUS* 3-a
között R. Nixon, az USA elnöke látogatást tett a Szovjetunióban, a tárgyalások eredményeképpen több fontos egyezmény aláírására került sor.

29.
Megállapodást írtak alá Budapesten, melynek értelmében a Magyar Nemzeti Bank 100 millió dollár összegű kölcsönt vesz fel északamerikai pénzintézetektől.

JÚNIUS 29-től *JÚLIUS* 9-ig
magyar pártküldöttség tárgyalt Szíriában, Libanonban és Irakban.

JÚLIUS

1-től
60 ezer közalkalmazott fizetését emelték fel hazánkban.

1.
Elhunyt J. D. Perón, Argentína köztársasági elnöke.
Budapesten megalakult az Állami Ifjúsági Bizottság.
Walter Scheelt beiktatták az NSZK elnökének tisztségébe.

3.
Föld körüli pályára juttatták a Szojuz 14-e, fedélzetén Pavel Popoviccsal és Jurij Artyuhinnal, július 5-én az űrhajót összekapcsolták a Szaljut 3 orbitális űrállomással.

5.
A Borsodi Vegyikombinátban lerakták az új, évi 150 ezer tonna kapacitású PVC-gyár alapkövét.

8.
A mongóliai Darhanban felavatták a magyar segítséggel épített húskombinátot.

8-a és 16-a
között a Bangladesi Kommunista Párt küldöttsége látogatást tett hazánkban.

10.
Megalakult az Országos Közművelődési Tanács.
A nyugatnémet Szövetségi gyűlés véglegesen jóváhagyta a Csehszlovákiával kötött szerződést.

12.
L. Brezsnyev, az SZKP főtitkára a Krím-félszigeten fogadta J. Sauvagnerges francia külügyminisztert.
Ny. Podgornij, a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa Elnökségének elnöke visszaérkezett Moszkvába szomáliai látogatásáról.

15.
Görög katonatisztek államcsínyt hajtottak végre Cipruson.

15-e és 22-e
között Budapesten tartózkodott az Olasz Kommunista Párt Központi Bizottságának küldöttsége.

17.
Szovjet kormánynyilatkozatot tettek közzé Ciprus függetlenségének védelmében.
Lengyel párt- és kormányküldöttség tett látogatást Moszkvában.

18.
Koszigin szovjet miniszterelnök amerikai üzletembert fogadott a Kremlben.
Az 1974—1975. évre szóló magyar—egyiptomi kulturális és tudományos munkatervet írtak alá Budapesten.

19.
L. Brezsnyev, az SZKP főtitkára Varsóba érkezett az új Lengyelország megalakulása 30. évfordulója ünnepségeire.
Visszaérkezett a Földre a Szojuz 13. űrhajó.
Elkészült a Magyar Hajó- és Darugyárban az ezredik öttonnás daru.

20.
Török csapatok szálltak partra Cipruson.
Törökország és Görögország elfogadta a Biztonsági Tanács tűzszüneti parancsát.

23-a és 27-e
között Moszkvában tanácskoztak a szocialista országok egyházainak képviselői.

24.
Lemondott a görög katonai kabinet, új polgári jellegű kormány alakult.

24-től 29-ig
A Szovjetunióban folytatott tárgalsáokat Aldo Moro olasz külügyminiszter.

29.
Magyar—szovjet kormányközi kohászati megállapodást írtak alá Moszkvában.
K. Olszovski lengyel külügyminiszter látogatást tett Moszkvában.

30.
Aláírták Genfben a Ciprusra vonatkozó háromhatalmi megállapodást.
A szovjet szerelők ünnepélyesen aláírták Nyíregyházán a szocialista együttműködési szerződést a Testvériség földgázvezeték építésének határidő előtti befejezésére.

JÚLIUS 30-tól *AUGUSZTUS* 4-ig
Moszkvában tárgyalt a Palesztin Felszabadítási Szervezet küldöttsége, J. Arafattal az élén.

A Szovjetunió világtörténelmi küldetést töltött be a második világháborúban: nemcsak saját területéről űzte ki a hitlerista betolakodókat, egyidejűleg oroszlánrészt vállalt a fasizmus feletti győzelemért vívott hatalmas küzdelemben, óriási vér- és anyagi áldozatokat hozott annak érdekében, hogy más országokat és népeket is felszabadítson a fasizmus igája alól. Hazánkat is a szovjet hadsereg szabadította fel, a szovjet harcosok hozták el népünknek a szabadságot.

Az első magyar falut, Battonyát 1944. szeptember 23-án szabadították fel a szovjet csapatok s miközben újabb és újabb falvakból, városokból űzték ki a megszállókat, Debrecenben megalakult az ideiglenes kormány s a felszabadulás esztendejének tavaszán, 1945. március 15-én megszületett az a törvény — a földreform —, amely az első láncszeme volt a társadalmi-gazdasági átalakulásnak. Alig fél évvel Battonya felszabadítása után, 1945. április 4-én befejeződött az ország felszabadítása is.

Harminc év! Ennyi idő telt el Magyarország felszabadulása óta, ennyi idős a magyar dolgozók új arcú hazája, amelyet szorgos munkájukkal maguknak építettek. Harminc esztendő alig egy emberöltő, az egyén életében a három évtized alig haladja meg azt az időt, amely alatt felnő, elvégzi iskoláit s ha történetesen felsőfokú szakképzettséget is szerez, épp hogy munkába lépett. A felszabadult Magyarország életében — és a világban is — ez a harminc esztendő történelmet formált.

1945 tavaszán, amikor hazánk szabad ország lett, csupán két szocialista ország volt a világon, a Szovjetunió és a Mongol Népköztársaság; napjainkban a szocialista országok a világ ipari termelésének mintegy 39 százalékát állítják elő. Az elmúlt három évtizedben széthullott a kapitalista országok gyarmatbirodalma s ebben a szocializmus és a kapitalizmus megváltozott erőviszonyainak is tevőleges szerepe, hatása volt.

Történelmi jelentőségű és méretű változás, fejlődés színhelye lett a mi országunk is. A II. világháború előtt Magyarország a kevésbé fejlett európai országok közé tartozott; az egy főre jutó nemzeti jövedelem alig érte el az európai átlag felét. A gazdaság fejlődése lassú volt, a gyorsabb ütemet a gazdaság szerkezete, a társadalmi-tulajdonviszonyok is korlátozták. A korabeli gazdaság szerkezete agrár-ipari jellegű volt, a keresők több mint fele a mezőgazdaságban dolgozott, amelyet a feudális birtokviszonyok jellemeztek. Az ipar is jelentős részben kisipari jellegű volt.

A lakosság anyagi, kulturális és szociális helyzete még a gazdasági fejlettség szintjénél is kedvezőtlenebb volt. A két világháború között szinte állandó jellegű volt a munkanélküliség, emellett több százezerre tehető azoknak a falusi családfőknek a száma, akik csak elvétve jutottak munkához, keresethez. A megélhetési gondok közepette a lakosság zöme legfeljebb írni-olvasni tudott, a felnőttek alig 4 százalékának volt érettségije vagy annál magasabb iskolai végzettsége. Társadalombiztosításban a lakosságnak mindössze 31 százaléka részesült.

Ilyen volt a háború előtti Magyarország, és ennek is csak a romjai maradtak ránk a háború végén örökül. A háború okozta kár a nemzeti vagyon mintegy 40 százalékát pusztította el, minden magyar dolgozó 4—5 évi munkájának eredményét semmisítette meg. Az ipar termelőkapacitásának mintegy fele elpusztult, nyugatra hurcolták vagy elpusztították a mezőgazdaság állatállományának mintegy a felét, szinte teljesen megbénult a közlekedés, súlyos károk sújtották az ország lakóház-állományát is, különösen a fővárosban, ahol a lakóépületek több mint kétharmada sérült, illetve semmisült meg.

Noha a felszabadult ország gazdasági helyzete 1945-ben tragikus volt, rövid néhány esztendő alatt helyreállítottuk a károkat, újjáépítettük a gazdaságot. 1949-ben iparunk termelése, és a nemzeti jövedelem már elérte, illetve meghaladta a háború előtti szintet. Már a helyreállítás és a gazdaság beindításának munkájában is segítséget kaptunk a Szovjetuniótól, egyrészt az utak, a hidak, vasúti pályák, kórházak, egyes termelő üzemek újjáépítésében, másrészt olyan alkatrészek és nyersanyagok szállításával, amelyek az ipari termelés beindítását biztosították. A helyreállításon kívül a Szovjetunió műszaki segítségével új létesítmények is születtek: egyebek között a budapesti Kossuth-híd, amely a felszabadulás után a főváros első állandó Duna-hídja volt.

Az újjáépítést a szocialista gazdaság és társadalom felépítésének esztendei és évtizedei követték, amelyeknek részeredményeiből — miként a ház a téglákból — tevődik össze gazdaságunk és társadalmunk jelenlegi fejlettsége.

Mit alkottunk harminc esztendő alatt? A szó legszorosabb értelmében egy új országot építettünk fel. Nemzeti vagyonunk — ez a földből, az ásványi kincsekből, az erdőkből, a termelési eszközökből, az utakból, a lakásállományból és a háztartások tartós rendeltetésű javaiból áll — 1950 óta több mint kétszeresére nőtt. Mindenekelőtt annak eredményeként, hogy a nemzeti vagyon gerincét alkotó javak — a termelőeszközök — mennyiségét és értékét több mint két és félszeresére növeltük. Ez lényegében azt jelenti, hogy a jelenleg használatban levő termelőeszközök — a gyárak és azok berendezései, a közlekedés létesítményei, a mezőgazdaságban az erő- és munkagépek, állattenyésztő telepek stb. — mintegy kétharmadát a felszabadult Magyarország létesítette az elmúlt évtizedek beruházásai során. A nemzeti vagyon gyarapításának ilyen jellegű eredményei természetesen nemcsak az iparban, a mezőgazdaságban és a közlekedésben jelentősek, hanem a kultúra és az oktatás, a szociális és egészségügyi ellátás területén is, ahol új oktatási, népművelési intézmények, üdülők, rendelők és kórházak, óvodák és bölcsődék jelzik országépítő munkánk anyagi javakban és nemzeti vagyonban testet öltő produktumait. Az ország lakásállománya — miközben az elavult és korszerűtlen lakások százezreit szanáltuk — 1949-től 1974 elejéig több mint 1 millióval gyarapodott, a lakosság több mint egyharmada olyan lakásokban lakik, amelyeket az utóbbi két-két és fél évtizedben építettünk.

A nemzeti vagyon gyarapodásában elmúlt évtizedekbeni gazdasági munkánk eredményei összegeződnek. 1953—1970 között hazánk nemzeti jövedelme 3,6-szorosára nőtt, az ipar termelése 6,3-szorosára, a mezőgazdaság termelése pedig 1,7-szeresére. A felszabadulás utáni gazdasági fejlődés egyik legfontosabb összetevője az ország iparosítása volt, ennek eredményeként az ipar a népgazdaság vezető ágazata lett, amely — az építőiparral együtt — az összes keresők mintegy 44—45 százalékát foglalkoztatja, s ennél is nagyobb a szerepe, aránya a nemzeti jövedelem alakításában. Az iparfejlesztésnek politikai és társadalmi vonatkozásban is óriási jelentősége volt: ebben a gazdasági ágazat-

ban jöttek létre elsőként a szocialista tulajdon- és termelési viszonyok, s azok erősödése hozzájárult a többi gazdasági ágazat sikeres szocialista átszervezéséhez. Fontos szerepe volt a szocialista iparosításnak a munkaerő foglalkoztatásában, a későbbiek során pedig a vidék iparosításában. Az elmúlt negyedszázadban nemcsak az ipar struktúrája módosult — egyrészt a gépipar, másrészt a vegyipar jelentősége és aránya nőtt —, hanem területi megoszlása is. A háború előtt a magyar ipar — még az élelmiszeripar is — Budapestre koncentrálódott, napjainkban már egészségesebb arányokat mutat Budapest és vidék közötti megoszlása.

Az ipar már huszonöt évvel ezelőtt a gyors fejlődés útjára lépett, a mezőgazdaságban erre csak az elmúlt évtizedben, a szocialista nagyüzemek létrehozása után került sor. A mezőgazdaság termelése a szocialista átszervezést megelőző évtizedben csak az 1934—38 közötti esztendők átlagát érte el, termelésének tartós fejlődése másfél évtizeddel ezelőtt kezdődött. A fontosabb szemestermények hektáronkénti termésátlaga az utóbbi években kétszerese volt mind a háború előttinek, mind pedig az 1951—1955 közötti évek átlagának. A mezőgazdaság műszaki-technikai színvonalának gyors fejlődését tükrözi az is, hogy 1960 óta a gépi vonóerő több mint háromszorosára nőtt, a műtrágya-felhasználás 1 hektárra jutó mennyisége 29 kg-ról 214 kg-ra emelkedett, a mintegy 2500 termelőszövetkezet és állami gazdaság erő- és munkagép-állománya pedig meghaladja a 200 000 darabot.

A szocialista gazdaságépítés eredményei dolgozó népünk életkörülményeinek javulásában is tükröződnek. A lakosság életszínvonalát jelentős részben a foglalkoztatottság mértéke határozza meg. Az aktív keresők száma 1950 óta csaknem egy millióval nőtt, nemcsak a munkaképes korú lakosság teljes foglalkoztatását biztosítottuk, hanem napjainkban már mindinkább munkaerőgondjaink vannak. A keresők száma meghaladja a 6,7 millió főt, ami azt jelenti, hogy 100 keresőre mintegy 70 eltartott jut.

Az, hogy többen dolgoznak és többen keresnek, önmagában is fontos tényezője az életkörülmények javulásának. Ám a foglalkoztatottság növekedésével egyidejűleg a reálbérek is emelkedtek, éspedig 1950 és 1973 között több mint kétszeresére. A reálbér azt mutatja, mire futja a keresetből, a fizetésből. Nos, a lakosság 1 főre jutó napi tápanyagfogyasztása már 1960 óta meghaladja a 3000 kalóriát — az elmúlt évben majd 3300 kalória volt —, az 1 főre jutó évi húsfogyasztás 61,5 kg, a tej és tejtermékek fogyasztási fejadagja 116 kg, a tojásé 260 darab. A reálbérek emelkedése az utóbbi egy-másfél évtizedben már nemcsak a jobb és egészségesebb tápálkozásban, a korszerűbb öltözködésben, hanem a tartós fogyasztási cikkek tömegméretű fogyasztásában is kifejeződik, elterjedtek a háztartási villamosgépek, a családok többségének van televíziókészüléke, több mint 400 000 családnak pedig személygépkocsija is.

Az egyének és a családok fogyasztását elsősorban a munkából származó bér és kereset reálértéke határozza meg; ez összes jövedelmének 72 százalékát alkotja. A többi a pénzbeni és természetbeni társadalmi juttatásokból származik. Az állam, a szocialista társadalom sokféle formában egészíti ki a családok jövedelmét, nyújt ingyenes, vagy kedvezményes szolgáltatásokat. És itt nem a prémiumra, a hűségjutalomra, a nyersanyagrészesedésre, a fizetett ebédidőre gondolunk, mert ezek a munkából származó jövedelem összetevői. Pénzbeni társadalmi juttatás a családi pótlék, a terhesség-gyermekágyi segély, a gyermekgondozási segély. Nincs benne az egyes dolgozók borítékjában az az összeg sem, amit az óvodák és más gyermekintézmények fenntartására fordí-

tunk, a gyógyszertérítés, a gyógykezelés költsége, a munkaruhára és védőruhára fordított összeg, a hozzájárulás a dolgozók üdültetéséhez, a vállalati hozzájárulás az üzemi étkezéshez, az ábécétől a diploma megszerzéséig történő oktatás költsége. Hosszan lehetne sorolni mindazt, ami nincs a borítékban — pl. a színházak, a könyvtárak és más művelődési intézmények fenntartási költségei —, és életkörülményeink értékelésénél nem hagyhatók számításon kívül.

Az életszínvonal javulása kapcsán újólag és részletesen kell szólnunk mindennapi életünk fő színteréről, a lakásról. A felszabadulástól napjainkig kb. 1,4 millió új lakás épült, több mint 300 000-et pedig lebontottunk. A lakásviszonyok javulásának egyik tényezője a lakásállomány számszerű gyarapodása — 2,4 millióról 3,4 millióra nőtt —, a másik pedig a lakások komfortjában, felszereltségében bekövetkezett változás. 1949-ben a lakások több mint felében nem volt villany, 83 százalékában vízvezeték, 90 százalékában pedig mosdóhelyiség. Más fogalmazásban: a lakásoknak mindössze 10 százaléka volt komfortos. Abban az időben a lakások 70 százaléka 1 szobás volt. Az idei esztendő kezdetén a 3,4 millió lakásból már csupán 36 százalék volt az 1 szobás, 64 százaléka pedig 2—3, illetve többszobás. Szembetűnő módon javult a lakások villannyal, mosdóhelyiséggel és közművel való ellátottsága is: a villanyfogyasztó háztartások-lakások száma 3,1 millió, a gázfogyasztóké több mint 2 millió, a távfűtésbe és melegvíz-szolgáltatásba csaknem 200 000 lakást kapcsoltak be. A jelenlegi tervidőszak első három évében épített új lakások közül már csupán 8 százalék volt egyszobás, kétharmada 2 szobás, 30 százaléka pedig 3 és többszobás kivitelben készült. Mindezek a számok, tények az elhanyagolt nyomortelepekre, vályogházakra való részletesebb utalás nélkül is érzékeltetik azt, amit szemünk városban és falun egyaránt lát és tapasztal.

Magyarország a II. világháború előtt a kevésbé fejlett európai országok közé tartozott. Nyilvánvaló, hogy egy emberöltőnyi idő alatt nem pótolhatta a múlt összes mulasztását; sem a gazdaság fejlesztésében, sem a lakosság fogyasztásában nem érhette utól a legfejlettebb kapitalista országokat. De vannak olyan tartozékai is az életszínvonalnak, az életkörülményeknek — ilyen a kultúra és az egészségügy —, amelyekben nemcsak felzárkóztunk, hanem társadalmi rendünk szocialista jellege következtében a fejlett kapitalista országokat is megelőztük.

Az oktatás és a képzés minden szintjén megszüntettük a művelődés kiváltságát, szélesre tártuk a főiskolák és egyetemek kapuit a munkások és parasztok gyermekei előtt, s a nők egyenjogúságát a felsőfokú oktatásban is megvalósítottuk, a felnőttek számára is intézményesítettük annak lehetőségeit, hogy ismereteiket gyarapíthassák, esti és levelező tagozaton és az oktatás minden szintjén folytathassák a tanulást.

A felszabadulás után oktatási rendszerünkben bekövetkezett változások eredményeként a lakosság műveltsége, iskolázottsági színvonala jelentősen emelkedett. Mindenekelőtt kötelezővé tettük a 8 osztályos általános iskola elvégzését, ami az alapfokú iskolai képzés színvonalát emelte. Nem lényegtelen az sem, hogy a felszabadulás előtt az alapfokú iskolai képzés a tanköteles korúaknak csupán 80 százalékára terjedt ki, míg nálunk a tanköteles korúak csaknem 100 százalékára.

Bármily furcsa, mégis tény, hogy a háború előtt az uralkodó osztályok oktatási privilégiumuk ellenére sem tartottak igényt a műveltségre: 1938-ban a középiskolás korú gyerekeknek csupán 8 százaléka tanult a középfokú tan-

intézetekben s a középiskolás tanulóknak alig több mint egyharmada volt leány. Az elmúlt évtizedekben több száz középiskolát építettünk, ily módon növeltük annak lehetőségét, hogy az általános iskola elvégzése után minél több fiatal tanulhasson tovább. A hatvanas évek közepe óta a középiskolás korúak kb. egyharmada vesz részt a középiskolai képzésben s a középiskolások több mint fele leány. Az általános iskolát befejező fiatalok egy további jelentős része — a 15—17 évesek kb. egyharmada — ugyancsak továbbtanul, éspedig a szakmunkásképző iskolákban, intézetekben. A középfokú képzési szinten a lakosság műveltségének, iskolázottságának emelkedése tehát abban nyilvánul meg, hogy a felnövekvő fiataloknak mintegy kétharmada szerez érettségi, illetve szakmunkás bizonyítványt.

A háború előtt 16 felsőfokú oktatási intézete volt az országnak, jelenleg 55 egyetemen, főiskolán, felsőfokú technikumban és szakiskolában az 1938. évi 12 000-rel szemben csaknem százezren tanulnak s a hallgatók 47—48 százaléka nő. Hadd említsük meg azt is, hogy a nappali tagozaton tanuló egyetemisták, főiskolások több mint négyötöde kap ösztöndíjat és egyéb rendszeres támogatást.

A lakosság műveltségének, iskolai végzettségének növekvő színvonalát jellemzik a következő adatok: az általános iskola 8 osztályát elvégzettek száma 1941-ben 1 millió volt, jelenleg csaknem 4,5 millió, az érettségizettek száma 1941-ben 266 000 volt, ma 1,3 millió, a diplomások száma akkor 85 000 volt, ma több mint 300 000 s rajtuk kívül még több mint 100 00-en tanultak felsőfokú tanintézetben, de nem diplomáztak.

Dolgozó népünk képzettebb, műveltebb lett, kulturális igényei is nagyobbak lettek. Ez tükröződik egyebek között a könyvkiadás fejlődésében — 1938-ban 2438 könyvet, 9,2 millió példányban nyomtak ki, 1973-ban 6894 könyvet 63,9 millió példányban. A csaknem 9000 tanácsi és szakszervezeti könyvtár rendszeres — beiratkozott — olvasóinak száma meghaladja a 2 milliót, a kölcsönzött kötetek száma pedig az 55 milliót. A múzeumok, színházak, mozik látogatottsága, a napi-, a hetilapok és szakfolyóiratok együttesen többmilliós példányszáma, a 2,6 millió rádió-, a 2,3 millió televízióelőfizető mind egy-egy további bizonyítéka dolgozó népünk mindennapos művelődési igényének.

Az elmúlt három évtizedben az egészségvédelem területén is az élvonalba kerültünk. Társadalombiztosítási és egészségügyi vívmányainkat csak az értékelheti igazán, aki tudja, milyen viszonyok jellemezték a háború előtti Magyarországot. Hazánkban az orvosok és a kórházi ágyak száma viszonylag alacsony volt. A lakosság széles rétegeinek egészségügyi ellátása elsősorban azért nem volt kielégítő, mert a jövedelmek alacsonyak, a gyógyítási költségek pedig magasak voltak. Társadalombiztosításban a lakosságnak csupán 31 százaléka részesült s így a többség számára az orvosi ellátás szinte elérhetetlen volt. Főként a falusi lakosság egészségügyi viszonyai voltak siralmasak. A felszabadulás előtt a tüdőbajt „magyar betegségnek" nevezték, elsősorban ez pusztította az egészségtelen lakásokban élő és rosszul táplálkozó néprétegeket.

Fokozatos előrehaladásunkat az egészség védelmében egyrészt az orvosok, az egészségügyi személyzet, a kórházak, rendelőintézetek számának növekedése jelzi, másrészt a társadalombiztosítás, az ingyenes orvosi ellátás kiterjesztése. Kezdjük az utóbbival.

A társadalombiztosításban részesülők száma az 1938. évi 2,8 millióról 1950-ig 4,4 millióra, 1960-ig 8,5 millióra s napjainkig 10,3 millióra nőt, a lakosság 99 százalékára terjed ki. A mezőgazdaság szocialista átszervezése egészségügyi

szempontból is történelmi jelentőségű volt, mert lehetővé tette az ingyenes orvosi ellátás kiterjesztését arra a néprétegre, a falusi lakosságra, amely mindaddig nélkülözte ezt a szolgáltatást.

Az egészségügyi ellátás fejlesztéséhez természetesen létre kellett hoznunk ennek személyi és egyéb feltételeit, létesítményeit. Az orvosok száma az 1938. évi 10 590-ről két és félszeresére, 25 654-re emelkedett. A tízezer lakosra jutó orvosok száma jelenleg 25 s e tekintetben még a szocialista országok közül is kevesen állnak előttünk. Még nagyobb arányban nőtt a gyógyszerészek és az egyéb egészségügyi személyzet — ápolónők, védőnők, szülésznők, gyermekgondozónők, orvos-asszisztensek létszáma. A kórházi ágyak száma 1938-hoz viszonyítva megkétszereződött, a kórházakban kezelt, gyógyított betegek száma pedig félmillióról 1,8 millióra emelkedett.

A háború előtti korszak népbetegségei és fő halálokai a gümőkór, a tüdőgyulladás és a fertőző betegségek voltak. A korszerű egészségügyi hálózat és a megelőzés tömegméretei nagymértékben csökkentették e betegségek gyakoriságát. A 10 000 lakosra jutó tbc-halálozás például az 1938. évi 14-ről 1973-ig 1,6-ra csökkent.

A felszabadulás utáni első esztendőkben a magyar egészségügy elsőként á tbc-nek üzent hadat, s nemcsak a gyógyítás, hanem a megelőzés — a lakosság millióira kiterjedő rendszeres szűrés — eszközét is igénybe vette. Az utóbbi 15 esztendőben a daganatos betegségek megelőzése, felismerése került előtérbe s ennek érdekében rendszeresítették a daganat-szűrővizsgálatokat. Az elkövetkező évek feladata lesz a szív- és érbetegségek gondozását, kellő időben való felismerését szolgáló hálózat kiépítése. Az egészségvédelem nagy vívmányai közé kell sorolnunk a széles körű terhesanya- és csecsemőgondozást, amelynek nagy szerepe volt a csecsemőhalandóság csökkentésében. Ez az egészségügyi szolgáltatás ma már minden terhesanyára kiterjed, a szülőnők 98—99 százaléka intézetben szül s általánossá vált a csecsemőgondozás is.

Az egészség védelmére, az egészségügyi ellátás fejlesztésére tett intézkedéseink eredményei abban összegezhetők, hogy az ingyenes orvosi ellátás a lakosság minden rétegére és minden generációjára — a csecsemőktől a nyugdíjasokig — kiterjed, számos egykori népbetegséget visszaszorítottunk s bár ezek helyére újak léptek — elsősorban a daganatos betegségek — a magyar nép egészségügyi körülményei gyökeresen javultak, az átlagéletkor meghosszabbodott. 1949-ben a lakosság 11 százalékát alkották a hatvanévesek és a hatvan éven felüliek, 1973-ban pedig már 18 százalékát. Ennek kapcsán említjük, hogy jelenleg a lakosság 16,1 százaléka — 1,7 millió ember — kap nyugdíjat.

Felszabadulásunk mostani ünnepén három évtized országépítő munkájának eredményeit összegezhetjük a gazdaságban, a társadalmi viszonyok átalakításában, a kulturális és egészségügyi fejlődésben. Tulajdonképpen nem is volt ez teljes három évtized, mert az első esztendőket a romok eltakarítása, az újjáépítés vette igénybe s a későbbiek során rövid időre az ellenforradalom is megzavarta építőmunkánkat, kárt okozott a gazdaságnak, a társadalomnak. A három évtized összeredménye: a munkásosztály pártjának vezetésével új államot alkottunk, amelyben előbb létrejöttek, majd megszilárdultak a szocialista termelési, tulajdon- és társadalmi viszonyok; a gazdaságban, a kultúrában és az élet más területein is megvalósítottuk az osztályok és a nemek egyenlőségét. Gazdaságunkat ma a legszigorúbb nemzetközi mércével mérve is a

fejlettség közepes szintje jellemzi, előrehaladásának ütemét tekintve azonban az élenjáró országok közé tartozik.

Természetes emberi magatartás az öröm és az elégedettség, ha valamilyen munkánkat derekasan végeztük el. Felszabadulásunk ünnepén népünk egészét hatják át ezek az érzések, mert minden a saját szorgalmas munkánk eredménye és gyümölcse. De nem feledkezünk meg arról sem — és nemcsak a szabadság ünnepnapjain gondolunk erre —, hogy a szabadság egy hős nép mérhetetlen véráldozatából született, hogy hazánkból a Szovjet Hadsereg űzte ki a fasiszta megszállókat s velük együtt a kizsákmányolók, a tőkések és a nagybirtokosok zömét. A Szovjetunió, amint a felszabadítás művét befejezte, barátunk és szövetségesünk lett, s kezdettől fogva támogatta erőfeszítéseinket, munkánkat.

A gazdaságfejlesztés mértéke, üteme nem egyszerűen elhatározás dolga. Ez nagymértékben függ a fejlesztés objektív feltételeitől. Ilyen példának okáért a munkaerő mennyisége, képzettsége, az ország nyersanyagbázisa, a beruházásokra fordítható összeg nagysága, a belső piac felvevőképessége stb. A gazdaságfejlesztésnek ezenkívül külső feltételei is vannak. Ezek a külső feltételek abban összegeződnek, hogy egy adott ország más országokkal való gazdasági együttműködése milyen módon illeszkedik fejlesztési terveinek megvalósításához.

A Szovjetunió, a világ második ipari-gazdasági nagyhatalma a Magyarországgal való gazdasági együttműködése során megteremtette számunkra — s ezt tudatosan tette — a gyors gazdasági fejlődés külső feltételeit, közreműködött és közreműködik napjainkban is a fejlesztés kulcsfeladatainak megoldásában.

Magyarország gazdasága és ipara a két világháború közötti időszakban alig fejlődött, részben azért, mert ezt az alapvető nyersanyagok hiánya is hátráltatta. Még ilyen körülmények között is az összes behozatal mintegy 70 százalékát a nyersanyagok alkották. Felszabadulásunk után egy pillanatig sem lehetett kétséges, csak akkor lehet szó megfelelő ütemű iparfejlesztésről, ha ennek nyersanyag-szükségetét biztosítani tudjuk. A Szovjetunió az első magyar—szovjet államközi kereskedelmi megállapodás aláírása óta népgazdaságunk első számú energiahordozó és alapanyagszállítója. Két- két és fél évtized átlagában az állapítható meg, hogy energiahordozó-importunk 80—90 százaléka s a külföldön vásárolt összes ipari alapanyag mintegy fele a Szovjetunióból származik. Ez gazdaságfejlesztésünk minden időszakában döntő jelentőségű volt, s napjainkban még inkább az, hisz köztudott, hogy a tőkés világpiacokon az energia- és nyersanyagválság nemcsak az árakat drágította meg, hanem a vásárlást-szállítást is bizonytalanná tette.

Számos olyan magyar iparág van — pl. a vaskohászat, a pamuttextilipar —, amely teljes egészében, vagy jelentős részben szovjet nyersanyagot dolgoz fel.

A Szovjetunió több tucat ipari nagylétesítményünk — pl. a Dunai Vasmű, a Borsodi Vegyikombinát, a Tiszai Vegyikombinát, a Dunai Kőolajfinomító, a Székesfehérvári Könnyűfémmű, az Ajkai Timföldgyár, a lakásépítő házgyárak stb. — tervezésében, felépítésében, felszerelésében működött közre. Jelenleg mintegy 60 olyan már üzemelő nagy létesítményünk van, amelynek létrehozásában a Szovjetunió részt vett. Értékelhető ez oly módon is, hogy a Szovjetunió minden tervidőszakban — az energiahordozókon és alapanyagokon kívül — technikát, gyárberendezéseket is szállított. Több évtized távlatában azonban az is felismerhető, világosan látható, hogy a szovjet közreműkö-

dés mindig az adott időszak gazdaságfejlesztési kulcsfeladatainak megoldásához kapcsolódott. Ez a funkció másmilyen formákban is érvényesül, erre szolgálhat például a timföld-alumíniumipari, a járműipari és a felszabadulás 30. évében kezdődő olefinkémiai együttműködés. A magyar—szovjet együttműködés ezekben az esetekben is a gazdaságfejlesztés kulcsfeladataihoz — a hazai alumíniumbázis, az alumíniumfeldolgozás és felhasználás fejlesztése, az autóbuszgyártás és egyidejűleg a Zsiguli kooperáció révén a személygépkocsiellátás fejlesztése, a műanyag- és műszálgyártás olefin-bázisának kiépítése — kapcsolódik. Ebben a tervidőszakban és a következőkben a Szovjetunió az első magyar atomerőmű tervezésében, reaktorának és egyéb technológiai berendezéseinek szállításában, szerelésében vállal oroszlánrészt. Aligha kell bizonyítani, hogy a hazai energetikai bázis atomerőművel történő bővítése mind gazdasági, mind pedig műszaki-technikai szempontból milyen nagy jelentőségű.

Gazdasági együttműködésünk másik oldala ugyancsak arról tanúskodik, hogy a szovjet piac nyújtotta exportlehetőségek is előnyösen hatottak gazdaságunk fejlődésére. A feldolgozóiparok — a gépipar, a könnyűipar, s részben az élelmiszeripar — fejlődésének egyik mozgatója az volt, hogy az együttműködés és az árucsereforgalom keretében hatalmas felvevő piachoz jutottak. A Szovjetunióba irányuló exportunk mintegy 90 százalékát a feldolgozóiparok termékei alkotják. A feldolgozó iparnak számos olyan ágazata van — az autóbuszgyártás ennek csupán kiemelkedő, de nem egyedül álló példája —, amelyek a Szovjetunióban többet értékesítenek termékeikből, mint itthon és az egyéb külföldi országban együttesen. A Szovjetunió meghatározó szerepét a hazai feldolgozóiparok fejlesztésében és értékesítésében azzal az időszerű példával érzékeltethetjük, ha valamelyik termelési ágban, nagyvállalatnál nehézségeink vannak — példánk esetében: Beloiannisz Híradástechnikai Gyár. Csepel Autógyár, Magyar Hajó- és Darugyár, Ganz-MÁVAG, Hajtómű- és Festőberendezések Gyára —, a kibontakozás és a megoldás lehetőségeit mindig a Szovjetunióval való együttműködésben keressük és találjuk meg.

A magyar—szovjet gazdasági együttműködés termelésfejlesztésre ható ereje a mezőgazdaságban is érzékelhető. A hatvanas évek elején felújítottuk almáskertjeinket s ennek eredményeként az almatermés a hetvenes évek elejéig megkétszereződött. Az 1964-ben kötött gyümölcs-zöldség-konzerv szállítási egyezmény zöld utat nyitott a kertészeti termelés fejlesztése számára: ma már évente 200 000 tonna almát és körülbelül ugyanilyen mennyiségű zöldség- és gyümölcskonzervet szállítunk a Szovjetuniónak. Európa egyik legnagyobb almaszállítója lettünk.

Együttműködésünk egyik fontos területe a tudomány és a technika. Ennek keretében egyebek között tudományos, műszaki és termelési eredmények ingyenes átadására-átvételére került sor. Az elmúlt 25 esztendőben a Szovjetuniótól mintegy 3000 műszaki dokumentációt kaptunk — egyebek között számos nagyberuházásunk komplett műszaki terveit — s csaknem 1800-ot bocsátottunk szovjet vállalatok, intézetek rendelkezésére. Tudósaink, mérnökeink közül több mint 10 000-en tanulmányozták a Szovjetunióban a kutatási, termelési eljárásokat, eredményeket, nálunk pedig több mint 3000 szovjet szakember tett tanulmányutat. Bár az együttműködésnek a kölcsönösség az alapja, nyilvánvaló, hogy a negyedszázados tudományos-műszaki együttműködés keretében a nagyobb tudományos és technikai potenciállal rendelkező ország — a Szovjetunió — többet nyújtott, mint partnere, Magyarország.

A magyar—szovjet tudományos-műszaki együttműködés magyar vonatkozású eredményei minden népgazdasági ágban jelen vannak: gyárak, amelyeket a Szovjetunióban terveztek, olyan létesítmények — Barátság I. és II. kőolajvezeték, Testvériség földgázvezeték, a Béke elektromos távvezeték magyar szakasza, a Metró —, amelyeknek kivitelezésében a szovjet tapasztalatokat, berendezéseket hasznosítottuk. A búza termésátlagának megkétszerezésében része van a Szovjetunióban nemesített Bezosztaja, Kavkaz és Rannaja fajták átvételének és elterjesztésének. Magasan kvalifikált szakembereink közül sok ezret ugyancsak a tudományos-műszaki együttműködés keretében — a Szovjetunióban képeztek ki.

Tudományos-műszaki együttműködésünkben néhány esztendeje a Komplex Program célkitűzései érvényesülnek: a műszaki és a tudományos eredmények átadása-átvétele mellett növekvő szerepe van a kutatásban és a fejlesztésben való együttműködésnek. Ily módon, közös kutatásból jött létre többek között a mikrohullámú rádiórelé rendszer, amelynek berendezéseit — a Szovjetunió számára is — mi gyártjuk. A negyedik ötéves terv időszakában 200 szovjet és 150 magyar kutatóintézet és termelő vállalat végez közös kutatást, fejlesztést olyan témákban, amelyek újabb területeken alapozzák meg, készítik elő a termelési kooperációt és a szakosítást.

Felszabadulásunk mostani évfordulóján harminc esztendőre tekintünk vissza. Történelmünknek ezt az új korszakát a Szovjetunió harca, véráldozata nyitotta meg. Nemcsak mi mondjuk, immár az eltelt évtizedek, a történelem is igazolta, hogy élni tudtunk a szabadsággal, szorgos munkával és a Szovjetunió hathatós segítségével felépíthettük a szocialista Magyarországot, amely fiainak otthont, munkát, folyamatosan javuló életkörülményeket, műveltséget, emberhez méltó szebb életet nyújt és biztosít.

„Hazulról-hazáig"

Irodalmi összeállítás Illés Béla: Hazatérés című novellájából, valamint Balázs Béla, Gábor Andor, Hidas Antal, Illyés Gyula, Somlyó György és Szabó Lőrinc verseiből.

Kis létszámú, jól felkészült előadókból álló együttesnek ajánljuk ezt a műsort. A prózai és verses részek váltakozása olyan ritmusképletet eredményez, amelyet csak az előadók arányérzéke, feszültségteremtő ereje tehet harmonikussá. A prózarészleteket nagy lírai fűtöttséggel, mintegy a teljes előadógárda figyelme, együttérzése közepette kell tolmácsolni, feltétlenül papír nélkül (nem olvasva). A verses betoldások asszociatív jellege ilyenformán világossá válik, és a teljes anyag egysége, összefüggése megteremtődik.

Ugyancsak az említett cél érdekében hasznos, ha zenei aláfestést alkalmazunk, elsősorban éppen a prózai szöveg „alatt", természetesen halkan és háttérben (gépzenére: magnó vagy lemez használatára gondolunk), olyan zenével, amely a téma hátterét adó zaklatott, feszült, várakozó és váltakozó lelkiállapotot fejezi ki.

A Gábor Andor vers és a záró, himnikus ívelésű Illyés-mű szólóhangokra és kórusra bontva is előadható.

A műsor előadásához elegendő öt jó előadó is, de feloszthatjuk a verseket úgy is, hogy több szereplő kapjon feladatot.

Illés Béla: Hazatérés

1945. január elején (jó huszonöt esztendővel azután, hogy elhagytam Magyarországot) Kispesten voltam. Január nyolcadikán vagy kilencedikén késő este azt a parancsot kaptam, hogy két tucat lövésszel autózzak be Budapestre (ahol kemény utcai harcok folytak), keressem meg a Miksa utcát, ott az Athenaeum nyomdát, tisztítsam meg a nyomdaépületet a németektől és a nyilasoktól, és biztosítsam a megrongálás ellen az épületet és a gépeket. Az éjszakát (mivel a nagy ágyúzás miatt nem tudtam áthatolni a Baross téren) a Kerepesi temetőben töltöttem, Deák Ferenc mauzóleumában. Kora hajnalban a szovjet tüzérség elhallgattatta azokat a német ütegeket, amelyek a Keleti pályaudvart és a Baross teret lőtték, és így én eljutottam a Rottenbiller utcába, és onnét a Dohány utcán át a Miksa utcáig. Délelőtt tizenegy óra tájt sikerült megszállni az Athenaeum nyomda épületét. Mikor ezt elvégeztem, a New York palotát tisztítottam meg, és visszatértem Kispestre újabb parancsért. Kispestről friss ezredek indultak Budapest felé, és énnekem sikerült engedélyt kapnom arra, hogy csatlakozzam egy ukrán ezredhez. Velem jött két ukrán író: Pervomajszkij, Petőfi ukrán fordítója és Ivan Lé, az ukránok egyik legnagyobb regényírója. A Kispesten állomásozó magasabb parancsnokság megengedte, hogy mi hárman (és a védelmünkre rendelt tizenkét lövész) átfésüljük a várost: keressük meg az édesanyámat. Amint ilyenkor szokásos, lelkünkre kötötték, hogy vigyázzunk magunkra. Elindultunk. A Rákóczi út és a Körút sarkáig, az Emke kávéházig az ezreddel meneteltünk, ott — két teherautóval — önállósítottuk magunkat.

Én, emberöltő múltán megtért vándor
Szerettem volna előbb csendesen
Az ablakon kopogva beköszönni
Vagy megállni kicsit a küszöbön,
Várva, hogy előbb rámismerjetek.

Nem jó talán, hogy ilyen hirtelen
Repülőgépen csöppentem be és
A megállító küszöböt szívemben
És szemetekben érzem, ha kalaplevéve
Mutatom néktek megváltozott arcom,

És várom, hogy ki ismer rá az újra?
Új arcom kinek meghitt, ismerős
Mint régi álma, vágya, reménysége?
Mert aki régi arcom várta vissza
Az idegen, és engem sohse ismert.

Mert messzi út az: hazulról hazáig.
Nagyobb út nincs is és egy emberélet
talán kevés, hogy megjárd és megérkezz:
Hazád álmából álmod hazájába.
Szülőföldedről a szülötted földre.

Itt voltam otthon, hiszen itt álmodtam
Otthonabb otthont s hazulról hazáig
Elhoztam álmom dús vásárfiát,
Mely most se fér be még a régi házba.
Tágítani kell a szűk falakat.

Lehet azt. Vágtam és nemegyszer
Lelkemen véres ajtót, ablakot,
Hogy életem is majd kiszállt azon.
De ha már látod derülő hazádat,
Mondom, elvtársak, nem nehéz meghalni.

Balázs Béla: Hazulról hazáig

Kis csapatunk először az Izabella térre autózott. 1919-ben itt laktak a szüleim. Régi lakóházunk házmestere — könyvei segítségével — megállapította, hogy szüleim már jó tizenöt esztendő előtt elköltöztek a házból. Megmondta, hogy hová. A Rottenbiller utcába. Mialatt a házmesterrel tárgyaltam, tíztizenkét sápadt gyerek gyűlt körénk. Pervomajszkij és Ivan Lé vékony szeletekre vágott két szögletes katonakenyeret.

A Rottenbiller utcában új címet szereztem. Az így szerzett címen újabb felvilágosítást kaptam. Egész nap házról-házra jártunk — újabb és újabb címekért — amelyek hol pontosaknak, hol megbízhatatlanoknak bizonyultak. Ötször is újból kellett kezdeni a kutatást. Néhány nap múlva végre megtudtam, hogy az édesanyám és a testvérem egy Pozsonyi úti ház pincéjében vannak — ha élnek. A Pozsonyi úton ekkor még németek tanyáztak.

Visszautaztunk Kispestre, de egy nap múlva, tizenkét kísérővel és két zsák kenyérrel már ismét Budapesten voltunk. Most a Nyugati pályaudvarig sikerült eljutnunk, — de tovább nem. Szétosztottuk gyerekek és asszonyok között a két zsák kenyeret és újból visszatértünk Kispestre. Két nappal későbben már a Vígszínházig jutottunk el, ahol egészen váratlanul többórás csetepatéba kerültünk. Tudtommal ez volt az utolsó ütközet a pesti oldalon. Másnap reggel öt órakor Pervomajszkijjal, Matyusevszkij századossal, tizenkét vöröskatonával és két zsák kenyérrel az előtt a Pozsonyi úti ház előtt állottunk, amelyiknek a pincéjében — állítólag édesanyám található.

Hosszú, alacsony, nagyon rideg helyiség volt a pince. A levegője hideg, nyirkos, savanykás. Néhány gyertya sovány fénye nem tette világosabbá a termet, de szinte kísértetiessé. Ember ember hátán. A betonpadlón gyerekek, asszonyok feküdtek. Mellettük térdelt valaki, a másik ült, a harmadik guggolt.

— Mert tetszik tudni — magyaráz valamit nagyon zavarosan kísérőnk —, tetszik tudni, az éjszaka még egyszer itt voltak a németek, kutattak, és azzal fenyegettek . . .

Egy asszony talpra ugrik, és elkiáltja magát.

— Az oroszok! Itt vannak az oroszok!

Egy idősebb férfi a kezét nyújtja felém. Egy másik átölel, aztán — saját bátorságától megrettenve — elfut előlem.

— Az oroszok! Az oroszok!

Ki boldogan kiabál, ki rémülten. Ki felém szalad, ki fut előlem. A csendet egy ébresztőóra berregése töri meg. Most egy mély basszus hang száll felénk a pince mélyéből.

— Isten hozott titeket, orosz elvtársak!

Száz kéz nyúl felém.

Száz reszkető kéz.

Te utolsó, ki rajtam segítettél,
hol vagy, Temirkul Umetoli? Hol
járhatsz, kirgiz poéta? Amikor
— úgy hittük — legnagyobb volt a veszély
s köröttünk még a mennydörgő anyag
vivta csatáit, jöttél, idegen
egyenruhában, s először mondtad ki a szót,
a világosság szavát a sötét
bunkerben: költő! Turkesztán fia,
emelted a roskadozó magyart,
két gyermekmód dadogó agy közé
szellemi apák nevét s szívedet
vetted tolmácsnak, megmentetted a
munkahelyemet, s könyvtáramat,
s talán többet is. Hol vagy most? Hazád,
amelyről alig tudtam valamit,
oly közel jött hozzám, mint a saját
szülőföldem: szeretném tudni, hol
játszottál, gyermek? s milyen lehetett
az édesanyád? hogy villant eléd
először a ti nagy Puskinotok?
s hol Byron, Goethe és Victor Hugo?

„Dá, dá Turkesztán!" ismételted első
kérdésemet, válasznak, s azután:
„Taskent?" — „Taskent!" ... És: „Ja kirgiz poet!"
— mutattál magadra. „I ja Lőrinc
Szabó, magyarszkij poet!" Oh, be szép
lett az a vad karácsonydélután
romok és rémek, de könyvek között!
S be szép a többi néhány, amikor
barátaid is jöttek, s verseket
mondtunk, oroszt és magyart, és szemünk,
lelkünk szeme, százféle távcsövet
próbált, keresett, hogy átlásson a
határokon, Szavanok kapitány
és Frodor Fjodorovics jött veled:
akarom, hogy megtudja nevüket
aki magyar és figyel még reám:
három barát: a ti kedvetekért
vettem elő Puskint és Tyutcsevet
és Lermontovot, népetek szívét
a szívemmel keresve rajtuk át!
De ez már rég volt. Hetek, hónapok
teltek (és én óránkint annyit éltem,
mint sohase negyvenöt év alatt);
Most is te jutsz eszembe, te, s ti, Hármak,
három orosz tiszt: titőletek úgy
búcsúzom, tán a halál küszöbén,
mint enyéimtől: ég és föld, ahogy
soha még, reng köröttem ...

Szabó Lőrinc: A börtönből ...

Az anyám egy szalmazsákon feküdt, a pince leghátsó sarkában. Feje alatt (kicsi, ezüstfehér haj körítette feje alatt) összehajtogatott fekete szövetszoknya. Sovány gyerektestét fekete parasztkendő takarta. Szeme zárva. Sápadt ajka csukva. Már napok óta aludt. Így mondták, hogy aludt, de én megértettem, hogy ájult, eszméletlen — az éhségtől. Napok óta semmit sem evett. Most lassan haldoklik ...

— És orvos vagyok — mondotta egy idősebb, parasztkendős asszony. — Többször is megvizsgáltam a nénit. Nem szabad zavarni! Csendesen, fájdalom nélkül alszik el. Talán még ma. Sőt talán ...

Némán állottam a szalmazsák mellé. Tükröt tartott anyám arca elé. Aztán megnedvesítette az élettelen arcot vodkával, megdörzsölte anyám halántékát, és vodkával nedvesítette meg az alsó sovány, kicsi kezét.

Matyusevszkij százados alumíniumkulacsát anyám sápadt ajkai közé szorította.

— Őrnagy elvtárs — fordult hozzám Matyusevszkij —, engedélyt kérek arra, hogy kiutazzak Kispestre orvosért.

Mialatt orvosra vártunk, Pervomajszkij feldarabolta a kenyereket, amelyeket magunkkal hoztunk. Az emberek, akiknek Pervomajszkij egy-egy negyed

vagy egy-egy fél cipót adott, nem akartak hinni a szemüknek. Félve nyúltak a kenyér után. Csak amikor már tőlünk messze jártak, és a kapott kenyér nem olvadt el a kezükben (mint a népmesében a sátán ajándéka), újjongtak fel harsányan:

— Kenyér! Kenyér! Igazi kenyér!

Morozov orvosezredes gondosan megvizsgálta az édesanyámat. Azután hatalmas injekciót adott neki. Úgy tudom, kámfor- és koffeininjekciót —, A magával hozott gyorsforralón tejet melegített. A tejbe konyakot kevert, és gyöngéd erőszakkal megitatta az anyámat. Azután újabb injekciót adott, és egy kávéskanálnyi mandarinlevet kényszerített anyám szájába.

Micsoda gondok és milyen remény!
Velük hogyan rohantam volna én.
De belepréselve a sűrű árba,
mely lomhán hömpölygött, mintha csak állna,
én is tolongtam, álltam és ülöngtem
e végnélkül tajtékozó özönben.

Társzekéren, teherautón, gyalog
mentek a hontalan honfoglalók,
s gyerekkocsik, kordélyok, tragacsok,
ki-ki amit épp kiragadhatott
az egekig kavargó pusztulásból,
vagy amit fel tudott kapkodni máshol —
itt hullámzott, mint tengeren dagálykor.

Így keltem én is Pestre át Budáról,
hogy annyi vész után hazataláljak.
És otthon: van-e, lesz-e, aki várhat?

A téren már friss bucit kiabáltak.
A romok elé függönyt vont az alkony.
Szívszakadva fordultam be a sarkon,
még át az utcán és be a kapun,
s a lépcsőn fel...
S olyan váratlanul,
mintha oly rég nem ez kísértene,
az ajtórésen megláttam, ahogy
a homályos konyhából rámragyog
anyám szeme, anyám szeme, anyám szeme.

Somlyó György: Anyám szeme

Tíz perc múlva anyám kinyitotta a szemét.

Egy félóra múlva megismert.

Egy óra múlva, amikor már kezdte hinni, hogy nem álmodik, nagyon halkan, de igen határozottan előadást tartott Pervomajszkijnak és Morozovnak:

— ... Mert nagyon jó nép a magyar! Nem ők gyilkoltak és gyújtogattak, hanem azok, akik a nyakukba ültek — magyarázta meglepő és megdöbbentő

szabatossággal. — Maguknak kötelességük segíteni rajtunk! Ha segítenek újjáépíteni a várost és az országot, nagyon jó barátokra találnak a magyar népben.

Lehajtotta fáradt, kábult fejét, és gyenge kevével az én durva jobbomat simogatta.

— Mert nagyon jó nép a magyar! — ismételte. — Éppen ezért van annyi ellensége. De neked meg kell értened édes fiam, nektek meg kell értenetek, édes fiaim... Egy gránát robbant a fejünk fölött, valahol a második vagy harmadik emeleten. A pince mennyezetéről sűrűn hullott a vakolat. A gyertyák elaludtak. Pervomajszkij kezében kigyulladt egy nagy villanylámpa. Fényes csóvája szétvágta a rémült sötétséget.

— Segítenetek kell, drága fiaim! Segítenetek kell!

— Minden lesz, mama! — felelte helyettem Pervomajszkij. — Kapsz tejet és vajat, mama, sonkát és kaviárt, gyümölcsöt és kávét... Mindent kapsz!

Mert jó nép ez, nagyon jó nép! — ismételgette az édesanyám.

A pince mélyéből, nyirkos homályból
Napfényre vánszoroghatsz városom,
Vértől vörös, koromtól fekete
Orcáidat könnyemmel hadd mosom.
Örömkönnyemmel, mert láncod lehullt,
Szabadság fénylik sápadt homlokodra,
Rabszolgatartóid holtan hevernek,
Nem védi őket már barlangok odva.

Kilépsz a napra s elkínzott tüdődbe
Lélegzetet veszel, mélyet, nagyot:
Szemedben már nem tűzvészek visszfénye,
De újra élet szikrája ragyog.
S az első szózat, mely ajkadra buggyan,
Első igéd a háláé legyen,
Azoknak, kik béklyóidat letörni
Eljöttek, át pusztán, erdőn, hegyen.

A második szavad legyen vad átok,
Azokra, kik ezt művelték veled,
Kik megkötöztek s hogy véred csapolják
Késsel vágták át lüktető ered.
Átkod legyen súlyosabb, mint az ólom,
Csapjon galád pribékjeid fejére,
S fogadd meg szentül, hogy minden bitangnak
Kamat kamatjával meglesz a bére.

Mint a legendák főnix-madara,
Úgy kelj ki hamvaidból, Budapest,
Színed legyen megújhodás színe,
Mit rád szabadság hajnalpirja fest.
Gyógyítsd be száz tépettszájú sebed,
Erős légy, hogy megállhasd bosszúdat,
Hogy hóhérjaid hulláin keresztül
Megnyisd a szebb jövő felé utad.

Mert van jövő és van feléje út,
És van magyar, ki tud még járni rajt!
Ki nem csüggeszti fáradtan fejét,
S körömmel is felás termő talajt.
Annak szavára adj most, városom,
És rügy fakad ki megtépett faágon,
És lesz még szőlő, lesz még lágy kenyér,
És lesz még egyszer ünnep a világon!

Gábor Andor: A pincéből

Petőfi álmodott róla,
Ady már majdnem látta...
Úgy tűnt fel: valóra válik
az álmok Magyarországa.

Petőfi életét, Ady
a szívét adta érte,
hogy igazán boldog légy
Magyarország drága népe.

Ott állt a Vörös Gárda
a tiszai kanyarban,
s a népek lélegzetfojtva
néztek a magyarra.

Dicsőség azoknak, kik adták
életük, hogy legyen élet...
Élet-Magyarországa,
szórd szerte az egész világba
csillagokig futó fényed!

Hidas Antal: Petőfi álmodott róla.

Állványok, frissen fölrakott falak,
egy városra való
cement, homok, meg tégla, meg salak
s még frissen csillogó
villanyhuzalok, rézdrótfonalak
s városnyi friss tető
s körül a még tág mezőn újra: kő,
kábel, cső, pózna s fönt-lent szerteszét
a nyüzsgő hangyanép,
ahogy acél- s vasköteleivel,
daruival és emelőivel
foglyul ejti itt is a Gulliver-
természetet —

Mentünk tovább és újra telep
    következett:
állvány megint és félben, mint a rom,
de mégsem rom, mert szinte láthatón
növő beton-házvázak, könnyedek
(nem tartva még csak önnön-terhüket)
s létrák, csigák és itt is csupa-fény
    aranydrót-szövevény,
ahogy kötözte ez is megsodort
fonalaival — mit is? — a nyomort?
ahogy kötözte gúzsba rengeteg
huzalával az ős szörnyeteget,
a szenvedést, mely itt rejtezkedett,
    a hurokra került
    rossz végzetet, a bűnt.
    Repült
velünk tovább a gépkocsi, — S ti ott
tavaly seholse-volt lámpasorok,
lökitek gondolat-gyorsan a fényt,
mit köttök gúzsba ti? A butaság
    ezerfejű rémállatát?

    Repült tovább
a gépkocsi — És ti ott, új olaj-
vezetékek s új telefon-vonal
s csillék új kötélpályái, melyek
fonalán épp oly fontos hír siet
s bekötő utak új hálózata:
mi rosszat béklyóztok le úgy, hogy a
jónak teret tágat teremtetek?
Mert kettős mind a jóirányú tett:
épít, ha ront s fordítva. Szikbe vájt
csatorna, mit fogsz le? Feleld: halált.
S mit szabadítsz föl? Azt, amit
orvos, ha gyógyít, tanár, ha tanít:
    az életet.
Hogy föllélegzik, vasúti sinek,
sok messzi föld ha át ti kötitek
vasláncotokkal: boldog rab, akit
kemény karjába kedvese szorít!
    Kettős küzdelem
hősei az új épületeken,
    rajtatok
fordult meg: börtönt rakjatok
vagy bástyát, jól vigyázzatok!
Téglát téglára! Egy világ
zárja veletek/s azon át
nyitja győztesen kapuját.

Mentünk tovább
s engem ez vitt már, ez a gondolat:
állványok, frissen fölrakott falak,
nemcsak vasat:
új létezésmód föltételeit
gyártják meg itt:
ti fölrakott s fölrakandó falak,
új, tiszta, nagy
utat ott lel, ahol a termelés,
az eszme s ész;
villanyhuzalok, rézdrótfonalak,
így lesz szabad
az ifjú szív, így lesz szeplőtelen
a szerelem;
kábelek, csövek, póznák és rudak,
erőre kap,
itt éled föl az önzésbe fagyott
jóság, a jog;
mész, kő, cement és bedöngölt salak,
ez az alap
a lépcső, melyen ember-sorba lép
végre a nép;
s te mindenféle építőanyag,
a kitagadt
tömeg ezen át leli meg magát,
így lel hazát:
s ti gépek és ti, nők és férfiak,
leomlanak
bálványok, trónok, égi-földi szentek,
de nem amit a munka megteremtett.

Illyés Gyula: Az építőkhöz

„... Emléküket — az idők”

Lírai oratórium Gyemjan Bednij, Csanády Imre, Fodor József, Garai Gábor, Sztyepan Scsipacsov, Alekszej Szurkov, Simon István, Somlyó György és Alekszandr Tvardovszkij verseiből.

Zenei szerkesztésű előadás.

Tételei:

1. Kettős ecetfa
2. Mikor mégy a seregek útján
3. A dal
4. Piros fejfák

A tételek önálló hangulatú egységeket képeznek, ennek a térkompizícióban és a versek kiosztásában, az előadás ritmusában is meg kell nyilvánulnia. A nyitó és záró vers több hangra bontása a műsor dinamizmusát szolgálja, a közbülső részek a férfias líra megnyilatkozásai.

Az egyes tételeket Dvorzsák: Új világ szimfóniájának részletei fűzik össze.

I. előadó: Világra hajtott a kettős ecetfa,
árnyékát házunkra veti.
Iker-törzse úgy nyúl az ég felé,
mint földbeásott rabok
könyörgő kezei.
Hallgat. Néma. Talán titkot őriz.
De én tudom,
amit elhallgatna a könnyen feledő
élő és elfeledne az idő is:
egy sír van itt- katonatemető.

II. előadó: Halottakat ástak ide, halott
katonákat az ostrom alatt;
porladoznak gyökerednél, kettős ecetfa.

III. előadó: Jártam a világban, hol pompázva nyílt
temetőkben a kegyelet virága:
közömbös voltam itt.
De könnyezve sirattam, férfiasán, belül,
ha láttam sok elfelejtett, füves katonasírt.

IV. előadó: Vagy nem is volt sír az — rajtuk
a halmot simára faragták a serény napok.
Csak rozsdáló, repedt sisakjuk
szólt: „Állj meg egy pillanatra most,
bolyongó élő — én katona vagyok!
Ruhát hordtam, anyám van, ha él még, valahol
feleségem, szeretőm... azóta, jaj, nem is tudom..."
S úgy fájt a szóló némaság.
Megsirattam minden elesett katonát
a világnyi úton.

I. előadó: Mert milyen véletlen is az,
hogy ők lettek az érettünk halók,
miattunk, halandókért, örökké élő

anyaggá porladók,
s ma nő rajtuk a csalán, réti gaz.

II. előadó: Ember az élet birtokosa,
de a halál joga már nem övé!
Mégis a harc, vad kézitusa
áldozatai ők, kik békésen feküsznek
egymás mellett, egymás kezétől elesettek,
s fa áll közös jelnek fejük fölé.

V. előadó: Gondoljuk el, kik így mentek halálba,
egyszer példának előjönnek:
az Egyenlítőre állva
körülfoghatnák testükkel a földet,
Foszforos csontjaik világnyi koszorúja,
mint Tejút az éjszakában, úgy ragyogna,
vagy, ha vonulni kezdenének
jeltelen sírjaik felett a
hallgatag növények:
megindulnak a földön minden fűszál s ecetfa...

I. előadó: Most csöndes, néma. Talán titkot őriz.
De én tudom,
amit elhallgatna a könnyen feledő
élő és elfeleddne az idő is:
egy sír van itt — katonatemető!

Simon István: Kettős ecetfa

Ha veszélyes is lett a küzdelem,
csak lejtse táncát a fantaszta Hitler
az ellent visszaverjük, üzenem:
hiszek népemben, ezredéves hittel.

Mit szenvedett e nép! Az útján hány tövis...
Ám nem azért mondja szentnek hazáját,
hogy most a vad fasiszta betörés
mellére rakja szennyes, nagy patáját.

A zord időkben e nép szüntelen
mily dús erőnek adta száz jelét,
mily vészek közt mutatta erejét,
s győzött, ha jött a döntő küzdelem!

A fasiszta sziszegő, rút fejét
levágja most is — nem lesz kegyelem!
Nehéz harc. De hiszen nem állunk egyedül.
Az ellenség mögött ezernyi fény röpül.

Lángol a harc. Teljes erővel ég.
Az ellen porba hull. Nincs messze már a nap,
mikor reája csap
a nép s kimondja végítéletét.

Villanó szurony hegye irja föl majd
a fasiszta vadállat homlokára:
„Széttiportuk e rút, e fertező bajt,
hogy ne hozzon több dögvészt a világra!"

Gyemjan Bednij: Hiszek népemben
(Hidas Antal fordítása)

A falhoz lapul, alig venni észre,
jár a fekete romok közt a csend.
Fenn, süketen az ember-szenvedésre,
a csillagok közt hideg hold dereng.

Előőrsöket rejt a bombatölcsér,
hidat vernek utászaink amott.
A messzeségben ki-kigyulva zöld fény:
német rakéták lángja imbolyog.

A világmindenség bűvöletében
halgatjuk szótlan csillagok dalát,
felindultan suttogunk a sötétben,
forró szavakba öltözik a vágy.

Nem átkozzuk siránkozva a sorsot,
idézünk otthont, családot, leányt —
a kurta percekben hisszük, hogy boldog
és halhatatlan élet vár reánk.

Alekszej Szurkov: A falhoz lapul
(Eörsi István fordítása)

Éjfélkor indult a vonat a frontra,
Gyöngéd szavakra nem volt alkalom.
Emlékszel-e még arra a peronra
az elsötétült pályaudvaron?

Rajtam új övek, szíjak csikorogtak,
Szemedbe néztem, átkaroltalak,
Hogy sokat mondj, és én sokat kimondjak,
Nem volt időnk tizenkét év alatt.

Sztyepan Scsipacsov: Éjfélkor indult
(Vas István fordítása)

Mikor mégy a seregek útján
át fagyon, esőn és ködön,
akkor érted meg, milyen áldás
az éji szállás
és a puha ágy milyen öröm.

Mikor mégy a háború útján,
akkor érted meg, katona,
mily jó s mit ér
a friss kenyér
s a korty víz tiszta itala.

Amikor mégy az ilyen úton
— s nem egy vagy két napig.
szived érezni kezdi, hogy
mit jelentett az otthonod
s hogy mily drágák a tieid.

S a tudományok tudománya,
mikor már sajátod a harc,
megérted, mi volt igazán
barátod, ha fiú, ha lány, —
s mily édes minden régi arc.

S a kötelesség nem üres szó
lesz benned s a hős becsület:
saját magad
fölé ragad
kibomló, legjobb jellemed:

az leszel, aki jó barátnak
és akit elveszteni kár,
akivel — mint mondják a népek —
könnyebb az élet
és vigasztalóbb a halál.

Alekszandr Tvardovszkij:
Mikor mégy a seregek útján

Zúgnak, zúgnak a nyírfák,
zúgnak az ukrán szélben,
maszatos égre írják
jelüket jós-sötéten.

Délnyugat sarka mordul,
csapzott arcunkba port vág, —
mit üzensz a romokból,
elhagyott, édes ország?

Utolérsz álmainkban,
vagy tévesztő varázslat,
jóízed mondhatatlan
sajdító látomás vagy.

Vak ösztön a sötétből
ezerfelől, te drága,
ezer karral feléd tör,
emlékek lágy világa.

Fiad vagyok, anyám vagy,
végy vissza, égten-égek,
halálosan kivánlak, —
meddig epedjek érted? —

Zúgnak, zúgnak a nyírfák,
zúgnak az ukrán szélben,
közönyös égre írják
jeluket eltökélten.

Délnyugat sarka hördul,
csapzott arcunkba port vág, —
itélet kurtje dördul:
ránkfér e zord tanulság!...

Csanádi Imre: Berdicsevi nyírfák

Egy barázdával több megint,
az élet megszaggatta arcod.
Nyugodjanak fegyvereink?
Elvtárs, hagyjuk most már a harcot?

Ím, a Szabadság szobra áll;
hozzá acélt mi mennyit adtunk!
Tudom, megfáradtál te már.
Én is. Mindnyájan elfáradtunk.

A hős — te voltál. És nem — én.
A te erőd izzított engem.
Az emlékezés ünnepén,
elvtársam, hozzád kéne mennem!

A szemedbe merítenem
tekintetem, mely forró, gyengéd.
Az ég még nem felhőtlen,
most jön a döntő ütközet még.

Kuzdunk majd. Harcos két kezed
csaták tuzében egyre látom.
S vagy együtt győzok én veled
vagy melletted lelem halálom!

Gyemjan Bednij: Elvtársamnak

Hadd hulljon csak a vas a magasból!
Halál, ki békíthet meg veled?
A halál mezsgyéjén, vad rohamkor
az életvágy még féktelenebb.

Alekszej Szurkov: Hadd hulljon csak a vas
(Eörsi István fordítása)

Mintha zajló jég törné az eget,
az éj mind a négy sarkán recsegett.
Még sohasem fütötte Budapestet
ennyi tűz — s így még sosem didergett.
A láng s a fagy osztozkodott a koncon.
Hatodik hete állott már az ostrom.
Géppuskák rettentő madarai
raktak a romok közt rikoltva fészket —
egész éjjel lehetett hallani,
ahogy csőrük egymás húsába tépett.
Mintha hajnalra minden összedőlne.
S hajnalra minden némaságba halt.
Egy hang se vágott be a hegynyi csöndbe.

És akkor hallottuk meg azt a dalt.

Egy órjás döngetett a pinceajtón.
A mécsvilág lobbant a sűrű bajszon
s végigsuhant fehér hóköpenyén,
Kucsmája villant fényes feketén.
Kemény kezében már nem avtomátot
tartott maga elé . . .
Harmonikázott.
S hozzá lassan mimelte is a táncot,
mint ősei, zaporozsi kozákok,
kik ezüst csizmapatkókkal ropták ott
a fergetegként kopogó hopákot
a Dnyeper zuhogói közt megállva.

Kolhozok fia, sztyeppék unokája,
egy Október-nevelte Bulyba Tárász
nyújtotta szívemig harmonikáját,
a csonkig égett, üszkös éjszakából
úgy emelve a napra ezt a dalt,
mint hihetetlenül gyengéd virágot,
mely minden gyűlöleten át kihajt —
öt határon s ezer halálon át
áldozva értem vérét és dalát.

S vajna kaput, kaput vajna! kiáltva,
a pince éjét szélesen kitárta
a béke első, kéklő hajnalára.

És máris ment tovább.
Előle még két
lángzó határ állotta el a békét,
amit nekünk dalolva itthagyott.
Várták a föld alá bújt városok,
a sok kihalt ház s még több teli pince,
hogy a jövő tornyára felrepítse
daloló győzelmének zászlaját
és felálljon a letiport világ.

Somlyó György: A dal

Először a gyalogos puskások
piros szegélyes halina-szürkében:
azután a Bugyonnij-lovasok.
félrecsapott csákóval, karabéllyal;
a lovak farán a szőrt sakktábla-formára nyirták
haránt szalajtja rajta futóit
a novemberi napfény.
És páncélosok dörögnek, s lövegek.
És utánuk a mustárzöld sereg;
a győzelem sisakos katonái,
fegyvertelenül:
jobb vállukon puska helyett
egy-egy mosolygó kisgyerek.
Jöhetnek ezután már harckocsik és rakéták,
a tökéletes technika csodái
a még megírandó jövendő
nukleáris töltetű behemót-ceruzái,
a tényszerű védekezés
ésszerű tömeg-halál-masinái —
jöhetnek!
A tekintet csak őket őrzi egyre:
a 45-ös katonák századát,
Mert a kereszténység proletár-szentje, Kristóf
egyetlen gyermeket mentett ki a partra
az áradaton át;
de ők, azok a 45-ösek,
azok a kormosak, sebesek, éhesek,
ökölcsapáshoz szoktatott kezükkel
száz- meg százezer riadt gyermeket megsimogattak
s elfelezték falás kenyerüket
a koplaló kicsikkel.
Méltán viszik hát most is
legkorszerűbb fegyverükként a vállukon
a három-évesek
acélkék overállos seregét;
a felnőtt holnap alap-kövezőit,
a táguló világ felfedezőit,

őket, akik még bejárják az egész Századot: —
Szavukra majd kihűlt holdak fúlnak az űrbe,
és szőkén szállnak az égre újszülött csillagok.

Garai Gábor: A 45-ös század

S ha mégis, mégis, váratlan megérnénk,
hogy fenn a Hold haldokló sugarú
hűs tájain fáradtan visszanéznénk,
megpihenve, akár a háború
veszélyes útjain; — milyen jólesne
odafenn is konzervet bontani,
s aztán ködök között utat keresve,
szép, tiszta csillagokba botlani! —
s győzelmes és csüggesztő nagy magányunk
mély szakadékán, szinte mint a sírba,
lenéznénk a zöldes sötétbe ájult
parányi Földre, mely még ott is hívja
vonzásaival szívünket: — csak ottan
értenénk meg, hogy milyen vétkesen
messze hagytuk hazánkat, mely a roppant
távolból sápadt fényekkel üzen,
Ó, akkor ott, fűszálnyi reménységünk
szárán e harmatcseppnyi messzi fény
hivóbban égne és több lenne nékünk,
mint Tejút a Végtelen ívén!
Hazánk! mi forrón szeretünk, és éppen
ezért olyan drága nekünk a Föld;
ezért élünk mi, hogy mindenki éljen,
akit a Lét eddig csak meggyötört.
Nekünk parancsolta az irgalmas Idő
új fényeket éleszteni e bolygón,
hogy gyujtogatók eget rémítő
véres csóvája többé ne lobogjon.
Fajunkba oltott sok torz, szörnyű rém,
— kiknek nyomán háborúk lobogása
dereng a Föld körül: véres északi fény! —
merész rakéták rácsa közé zárva,
lőjük át őket egy hűlt égitestre,
hogy itt maradhasson sok milliárd
békén és boldogan, — és végre megszeresse
az életet, mely csak vergődve fájt
az élő szívében, s a „szenvedések”
csak régi versekben kisértsenek.
Új eszmélete az Emberiségnek,
te eljövő Kor, dicsőség neked!

Sztyepan Scsipacsov: Az én szempontom
(Váci Mihály fordítása)

Együtt:

Nyírfa leng sírjuk fölött,
Lágy szélütem.
Aludjatok
Csendesen.
Aludjatok —
A nagy élet ellobog.

I.

Hol a Don robog,
Onnan jöttek ők,
Hol a Volga ragyog —
A halálba menők.
Adj nekik, magyar rög,
Lágy pihenőt.

II.

Hisz kart érted emeltek
E seregek.
Érted aludt ki szívük,
A hős, meleg.
Édes, furcsa daluk ajkukon
Többé nem remeg.

III.

Onnan jöttek messziről
S amerre a had haladt,
Futott előlük az éj —
S elhulltak a harc alatt.
Elhulltak: s hosszú a halál,
És az élet egy pillanat.

IV.

Szergej, Iván, Nikoláj,
Ott pihennek csendesen,
A földért meghaltak ők,
Amely nekik idegen.
Légy hozzájuk jó anya, föld,
És jó apjuk, istenem!

V.

Méla, furcsa daluk nem remeg
Többé ajkukon.
És nem mennek, ha megy a sereg,
Hazafelé az úton,
Hiába várja honi meleg,
A Dnyeszter, a Volga, Don.

VI.

Hiába várja honi meleg,
Mert elnyerte a halál —
De áldott emlékü sereg,
Mely a szabadságért kiáll.
Kik meghaltak a rögökért,
Onts értük könnyet, mint ők a vért!

Együtt:

Itt alusznak, ime, sorba lent,
A hű parancsteljesítők,
Mint a néma, hű jóakarat,
Úgy jöttek, menteni, ők.
Sírjukat őrizze kegyelet,
Emléküket az idők.

Fodor József: Piros fejfák

Epizód

Lírai összeállítás Fodor József, Gergely Sándor, Mihail Iszakovszkij, Somlyó György, Szabó Magda, Székely Dezső és Vas István műveiből

A műsor címe — Epizód — többértelmű. Vonatkozik a tragikus német megszállásra (ennyiben kesernyés hangzású), és azokra az apró, emberi közjátékokra, amelyek közepette a nagy világtörténelmi mozgások bontakoznak.

A műsor e kettős értelemnek megfelelően ötvözi a „nagy" és a „kicsi" történelem költői megfogalmazásait; így előadásában is párhuzamos és egymásba fonódó motívumokkal ezt a kettősséget kell érzékeltetnünk.

Ezt a kifejezési célt szolgálja a novella dramatikus felosztása, az egyes versek „hangokra" bontása, vagyis az a javaslat, hogy férfi és női előadók miképp váltsák egymást az előadásbeli megvalósításban, és miképpen „tördeljük" esetleg egy-egy vers szövegét is, hogy az előadás ritmusa, feszultsége azáltal kapja meg a szükséges töltést.

A „nagy" történelmi mozgásokra utaló versek (pl. az Iszakovszkij- vagy a Zelk-vers) ebben a műsorban bizonyos meghitt áthangolást igényelnek, itt nem volna helyénvaló, ha ezeket a műveket széles, patetikus áradással fogalmaznák meg az előadók.

A műsor dramaturgiai fordulópontja a Szabó Magda-vers, ez a szinte apokaliptikus, tömör látomás egymaga hordozza az összeállításban a történelmi méretű összeomlás fordulatát — helyénvaló tehát, ha előtte, alatta és utána nagy hatású, rokon érzelmi töltésű zene szólalna meg. A zene tovább terjedhet a következő mű, a Somlyó-vers „alá" is, és épp annak előadása közben válhat, „úszhat" át jellegében, közelíthet a lesímuló, líraibb, bensőségesebb hangulat felé, melyet a Somlyó-vers vége hoz közelünkbe.

A novellarészlet nem okoz stílus-törést, mert rövid, feszült tartalma jól illeszkedik a szerkezeti egészhez. Sem jelentős térváltásnak (pl. a novella előadásában nem szereplők kimenetelének), sem egyéb szcenikai váltásnak nem kell bekövetkeznie a novella elmondásakor.

I. Fiú

Zöld autó, zöld egyenruhában szőke tiszt,
S míg mellette vígan figyel vadászkutyája,
E város életét Párizs és Moszkva közt
A német szelíden, de láthatóan utálja.

Fékez a gépkocsi, Piros fény. Tilos út.
A tiszt maga elé néz, vár és messzegondol.
Egy lelkes úriember látja, odafut.
Ragyogni kezd kopasz feje a buzgalomtól.

S töri a szót: „Sie fahren nach Astoria?"
A tiszthez görnyed, az felé se nézve, hümget.
Az úritök fején verejték-glória:
Most ő is segített nagy szövetségesünknek.

A jelzőlámpa már pirosból zöldre vált.
Az úr még hadonász hebegve és hadarva.
Barbár, de csöndes és zárt és civilizált
Szigorral néz a tiszt a hevülő magyarra.

Vas István: 1944. június 6.

II. Fiú

Egész alacsony szintre szálltak,
Hidak és házak közelébe
A bombázók. „Terrorizáltak".
A város meglapult, szegényke.
Megtelt, majd kiürült az utca.
Az autók túszokat kerestek.
Vasárnap vették birtokukba
A megalázott Budapestet.

Azóta hó lepi a Várat
S a várost is. Ruhát cserélve
A kikelet is bújdosásnak
Adja fejét. Fut vissza, Délre.
A költő fél, hiába futna.
Hetykén rímel, de gyomra reszket.
Talán csak ő az, aki tudja,
Hogy megalázzák Budapestet.

Szegény vendéglők, kávéházak!
Zuhan a város csúf sötétbe.
A hóditók gőt gajdja árad
S a bennszülöttek rettegése.
Nekik szolgál a Vár, a Posta
— Hipnotizőrnek rossz idegzet —
S egy gyors, gyakorlott kéz kifosztja
A megalázott Budapestet.

Vas István: Budapest balladája

I. Lány

S halálfejes gyűrűkkel jött az új had.
Három nap, három éjszaka vonultak.
A gesztenyék gyengéd gyantája fénylett,
oly áttetszőn, mint egy-egy tiszta könnycsepp —
s az édesen csengő, fényes tavaszban
tompán dübögve, állig csupa vasban,
a rakpart kövén, akár a Duna,
zuhogott a barbárok folyama.
Folyam? vagy tekergő órjáskigyó?
vagy izzó vas, szüntelen zubogó?
vagy földből feltörő fekete láva?
A gyilkosság szürke ármádiája,
mely városon, országon át özönlött:

sötét habok, súlyos-görgésű tömbök —
egyszerre volt mind tömör és puhány.
Kocsik kocsi, sisak sisak után,
ugyanaz a kép minden pillanatban,
rohanva — s mintha mégis mozdulatlan.
Álltunk a hídon s végigremegett
rajtunk e fekete elektromosság,
ahogy összerándult végig az ország:
csikorgott a letiport kövezet,
az országút hosszan felnyüszített
s zúgva lázadt a legázolt vetés.
Ez volt itt az első áramütés,
az országon szaggatón átcikázva
három napra és három éjszakára.
Még nem sercegett ránk tüzes csapása,
még nem kattant vagonokon a plomba,
nem kúsztunk még föld alá iszonyodva,
ezerkilós bombák láncára fűzve,
nem virított kiégett falvak üszke,
még nem roppant hídjaink csigolyája.
Még állt a híd íve, s mi rajta állva
néztünk a feketén zörgő halálra.
Volt, aki már kendőt lobogtatott,
rég várva már e szörny vonulatot,
és mindazt, ami rákövetkezett:
a harctereken rablott kincseket,
a vad cécót, harácsolt áldomást —
vagy egyszerűen csak a gyilkolást.

Somlyó György: Három nap, három éjszaka

III. Lány

Én láttam, mint az antik látomásban,
szilfán halat, s a Barna-utca táját
egy dörrenésben széttágulni sebbé,
melynek mélyén bámész testek rohadtak,
fátyolt lengettek hízott, zöld legyekből.
És láttam, hogy vonultak kis szekéren
a városba, s hogy vezette vak gebéjük,
rá sem tekintve arra, kit vezet,
a háború. De nem láttam a tengert,
nem ismerem a népek jó beszédét,
hozzám csak ágyú szólt. Testvéreim,
fiatalok, kik helyettem feküsztök,
s békés szátok szétnyílt az elmúlás
keserűemlőin, hol van a part,
amelyen kagylók és szirtek között
ülnek a nemzetek, s villantva farkát,

felbukkan, mint a nyíl, a víz alól,
hallgatni jó beszédüket a hal,
s nem szilfán függ, mint antik látomásban?

Szabó Magda: Szilfán halat

IV. Lány — Ember még nem volt soha nyomorultabb,
mint ez a falka megvert, gyáva dúvad,
ahogy a lejtőn lefelé vonultak,
az Új Európa hősei, az új had,
a válogatott tömeggyilkosok.

IV. Fiú — Hol voltak már a sikált sisakok,
a tigrisek s páncélos párducok,
a hernyó-talpú brontoszauruszok,
miknek lépte hat évig dobogott
egy fél világot megreszkettetően
a földön, vizen és a levegőben?
Bukdácsolva, balogul, bicegően,
nézd a fehér havon kiégve itt
a fekete villámok fiait,
kiket így űzött határról határra
a Vörös Hadseregnek nyolc csapása,
s most, itt várt rájuk a kilencedik.

V. Lány — Tíz hátráló SS tört rá a házra,
ahol vártunk a felszabadulásra.
Védjétek az utolsó emberig...
rikácsolta a rádión Göring.

IV. Fiú — S itt voltak az utolsó emberek.

I. Lány — A lelkiismeret nélküliek,

II. Lány — a túszokat röhögve kínozók,

III. Lány — a városokat kiradírozók,

I. Fiú — a lánytestet szivarral égetők,

II. Fiú — az élő nyakakra kötél-verők,

IV. Lány — a békés falvak fölé zuhanók,

III. Fiú — a próbált csecsemő-falhozcsapók,
kik emberek zsírjából főzve szappant,
titokban rettegték a Láthatatlant.

IV. Fiú — Itt voltak az utolsó emberek,
keresve egy utolsó menhelyet,
még egy napi, órányi életet.
Ezek élnek majd — gondolták talán,
ránknézve pincénk homályos zúgán.
Egyik már babrált is a pisztolyán...
De nem maradt már gyilkolni se kedvük.
Mögöttük tizezer halál, előttük
Berlinig mindenütt a pusztulás.

V. Lány — Bakancsát oldozgatta a ragyás-
képű, hadd melengesse még fagyott
lábát, mely öt határon át futott —,

mielőtt még elfeketült szívén is
megfagyna a perzselő rettegés is:
bennük az élet utolsó híre...

I. Lány S fönt a dombon, kétszáz lépésnyire
láttuk, ahogy a könnyű szürkületben
a szabadítók hóköpenye lebben.

Somlyó György: Utolsó emberig

IV. Lány Bárhonnan s bárhová sietsz,
de állj meg itt előbb.
S igaz szívedből hajts fejet
e drága sír előtt.

Bányász, halász, vagy nagy tudós,
vagy épp pásztor lehetsz,
— jegyezd meg, kit itt rejt a sír,
legjobb barátod ez.

Értem és érted tett olyat,
mi több, mint puszta tett:
Harcokban járt, de nem magát,
a Hazát védte meg.

Mihail Iszakovszkij: Ez itt egy vörös katona sírja

Gergely Sándor: A TÁBORNOK (részlet)

I. NARRÁTOR (lány): Amikor a tábornok befejezte telefonbeszélgetését, haragosan indult az előszoba felé, ahonnan állandó suttogás szűrődött az utcai szobába. Az előszoba közepén maradt géppisztolyos, rohamsisakos őrmester vigyázzba vágta magát, és izgatottan jelentette, hogy ma is, akár csak tegnap, belopakodott a kapun...

TÁBORNOK (közbevág): — A kapun? A parancsnokság kapuján? És az őrség addig mit csinált?

II. NARRÁTOR (lány): Az őrparancsnok-őrmester, jó harmincas, harsogva felelte:

FIÚ: — Jelentem... az őrség addig félrevonult.

II. NARRÁTOR: A tábornok borotvált arca enyhén megpirosodott, s őszes szemöldöke összehúzódott... Az ajtókban szorongó tisztek feszesen álltak, de valami furcsa, kifürkészhetetlen látszott arcukon-szemükön.

I. NARRÁTOR: A tábornok segédtisztje az ajtóhoz ugrott.

FIÚ: — Engedje meg, vezérőrnagy elvtárs... Ott a besurranó.

I. NARRÁTOR: A tágas, behavazott udvar legvégén magas farakás állt. Hathét éves kislány sündörgött körülötte, ide-oda kapkodott, amíg a farakás széléről kis hasábot le nem emelt. Körülnézett és szaladt, visszafelé a sáros havon. Idősebb gyermekre szabott rongyos szoknyája alól futtában ki-kivillant meztelen lábacskája. Az előszoba-ajtó előtt megállt, az utca felé szimatolt, aztán eliramodott.

II. NARRÁTOR: A tábornok ágaskodva nézett utána. S mikor eltűnt, az őrmesterhez fordult:

TÁBORNOK: — Tegnap is fát vitt?

FIÚ: — Igenis: tegnap is. Egyet.

II. NARRÁTOR: A vezérőrnagy elgondolkozva nézett az őrparancsnokra. Aztár segédtisztjéhez fordult.

TÁBORNOK: — Százados elvtárs, vegye fel a köpenyét.

II. NARRÁTOR: Aztán gyors mozdulattal emelte le a fogasról a maga köpenyét, belebújt s felcsatolta pisztolytáskás derékszíját.

I. NARRÁTOR: Az őrmester felrántotta előtte az ajtót. A tábornok már csak a lépcsőn csapta fejére a kucsmáját. A segédtisztje a kapuban érte utól, ahol két géppisztolyos katonát vallatott:

TÁBORNOK: — Másodszor surrant be ide ez a ... tettes?

FIÚ: — Igenis, vezérőrnagy elvtárs, másodszor.

TÁBORNOK: — És se bemenet, se kimenet... nem tudták feltartóztatni?

FIÚ: — Félrefordultunk — suttogta meghatottan az egyik nagyra nőtt, széles vállú hadfi. — Tegnap, láttuk, megbújik a ház mögött. Az őrparancsnok elvtárs megparancsolta: fordítsunk hátat, de figyeljünk, mit akar. Egy darab fát vitt el. Máma már parancs nélkül elfordultunk tőle.

II. NARRÁTOR: A tábornok összeszorította a fogát, nehogy baráti szavakkal nyugtázza a fegyelemsértő vallomást. De közben a széles utca innenső házsorán tipegő kislányt se eresztette el figyelő tekintete.

I. NARRÁTOR: A kislány már vagy száz méterre előttük baktatott a havas latyakban. A tábornok óvatosságra intette két tisztjét: ne siessenek, a gyerek megijedne tőlük. A segédtiszt kissé visszamaradt, s jobb karjával hátraintett a harminc lépésre mögöttük haladó, fél tucat géppisztolyos, rohamsisakos katonának, lassított menetre parancsolván őket.

II. NARRÁTOR: Elől a kislány hirtelen átvágott az úttesten. A tábornok s kísérete szintén a túlsó oldal felé igyekezett.

Közben a vezérőrnagy meglátta a mögöttük haladó géppisztolyosokat.

TÁBORNOK: — Ezek hová mennek?

FIÚ: — Vezérőrnagy elvtárs... Én rendeltem ki őket. Ellenséges országban járunk, harminckilenc kilométerre van a tűzvonal...

TÁBORNOK: — Azonnal küldje vissza őket.

I. NARRÁTOR: S újra a kislányt figyelte, aki egy sokablakos épület kapuboltozata alá ért. Kis testével az ajtónak feszült, benyomta, és el is tűnt mögötte.

II. NARRÁTOR: A tolmács-hadnagy megmondta, az épület: iskola. Megjött a segédtiszt is, és egymás után beléptek a kapuboltozat alá. Jobbra is, balra is ajtó nyílt. Az egyik mögül női hang tagolt beszéde hallatszott ki.

FIÚ: — Azt magyarázza, hogy az alany a ki és a mi kérdésre felel.

I. NARRÁTOR: Mondta a hadnagy a baloldali ajtó felé intve. A másik ajtó mögött férfi magyarázott kissé öreges hangon. — A Szovjetunió a legnagyobb ország a világon, de nem attól a legnagyobb, mert a területe nagy, hanem attól, hogy urak nélkül él.

II. NARRÁTOR: Az utcáról két gyerek jött be. Mindegyik kis fahasábot tartott a kezében. A szovjet tisztek láttára ijedten megálltak.

TÁBORNOK: — Hadnagy, kérdezze meg őket: miért hordanak fát magukkal?

I. NARRÁTOR: A hadnagy a gyerekek elé guggolt, suttogott nekik, amíg csak fel nem bátorodtak, és egyre a tábornokot bámulva, beszéltek, beszéltek.

FIÚ: — Azt mondják, ha nem hoznak fát, nem tudnak fűteni. De most már jó, mert nem küldik haza azt se, aki nem tud fát hozni.
Három napig fa nélkül jöttek, mára mégis szerezni akartak. De régebben el se jött az iskolába, aki nem tudott fát hozni, mert a gazdaggyerekek azt kiabálták: az én fám mellett ne melegedjenek a koldusok.

TÁBORNOK: — Az ő fájuk mellett... ne melegedjenek...?

I. NARRÁTOR: Suttogta a tábornok, s szeme kerekre nyílt. Aztán hirtelen kiment az utcára. A kapuban levette a kucsmáját. Őszülő, sűrű haja meglucskosodott az izgalomtól. Nagy, izmos, remegő kezével törülgette, gyűrögette.

FIÚ: — Mihail Petrovics!

II. NARRÁTOR: Szólalt meg mögötte halkan a segédtiszt. S amikor a tábornok értetlenkedve ránézett, figyelmeztetően mondta.

FIÚ: — Megfázik ebben a lucskos időben, vezérőrnagy elvtárs.

I. NARRÁTOR: A tábornok feltette fejére süvegét.

TÁBORNOK: — Százados elvtárs...

NARRÁTOR I. — kezdte tétován, de már marokra fogta ellágyultsága.

TÁBORNOK: — Elmegy a parancsnokságra. Megrakat egy teherautót aprított fával. Ha nincs teherautónyi, beállít néhány legényt, apríttat...

FIÚ: — Igenis.

TÁBORNOK: — Elmondja nekik, miről van szó. Kérem őket... arra kérem őket..., áldozzanak fel pihenőjükből egy-két órát.

FIÚ: — Értem.

TÁBORNOK: — A teherautó a fával és három katonával, olyan gyorsan, amennyire csak lehet, idejön. Siessen.

II. NARRÁTOR: A százados tisztelgett és elrohant.

III. Fiú

Az iskolába lövedék csapott,
kivágódtak a sötét ablakok,
azután csönd lett... Aznap délután
kilestem, mikor vízért ment apám,
s elszöktem — hova sírva mentem nemrég —:
osztályunk kormos, még füstölgő termét
térdig lepte a könyvek halmaza;
fölkaptam egyet, s szaladtam haza.
A kapunk előtt puskás emberek!
Nyafogni kezdtem: Anyuka, mama...!
de ölbe vett egy kucsmás katona,
és megtörölte sáros könyvemet.
A magyarok bejövetele.
Nézte, s nem tudta, mit kezdjen vele,
hát föllapoztam, s mutattam neki,
hogy milyen szép; színes képei
fantáziámat izgatták nagyon —
A katona csak állt, hallgatagon,
s egykedvűen nézte a képeket;
az egyiken — tán Árpád lehetett,
a Honfoglaló, ősmagyar vezér —
egy lovas volt, a kardja csupa vér...

A katona még nem sejtette ott,
hogy az a lovas meg ő: rokonok,
bár elválasztja őket ezer év,
s a szülőföld, az anyanyelv, a név,
egy se azonos, mégis rokonok:
az hazát talált, ő békét hozott
a hazának, mely akkor lett szabad,
s az embernek, ki élve megmaradt...
Én se tudtam, csak lapoztam tovább
a romok közt lelt képes krónikát,
mutattam neki, nézze, mennyi huszár,
de ő letett; a puskáját nézte már,
nem ért rá tovább. Ment, mert menni kellett,
javítani a világtörténelmet!

Székely Dezső: A béke első napja

V. Lány

E rémület-kavarta téren,
— künn Zuglóban, a városszélen —
miként a Bizalom,
úgy áll hamvadt házak tövében,
didergő pocsolyák körében
egy vörös sírhalom.

Állok előtte, némán, nézem,
cirill betűit meg nem értem,
csupán találgatom:
Szibéria, Krim volt hazája?
Lermontov, Puskin unokája?
A sírt így faggatom...

S ki küldte? Kolhoz? gyár? vagy bánya?
meghalni az idegen tájra,
hogy űzze holtan is
a barbárt, ki Napunk letépte,
ki tüzet dobott a vetésbe
s kiitta kútjaink!

Így faggatom... s mintha felelne,
a hamvadt tér fölé emelve
ötágú csillagát:
öt ujjával mutat keletre,
hol — nézd csak! — zúdul megeredve
gyár, bánya, pusztaság!

Mily áradat! Nézd! Gyárak ezre
gyűl már köré és egyre, egyre,
szíj sikong, gép dohog —
s az apró falvak, kertek, földek
a sírhalom köré ömölnek
és zúgó traktorok!

Őt hirdetik, Őróla zengnek
minden földnek, minden egeknek
s zengi minden elem —
s a dúlt terek, az utcák, házak
zengik: Ővéle dús e század,
mert Ő a győzelem!

Zelk Zoltán: Egy vörös katona sírjánál

Óda

Irodalmi összeállítás Benjámin László, Illyés Gyula, Kassák Lajos, Leonyid Martınov, Somlyó Gyorgy és Zelk Zoltán muveiből

Szerkesztette: Keleti István

Az Óda című összeállítás a felszabadulás, általában a szabadság fogalmát mély felelősségérzettel átélő költői műveket fűz össze.

A műsor vázát alkotó gondolati költemények magasfokú előadói intellektualitást, ugyanakkor értő közönséget feltételeznek.

A műsor szerkezete nem annyira dinamikus, hogy ne lehetne változtatni az anyagon, esetleg felcserélni egyik vagy másik művet, illetőleg elhagyni valamelyiket, ha rövidebb műsoridő áll rendelkezésünkre.

Arra is van mód, hogy egyes műveket — Somlyó György: Csak a béke című művénél példát is adunk erre — felosszuk több előadó között, megkönnyítve ezzel az élményszerű befogadést. De „koncert"-szerűen is megállja helyét előadásunk, vagyis úgy, hogy az egyes előadók nem egyidejűleg tartózkodnak a színen, hanem egymást váltva, követve tolmácsolják a műveket.

A bevérzett vásznak hullámai között
a józan ész és a sárkányfognak kerítésén túl
ahol barna csuhát öltött magára a nap
férgek nyüzsögtek, az ember halott szemei
mélyen ültek a moszatban
s a felzaklatott galambok fészkében
szennyes és hideg fémgolyók hevertek
hol az egyiptomi sáskajáráshoz hasonlóan
tüzes acél, csörömpölő üvegtörmelék hullt az égből
ott hol Isten végtelen hatalma hirtelen véget ért
s túl a szenvedések fakó vízmosásain
a kiáltások göröngyein s a szégyenoszlopokon is túl
amiket elképzelhetetlen idők ácsoltak körénk
ott a gyalázatos oszlopok árnyékában egy trombita zendült fel
s a megdagadt vizeken új hajók érkeztek
egy régóhajtott hajnal feledhetetlen színeivel.

Így kezdődött az ember feltámadása Európában
s a mi kis földünkön is, ó a kihűlt tűzhelyek
egy csók, egy kézfogás emléke mily gyengéden érintették meg szívünket
s ahol azt hittük, mindennek vége, a párkány töredékén
egy rózsa óvta szirmait s epekedőn mosolygott.
Így kezdődött, hogy az ember rossz fogai közül
kihullott a véres kés, az átok, ami saját fejére szakadt
s hogy ujjai leváltak a másik ember torkáról
zászlók emelkedtek a magasba s a szerszámok orkesztere szólt
ott, hol a végzet ostora zúzta szét csontjainkat
az elhagyott ház kapujában ismét csikordul a kulcs
megleljük életünk értelmét s az elveszett gyermek lábnyomát,

Ó szenvedéseink végtelen sora
ó, tragikus múltunk véres cafatai
ó, gyötrő félelmeink a gyilkolástól
s még szörnyűbb félelmeink a meggyilkoltatástól
amott a mély veremben hevertek már döglötten
tisztító tűz és halálos jégzivatar szakadjon rátok
mossanak szét elhullott könnyeink árjai.

Csatornák hörgése s a dögvész szirénái helyett
most a gyárak, műhelyek és irodák kürtjei szólnak
kiszálltál sírodból, ó hét tőrrel átszúrt értelem
a költészet illatos koszorúját fonom homlokodra
ki fénnyel és harmattal öntözöd mártírjaink dicsőségét
sarjasztod vágyainkat, vezeted karunk mozgását
a szolgákat te lázítod fel telhetetlen gazdáik ellen
s a te méhedben bontja ki csíráit a jövendő.

Erőnk új rügyezését láthatod világ
ki tagadhatná házunk felett a szétömlő fényt
hű asszonyaink újból kitelt formáit
iskoláink falai közt az ébredő nép dalát
s ti idegenek, húnyt pilláitok mögül is nem halljátok-e
gépeink pergő ütemét, repülőink zúgását
a sárga gabonatáblák felett, innen és túl a fellegek tavában
s ahogyan mozdonyaink áttörik az éjszakák ködfalait
tengelyeiken gurítva felénk földünk termését
vizeink pontyait, csukáit, ezüst szép márnáit.

Napunk felkeltét, jószágunk gyarapodását éneklem
ezen a madarakkal behintett bronzszínű hajnalon
s ha az igaz szó lángjaira szomjazol testvér
hallgasd csak, hallgasd bő nyarunk zuhatagjait
és lásd, hogyan nyitja ki égő szirmait az igéret
s az áradás, amit mi kavartunk fel
hogyan sodorja el a múlt világ rongyait.

Kassák Lajos: Óda 1948.

Bizony elnéztem, ahogyan a pontonon haladtam,
jobbkézt a Szabadság-hidat már teljes egy darabban.
Jó volt bizony a szemnek is, nemcsak az érdek észnek:
valami újra összeállt és győztesen egész lett:
megint miénk lett, biztosan, mint anyáé a gyermek,
mint orvosé a nagy beteg, kit létre visszamentett.
Piroslott még a mínium, mint kötés, melyből vér csöpög,
de állt mankó közt is a híd a tenger roncsolék fölött.
Fájt az a nemrég csonka tag, amely lám összeforrt megint,
s fájt arrébb a hulla Vár s lent szörnyűségeink
vak tanúi, a ház-sorok, kifolyt, kormos szemükkel,

és fájt megint csak az, ami az ember és az ember
oszlopainál magasabb és hivalkodóbb emlék —
múve gyanánt a Bűnnek! Ádáz fő- s albűnöknek!
Széttépve élek magam is. Mennyi van, mit sirassak!
És mennyi mégis, aminek — hogy elmúlt már — vigadjak!
Mikor lesz hídunk effölé? Mikor lesz egész újra,
mi lelkünk városában is ledöntve, összedúlva
hullákkal kövei alatt? — gondoltam, ahogy mentem
meg- s meglöketve szuntelen az áradó tömegben,
mert szüntelen az új hídon járt két szemem és boldog
voltam, hogy lábbadozva is mily példásan feszült ott!

Illyés Gyula: Amikor a Szabadság-hídra
a középső részt fölszerelték

21 cic.

Az én fülem mindig a dalra nyílt,
arra figyeltem kisgyerekkoromtól,
az suhogtatta fölöttem a nyírt,
az szólt hozzám a zúgó Balatonból,
a köveken sebesre tört habokból.
Hallottam vidám parasztlányokat,
akiknek ajkán fájdalom fakadt,
s gyerekszívembe egyszer belevéste
dalát egy május harsány tüntetése.
És mindig hallom apám énekét,
a vérvöröset, szurokfeketét,
melyben egy szeretetlen élet átka
szakadt ki azon nyersen a világba.
És figyeltem régi nagy dalnokokra,
ahogy szívük a múltból felmorajlott,
s zárt évezredek kapuin kopogva
sehol se leltem a jövőbe ajtót:
csak hallgattam a rab éveken át
ifjúságom ketrecbezárt dalát.
Azt hittem, hogy az igazság erőtlen
s gyenge a dal, mert nincsen fegyvere.
S akkor egyszerre ott termett előttem
a győztes igazság, s a dal vele.
A fegyverek közt hallgatnak a Múzsák,
tanított egy kancsal történelem.
Most elém állt a gyönyörű tanúság:
a dal,
amely maga
a győzelem

Somlyó György: A dal (részlet)

Kakas kiált, s a jeladásra
csivogni kezd már, énekel
ezer madár. Torkukból száll a,
röppen a nap az égre fel!

Fütyülnek fönn az ágakon, mint
állványon a kőmüvesek,
tudják, romlik az éj dalukra
s az árnyak romjai felett

mintha párából, rezge fényből
nyúlnának áttetsző falak,
úgy épül nappalunk a hajnal
tiszta, tág ívei alatt...

Fütyülnék én is! S mily vidáman!
Gyárkürt hangjára ébredek;
gyűlnek körém vidám seregnek
újuló, szorgos reggelek!

Sziréna szól a Fémlemezből...
s nem ő rikolt, nem a halál,
nem fut a tébolyult, kaparva
rémült szívét a föld alá.

Egy épülő, egy édes ország
madaraivá váltatok
ti pusztulásnak vijjogói —
kiáltsatok hát, szóljatok!

Szólítsátok fennen a népet! —
a feltámadt gép búg-dohog
a korommarta gyárak mélyén
s átfüttyögnek a mozdonyok

hozzájuk Rákosrendezőről...
Micsoda dal! Milyen zene!
Egy ország tápászkodik, újul,
épül fel ütemre!

Kiáltsatok ti kormos kürtök
itt Zuglóban és Csepelen,
Újpesten és Salgótarjánban
s mindenhol s minden reggelen:
kiáltsatok, hogy hangotokra
tünjön az éj romhalmaza —
gépek és odvas gyárfalak közt
épül már, épül a haza!

Zelk Zoltán: Zuglói reggel

A termőföldek zöld vetése,
A csitri lányok nevetése,
    két part között a híd,
a folyók esti ó-ezüstje,
cinkék, rigók hajnali futtye
    már engem gazdagít.

Mennyivel több a szén, a vászon?
a szomszédban mi fő a gázon?
    hol épül új üzem?
Fenn Abaujban, lenn Zalában
hány szem bújik meg a kalászban?
    Mindenhez van közöm!

S hogy mindazt, amihez közöm van
dédelgessem, védjem, javítsam:
— ez már gondom, jogom.
Szemem előtt a teljes élet,
saját egem borul fölém: egy
    ország a birtokom!

Nem érdemetlenül szereztem;
mérkőztem érte, munka közben,
    bukott gazdáival.
Kezem engedelmes eszköz
— nem fegyver süket fegyverek közt —
    művészet és ipar.

Mert fegyver ellenem volt nemrég!
Gazdái mellemnek szegezték,
    oldalamnak a kést,
de már kihúztam, már e roppant
kor olvasztó tüzére dobtam
    a rozsdás szenvedést.

Megolvadt, kiforrja salakját
és megváltoztatván alakját
    világot alakít;
e világra nézek sóváran,
még csak derengő vázlatára,
    bár csaknem megvakít.
Mint csiszolt, nagyító tükörbe
nézve hatalmas lesz a törpe —
    állok e kép előtt
s borzongva, ahogy a neander-
völgyi bozontos állatember
    állna a gép előtt.

S bár szolgál engem már a gép is,
az őssel együtt állok én is,
csak egy sorban vele;
ha egész ember is, nem állat:
az újjá teremtett világnak
vagyok ősembere.

Mint ő, már nem egy árva bottal —
fölfegyverezve öntudattal
teremtek, és tudom:
az élet napról-napra jobb lesz,
és mégis szegényen halok meg,
ha mégoly gazdagon...

Egem és földem kincse mennyi!
Gazdagságom csak számbavenni
egy élet nem elég.
Édességgel, mint kast a méhek,
telítik életem az évek.
S mi jön utána még!

Mind gazdagabb lesz — s mind szegényebb
az egymást váltó nemzedékek
során a távozó:
a Föld oly távlatokba fordult,
hogy láttára a könny kicsordul
és elfullad a szó...

Mi dolgom?... Mint csepp a folyamba,
olvadok hömpölygő koromba,
végzem, amit kimért,
szolgálva magamat — s az ország,
a nép, az emberiség harcát
az örök életért!

Benjámin László: Örökké élni

Késő délután megeredt
az eső, fölverte az utcát.
Kéreg alól a levelek
rügy-fejecskéiket kidugták.
Tavasz-van! — locsogta a zápor,
s ahogy jött, máris elszaladt;
s egy terhétől hajlott faágon
érett-sárgán csüngött a nap.

Alatta két víg hegytető
kosárként ringatta a völgyet;
kapaszkodtam emelkedő
kedvem fokain egyre följebb,
első gyümölcsre éhesen,
sűrű levű korai napra —
könnyű lábakkal értem el
a hegyeknél is magasabbra.

Odalenn elhomályosult,
majd eltűnt végképp, ami rossz volt.
Erdő, folyó, hegy, város, út
helyén ezernyi kis színes folt
virított; kitárult az ország,
tágult szűkűlve: az egészet
láthattam már, mint a pilóták,
ha a felhők közul elnéznek.

Még sohasem volt ily közel,
bár kisebb lett már, mint a térkép;
folyóival, hegyeivel
s lakóival szívemben elfért,
ott dobogott, a szív helyén
szabályozta a vér futását,
hogy már nem is láthattam én —
éreztem minden mozdulását.

Kis ország, télből lábaló!
Mélyéből lüktetett a bánya —
egy elmerült világ alól
növő remények melegágya.
Kertészei a hőt, a fényt
az emberek közé kihozták;
mint jövőnk bányászaiként
a földalatti kommunisták.

Az érzékeny földön lesett,
ólat kerülgetett a róka
múlt még, de a földművesek
elűzték nyers jelzőkarókkal.
Érc táblára a betűket,
állni az idők jégverését —
törvényüket és nevüket
ekéikkel a földbe vésték.

És füstölt, sípolt, dohogott,
kattogott, zúgott Magyarország.
Anyagot szült és szólt jogot,
segítve munkásai harcát,
akik lármás kohóiban
sorsunk nyersanyagát keverték,
s kedvüket mordul vagy vígan
a lázongó vasakra verték.

A szabad ország erejét
éreztem, s felnéztem a napra:
Hazám a föld? Hazám a nép,
csak ő emelhet ily magasra.
Országot, népet — s mind ami
belül van már, szívembe fért el —
nem engedem kiírtani
magamból másképp, mint a vérrel.

... Aznap született a fiam.
Még csak egy fél nap óta élt, de
ki élt alant, mindannyian
roppant munkába fogtak érte.
Övé a szén, övé a len,
neki fonnak, érte aratnak
s övé a vers — a versenyen
nem lehet, hogy hátul maradjak.

Szerszámon csillan a jövő,
fiam jövője — de nekem kell
megvédeni; harcoljon ő
már csak anyaggal, elemekkel.
A fegyver az apára vár még,
s ha a tavaszra jön a nyár:
legyen már a fiúknak játék,
mi nekünk élet vagy halál.

Benjámin László: Tavasz Magyarországon

I. Fiú Ne is mondjátok, tudom én, hogy csupa kis háború a szerelem, a hivatal, az utca, a gyár,
hogy a család csöpp egére is naponta nehézbombázók raja száll,
— felkel reggel az ember s magányába beássa magát,
úgy várja a múló percek körülötte becsapódó sorozatát,
II. Fiú tudom én, hogy akaratod és akaratom
s a tizediké s a tizezerediké, ha összecsap, úgy robban, akár az atom,
s kiszámíthatatlan erőket idéz föl,
— tudom én, hogy az emberi természet messze még a leszereléstől,

— attól, hogy az ember fegyver nélkül álljon meg egymás
előtt reggeltől estig és estétől reggelig,
s fedezék nélkül, menedék nélkül, csel nélkül, álcázatlanul
eressze a senki földjére álmait, szavait, tetteit,
— tudom én, ó tudom, hogy még a meztelenül egymáshoz
simuló testeken is olykor láthatatlan páncél csikorog,
— hogy marni kész a csók puha húsai közt is a fog,
— hogy értelmes, szép szavaidon
mint gázol át hirtelen sírva-röhögve a lélek ős-szörnye,
a HY,
— tudom én gyilkos és öngyilkos fegyvereidet, szerelem
s szeretet,
— tudom, hogy az indulatok egy percre se kötnek fegyverszünetet,
tudom én, hogy a magányos, örömtelen öregek
bombaként szorongatják szűkülő ereikben a vérrögöket,
hogy, ha más fegyverük már nem maradt, ezzel kúzdjenek
az egyedüllét szörnyei ellen,

III. Fiú tudom én, tudom én s mi mindent még, jaj, a lélekben
s a testben,
ne is mondjátok, tudom én mind az emberi nyomort,
mit a béke,
e vágyva-vágyott, legszebb emberi szó is rejt puha négy
betűjébe,
— tudom azt is, ó tudom én, hogy még a leggyönyörűbb is,
művészet, tudomány
hány temetetlen holtat hagy minden győztes csatája után,
— hogy még az ürrakéták tüneményes röptének is megvan
az árnya e földtekén,
— s hogy békében is ölhet az érdek, a téboly, a vakhit, az
ország, a hatalom és a dicsőség, tudom én,
— hogy az értelmet, e bőralatti, kényesen lüktető, finom
artériát,
nemcsak a modern erőszak kifinomult gyilka, de az ösztönök
durva pattintott kőbaltája is mily könnyedén üti át,

II. Fiú ne is mondjátok, tudom én, de azért
mégis mindezek ellen csak a béke a vért,

Kórus csak a béke, a hosszú, a megszakítatlan,
a béke, amely nem puszta szünet a harc-sorozatban,
a béke, a hosszú, a nemcsak ránk, a fiakra, unokákra szabott,
a béke, amely puha húsa mögött nem rejt kemény
csonthéjba zárt egyre növekvő robbanó atomot,
a béke, amely nem összecsapódó függöny a háború
lázas próbái előtt,
a béke, amely nem rombolni sűríti, de szétrobbantja
a bárgyú erőt,
a béke, a hosszú, amely oly hosszú, mint egy hosszú nyári
nap,
mikor háborítatlanul teheted legkedvesebb dolgaidat,
mintha egy örökkévalóság lenne minden percre kimérve,

mindennek ellenére, amit tudtok s tudok én is, csak
a béke,
csak a béke fékezheti meg a békében is tomboló indulatot,
mindazt, ami önnön bensejében is ott vicsorog,
csak a béke a jó pásztor, az okosan terelő, az ősi juhász,
a szilaj csikós, aki minden vad mént megzaboláz,
csak a béke a rettenthetetlen, villám-szemű idomár,
aki előtt értelmes alakot ölteni kényszerül az idők mélyéből
üvöltve gomolygó mindenféle homály,
csak a béke, a béke szelídítheti meg bennünk a rengeteg
irdatlan őskori, bozontos, uszonyos, ormányos, cézárfejű,
pápasörényű, pénz-pikkelyű, ágyú-agyarú, föld-agyú fenevadat,
mit a háború ránkvadított az évezredek alatt.

Somlyó György: Csak a béke . . .

Rájöttem, hogy
mi az: szabadnak lenni.
Én kibogoztam ezt a nehéz kérdést,
a világban e legegyénibb érzést.
S tudjátok-e, mi az: szabadnak lenni?
A felelősséget magunkra venni.

Én
felelek e földön mindenért!
Sóhaj- és óhajért, szentért és álszentért,
hitért és nem-hitért, üröm- és örömért.
Nekem szünettelen működnöm kell.
Engem már semmi meg nem köt, mivel
— ahogy azt mondogatják —
szabad vagyok, akárcsak a madár.
Szavam annak a pártján s partján áll,
aki fel akar szabadulni.

Felszabadulni!
Tán könnyű dolog ez, egyszerű holmi?
S különben is, ha már ember jő szóba:
neki segítség kell rosszba és jóba,
mert — úgy lehet — hegyet kíván eltolni,
zubbonyt akar tenni a vad folyóra,
mert még a folyó is olykor sírva fakad,
ha emberhiánytól döbbenet marja,
ha nincs, aki rávonjon hidakat,
vagy hajótlanságra bámul a partja.

Én felhasználom erős szabadságom,
hogy még több sziget legyen a világon,
szigetek, zöldek, szépek és egészek,
Ne roskadjanak vízbe világrészek,
ne robbanjanak széjjel, darabokra,
ne dőljenek holt népek a romokra.

Aki csak élő, azért harcba szállok.
Nekem mindenkivel
beszélnem kell!
Én mindenkinek csak egyet kívánok:
ismerje meg és merje
a való szabadságot!

Leonyid Martinov: Felismerés
(Hidas Antal fordítása)

Csanádi Imre:

CSILLAG A HOMLOKUKON

Jöttek csak lefelé,
jöttek, völgynek le, csomókban,
mint munkába-menet
egy-egy banda legény, olyan
békésen, lomha-nyugodtan,
fagytól komoran,
igazuk tudatában —

jötek, mintha a föld
dermedt rögei
indultak volna meg együtt
formátlan tömegekben,
szikkadtan-feketén,
igaz-osztó néma haragban;
jöttek-ereszkedtek,
mint földreszakadt
felhődarabok,
viharárnyú-sötéten,
villámtól tüzesen —

jöttek ezer
mérföldeken át,
szédítően-távoli rónák
mélyeiről, csupa-rejtély
földről, lángokon át,
holttesteken át,
ellenség-letiporta
vádló tájakon át,
gázolva kietlen
pörnyét, iszapos vért,
jól-ismert, egykori, kedves
nyírfákkal-ezüstlő
otthonok üszkei közt
bukdostak, — a tar romokon
füst csapzott, kisgyerekek
elnémult csipogása. öreg
nagyapók megtört panasza,
bosszúra-hívó
hosszan-úszó lobogóként —

jöttek, mint akik azóta
nyugvást és pihenést
nem lelnek, — puszta göröngyön
háltak, havon és sáron, ahol éppen
szemüket meglepte az álom,
jöttek, jöttek csak,
törtek konok arccal előre,
hajtották a gyűlölt
idegent, földjük taposóját,
a lángot, a vért fölidézőt —

jöttek, — vasfeketén
a decemberi éj hidegétől,
alvatlan; jöttek az út
közepén, jöttek le a dombon,
csillag a homlokukon —
Hajnal remegett föl
a mogorva égre mögöttük,
új korszak titka derengett —

Alekszandr Tvardovszkij:

MIKOR MÉGY A SEREGEK ÚTJÁN

Mikor mégy a seregek útján
át fagyon, esőn és ködön,
akkor érted meg, milyen áldás
az éji szállás
és a puha ágy mily öröm.

Mikor mégy a háború útján,
akkor érted meg, katona,
mily jó s mit ér
a friss kenyér
s a korty víz tiszta itala.

Amikor mégy az ilyen úton
— s nem egy vagy két napig,
szíved érezni kezdi, hogy
mit jelentett az otthonod
s hogy mily drágák a tieid.

S a tudományok tudománya,
mikor már sajátod, a harc,
megérted, mi volt igazán
barátod, ha fiú, ha lány,
s mily édes minden régi arc.

S a kötelesség nem üres szó
lesz benned s a hős becsület:
saját magad
fölé ragad
kibombló, legjobb jellemed:

az leszel, aki jó barátnak
és akit elveszteni kár,
akivel — mint mondják a népek —
könnyebb az élet
és vigasztalóbb a halál.

(Szabó Lőrinc fordítása)

Illyés Gyula:

NEM VOLT ELÉG

A házad itt állt, — szerte szállt!
Ezt látod, érted. Azt nem érted,
hogy hazád éppen így ért véget —
A csoda, hogy addig is állt!

Mert nem volt hazának elég,
hogy emésztésed vacsorára
e dombok aszuját kívánta,
és e lapályok kenyerét.

És nem volt hazának elég,
hogy elmosolyodtál és oldalt
oda is néztél, ha megszólalt
ízes magyarul a cseléd.

És nem volt hazának elég,
hogy este letéve a könyvet
elnyeltél Bottyánért egy konnyet:
az volt a férfi, a derék . . . !

És nem volt hazának elég,
hogy kitekintve vonatodból
elgondoltad az aratókról:
mást érdemelne ez a nép.

És nem volt hazának elég,
a három szín, ha rád se hagyták,
hogy egykor jelkép volt: szabadság,
egyenlőség, testvériség,

És nem volt hazának elég,
hogy idegeden átereszted
hő szeszként azt a néhány verset,
Adyét, Tóthét, Józsefét.

És nem volt hazának elég,
a Gellérthegyen a rakéta
s a Városiban a bokréta
és a szobroknál a beszéd

s a szőlőhegyi estebéd
s a dünnyögés, míg poharadból
a holdvilágban a vörösbor
tigris-szeme villant feléd

és lengetted ujjad hegyét
az ég felé, mint ezred óta
minden magyar, ha szól a nóta
és Gracza György s a Feszty-kép

és ha, élvezve a veszélyt
és azt a kéjt, hogy megjósoltad,
hallgattál titkos leadókat
(és utána cigányzenét)

s a hortobágyi magas ég
s a négyes gémeskút nagy árnya
s az első király koronája
díszítve pénzed közepét

s ha úgy mondtad is: feleség
e szép szóval s ha, bár bíráltad,
édesnek nevezted apádat
s a falon a festett cserép.

Nem volt hazának elég,
nem volt elég, hogy el ne essen,
tudd meg, az volt a csoda itten,
hogy össze nem dőlt már elébb!

Mert attól nem lett a tiéd,
hogy hízelegve és hazudva
ráragasztottad egy hegycsúcsra
egy király, egy vezér nevét.

Nem volt elég, nem volt elég
sem a hűség, sem a szívósság,
mitől egybeáll egy-egy ország
s nemzet is lesz a nemzedék.

S a bátorság sem volt elég
Külön-külön bár odahagyta
sorsát a sok hős áldozatra,
az sem volt elég menedék.

Mert sem erő, sem bölcsesség
nem lehet elég, hogy megójja
a házat, amelyben lakója
nem lelheti meg a helyét.

Vas István:

RAPSZÓDIA A HŰSÉGRŐL

I.

Radnóti naplóját olvasva

Milyen kevés élet, mennyi irodalom!
S hogy átcsap az élet a meddő szavakon!
Három napja nézem, hallgatom, amint
Felcsapnak tajtékozva régi napjaink,
S átszűrt, átszellemült fény villódzik, mintha csak
Áttündökölne rajtuk egy hajdani alkonyat,
És mintha a régi erkélyen ülnék újra vele,
Előttünk a Duna a hidakkal, s napjaink szégyene
Szívünkből, szavainkból felcsapna hirtelen —
Egy országnak, egész világnak szégyene kiben
Élt akkor úgy, mint bennünk? És hallgatom dühét:
Ez volt az ifjúságunk, ez a keserűség?
Ez a becsület-próbája, ez a megszégyenítő,
Gondolatot szorító, csapdába csaló idő?
Ezek a félszeg helyzetek, ezek a kínos érvek,
Bemocskoló bizalmak? Ezek a rettegések!

S a szemérmes, irodalmár dühök
Tanácstalan sistergései mögött
Hiába hősies igyekezet az ész:
Terjed, mint a mocsár, az ólom nehézkedés.
És akármilyen más volt, az övét meg az enyémet
Összefonták örökre a napok, az események,
A szörnyszülő folyó, a múlttá vált jelen
Tajtékjai között fel-felbukkanó nevem
S az első háborús őszbe kövült kínszenvedés.
És az a ravatal! És az a temetés!
Az a mellékmondatban felhörgő éjszaka,
Hogy ott voltál, hogy a sírtól együtt jöttünk haza,
Ó, az a halálhörgéstől hangosodó világ!
Egymásba kulcsolódó. testvér agóniák!
S a lapok közt, ahol az övé végetért,
Ott látom haldoklásod lopódzó kezdetét.
Soha senki hozzám hűséges ne legyen,
Ha kínjaitokat valaha feledem.
Ne legyen soha többé egy derűs pillanatom,
Ha azt, amit akartunk, valaha megtagadom.
Világtalan legyek és süket, mint a föld,
Ha valaha visszakívánom azt, ami titeket ölt.
Ti szegények, ti szentek, ti bátrak, kedvesek!
Száradjon el az agyam, ha hozzátok hűtlen leszek!

Leonyid Martinov:

A BÉKE

A béke végtelen.
Annyira végtelen,
hogy sok író, merengve könyveken
S próbálva örök félelmét feledni,
Bizonygatta: A Béke — tört, vértelen,
Egy kínnal teli pillanat, csak ennyi,
S meg is szakad máris hirtelen.
— Az élet célját ki ismeri itt?...

De hallgasd meg a Világ urait!
Kimondták, hogy: A Béke — fogak étke.
Kimondták, hogy A Béke — háj... zsír vétke,
Mely redőkben a hasfalon remeg.
S a nincstelen, hogy már nyugodna meg,
Kiderítik: A Béke — népek átka,
Dögvész, mely irtja a szegényt... De hidd,
Szabadságot és nyugtot e világra
A kolera s a tífusz biztosít.
A Béke? Nézzed! — Céllövészet.
Tüzelés élő célpontra, kuszábban,
Mint a világháború cirkuszában.

Ez lenne hát a Béke? Csak enyészet?

Nem!
Ez a legnagyobb dolog.
S nem fér bele a katonaruhába,
Mit rácibálnak a tolvajok.
A Béke örök lánctörő erő,
Minden kardszíjról csatot leverő,
Mert hatalmas és végtelen titok.
S a messzi földről hajón szállított
Tankok a mélyben bugyborékot vetnek,
Mert kezükkel a szállítók
Mólóról vízbe lökik üzenetnek:

„Az ember békét s örömet akar!"
S ki csak zsákmányra csapna, azt hamar
Leveri. Jöhet örjöngők csapatja,
Az ember azt a földnek általadja.
Az ember azt a földnek általadja.

(Jobbágy Károly fordítása)

Alekszandr Tvardovszkij:

EGYRE MESSZEBB

A háborúk már messze szálltak,
rég más bajokkal ütközünk;
— hektár-hozam, új termésátlag,
pud, mázsa — ezt őrli eszünk,
no és a nehézipari
fejlődés tervadatai...
s úgy tűnik: mindent feledünk.

Az építés rendes mederben —
új gondok között — megy tovább,
ha maradt is még bennünk bánat,
új utakra repít a vágy...

Mit ér a bú, hogy a gyermeknek
alacsony az atyai ház?
Az már a fő: mivel ereszted
útjára őt! Erre vigyázz!

Ám maradjon el a dicséret,
ha költő — élő, mint a seb —
új, ismeretlen ihletések
lidércfényén szédülve megy...

Az utazás végére együtt
várunk — forró még a szívünk,
S az is marad!
hogy ne feledjük
az új célt, mely felé megyünk.

(Váci Mihály fordítása)

Nagy László:

TAVASZI DAL

Pártom te kardos
angyalom
öledben én sem
alhatom
tüzes csikódat
ellopom
kényesek kertjét
tipratom

Nem kötöztök le
gazdagok
foszló aranyos
madzagok
szegények fejét
emelem
ballagj utánam
szerelem

Oly undok ma a
búsulás
mint sötét csuha-
hurcolás
és oly szép ma az
öröm mint
leányokon a
piros ing

Váci Mihály:

KELET FELŐL

Utam kétezer éve lelt út:
— szolgák, rabszolgák, vad nomád
pásztorok, keresztesek, hajdúk,
kurucok hólepte nyomán
jövök, — honnan a pórhadaknak
élén — mindig Kelet felől! —
jött a Szabadság! — s forradalmak
rügye volt minden zárt ököl.

Itt néztek szét, lóról leszállva:
— legelőnek jó lesz e táj?
Itt kezdődött nehéz próbája:
— hazának milyen lenne már?!
Az első sátorfa helyére
itt verték az első karót,
s indultak ezerével késve
a földet és hont foglalók.

A véres kardot mindig innen
vitték körül habos lovon,
és előbb állt meg itt a szívben
tatár nyíl, dzsida, fájdalom.
Ki láng volt — itt gyorsabban égett,
— Apáczai, Csokonai. —
Ki itt felállt: — nem hajtott térdet!
rebellis volt, sehonnai.

Itt dobta el a követ Toldi,
mely kilenc százada nehéz,
itt mert Matyi urat porolni,
sárkányt ölni János vitéz;
és Ér innen fut Óceánig,
itt dobbant meg a Tiszta Szív,
itt egy krajcár mindig hiányzik,
mely örök gyaloglásra hív.

Babona, mák-tea, a szekták
ölték a tört cselédeket,
s nyomorultaban, mint a leprát
szenvedték szegénységüket;
közös pitvar nyirkos földjére
négy család köpte tüdejét.
Ki innen jön: — a nép nevére
görcs fogja ökölbe szívét.

Baloldala ez a Hazának!
— a szív is e tájra esik:
botlásai itt jobban fájnak,
vergődése is közelibb.
Mint aknamezőn a harctéren:
e tájon fojtott dobogás
van a dolgokba ásva mélyen,
s mindenben rejtett robbanás.

Ki innen jön, az mind kevesli
a költészet kis pózait,
— indul a had-utat keresni,
merre elődök sorsa vitt;
a nép szíve fölött megőrzött
vörös rongyok után kutat,
s hall kétezer éve rögződött
vágyakat: — vezényszavukat!

Bede Anna:

EMBERI HOLNAPOK

De szép is az, hogy mikor a csírák kiégnek,
és beteg álmok dőlnek a földre,
mindig van, aki parancsot ad a gépnek
hogy a száraz rögöket törje,
s amikor a föld és gép összetört, s az égen
még mindig vészes sivatag ásít,
mindig van, aki győzi bizakodással, jókedvvel, szenvedéllyel
a következő, a bővebb aratásig!

De szép is az, hogy — ha a levegőegek a haragos Isten
pusztító titkát nyögve remegnek —
mindig van, aki virágos asztalt terítsen
lakodalmi vendégseregnek,
hol a poharak csengése, a víg beszéd,
a szabadon csapongó ének
túlharsogja a háborúk neszét,
hangjaival a jóság örömének.

De szép is e város, az ideges, sok ziháló sugárút,
folyóban a tornyok imbolygó mása,
gépek óriáshüllő-teste, kitátott, falánk szájuk
recsegő, vad falatozása,
s amott a teremni-vágyó, kifordult földek, szélnek kínoknak kitárva
vadak ugrása, madarak nyugodt röpülése;
s az emberi holnapok, tervek, hogy sose szűnjön gondunk e világra,
és ne gondolhassunk menekülésre!

De szép is az, hogy mindig vannak ünnepek, lázak, szerelmek,
hogy valami nagyot mindig várunk,
s hogy ha eltévelygünk, bennünket visszaperelnek,
és valahogy mindig hazatalálunk . . .
Míg a kapuban vár a sápadt, szigorú Vendég,
hogy mikor jöjjön diadallal értünk;
ha csak addig is, míg átéljük s továbbadjuk a létezés beteljesült szerelmét,
de szép is az, hogy éltünk!

Jevgenyij Jevtusenko:

AKAR-E MOSZKVA HÁBORÚT?

Akar-e Moszkva háborút?
Megmondja minden árnyas út,
kérdezd a nyírfát és fenyőt,
a csönddel áldott, tág mezőt,
a katonát, ki ott pihen
a nyírfa alján névtelen,
s az ő fiát hívd mint tanút:
akar-e Moszkva háborút?

Nem értünk hulltak el csupán
harcosaink, csaták során.
Hanem, hogy minden földeken
az álom boldog, szép legyen.
Hol lomb sziszeg, s plakát hunyorg,
alszol Párizs, alszol New York,
álmotok tán felelni tud:
akar-e Moszkva háborút?

Igaz, tudunk harcolni mind!
De nem akarjuk, hogy megint
tengernyi hős vérezzen el
gyászos hazai téreken.
Kérdezz meg minden jó anyát,
hallgasd meg hitvesem szavát,
s már szíved is felelni tud:
akar-e Moszkva háborút?

(Bede Anna fordítása)

Simon István:

NEM ELÉG

Nem elég, sohasem elég
a kenyér melyet megszegel,
a megszerzett kis eleség
sejtjeid mélyén olvad el.
Az életünk tengernyi vágy,
ezért nem áll meg a világ.

Harc és goromba küszködés
minden napunk és éjszakánk.
Ha gép búg, zenél a fűrész,
a jövő beszél, s ha a láng
szívünkből reszketve kicsap,
a szerelem szól: élni csak!

Ha megyünk, előttünk a cél,
az is halad, nem érjük el.
Mint parazsat lánggá a szél,
a vágy bennünket úgy tüzel.
Az ész mindig többet kívánt:
a teljes nagy harmóniát,

rendet a létbe, igazi
megnyugvást, magyarázatot.
Hogy ne legyen — ha ajkai
kékek már — rémes a halott,
s vesszen a kín, könny, rejtelem,
e bolygón csak a fény legyen.

Ezért rejti el a szuvas
csontok millióit a föld,
ezért állott máglyára az
s bitó alá, ki többre tört.
Hunyó fények reszkettetik
a táj korhadó keresztjeit.

Ezért kínlódtak, égtek el
lángoló, drága szellemek.
Hallom szinte, hogy énekel
a színek és tárgyak felett
Milton vakon — és Beethoven
melódiát költ siketen.

Mennyi harc volt, hős barrikád —
az időben mind messze tűnt.
És körülöttünk a világ
csak maradt az ellenfelünk.
S amíg lobog a gondolat,
a nagy ellenfél gond marad.

A nem-elég szent himnusza
a gyötrő, ösztönző varázs,
mert félőn érezzük, hogy a
létben a legnagyobb csalás
az ember, aki tudja: él,
és megkérdezheti: miért?

Elhullhat az állat, a fű,
pereg a levél lefele,
de él bennünk a gyönyörű
végtelenség ígérete,
s kutatjuk, követjük tovább
a boldogság lábanyomát.

Szabadság, rend, harmónia,
váltsd föl a néma szenvedést,
mit e súlyos bolygó fia
úgy hordott, mint szívében kést,
és kiáltotta részleges
örömében az élethez:

nem elég, nem, nem, sohasem,
amíg mindenből több lehet,
s a földön, szikrázó egen
valami ellen törhetek,
míg a mindenség kerekén
valami még nem az enyém.

Elröppent annyi ezerév,
a tanulsága megmaradt:
a példa, a logika, érv,
küzdelem, vágy és akarat;
minden fegyver az emberé,
tör vele az ellen felé.

S bár szeme ferdén megtörik
a végtelen konvex ívén,
nem hátrál, vív és küszködik —
s ha testében az oxigén
már végsőt sercenve leég,
azt kiáltja: nem volt elég!

Fodor András:

KEZDENI ÚJRA

Mikor már majdnem elnémul a dal,
olyan keserves kezdeni újra.
Jobb volna élni egykedvű-szerényen,
gondok kegyelmén megigazulva.
Jobb volna békén hallgatni a sorsot,
míg égi, földi ritmusa dadog;
figyelni szélfújt nappalok füzérén
a nyíló tájat, gyúló csillagot.

Elhordom én a köznapok igáját.
Veletek élek: testvér-sokaság.
Együtt tolongunk minden reggel-este,
hű fáradtságtok rajtam suhog át.
Nem kell a csend, a kevesek magánya,
a sóvárgások éhe lecsitul.
Osztozkodom a gyengék öromében
alázat nélkül, fájdalmatlanul.

Hisz nagyobb terhet vállaltam magamra,
mikor a társak igaza között
lettem futár, ki konok inga módra
teret, időt hitével összeköt:
mint kerékpáros postásfiú éjjel,
a hír parancsát surrogva viszem,
aranypecsét mellemen a lámpa,
kerek sugárként üzen a szívem.

Begyógyul mind a fájdalom, az orvul
elárult hűség vad sebe.
Ó, hadd cikázzam köztetek örökké!
Nem fáradnék el bízni sohase.
Mégis csalás a vállalt hit, a jóság.
Nem védenek meg mások gondjai.
Önámítás az emberek szerelme,
ha nem tudok magamról vallani.

Garai Gábor:

ARTISTÁK

Élő csipesz, lóg a trapézen
a férfi fejjel lefele,
foga közt kettős tárcsa. mintha
mágneses nyelvet öltene

A vonzás túlsó pólusán függ
s forog a nő — feszül a száj!
Micsoda csók! — Köztük csupasz tér,
tömör csönd s véletlen halál.

Micsoda egymásrautaltság
leng itt ég alatt, föld felett,
micsoda gyakorlott makacs vágy
ment s kockáztat két életet!

Milyen figyelemben forognak
s mily fegyelemben, tudva· csak
együtt szállnak, ha egyikök vét,
mindketten aláhullanak!...

Ó, ha így tudnánk összefogni,
egymásra bízott szeretők,
mintha folyton fönn-szállva, mintha
folytonos zuhanás előtt!

Ó, ha közös dolgok tevői,
így tartanák egymást, ilyen
végzetes bizalommal egymás
fogában s idegeiben!

Ezrekbe fogódzók, ha hittel
mondanánk, mint ők odafönn
élik, hogy a másik ügyéhez
egész létemmel van közöm!...

Forog, forog a nő a férfi
foga közt — tompul a zene,
csak dob kopog, — Valami gyors vég,
bármi föloldás kellene!

No most!?... Földet ér a mutatvány.
Fönt már a taps függönye leng.
S ők ketten egyetlen groteszk bók
szobrában állnak idelent.

Juhász Ferenc:

REZI BORDAL

Ne sírj ifjúság múlásán,
zúgó idő szárnyalásán,
bárhogyan süvít!
Húsos lombok mind elasznak,
hulldogálnak rőt harasztnak.
Az öregség sűrű hava mindent beborít.

Férfikor jön ifjúságra,
életed gyümölcsös ága,
az is elvirít.
Szirmát minden nap elejti,
táncát bármiképp is lejti
évek rózsája a szélben, az is elvirít.

Tedd hát, amit tenni rendel
minden napod, türelemmel
végezd dolgaid!
Marad valami utánad,
ha nem marad, az se bánat,
hörpöld dúdolván a borod, ha a bor vidít.

Nézd a rezi hegy üstökét,
zöld bozontját nyomja az ég,
rengő erdeit.
Ott ul esőboronálta
fején sziklakoronája.
Gőzoszlopok tömődnek a dús fellegekig.

Paták kongatták a sziklát,
társzekerek vasabroncsát
nyögte a fahíd.
A tornyokban őrök álltak,
hars kakasként kiabáltak,
s dongött tulóktól, bivalytól a felvonóhíd.

Testőrök, lányok, szakácsok,
ijjászok, fürge lovászok
surgése volt víg!
Az udvaron szolga hemzseg,
hangyamódra cipekednek,
tömik a barbár-szakállú várúr vermeit.

Az erdőben vad futása,
sárga ebek csaholása,
kürt búgott, őz rítt...
Urak, vitézek, vadászok,
szűz-perzselő tobzódások
helyét fölverte a gaz, ki veresen virít.

Mint a szőrzet a hullából,
serked a kő-koponyából
a fű és sivít.
Gaz veri a csülök-nyomot,
nehéz konytú kisasszonyok
flórát csipegető kezét, könnyű lépteit.

Múlandóság? Fene bánja!
Csak így szép az élet, hát ma
éljed napjaid
Ne sírj ifjúság múlásán,
zúgó idő szárnyalásán,
borod mellett hallgasd: szárnya csattog és süvít.

Garai Gábor:

TISZTA SZIGORÚSÁG

Kinek István király orrát, fülét
levágatta, az megtanulta, mint kell
tisztelni a *másét*, és bélyeges lett
élethossziglan, mert ama szokatlan
és kegyetlen új törvény telt be rajta,
mely tilalomfát állított a múltnak...

De köztünk (pedig tilalmunk akként új,
hogy ésszerűbb minden eddig-valóknál!)
köztünk óvatlan járnak s jeltelen
a törvény-értetlen barbárok és
naponként meggyalázzák a *Miénket;*
részüket külön számítás szerint
veszik ki mindnyájunkéból s fölénnyel
néznek a gyanútlanok seregére,
kik — nem keresvén — nem lelik a nyitját,
miképp kell kiváltságtalan időkben
kiváltságokat titkon csenni, közben
a világ millióinak nevét
rebegve s házra spórolva a szűkebb
családnak, abból, mi a közös kádba
befolyt kincsből elcsíphető, vagy ósdi
közönyünket kihasználva egyenként
mindannyiunktól elzsarolható.

Nézzétek:
　　még a lelkiismeret
bántalmait sem sínylik ők azért, hogy
lépten-nyomon a megvesztegetés
vámját vetik ki ránk, csupán szoros
kötelmeik végzése ellenében, —

s ha egy-kettő akad, kit tettenérnek:
mert utcán, üzletekben, hivatalban
mind kiszolgáljuk gyalázatukat
és együtt hálunk ringyó-bűneikkel!
Példájuk pestis, fekete ragály,
mit az eltakarított óriás dög,
a magántulajdon még ittmaradt
párája-bűze terjeszt, napra-nap
új áldozatokat szedve az épek
seregéből!
　　Nagy fertőtlenítés kell,
tiszta szigorúság légárama!
Fogjatok össze, tisztességesek,
nélkuletek tehetetlen a törvény:
bár bércen áll, seregtelen vezér csak;
írjátok homlokotokra igéit,
s hátráljon előletek holnapi
kertünk fél-érett gyümölcseinek
minden falánk, förtelmes tolvaja,
Perzseljen szeplőt arcukra a szégyen,
záruljanak mind szorosabb magányuk
gyűrűibe.

Kezetek tündököljön,
hogy megkísérteni ne merjenek,
de gyámoltalan méltatlankodássá
áporodjon farkas-indulatuk,
míg megértik, hogy embernek valóbb
szabad rablásnál a társas szabadság.

★

S ha lesz olyan, akit e szép szigor
meg nem szelídít, ezt holta után
tömjétek ki, s majd bölcsebb unokáink
— ős-idők múzeumában bolyongva —
megbámulják mint körünkből kivált
egzotikus hazai kannibált.

Benjámin László:

VÉRZŐ ZÁSZLÓK ALATT

Et s'il était á refaire
Je refairais ce chemin
Aragon

A magány, a dicséret, a szégyen,
a kétségbeesés, a remény,
a hitek, a hitegetések,
a kötéltánc a lét legperemén —
Micsoda keveréket
lökött is a végzet elém!
Mégis így egész ez az élet,
újra ezt kezdeném.

Csak ezt, csak ott. hol a nyurga
fiatalember, szinte kölyök,
akit, hogy lépjen az útra
örök árnyai s élő társai közt,
Petőfi patétikus ujja
s a maga szótlan esküje köt.

Fülledt a világ, bevetésre
sorakoznak a bombavetők,
hágókon a tankok elébe
zuhannak a büszke fenyők,
arcára borulhat az is, aki térdre
nem esik a Vezérek előtt.

Rábízva a puskacsövekre
a nagy érvek, a jós-jeligék —
a falakra, az uccakövekre
— míg bomba nem veti szét —
íródik a replika, rontva meg edzve
szorítja gyermeke? foglya? szívét
az a kényszeredett, az a hetyke
törvényen-kívüliség.

Az ember föllobbanva kiéghet,
menekülne is, üldözi rém,
próbálja a félelmet, vereséget,
de ha fölbukik is, a helyén.
Tűz is, korom is ez az élet,
újra ezt kezdeném.

Gyász-tollait hullatja az ünnep —
hova lettek már a hadak?
Gyere termő-tenyerű, vedd
a pörölyt, vakolókanalat,
úgy kalapáld, úgy rakd fel a Művet:
hídfő a jövőnek, szikla-alap.

Hős énekek kürtje, legendák
ideje támadt fel, csuda kor,
sorozatban készül a nagyság,
csak az ember süllyedt el valahol,
kileheli égi parancsát
az égő csipkebokor.
Egyenlőség? Szabadság?
Vakfegyelem és protokoll.

A magasba a mély beleszédül?
mindenki mindenkit elárul?
divide et impera? — végül
az aljasságig belegyávul,
aki a törvény fölé ül,
aki a törvény alá hull.

A homlokon papi kaszt jegye, bélyeg,
ami csillag volt, ami fény —
Mit látott, mit ez a nép, hogy a szégyent
torkomig nyomta belém:
hányjam ki a mézet, a mérget,
éljek keserű kenyéren!
Kínjaiból-támadt ez az élet,
újra ezt kezdeném.

Hol a próbált szív, aki hitt, aki lázadt?
A Forradalom hol csavarog?
Éljen szeretett... a szavakban alázat,
ketrecben az elvek, az indulatok.
Mit az elv? mit a szív? csak a látszat!
„Az állam én vagyok!"

Hatalommal-vert buta gőggel,
vakon, süketen, konokan
cicázik a bika-dühökkel,
mit bánja, kit ér a roham —
a feldühödött se vigyázza: kit öklel,
azt sem, hogy a nyársba rohan.

Ki a bajnok? a zsoldos? a sértett?
a gödörbe az is meg ez is belefér,
ha már darabokra esett a közérdek,
mindenki magának ítél,
elakad a szó, marad érvnek
megint csak a vér meg a vér.

Vádlottnak és ügyésznek
és tanúnak álltam én
a perben, hol az ítélet
joga nem az enyém —
de az enyém ez az élet,
újra ezt kezdeném.

Szivárvány volt az a cél, kamasz álma?
Szesz gőze, rajongó vágy ködképe marad,
a lélek bódulata, hogy utána
keserűbben ébred a priccsen a rab?
Vagy a metán az, a sírok tétova lángja?
Lidérc csalogatja a vértanúkat?

Vagy fény ez mégis, a lélek igazi napja?
Az ember, a mindig-megcsalatott, a zilált,
— sebesült hiteit, kínját se tagadva —
fölméri megint az utat, nekivág,
gyeplőt vet az indulatokra, szavakra,
hogy el ne riassza fiát.

Követi fiával a vérző
zászlókat a sírokon át, a gyűlöleten,
amíg az a harc, az a végső
fölolvad a mostani s új szíveken,
s az áldozatok test-halma fölé nő
virágaival az örök szerelem.

A virág, a jövő... zavaros a képlet,
eltéved az elme, a szem sok kusza jegyén,
de él még szívem régi kamasz-hite — végleg
nem csalhat meg a remény!
S akár koszorúzva kell érnie véget,
akár a pokol fenekén:
lenni akar, amíg él, ez az élet —
elkezdem újra, el én!

Györe Imre:

VERS A SZOCIALIZMUSRÓL

Háromszor kiáltott a hajnalmadár,
háromszor sziszegtek az üstökösök,
háromszor csendültek össze a vizek,
háromszor őrlődtünk malomkövek között,
háromszor huhogott ránk a halál,

Először kiáltott a madár:

Proletár,

vigyázzban állj a fegyverek előtt
hóhérod előtt szemedet le ne süsd,
sokasodjanak tetemeddel a temetők,
bőröd alól kunkorodjon ki a füst,

szemeddel gazdagodjanak
— gyönggyel — a tengerek,
halak tátogásából
szavaid tekeredjenek.

Szorulj összébb.
Ne ölelj úgy, hogy ne öleljenek
Nehogy lángjaid köddel födjék.
Horgas ujjakkal kapd el a kerekeket.

Akkor induljon,
akkor lassuljon,
akkor lendüljön
minden kerék,
ha te akarod.

Madár rebbenjen
madár rettenjen,
ha hívogatod,
ha riogatod.

Mozdulásodra
mozduljanak könyvekben a lapok,
nézésedre
sas-szeművé változzanak a vakok,
szavadra
ékesszóló legyen, aki hallgat.

Kiáltsd; éld, suttogd,
követeld:
hatalmat, hatalmat.

Másodszor kiáltott a madár,

kiáltása mint a sziklagorgeteg,
kiáltása mint hűvös harmat,
kiáltása villódzó gondolatok,
kiáltása a tűz, meg a gőz. meg a vas.

Belőled serkentett vér,
másokból kiontott vér,
legyen nyersolajad.

Üsd félre a puskacsöveket,
kapkodj zizegő lövedékeket,
szúrj, vágj, taposs.

Kapard ki nyüszítve halottaidat,
mutasd fel végtelen soraikat,
elvetélt magzatokat,
elvetélt örömöket,
megtaposott liliomokat: lányaidat,
lakásod ürességét,
parányi óra-szögeket,
országnyi szőtt szövetet.

Menj, menj, elleneidre fenekedj.
Kerülj elébük,
robbantsd szét rejtekhelyed, a rögöket,
villámmal hagyd ott a fellegeket,
reccsenéssel a faodvakat,

mindenütt ott légy,
mindenütt menetelj,
mindenütt izgass,
mindenütt nyugtass,
dönstd ki sarkaikból a gyárkapukat.

Villogjanak fegyvereid,
a kardok, az ágyúk, az eszmék.

Mindenütt ott légy.

Harmadszor kiáltott a madár.

Kiáltása: kövek vízbe csobbanása,
kiáltása: béklyóból szabadult testek
iszonyú roppanása,
kiáltása: rög alól kinőtt füvek
napfényre pendülése.

Rikoltott a madár:
munkás, fényes vértedben
állj őrt a gyárak kapuinál.
Élesüljenek kezedben tompa kések.
Növekedj, erősödj,
keményedj.

Lázaid heve lázadat ne apassza
görcsös lábujjaid
ne ragadjanak iszapba.
Szavak hálóba ne fonjanak,
ne bántsák szíved ijedések
ne butítsanak hízelgések.

Markod legyen
simogatások puha fészke,
szemed: fekete bársonyok
hangtalan, könnyű lebbenése,
ajkad: csókolnivaló rózsaszirom.

S markod legyen
vastömbök zuhanása,
szemed: gyémántkristályok zuhogása,
s ajkad: megdühödő kiáltás.

Szép vagy, miként a nappalok,
szép vagy, miként az éjjelek,
szeretetben és gyűlöletben
legyél még szebb.

Növekedj, sokasodj,
erősödj, keményedj.

Háromszor kiáltott a madár,
és negyedszerre én kiáltok:

Munkás, édesapám,
ki acélt rotyogtatsz vasfazekakban
s csillékbe rakodod a jövő nagy hegyét,
s ízenként, kilónként
vonszolod egyre közelébb,
légyen néked e kor takaró pihepaplan,
százados fáradságod pihentetője,
százados éhséged elverője,
az ész érceinek dúsítója,
gyógyszer, ha beteg vagy,
elvtárs, ha magad vagy,
békéje harcaidnak.

Munkás asszonyok s lányok,
édesanyáim, szerető kis hugaim,
kik úgy ringattok minket a karjaitokban,
mint szepegő makrancos gyereket,
légyen néktek e kor takaró pihepaplan,
ablakos otthon, s őrző menedék,
testre simuló új ruhátok,
ha főzni kell, szinültig telt fazék,
hűséges szerető,
szépséges testetek ölelője,
gyermeketeknek vaj, játék
gyerekágy.

Hintázzatok mindannyian
korunk ringató karjaiban.

Virágzó rózsaszálak
boruljanak elétek,
tinéktek gazdagodjanak
hegyek, erdők és mezőségek,
tinéktek sokasodjanak
patakok, vízesések.
minden szépüljön,
minden épuljön
tinéktek.

VETÉLKEDŐK

Az 1960-as évek második felétől Magyarországon a különféle vetélkedők korszakát éltük át. Hónapról hónapra rendeztük meg a különböző rádiós, TV-s és mozgalmi vetélkedők sorozatait. Egy-egy nagyobb politikai, társadalmi, üzemi évforduló megemlékezéseiről, ünnepségeiről sem maradt el a komoly játék. Mi lehet az oka, hogy ilyen sikeres programmá, műsorrá vált a vetélkedés?

Néhány ok:

— Mindenki szeret játszani és még inkább: együttérezni a játékosokkal. Aki egyszer egy vetélkedőn eredményesen szerepelt, már várja a következő alkalmat. Aki egy vetélkedőn jól érezte magát, szívesen vesz részt a többin is.
— A vetélkedő a társaságban nehezebben oldódóknak sikert hozhat, ez egyben erősítheti a közösség kollektív szellemét. A jól előkészített vetélkedő tömegeket mozgathat meg.
— Játékos formában komoly ismeretek birtokába juttatja a játékost és a nézőt egyaránt.
— A rendező szervek ünnepi felkészülését tartalmasan segítheti.

A nagy vetélkedő korszak után érezhettük a vetélkedők ellaposodását is.

Néhány ok:

— A vetélkedők sok esetben „céllá" váltak, nem pedig egyik eszközévé az évfordulók és egyéb események megünneplésének.
— Túlságosan nagy lexikális tudást igényeltek a versenyzőktől, s így a közönséget sem tudták a közös játékba, gondolkodásba bevonni.
— Kevés új módszert alkalmaztak a rendezők, ez a vetélkedők egysíkúságát eredményezte.
— Kialakult az állandó versenyzők tábora, ez is a vetélkedők elszürkülését hozta.

Feladatunk tehát:

1. Bemutatni a vetélkedő előkészítésének és lebonyolításának főbb tartalmi feladatait. Ismertetni a vetélkedők legfontosabb módszertani kérdéseit.
2. Felhívni a figyelmet arra, hogy a vetélkedő az önképzés egyik jó formája.
3. Biztosítani, hogy a vetélkedő tartalmas felkészülést, széles körű önképzést és egyben jó szórakozást jelentsen az évfordulós ünnepségeken.

A vetélkedő előkészítésének és lebonyolításának néhány kiemelt módszere:

1. A vetélkedő tematikáját jó előre ismerniük kell a versenyzőknek. Arra kell törekedni, hogy az előre meghatározott segédeszközök ténylegesen a fellelhető és felhasználható irodalom, zene, kiállítás, színház legjavát adják, könnyen elérhetők legyenek a versenyzők részére, és egyben ne

jelentsen túlzott megterhelést mennyiségük. Törekedni kell arra, hogy már a felkészülési időszak is a kollektív munkát feltételezze. E munkában nemcsak a vetélkedőn részt vevő személyek, hanem az egész kollektíva szerepet kell kapjon. (Színházlátogatás, könyvtárlátogatás, közös vázlatkészítés, kiállítás-készítés.) A vetélkedő során fontos, hogy a megadott irodalomból, feladatokból kerüljenek ki a kérdések. A vetélkedőn minden „forrásmunkát" használni lehet, de erre csak az igen jól felkészült csapatok képesek.

2. Ha a felkészülési időszakban nemcsak a versenyzőket vontuk be az előkészületekbe, hanem a kollektíva többi tagja is segítette a felkészülést, akkor elérhetjük, hogy az ilyen vetélkedő ne csak a kijelölt versenyző ügye legyen. Ugyanakkor az is fontos, hogy a vetélkedő folyamán a kollektíva és az egyén megfelelő arányban kaphasson feladatot.
3. Az a jó vetélkedő, ahol csaknem minden kérdésre választ tudnak adni a versenyzők. Ez a kérdések nehézségi fokának megállapításánál alapos elemzőmunkát igényel. Egyben feltételezi az egyértelmű, vitathatatlan kérdéseket.
4. A vetélkedő során ügyelni kell arra, hogy minden esetben ismertessék a helyes válaszokat, ez elsősorban a közönség tájékoztatását szolgálja.

A vetélkedő során figyelemmel kell lenni:

— a színesítő elemek beiktatására (dia, film, lemez, magnó, előadóművész);
— a kérdések sorrendjének kiválasztására, mely a vetélkedő menetéből adódjék, és ne az előre elkészített forgatókönyv határozza meg. Így a versenyzők és a közönség érzi a rendezők objektivitását;
— arra, hogy az egyes játékokban kapható pontok száma összhangban legyen és egyben biztosítsa, hogy a végső eredmény csak a vetélkedő folyamán alakulhasson ki;
— arra, hogy a zsüri jó előre ismerje meg a játék menetét és tartalmát. Feladata ne protokoláris, hanem érdemi legyen;
— arra, hogy a vetélkedő forgatókönyvét előzetesen *ismertessék* a versenyzőkkel és így a közönség előtt már ne lehessen vita az egyes játékok sorrendjéről, tartalmáról, formájáról. A versenyzőknek tudniuk kell, hogy a nagyobb ismeretanyagért vetélkednek és nem egymás ellen. Tudomásul kell venniük, hogy a közönségnek is játszanak, ez viszont nagy sportszerűséget igényel;
— a részértékelések nyilvánosságára, mely az érdekességet és sportszerűséget biztosítja. Így a végső értékelés is egyértelmű, mindenki számára követhető és elfogadható lesz;
— a jutalmazásra, melynél arra kell elsősorban vigyázni, hogy a jutalmazás mértéke összhangban legyen a felkészülés időtartamával, nehézségével;
— arra, hogy a vetélkedő során a közönséget is bevonjuk a játékba.

A vetélkedő előkészítésének döntő kérdése a játékvezető kiválasztása. A legjobban előkészített vetélkedő is nagymértékben a játékvezető felkészültségén, rátermettségén keresztül érvényesülhet csak. Ugyanakkor a jól felkészült játékvezető sem hidalhatja át a vetélkedő tartalmi hiányosságait.

Nagy gonddal kell a vetélkedőt technikailag is előkészíteni. A terem berendezése, az elhelyezés, az értékelési segédeszközök, a technikai eszközök előkészítése, szakszerű kezelése és gyors üzemeltetése nagymértékben befolyásolja a vetélkedők lebonyolításának színvonalát.

FORGATÓKÖNYV
(Minta)

Az itt közölt minta-forgatókönyv három fordulóból áll. Minden fordulónak más-más jellege van. E versenyen feltételezés szerint 13 csapat indul 3—3 fővel.

I. forduló

Célja: a feltételezett nagy mezőny megrostálása. Ez a forduló természetesen még inkább a lexikális tudást igényli és főleg írásos formában történik. Szükség esetén a forduló a közönség megérkezése előtt is lebonyolódhat.

1. *Szellemi totó*

   Az első játék írásos. A 13 csapat (3—3 fő) két-két írásos anyagot kap. Egyike a piszkozat, a másik a beadvány. A kitöltés kollektív. A kérdés után két válasz van feltüntetve: ha az egyes választ ítéli helyesnek, a csapat „1"-t ír be, ha a kettest, úgy „2"-t ír be. Ha véleményük szerint egyik válasz sem helyes, úgy „X"-et írnak be. Ha mind a kettőt helyesnek tartják, ugyancsak „X"-et írnak.

   Értékelés: helyes válaszonként 1—1 pont (összesen 13 pont). Ha minden válasz helyes, úgy a + 1 válasz megfejtése 5 pont.

   Elérhető pontszám: 18 pont

   Értékeli: a zsüri.

2. *Dia-kép játék*

   Előre kiosztott lapon tíz kérdés. 10 diakép levetítése, közben a kérdések ismétlése. Egy kép után fél perc kitöltési idő, a kitöltés kollektív. A helyes válasz: 2 pont.

   Elérhető pontszám: 20 pont

   Értékeli: a zsüri.

3. *Villámkérdések*

   Csoportonként minden játékos húz egy sorszámot. A játékvezető minden bemondott sorszám után felteszi a játékosnak a kérdést. Válaszadás azonnal. Helyes válasz 4 pont (zseton-kiadással azonnal értékelünk és a végén összeszámláljuk). Amennyiben a soros versenyző nem tudja a választ, egy csapattag válaszolhat 2 pontért. Helytelen válaszok esetén a közönség válaszolhat ajándékért!

   Elérhető pontszám: 12 pont

   Értékelés: azonnal.

A verseny értékelése: a továbbjutó 4 csapat továbbvitt pontjainak száma:

I.	10 pont
II.	8 pont
III.	6 pont
IV.	4 pont

II. forduló

Jellege: a színesítő formák alkalmazása, a lexikális tudást igénylő kérdések számának csökkentése, a vállalkozó kedv kibontakoztatása.

1. *Költészet*
   5 versrészlet hangzik el magnószalagról, lemezről vagy élőben.
   Megfejtendő: a költő neve (2 pont), a költő pontos születési és halálozási éve (1—1 pont).
   Megfejtés: kollektív és papíron kell a zsürinek beadni.
   Elérhető pontszám: 20 pont.
   Értékeli: a zsüri.

2. *Dupla vagy semmi*
   Minden csapat egy kérdést kap sorszám húzásával. A kérdések három lépcsősek:

az első válaszért	2 pont
a másodikért	4 pont
a harmadikért	8 pont
összesen:	14 pont érhető el.

   Nem kötelező a három lépcső. Amennyiben vállalja a csapat, de a kérdést nem tudja megoldani, az előző lépcsőben elért pontjait is elveszti.
   Értékelés: zsetonnal.

3. *Zenei kérdések*
   Magnószalagról, hanglemezről vagy élőben hangzik el 5 részlet. A kérdéseket előre írásban megkapják a csapatok. Kérdések: szerző, egyéb információ.
   Pontszám: 2 + 2 pont.
   Elérhető pontszám: 20 pont.
   Értékeli: a zsüri.

A verseny értékelése: a továbbjutó 2 csapat pontjainak száma:

I.	10 pont
II.	6 pont

III. forduló

A tartalmi összefüggések ismeretét, a napi események feldolgozását és a versenyszellem fejlesztését igénylő formák alkalmazása.

1. *Röplabda játék*
   A csapatok borítékban 3—3 kérdést kapnak, melyet dobókockával „szereznek".
   Az „A" csapat felbonja a kérdést és a „B"-től megkérdezi.
   A helyes válasz 4 pont. Ha nem jó a válasz, „A" válaszolhat 4 jutalompontért. Ezután „B" felbontja kérdését és „A" válaszol, majd így tovább.
   Értékelés: zsetonnal.
   Elérhető pontszám: 12 pont + jutalompont.
   Amennyiben egy kérdés válasz nélkül marad, a közönség válaszolhat jutalomért.

2. *Könnyű—nehéz rizikó játék*
A csapat dönt, hogy az irodalom témaköréből könnyebb vagy nehezebb kérdést kér (4 pont — 8 pont), majd sorszámot húz. Válaszol a csapat. Továbbadás nincs. Rossz válasz esetén a közönség válaszolhat. Egy csapat 3 kérdést kap.
Értékelés: zsetonnal.
Elérhető pontszám: 24 pont.

3. *Információ-gazdagság játék*
Minden csapat dobókockával kérdést „választ".
A játékvezető információt közöl (aktuális napi események, nyilatkozatok, kommentárok stb.). Megfejtés esetén 10 pont. (A válasz az információ szerzőjét, helyét, az adott eseményt stb. jelöli meg.)
Ha az előző információból nem találja ki a csapat, további információ következik. Megfejtés 6 pont. További után 2 pont.
Az információt követően várakozás nincs, helyes válasz csak *egyből* lehetséges. Egy csapat 2 kérdést kap.
Értékelés: zsetonnal.
Elérhető pontszám: 20 pont.

A végső értékelés, majd az eredményhirdetés és a jutalmak átadása következik. Feltétlenül elemezzük röviden a vetélkedő tanulságait.

Ismeretterjesztő munkánkat is a *felszabadulás jegyében*, a nevelési célok szerint készített munkaterv részeként *tervezzük meg*. Az ismeretterjesztés legkülönbözőbb formái alkalmasak arra, hogy a résztvevőkben, a hallgatókban szocialista hazánk szeretetét, a proletár internacionalizmus érzését erősítsük.

Az ismeretterjesztő szakkörök, klubok saját foglalkozásaikon szervezik meg felszabadulási programjukat. *A kiállítások rendezéséről*, szervezéséről könyvünkben másutt, a művészeti munka keretén belül részletesen szólunk.

A tárlatlátogatások és múzeumlátogatások szervezéséhez vegyük igénybe a gazdag választékot kínáló programfüzeteket.

Az alábbiakban előadások tematikai válogatását adjuk közre gondolatébresztőnek. A sorozatokat úgy igyekeztünk összeállítani, hogy azok folyamatosan, sokoldalúan adjanak képet történelmünk, társadalmi fejlődésünk, politikai, művészeti életünk alakulásáról.

Alkalmazásukat azonban mindig a helyi körülmények határozzák meg, hiszen a tervezésnél a korábbi évek gyakorlatából és az igények felméréséből indulunk ki. Ekkor láthatjuk, hogy szükséges és lehetsége-e külön rétegeknek, korosztályoknak szervezni. Ezzel biztosíthatjuk ugyanis leginkább azt a didaktikai követelményt, hogy az előadó építeni tudjon a hallgatóság alapismeretére. A különböző korosztályú, még inkább a különböző iskolai végzettségű hallgatóság szinte megoldhatatlan feladat elé állítja az előadót. Az sem kívánatos, ha túl magas a jelenlevők létszáma. A *kislétszámú* foglalkozások, az előadások emberközelibbek, mert a *hallgatóság és az előadó kapcsolata közvetlenebb*. Ez lehetővé teszi az előadó számára, hogy rugalmasabban alkalmazkodhasson a jelenlevőkhöz, érzékenyebben reagáljon az általános figyelem és érdeklődés alakulására.

Egy-egy előadás sikere nem látványos. Mi, annak tervezői és szervezői azonban tudjuk, milyen *alkotó anyagi erővé válik* a résztvevőknél egy célját elért foglalkozás, és milyen kudarchoz, az emberek részéről érdektelenséghez vezet egy hosszú, rosszul sikerült előadás vagy sorozat.

Az általunk javasolt sorozatokat rövidíthetjük, a témákat összeválogathatjuk *tervezési célkitűzéseinknek megfelelően*. Gondoljunk tehát a legfontosabb szempontokra:

— a hallgatóság korára,
— iskolai végzettségére (ismeretanyag),
— a résztvevők várható létszámára,
— az érdeklődési körre.

(Például az érettségizett KISZ-korosztály részére egészen más ismeretanyagot kell nyújtani az „Életünk — regényeink" c. előadáson, mint a csak nyolc általánost végzettek részére, hiszen az előbbiek a középiskolában már betekintést kaptak a mai magyar irodalomba.)

Néhány előadáshoz szemléltetőanyagot is közlünk. A szemléltetés alkalmazása — ezt mindannyian a gyakorlatból tudjuk — az előadások kényes mód-

szertani kérdése, hiszen attól még nem lesz egy előadás „szemléltetett", ha a végén egyszerűen levetítenek egy filmet. Kérjük és igényeljük az előadótól, hogy szervesen építse be azt előadásába.

A könyvünkben levő játék- és kisfilmjegyzéket is felhasználhatjuk ismeretnyújtó foglalkozások szervezéséhez. Egy-egy filmhez kapcsolhatunk ankétot, vitát, kerekasztal-beszélgetést. Az ízlésfejlesztés, a művészeti nevelés fontos feladatával bővíthetjük ki az ismeretek terjesztését. Általában törekedjünk a *komplexitás elvének* minél teljesebb megvalósítására.

Művelődési intézmények, uzemek, munkásszállások, klubok részére készítettünk tematikai válogatást. A sorozatok egy-egy komplex gondolatkört foglalnak össze. A sorozatok címe:

I. *„1945-től 1975-ig"* történelmi sorozat.
II. *„Fel kéne szabadulni már"* történelmi sorozat a 30-as és 40-es évekből.
III. *„Budapest 30 éve"* történelmi sorozat.
IV. *„Hazánk és a nagyvilág"* társadalom- és gazdaságpolitikai sorozat.
V. *„Három évtized"* történelmi-politikai sorozat.
VI. *„Harminc éve szabadult fel hazánk"* hadtörténelmi sorozat.
VII. *„Felszabadító harcok Magyarországon"* hadtörténeti sorozat.
VIII. *„Jogfejlődésünk a felszabadulástól napjainkig"* jogtudományi sorozat.
IX. *„A magyar tudomány és technika 30 éve"* tudománypolitikai sorozat.
X. *„30 év a magyar irodalomban"* irodalmi sorozat.
XI. *„Történészek a népi Magyarországról"*.
XII. *„Arcképek és irányzatok a modern magyar irodalomból"*.

(A XI. és XII. sorozatot, tekintettel arra, hogy azok kötöttek az előadó személyéhez, elsősorban Budapestre ajánljuk.)

Az alábbiakban tekintsék át a sorozatokat előadásokra bontva:

I. „1945-től 1975-ig"

A sorozat áttekintést kíván nyújtani a felszabadító harcoktól napjainkig eltelt harminc év politikai küzdelmeiről, gazdasági, műszaki és kulturális eredményeiről.

1. Battonyától Nemesmedvesig
   (Magyarország felszabadításának története)
   Film:
   Éjszakára hajnal (magyar, 90 perc, normál és keskeny, ff., — Ism. Ft.)
   Battonyától Debrecenig (magyar, 12 perc, normál és keskeny, ff., — Ism. Ft.)
   Debrecentől április 4-ig (magyar, 13 perc, normál, ff., — Ism. Ft.)
2. Fegyvertársak
   (bolgár, román, jugoszláv katonák és magyar partizánok a felszabadító szovjet hadsereg oldalán a magyarországi harcokban).
3. A felszabadulás élménye irodalmunkban.
4. Lesz magyar újjászületés!
   (A debreceni Ideiglenes Kormány és Nemzetgyűlés tevékenysége)
5. Polgári vagy népi demokrácia?
   (A baloldali erők harca a szocialista átalakulásért 1945—48.)
   Film:
   A magyar népi demokrácia története I—II. 1944—48. (magyar, I. 18 perc, II. 21 perc, ff., keskeny — TANÉRT)

6. A szocializmus építésének útján (1949-től napjainkig)
   Film:
   Vonat (magyar, 15 perc, normál és keskeny, ff., — Ism. Ft.)
   A magyar népi demokrácia története 1948—55. III. rész (magyar, 22 perc, keskeny, ff., — TANÉRT)
   A magyar népi demokrácia története IV. 1956—1960. (magyar, 55 perc, keskeny, ff., — TANÉRT)
7. Tiszalöktől a Borsodi Vegyikombinátig
8. A magyar—szovjet kapcsolatok harminc éve
9. Gazdasági egyezmények az elmúlt harminc évben
10. Életünk — regényeink (30 év magyar prózája).

II. „Fel kéne szabadulni már"

A sorozat képet ad a 30-as, 40-es évek haladó törekvéseiről, a felszabadulásról, a hazánkban végbement fontosabb politikai, gazdasági változásokról.

1. *„Fel kéne szabadulni már!"*
   (Magyarország a 30-as és 40-es években)
   Film:
   1963. VI. 27. (magyar, ff., keskeny, 11 perc — Ism. Ft.)
   Fel kéne szabadulni már (magyar, ff., normál, keskeny, 15 perc — Ism. Ft.)
2. Jön a Vörös Hadsereg
   (Magyarország felszabadulása)
   Film:
   Így jöttem (játékfilm, magyar, normál, keskeny)
3. „Független, szabad, demokratikus Magyarországért!"
   (1944 ősze)
   Film:
   Battonyától Debrecenig (magyar, ff., keskeny, 12 perc, — Ism. Ft.)
4. Így kezdődött
   A felszabadult Budapest első napja
5. Polgári vagy népi demokráciát?
   (1945—46 politikai küzdelmei)
   Film:
   A magyar népi demokrácia története I. rész (magyar, ff. — keskeny, 18 perc — TANÉRT)
6. A szocialista átalakulásért
   (1946. IX. — 1948. VI.)
   Film:
   Isten őszi csillaga (magyar játékfilm, normál, keskeny)
7. Hazánk és a háború utáni világ

III. „Budapest 30 éve"

A sorozat a felszabadulástól napjainkig tekinti át Budapest történetét.

1. Így kezdődött
   (A felszabadulás és a felszabadult Budapest első napjai)

Film:
Az újjászületett Budapest (magyar, ff. — 11 perc, keskeny — Ism. Ft.)

2. Népi erők a város élén
(A Budapesti Nemzeti Bizottság 1945 január — 1945 október)
3. Koalíciós városvezetés
(1945 október — 1948)
4. Pártharcok a városházán
5. Népművelés és kultúra az új Budapesten
6. Tervek Nagybudapestről
Film:
Híd a Duna felett (magyar, színes, 23 perc, normál -s keskeny — Ism. Ft.)
Külváros 1962. (magyar, ff., 17 perc, keskeny — Ism. Ft.)
7. Budapest iparfejlesztéséért
Film:
Jó utat, autóbusz
(Az IKARUS gyárról) (magyar játékfilm normál, keskeny)
8. Budapest 1950—1975-ig
Film:
Pest-Buda szerelmesei (magyar, ff., 21 perc, normál és keskeny — Ism. Ft)

IV. „Hazánk és a nagyvilág"

A sorozat a felszabadulás óta eltelt időszak fontos eseményeit tárgyaló előadásokból épül fel.

1. Európa 1948—1955 között
2. A fordulat éve
3. Ellentmondásos évek
Film:
Született 1945-ben (magyar, ff., 45 perc, normál és keskeny — Ism. Ft.)
A magyar népi demokrácia története 1948—1955.
Útközben III. (magyar, 22 perc, ff., keskeny — TANÉRT)
4. A munkáshatalom védelmében
Film:
Város, amely élni akar (magyar, 20 perc, ff., keskeny — Ism. Ft.)
5. Tovább a szocialista építés útján!
Film:
A magyar népi demokrácia története (1956—1960.) IV. (magyar, 55 perc, ff., — keskeny — TANÉRT)
6. A szocializmus teljes felépítésének szakaszába léptünk.

V. „Három évtized"

Fejezetek a szocialista Magyarország történetéből

1. A debreceni feltámadás
Film:
Debrecentől április 4-ig (magyar, 13 perc, ff., normál — MOKÉP)

2. Föld, kenyér, szabadság!
(A földreform története)
Film:
15 esztendő (magyar, 20 perc, ff., keskeny — Ism. Ft.)
3. Politikai élet a felszabadulás után
Film:
Vonat (magyar, 15 perc, ff., normál és keskeny — Ism. Ft.)
4. Éljen a Köztársaság!
(A Köztársaság kikiáltásának története)
Film:
A magyar népi demokrácia történetéből I—II. (magyar I. 18 perc, II. 21 perc, keskeny — TANÉRT)
5. A munkásosztály az újjáépítésért
6. Kulturális forradalom Magyarországon
7. Alkotmányunk születése
8. A szocializmus alapjainak lerakásáért
9. 1944 és 1975 Magyarországa
(A magyar társadalom változásai)
Film:
Itthon (magyar, 78 perc, színes, keskeny — Ism. Ft.)

VI. „Harminc éve szabadult fel hazánk"

1. A magyar hadseregek, magyar katonák a második világháború harcterein
Film:
Esküszöm (magyar, ff., keskeny, 21 perc — Hads. Filmbázis)
2. A szovjet hadsereg. Felszabadító harcok Magyarországon
Film:
Battonyától Debrecenig (magyar, ff., keskeny, 12 perc — Ism. Ft.)
3. Budapest ostroma
Film:
Üzenetek (magyar, ff., keskeny, 12 perc — Ism. Ft.)
4. A magyarországi fegyveres ellenállás története
Film:
A budai ezred (magyar, ff., keskeny, 18 perc — Ism. Ft.)
5. Párizstól a brjanszki erődig. Magyar szabadságharcosok a fasizmus ellen.
Film:
A partizántáborok (magyar, ff., keskeny, 23 perc — Ism. Ft.)
6. Új haza, új hadsereg. A demokratikus hadsereg megalakulása 1945-ben.
Film:
Díszszemle '70 (magyar, színes, keskeny, 23 perc — Ism. Ft.)
7. Bolgár, jugoszláv, román hadseregek Magyarország felszabadításáért
Film:
A Dráva mesél (bolgár, ff., keskeny, 10 perc — Bolgár Kultúra)

VII. „Felszabadító harcok Magyarországon"

1. A Horthy rendszer katonapolitikája 1944-ben.
2. A debreceni csata és Horthy sikertelen kiugrási kísérlete. (1944. október)

3. A magyar ellenállás és partizánmozgalom a felszabadító hadműveletek idején.
4. A Duna—Tisza-köze és Észak-Magyarország felszabadítása
5. A körülzárt német erők felmentésére indított kísérletek meghiusítása
   Budapest felszabadítása
6. Magyarország teljes felszabadítása
   A balatoni védelmi és a bécsi támadó hadműveletek

VIII. „Jogfejlődésünk a felszabadulástól napjainkig"

1. A Magyar Népköztársaság Alkotmánya
2. A szocialista állampolgári alapjogok alakulása, fejlődése az elmúlt harminc esztendőben
3. A háborús és népellenes bűncselekmények elbírálása a felszabadulás után
4. A szocialista népképviseleti rendszer kialakulása és fejlődése a magyar államszervezetben, hazánk felszabadulása után
5. A szocialista tanácsrendszer kialakulása és fejlődése
6. Hazánk helye és szerepe a KGST jogi szervezeteiben
7. Magyarország nemzetközi jogi és diplomáciai kapcsolatainak fejlődése 1945-től napjainkig

IX. „A magyar tudomány és technika 30 éve"

A sorozat bemutatja hazánk tudományos, technikai eredményei közül a legjelentősebbeket, amelyek nemcsak itthon, de nemzetközileg is számottevőek.

1. A magyar ezüst útja
   (Szovjet—magyar alumínium-egyezmény)
   Film:
   Bauxit és elektromosság (magyar, 25 perc, színes, keskeny — NIM)
2. Ami a gyerekjátékokból lett!
   (Gráfelmélet)
   Film:
   Hálóstervezés elmélete és gyakorlata (magyar, 22 perc, ff., keskeny — KGM)
3. Betörés a gyógyszernagyhatalmak közé
   Film:
   Képek a magyar gyógyszeriparról (magyar, 14 perc, ff., keskeny — NIM)
4. Tiszalöktől — Kisköréig
   (Vízierőművek)
   Film:
   Vízierőművek (magyar, 17 perc, ff., keskeny — TANÉRT)
5. A kelenföldi erőműtől a paksi atomerőműig
   Film:
   Milyen egy atomerőmű? (magyar, 10 perc, ff., keskeny — Ism. Ft.)
6. Nulláról a középvonalba
   (A mezőgazdaság kemizálása)

Film:
Védekezés a csonthéjasok kártevői ellen (magyar, 21 perc, ff., keskeny — Ism. Ft.)

7. Ami a világon márka! — Világhírű magyar gyártmányok
Film:
Jó utat autóbusz
(Az IKARUS gyárról) (magyar, játékfilm, normál, keskeny)

8. Hogy a csapásból áldás legyen.
(Folyamszabályozás, hidrometeorológiai előrejelző szolgálat)
Film:
Folyamszabályozás (magyar, 19 perc, ff., keskeny — Építésügyi Táj. Központ)

X. „30 év a magyar irodalomban"

A sorozat a felszabadulás utáni magyar irodalom korszakairól, a mai magyar irodalom kiemelkedő íróiról, költőiről nyújt — nem teljességre törekvő — áttekintést.

1. Nemzedékről nemzedékre. A harminc év irodalomtörténeti rétegei. Az irodalmi egység kérdése.
2. A szocialista irodalom rétegei (Emigráció, munkásírók, a Csillag törekvései)
3. A „Nyugat második nemzedékének" lírája. Illyés Gyula, Szabó Lőrinc és mások.
4. A parasztregény világképe. Szabó Pál, Veres Péter szépprózája.
5. Németh László és az utópia. Regényírásának utópikus jegyei. Az esszéíró Németh László
6. A „harmadik nemzedék" lírájának változásai. Weöres Sándor és Vas István költészete
7. A regény változásai. Déry Tibor újabb regényei
8. A köznapok forradalmisága és változásai (Benjámin László és Csanádi Imre költészete)
9. A líra forradalma (Juhász Ferenc és Nagy László)
10. „A fényes szellők" nemzedékének útja. Simon István, Csoóri Sándor, Váci Mihály, Garai Gábor
11. Az epika metamorfózisai, Sánta Ferenc, Galgóczi Erzsébet, Szabó István, Moldova György, Fejes Endre és mások.
12. A hatvanas évek lírikusai Ágh István, Bella István, Buda Ferenc, Ratkó József és mások.
13. Magyarország felfedezése. A szociográfia a hatvanas években és napjainkban.
14. A dráma története a felszabadulás után.
(Műfajtörténeti áttekintés)

XI. „Történészek a népi Magyarországról"

Ebben a sorozatban 1944 utáni történelmünk kérdéseivel foglalkozó történészek találkoznak a hallgatókkal. Beszélnek műveikről és arról is, hogy munkájuk megjelenése óta kutatásaik milyen újabb eredményre vezettek. Az elő-

adás résztvevői így bepillantást nyerhetnek a legújabbkori történetírás műhelytitkaiba is.

1. A szovjet hadsereg felszabadító harcai Magyarországon
   — Tóth Sándor osztályvezető
2. A Magyar Front és az ellenállás
   (1944. március 19.—1945. április 4.)
   — Pintér István tudományos főmunkatárs
3. Népi demokrácia és forradalom-elmélet
   — Szabó Bálint, a Párttörténeti Közlemények felelős szerkesztője
4. A fasizmus bukása és a néphatalom születése
   — Korom Mihály egyetemi docens
5. Az 1945-ös agrárforradalom
   — Szakács Sándor egyetemi docens
6. Újjáépítés és nagytőke elleni harc Magyarországon (1946—48.)
   — Berend T. Iván, a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem rektora
7. A Kisgazda Párt története (1944—48.)
   — Vida István tudományos munkatárs
8. A magyar szakszervezetek a népi demokratikus forradalomban (1944—48)
   — Habuda Miklós tudományos munkatárs
9. A munkásegység a népi demokratikus forradalom győzelmének záloga
   — Sánta Ilona, a Társadalmi Szemle szerkesztője
10. Népfront és koalíció Magyarországon (1936—1948)
    — Ságvári Ágnes, a Fővárosi Levéltár igazgatója
11. Egyház és állam (1945—1950)
    — Orbán Sándor tudományos főmunkatárs
12. Magyarország gazdasága az első 3 éves terv időszakában (1947—1949)
    — Ránki György, a MTA Történettudományi Intézetének igazgatóhelyettese
13. Az 1956-os ellenforradalom és konszolidáció
    — Molnár János, az MSZMP KB Politikai Főiskolájának rektorhelyettese.
14. A konszolidációtól a szocializmus alapjainak lerakásáig
    — Blaskovics János főiskolai docens

XII. „Arcképek és irányzatok a modern magyar irodalomból"

A tervezett előadás-sorozat élő irodalmunknak és közvetlen előzményeinek legfontosabb jellemvonásait kívánja bemutatni. A figyelmet a leggazdagabb életművekre, irányzatokra és mozgalmakra irányítja.

1. Szocializmus, nemzet, korszerűség, József Attila
   — Szabolcsi Miklós akadémikus
2. Haladó törekvések a harmincas évek irodalmában: az avantgarde és Kassák Lajos
   — Follinus Gábor tudományos kutató
3. A Nyugat harmadik nemzedéke. Az ezüstkor kísérlete. Weöres Sándor
   — Kenyeres Zoltán tudományos kutató
4. A humanista-antifasiszta líra — magyar írók a háború ellen. Radnóti Miklós
   — Koczkás Sándor kandidátus
5. Szocializmus, plebejus demokratizmus, nyelv és nemzet. Illyés Gyula pályája.

— Domokos Mátyás, a Szépirodalmi Könyvkiadó főszerkesztője
— Rába György kandidátus

7. A „kísérletező ember". Németh László
— Vekerdi László tudományos kutató
8. Az új szocialista líra. A „munkásírók" csoportja. Benjámin László
— Kiss Ferenc tudományos kutató
9. A hallgatástól az együttműködésig. (A magyar irodalom történetének fő irányai (1945—1949)
— Bodnár György kandidátus
10. Az együttműködéstől az azonosulásig (Irodalmunk az ötvenes években)
— Szabó B. István irodalomtörténész
11. A magyar irodalom legutóbbi másfél évtizede
— Szabó B. István irodalomtörténész
12. A líra-fogalom átalakulása: új utak a költészetben. Juhász Ferenc
— Bodnár György kandidátus
13. A líra-fogalom átalakulása: új utak a költészetben. Nagy László
— Czine Mihály, a tudományok doktora
14. A csend igazolásától a bűnbánat vallomásáig.
Pilinszky János, Nemes Nagy Ágnes
— Bata Imre irodalomtörténész
15. A Tűztánc nemzedéke. Garai Gábor, Váci Mihály
— Kovács Sándor Iván, a Kortárs felelős szerkesztője
16. A nagyregénytől az egypercesig. Déry Tibor, Örkény István
— Domokos Mátyás, a Szépirodalmi Könyvkiadó főszerkesztője
17. A próza új útjai — Sarkadi Imre, Sánta Ferenc
— Koczkás Sándor kandidátus

KIÁLLÍTÁSOK

A fővárosban, valamennyi megyeszékhelyen és nagyobb városban önálló kiállítással járulnak hozzá a múzeumok az évforduló méltó megünnepléséhez. A legújabbkori történelmet feldolgozó kiállításokon kívül Budapesten és országszerte több képzőművészeti tárlat is nyílik a jubileum alkalmából.

E programok közül a legkiemelkedőbb a Magyar Munkásmozgalmi Múzeum állandó kiállításának április 4-i megnyitója. Kettős unnep ez, mert a Budavári Palotában új múzeumi épületben új kiállítás tárul a látogatók elé. A „Magyarországi munkásmozgalom története" című kiállítás a magyarországi proletariátus megjelenésétől a szocializmus alapjainak lerakásáig terjedő időszakot öleli fel. E kiállítás első része, az épület első emeletén, mintegy ezer négyzetméter alapterületen helyezkedik el, és a munkásmozgalom 1919 augusztusáig terjedő, a Tanácsköztársaság történetét is magába foglaló fejezeteit mutatja be.

A kiállítás fő célja a munkásosztály társadalmi, politikai jelentőségének, és a szocializmusért vívott harcban betöltött vezető szerepének bemutatása. Kiemelt helyet szentel a párt, valamint a szakszervezeti mozgalom fejlődésének, mindenekelőtt a forradalmi szárny bemutatásának, ugyanakkor szemlélteti a mozgalom más irányzatait is. Érzékelteti a munkásmozgalom történetének a nemzeti történettel való összefüggéseit, bemutatja a munkásmozgalommal közvetlenül kapcsolatban álló egyéb haladó erőket és mozgalmakat, különösen a dolgozó parasztság küzdelmeit. A nemzetközi munkásmozgalom történetéből azokra az eseményekre és szervezetekre utal, amelyek közvetlen hatással voltak a hazai munkásmozgalomra.

A kiállítás a munkásmozgalom története mellett bemutatja a munkásosztály fejlődésének egyéb tényezőit: életmódjának alakulását, hagyományainak gazdagodását, a munkásmozgalommal összefüggő korabeli irodalmat és képzőművészetet.

A Magyar Munkásmozgalmi Múzeum az állandó kiállítással egyidőben időszaki kiállításokat is nyit.

A felszabadulás 30. évfordulójára rendezi meg a *„Magyarország ma"* című fotóművészei kiállítást. A Magyar Fotóművészek Szövetségével közösen rendezett tárlat a fotó sajátos eszközével eleveníti meg Magyarország jelenét, és bemutatja társadalmi, kulturális életünk mindennapjait.

Ugyancsak ebben az időszakban nyílik a Horthy-rendszer idején működött „Szocialista Képzőművész-csoport" alkotásait reprezentáló tárlat. A kommunista irányítású művészeti tömörülés a magyar képzőművészetben elsőként alkotott szocialista-realista műveket. Bemutatja többek között Goldmann György, Sugár Andor és Farkas Aladár alkotásait.

A múzeum a kiállítási programon túlmenően egyéb rendezvényekkel is várja látogatóit. A 126 személyes kényelmes és reprezentatív előadóteremben filmeket vetítenek, előadásokat tartanak a kiállítási látogatók részére.

A látogatók útbaigazításáról, kényelméről gondoskodik a tájékoztató szolgálat. Csoportos múzeum-látogatók, bejelentés alapján, tárlatvezetők kalauzolását kérhetik. Az iskolák és üzemek szervezett látogatói számára tárlatveze-

tést, vetítést és egyéb kulturális lehetőségeket tartalmazó programokat biztosít a múzeum.

Az Országos Hadtörténeti Múzeum állandó kiállításon mutatja be azokat az emlékeket, amelyek a második világháború legfontosabb politikai és katonai eseményeit, nevezetes csatáit, milliók szenvedéseit és emberfeletti küzdelmét idézik emlékezetünkbe.

Az igaz ügy mellett győztesen forgatott fegyverek, a hős szovjet, bolgár és román katonák emléktárgyai, gazdag fényképanyag, hajó- és repülőgép modellek szemléltetik a hadieseményeket, a haditechnika fejlettségét. Egy világító térképen nyomon kísérhető a szovjet hadsereg magyarországi felszabadító hadműveleteinek útja. E teremsorhoz szervesen csatlakozik a magyar antifasiszta ellenállást bemutató kiállítás, amelyben okmányok, személyes használat tárgyak, fegyverek emlékeztetnek a magyar nép legjobb fiainak hősies harcára. A Magyarország felszabadítását bemutató állandó kiállítást a múzeum felszabadulásunk 30. évfordulójára felújítja és kibővíti az elmúlt években szerzett anyagokkal.

Új kiállítással is jelentkezik a múzeum: a *Magyar Néphadsereg létrejöttének 30. évfordulójára jubileumi kiállítást nyit.* E kiállításon az első demokratikus hadsereg történetét ismerheti meg az érdeklődő. Szemléletes képi és tárgyi anyag található a katonák romeltakarító tevékenységéről, az ország újjáépítésében való részvételéről. Fényképek és okmányok szemléltetik a demokratikus hadseregért folytatott harcot, a néphadsereg fejlődésének legfontosabb állomásait. Gazdag anyag dokumentálja a katonák mai életét, a nehéz hivatásra való felkészülést, a fejlett haditechnikát.

A tárlatvezetésekkel egybekötött filmvetítések, előadások, vetélkedők a bemutatókat színesebbé, érthetőbbé teszik.

Iskolák, szervezett csoportok részére a Hadtörténeti Múzeum külön autóbuszt biztosít az arra igényt tartóknak.

*

A budapesti kiállítások programjához kapcsolódik a Magyar Nemzeti Galéria Kossuth Lajos téri épületében megnyíló Fiatal Képzőművészek Stúdiójának *„Ifjúság a szocializmusért”* című jubileumi kiállítása. E kiállítás anyaga a Fiatal Képzőművészek Stúdiója, a KISZ KB, valamint a Budapesti Fővárosi Tanács Művelődési Osztálya közös pályzati felhívására beérkezett legjobb festészeti, grafikai, szobrászati, éremművészeti alkotásokat tartalmazza.

*

Néhány vidéki kiállításra is felhívjuk a figyelmet. Így pl. Szolnokon, a Damjanich Múzeumban áprilisban nyílik az *„A kilencszáz éves Szolnok város története”* című állandó kiállítás. A kiállítás kiemelkedő része a város felszabadulás utáni nagy ütemű ipari-mezőgazdasági és kulturális fejlődését mutatja be. A kiállítás megnyitójának idejében Országos Várostörténeti Konferencia színhelye is lesz Szolnok.

„Szolnok megye a felszabadulás után” címmel vándorkiállítást rendez a múzeum, a megyén belüli múzeumok és kiemelt kulturális intézmények részére. Harminc tablón a megye felszabadulás utáni történetét láthatják az érdeklődők.

Kapcsolódik a jubileumi ünnepségekhez az 1972-ben indult 3 éves vetélkedősorozat, melyet a MÁV Járműjavító Művelődési Központja, a szolnoki szocialista brigádvezetők klubja és a Damjanich Múzeum közösen kezdeményezett. A vetélkedő ezúttal a város történetének 1945-től 1975-ig terjedő szakaszával foglalkozik.

Győrött két múzeumi esemény kapcsolódik az ünnepségekhez. A Városi Képtárban a *Győr-Sopron megyei képzőművészet* felszabadulás utáni legjobb alkotásaiból rendeznek tárlatot.

Ugyancsak áprilisban nyílik az Országos Bélyegmúzeummal közös rendezésben a *Győri Bélyegmúzeum* állandó kiállítása.

Sopron városában *Győr-Sopron megye felszabadulás utáni történetét bemutató kiállítás* nyílik, melyhez több rendezvény is kapcsolódik.

Tatabányán mutatják be először, majd a megye többi helységében vándoroltatják a *„Komárom megye 30 éves fejlődése"* című fotókiállítást.

A tatai Kuny Domokos Vármúzeum két időszaki kiállító termében a felszabadulást követő idők érdekes dokumentumainak gyűjteménye látható majd. Szintén a tatai múzeumban nyílik az a képzőművészeti kiállítás, mely a Komárom megyei Tanács felszabadulási pályázatára beérkezett alkotásokat tartalmazza.

Mindenekelőtt felhívjuk a figyelmet a *különböző szervek által meghirdetett pályázatokra, akciókra.* Számuk minden bizonnyal a későbbiekben még emelkedni fog.

„Harminc év — egy történet" — visszaemlékezések gyűjtése 30 év eseményeiről. Meghirdette a HNF Budapesti Helytörténeti Bizottsága. Beküldési határidő: 1975. január 15.

„Magyarország 1975-ben" — fotógyűjtő akcióprogram. Meghirdette a HNF Országos Helytörténeti Bizottsága.

Egy *kihalóban levő foglalkozás, szakma, helyi szokás* sajátosságainak feldolgozására hívja fel a figyelmet a HNF és a Budapest című folyóirat. A beküldött és az arra érdemes dolgozatokat a folyóirat leközli.

Javasoljuk *a tanácsok 25 éves évfordulója* kapcsán napirendre került anyaggyűjtésekben, az anyag rendszerezésében való közreműködést.

A Népművelési Intézet által kiírt *„Művelődésiotthon-történeti pályázat"* eredményessége érdekében a művelődési házakban működő körök, klubok, csoportok segíthetik fenntartó szervük múltjának, történetének feltárását.

Országosan a Népművelési Intézet, Budapesten a Fővárosi Művelődési Ház hirdette meg a *„Hazánkról szóljatok szép szavak"* pályázatot amatőr színjátszó csoportok és a velük társuló honismereti-helytörténeti körök, klubok részére.

A Fővárosi Művelődési Ház helytörténeti pályázatot írt ki a felszabadulás 30. évfordulója alkalmából. A pályázatnak az a célja, hogy 1974. szeptemberétől 1975. áprilisáig figyelemmel kísérjék és értékeljék a kerületi helytörténeti-honismereti munkát, annak tartalmi teljesítését, a rendszerességet és a folyamatosságot. Kiemelten kísérik figyelemmel azt, hogy az egyes kollektívák lehetőségeikhez mérten mennyire kapcsolódnak be a különböző szervek által meghirdetett akciókba, pályázatokba, versenyekbe.

Hasonló pályázati kiírást megyei, járási, városi művelődési központok részére is ajánlunk.

Budapest egyesítésének 100. évfordulójára sok maradandó és értékes program valósult meg *a főváros kerületei és a testvérmegyék közötti együttműködés* eredményeként. Folytassuk és szélesítsük tovább ezeket a kapcsolatokat:

— intézmények, üzemek, iskolák, művelődési házak között;
— vidékre telepített üzemegységek és a fővárosi gyáregység között, túl a szükségszerű termelési-gazdasági kapcsolatokon (különösen a szakszervezeti és a KISZ-munkában);
— egymás lakóhelyének megismerése érdekében szervezzünk kölcsönösen kirándulásokat, országjáró túrákat.

A helytörténeti-honismereti körök, klubok, csoportok a 30. évforduló megünneplésével kapcsolatos, közérdeklődésre számot tartó rövid (legfeljebb 3 gépelt oldal) híreiket, kutatási eredményeiket a Fővárosi Művelődési Ház módszertani és tájékoztató kiadványaiban leközli. (1119 Fehérvári út 47.)

A hétköznapok történetírása a *krónikaírás*. Számos csoport, kör, klub műveli eredményesen ezt a formát. Ezzel a *ma* eseményeit örökítjük meg a *jövő* számára.

A gazdasági, társadalmi, kulturális, politikai változások megörökítése helytörténeti feladat is.

Teljességre természetesen *egy kollektíva sem vállalkozhat.* Egy-egy csoportnak saját magának kell meghatároznia azt a környezetet, amelynek a figyelemmel kísérésére vállalkozni tud. Ez lehet egy egész település, egy városnegyed, egy közigazgatásilag behatárolt terület, egy kerület vagy annak egy része: lakónegyed, lakótelep, utcasor stb.

A modern krónikaíráshoz elengedhetetlen a fénykép, a dia, a hangszalag és még talán a film alkalmazása is. Kevés helytörténeti-honismereti csoport, kör, klub van olyan helyzetben, hogy magnetofonnal, fényképezőgéppel, esetleg 8 mm-es filmfelvevővel önállóan rendelkezik, azokkal dolgozik.

Javasoljuk ezek pótlására lelkes amatőrök, illetve *fotókörök, amatőrfilmes klubok, magnósklubok bekapcsolását, megnyerését.*

Mit örökítsünk meg?

A krónika *egyszerre legyen* a gazdasági, politikai, társadalmi és kulturális tények *forrásgyűjteménye,* és az azokat kísérő emberi, érzelmi, hangulati momentumok gyűjteménye: *tükrözze a közvélemény, a közhangulat atmoszféráját.* A tények helyett azonban ne a hangulati elemek domináljanak, vagy fordítva, hanem a kettő szoros, harmonikus kapcsolatát teremtsük meg.

A tartalmi követelményektől függően a *lakóhelyi krónikák* lehetnek: falukrónika, városkrónika, kerületkrónika, lakónegyed krónika és így tovább, anélkül, hogy ezeket műfaji meghatározásoknak tekintenénk.

A lakóhelyi krónikákba mik kerüljenek be?

Lássuk egy épülő lakótelep példáját:

1. Mi volt a lakótelep helyén?
   — leírás;
   — fényképek;
   — emlékezések feljegyzése.
2. Az építkezés folyamatának a megörökítése.
   — fényképek időrendi készítése;
   — filmek (8 mm) egy-egy érdekes építési folyamatról;
   — beszélgetések az építőkkel (leírás, magnetofon);
   — újságcikkek gyűjtése az építkezésről.
3. A lakótelep átadása.
   — beszélgetések az új lakókkal;
   — fényképes megörökítés;
   — (esetleg) átadási ünnepség.

Ugyanilyen érdekes lehet egy-egy irodaház, üzem, áruház, intézmény (iskola, óvoda stb.) létrehozásának figyelemmel kísérése.

Munkahelyi krónikaírás

A munkahelyi krónikaírásnak szintén több fajátját különböztetjük meg:

— egy egész munkahely, egy egész termelőegység napi történetét, eseményeit folyamatosan feldolgozó krónikák az *üzemkrónika, az intézménykrónika, tsz-krónika stb.;*

— ezen belül természetesen kisebb csoportok is vezethetnek krónikát: gyáregységek, műhelyek, sőt a brigádnapló is tulajdonképpen brigádkrónika.

A KÖNYVKIADÁS TERVEI

Felszabadulásunk harmincadik évfordulójára gazdag választékkal készül konyvkiadásunk. A jubileumra megjelenő kötetek felölelik a szépirodalom, az ismeretterjesztés, a művészetek és a szakirodalom szinte minden területét Lehetőséget nyújtanak a könyvtárak, művelődési otthonok és klubok számára a válogatásra, a programokhoz kapcsolódó műsorok kialakítására, író-olvasó találkozók szervezésére, könyvkiállítások rendezésére.

Az évfordulóra megjelenő művek egy része már 1974-ben elhagyja a nyomdákat, más részük 1975-ben kerül kiadásra.

A Kossuth Könyvkiadó 1974—1975-ben megjelenő évfordulós könyvei

A Nagy Honvédő Háború története 1941—1945
kb. 600 oldal, kb. 65 Ft
A. M. Vasziljevszkij: Életem értelme
kb. 400 oldal, kb 45 Ft (Zrínyi Kiadóval közös)
Sz. M. Stemenko: A vezérkar a háborúban
kb. 480 oldal, kb. 40 Ft (Zrínyi Kiadóval közös)
Csaták után (Irodalmi antológia)
kb. 420 oldal, kb. 30 Ft
J. Fučik: Üzenet az élőknek
kb. 160 oldal, kb. 20 Ft
Kopeczi Béla: A magyar kultúra 30 éve
kb. 320 oldal, kb. 40 Ft
Pintér István: Magyar antifasizmus és ellenállás (1974-ben jelenik meg)
kb. 480 oldal, kb. 45 Ft
Balogh Sándor: Parlamenti és pártharcok Magyarországon 1945—1947
kb. 800 oldal, kb. 80 Ft
Tanúságtevők (Visszaemlékezések) V. kötet
kb. 600 oldal, kb. 68 Ft
Magyarország megyéi és városai
kb. 720 oldal, kb. 75 Ft
Stark Antal: Népgazdaságunk 30 éve
kb. 160 oldal, kb. 18 Ft
Kiss Károly: Nincs megállás (1974-ben megjelent)
372 oldal + 8 old. kép, 31 Ft
Fekete Mihály: Ellenállók az Avas alján (1974-ben megjelent)
216 oldal, 17 Ft
Brády Zoltán: Itt élünk
kb. 200 oldal, kb. 20 Ft
Képeskönyv a barátság három évtizedéről
kb. 240 oldal, kb. 22 Ft

G. Baklanov: A főcsapástól délre
kb. 208 oldal, kb. 25 Ft

Serfőző László: 20 éves a Varsói Szerződés
192 oldal + 16 old. mell., kb. 30 Ft

A Táncsics Szakszervezeti Könyv- és Folyóiratkiadó jubileumi kiadványai

A magyar munkásmozgalom fejezeteiből (1948—1970)
A kötet — amelyet az MSZMP Párttörténeti Intézetével közösen adnak ki — a Népszava Szép Szó mellékletében megjelent hasonló című sorozatot tartalmazza, fotókkal, illusztrációkkal, az egyes korszakok kiemelkedő egyéniségeinek bemutatásával
Ára kb. 60 Ft

Táncsics és a munkások
A minikötet eredeti dokumentumok válogatásával mutatja be az 1848-as forradalom és szabadságharc kiemelkedő személyiségének a munkásokhoz fűződő kapcsolatát.
Ára kb. 70 Ft

Honfoglalók
Az antológia szerkesztője harminc esztendő irodalmi terméséből válogatta azokat az írásokat, amelyek a felszabadulás után emberibb életre jutó munkásokat, parasztokat, értelmiségieket mutatja be.
Ára kb. 35 Ft

A Táncsics Kiadónak a Magyar—Szovjet Baráti Társasággal közösen készülő jubileumi kiadványai

Dr. Karsai Elek—Tóth Sándor: Új ország született
A kiadvány kronológiai sorrendben tartalmazza hazánk felszabadulásának katonai és politikai eseményeit. Beszámol a felszabadító harcokról, bemutatja az 1944—45-ös évek társadalmi és politikai helyzetét, az antifasiszta, háborúellenes mozgalom és a magyarországi partizánmozgalom szerepét.
Ára kb. 20 Ft

Szovjet testvérvárosaink és testvérmegyéink
A könyv annak a 19 szovjet területnek a földrajzát, valamint társadalmi politikai és gazdasági életét mutatja be, amelyeknek testvérkapcsolata van hazánk valamelyik megyéjével, városával. Képet nyújt a kapcsolatok felvételének körülményeiről, a kapcsolatok fejlődéséről, s arról, hogy a kapcsolatok milyen mértékben hatnak egy-egy megye, város mindennapi életére.
Ára kb. 20 Ft

Szovjet testvérvárosaink és testvérmegyéink
A 20 lapos, színes kisplakát-sorozat bemutatja a szovjet testvérterületek földrajzi, gazdasági, politikai és társadalmi életét, népművészeti motívumait.
Ára kb. 60 Ft

Felszabadulásunk 30. évfordulója

A 16 lapos képsorozat hazánk 30 éves fejlődését mutatja be.

Ára kb. 15 Ft

A Szovjetunió 15 köztársasága

A hat kötetben megjelenő sorozat bemutja az egyes köztársaságok, autonóm területek földrajzát, történelmét, művészettörténetét, népgazdaságát, szociális helyzetét és kulturális életét. Ezenkívül részletes bibliográfiát tartalmaz a köztársaságok irodalmának magyar nyelven megjelent műveiről. A kötetekben színes térkép-mellékletek találhatók.

A kötetek címei: 1. OSZSZSZK. 2. Ukrajna, Belorusszia, Moldva. 3. Kaukázusontúli szovjet köztársaságok. 4. Szovjet Baltikum. 5. Kazahsztán és Szovjet-Középázsia. 6. A Szovjetunió autonóm köztársaságai és területei, nemzetiségi körzetei.

Ára kb. 25 Ft

Dr. Tóth József: Lépések a béke útján

A könyv bemutatja a Szovjetunió lenini elveken alapuló külpolitikáját a Nagy Októberi Szocialista Forradalomtól napjainkig. Ismerteti a Szovjetunió Kommunista Pártjának és kormányának a világbéke megtartásáért folytatott küzdelmét.

Ára kb. 15 Ft

A Zrínyi Katonai Kiadó terveiből

Magyarország felszabadítása

Hazánk felszabadulásának 30. évfordulóján a Zrínyi Katonai Kiadó és a Kossuth Könyvkiadó olyan közös kiadvánnyal jelentkezik, amely az eddig kiadott műveknél alaposabb elemzést és szélesebb horizontú képet ad az 1944—45-ös magyarországi eseményekről, számos új, eddig még nem publikált részlet feltárásával.

Ára kb.

Magyar szerzői munkaközösség:

Húsz év a szocializmus és a béke védelmében

A szerzők nyomon követve a szocialista védelmi szövetség fejlődésének történetét, bemutatják a Varsói Szerződés létrejöttének körülményeit, a fejlődést meghatározó belső és külső tényezőket.

A szerzők ismertetik a szocialista katonai szövetség hatását a politikai-diplomáciai életre, azt a békepolitikát, amelyet a Varsói Szerződés országai közösen dolgoztak ki és valósítanak meg a békés egymás mellett élés gyakorlatában.

A kötetet, amely a Varsói Szerződés létrejöttének 20. évfordulójára jelenik meg, eseménynaptár, jegyzetek, válogatott dokumentumok és fényképek egészítik ki.

Ez a népszerű-ismeretterjesztő mű többek között jól felhasználható az iskolákban a honvédelmi ismeretek oktatásában, az ifjúsági szervezetek honvédelmi nevelő munkájában, a tudományos ismeretterjesztés és a katonai elő-, valamint utóképzés területén is.

Ára kb. 34 Ft

Magyar szerzői munkaközösség:

Haditechnika — 1975.

1975. — néphadseregünk megalakulásának 30. évfordulója is. E három évtized haditechnikai fejlődése a tanulmány-gyűjtemény kiindulási alapja. Milyen fegyvert tartott a kezében a magyar katona 1945-ben, és milyen a Magyar Néphadseregnek — mint a Varsói Szerződés egyesített fegyveres erői egyikének — a fegyverzete ma?
A könyv a haditechnikai fejlődést világviszonylatban mutatja be, bizonyítva a szocialista hadseregek fegyvereinek fölényét.
Ára kb. 23 Ft

Dr. Ölvedi Ignác: A budai vár és a debreceni csata (2. kiadás)
A hazánk felszabadításáért folytatott hadműveletek egyik igen lényeges részét dolgozza fel a szerző. A műből megismerhetjük, hogy Malinovszkij marsall és vezérkara miként készítette elő a hazánk sorsát döntően befolyásoló debreceni hadműveletet. A könyv alapján nyomon követhetjük a 2. Ukrán Front csapatainak tevékenységét, hadműveletük megszervezését, vezetését és végrehajtását.
A szerző bemutatja az 1944-es esztendő politikai eseményeit, a horthysta kormányzat katasztrófa-politikáját is.
Ára kb. 22 Ft

Tóth Sándor: Budapest felszabadítása
A szerző könyvében Budapest felszabadításának első részletes összefoglalását adja.
Összefüggéseiben mutatja be a budapesti hadművelet szerepét, jelentőségét a háború befejező szakaszában.
Munkája nagymértékben bővíti hazánk felszabadításának e fontos szakaszáról való ismereteinket, és számottevő segítséget jelent a felszabadulás helytörténeti kutatói. valamint a történelemtanárok számára is.
Ára kb. 34 Ft

Godó Ágnes: Magyarok és lengyelek a fasizmus elleni harcban
A monográfia sokoldalúan foglalkozik e kapcsolat politikai és osztálytartalmával. Bemutatja lengyel menekültek egyes csoportjainak magyarországi tevékenységét és magyar forradalmárok harcát a megszállt Lengyelországban. Ismerteti a két nép antifasiszta ellenállási mozgalmának azonos tényezőit.
Ára kb. 22 Ft

Pozsonyi Tivadar: A magyar honvédek a csehországi ellenállásban 1945 tavaszán
A szerző 1945 áprilisában maga is részt vett a Dél-Csehországban kibontakozó partizánharcokban. Könyvében felvázolja a Csehország középső és déli területein kialakult 1945. áprilisi katonai helyzetet, és elemzi a cseh felkelés előkészítését. Összefoglaló értékelést ad a magyar katonák 1945. áprilisi—májusi csehországi tevékenységéről és hazatérésük körülményeiről.
Ára kb. 14 Ft

V. I. Csujkov: A harmadik birodalom vége
A szerző a sokat tapasztalt hadvezér éleslátásával mutatja be azokat a hadműveleteket, amelyeket a főirányban támadó szovjet csapatok 1944 nyarától Berlin elestéig végrehajtottak.
A könyvből megismerjük a belorussziai, a visztula—oderai és a berlini hadműveletek megtervezésének és végrehajtásának sok érdekes, tanulságos részletét.
Ára kb. 22 Ft

Európai ellenállók búcsúlevelei

A háború után publikált európai dokumentum-irodalom legmegrázóbb gyűjteménye.

A kötet szerzői a nácik által megszállt valamennyi európai ország ellenálló mártírjainak búcsúleveleiből válogatták ki a legjellemzőbb, legértékesebb írásokat.

A levelek az élőkhöz szólnak a halál küszöbéről, s nem egyszerűen politikai nyilatkozatokat tartalmaznak: legtöbb esetben felölelik íróik egész sorsát és tragédiáját, rámutatnak azokra a jellemvonásokra, amelyek képessé tették őket a megpróbáltatások elviselésére.

Ezek az írások történelmünk egyik legdrámaibb korszakát tükrözik; felbecsulhetetlen értékű dokumentumok.

Ára kb. 11 Ft

A Magvető Kiadó ünnepi kötetei — antológiái

Korok és emberek

A szocialista hazafiság ápolására és a helyes történelmi tudat megszilárdítására olyan történelmi tanulmánykötetet jelentet meg a Magvető, melyben 60 szerző 80 ív terjedelmű hatalmas munkában a honfoglalástól a felszabadulásig terjedő ezer év eseményeit felidézve a magyar történelem nagyjainak személyes példáján bizonyítja, hogy a megörökítésre méltó hazafias tettek minden korban egybeesnek az emberiség haladásának szolgálatával. Monumentális történelmi „arckép-csarnok" e kötet; főbb korszakait az alábbi tagolással jellemezhetjük:

„Meghozták az ország törvényeit" (Anonymus)
„Kínzott földünkön... viruljon a béke" (Janus Pannonius)
„Két pogány közt egy hazáért" (Kuruc népének)
„Dolgozzunk előmenetelünkön" (Bessenyei György)
„Jelszavaink valának: „haza és haladás" (Kölcsey Ferenc)
„Rabok tovább nem leszünk" (Petőfi Sándor)
„Új szelek nyögetik az ős magyar fákat" (Ady Endre)
„Jöjj el szabadság, te szülj nekem rendet" (József Attila)

A gyűjteményt a Hazafias Népfront patronálásával hozták létre. A szerzői kollektíva Kállai Gyula elvtárs irányításával végezte munkáját.

Ismeretlen szocialista költők

Benjámin László, Illés Lajos és Markovits Györgyi a felszabadulás előtti évtized szocialista líráját bemutató antológia szerkesztése során egyetlen célt tűztek maguk elé: az úgynevezett „elsüllyedt irodalomról" kívánnak képet adni, azt akarják a feledéstől megmenteni. A kötet zömét azoknak a szocialista költőknek a művei alkotják, akik a széles olvasóközönség előtt a felszabadulás után is ismeretlenek maradtak. Az „Ismeretlen szocialista költők" eddig egyedülálló vállalkozás: a szocialista költészet erejének és gazdagságának meggyőző dokumentuma.

A gyűlölet tudománya

Ez a gyűjtemény új fölfogásban közelíti meg a még mindig aktuális témát: a II. világháború kelet-európai frontjain lezajlott nagy csaták történetét dokumentálja, a lehetséges teljességgel — szépprózai alkotásokból vett

szemelvényekkel. A szó legszorosabb értelmében törekszik tehát arra, hogy a szépirodalmat mint a történelem tükrözőjét mutassa be. A szerkesztő a szovjet és a kelet-európai népi demokratikus irodalom alkotásaiból válogatott.

Lesz magyar újjászületés

Vásárhelyi Miklós és Pór Edit érdekes és igen gazdag dokumentumkötete válogatás a felszabadulást követő időszak sajtójából: cikkeket, újsághíreket, fotókat közöl.

Az olvasó számára nemcsak a jelentős történelmi eseményeket (földosztás, államosítás stb.) idézi fel, hanem a megváltozott világ hétköznapjairól is színes, hiteles képet ad.

Felszabadulás

A Magvető Könyvkiadó a Szépirodalmi Könyvkiadóval karöltve *Három évtized 1945—1975* címmel száz kötetből álló sorozatot indít. A felszabadulás óta megjelent legjelentősebb irodalmi alkotásokat reprezentáló sorozat bizonysága az új magyar irodalom meggyőzően szocialista jellegének és művészi erejének.

A most megjelenő első kötet lesz az egyetlen, amelyben több szerző műve jelenik meg együtt.

A felszabadulásra várva... címmel a következőket tartalmazza:

Déry Tibor: Alvilági játékok
Kassák Lajos: Kis könyv haldoklásunk emlékére
Nagy Lajos: Pincenapló
Darvas József: Város az ingoványon
A hajnal színei (lírai antológia)

A Közgazdasági és Jogi Kiadó kiadványaiból

Dr. Kiss György szerkesztésében: A magyar városok címere és zászlaja
(Díszkiadás)

MRT — Minerva

A felszabadult ország harminc esztendeje

Az elmúlt harminc év jellemző, érdekes eseményeit bemutató rádióriportokból készült válogatás.

A Zeneműkiadó terveiből

Breuer János: 30 év magyar zenekultúrája

Zenekultúránk utóbbi három évtizedének felmérése a kötet. A legszélesebb néptömegek zenei művelődéséről képet adva a zenét tanulók, hangversenylátogatók, operakedvelők, kórusban éneklők nevelésének, a zene térhódításának krónikája.

Nagy Olivér—Turcsányi Emil: „Kórusmozgalmunk három évtizede"
Nemcsik Pál: „Az Ózd-vidéki munkásság dalai"

E kötetek bizonyára érdeklődésre tarthatnak számot a zene iránt érdeklődők és a kórusmozgalom tagjai között.

„Forradalmi dalok 1848—1919—1945" című gyűjtemény

A Corvina Kiadó évfordulós kiadványai

Eleven történelem

Riportkönyv Magyarország felszabadulásáról.

A kötet a nagysikerű televíziós dokumentumfilm alapján „tudósít" Magyarország felszabadulásáról, arról, hogyan él a társadalom emlékezetében a sorsdöntő történelmi fordulat emléke. A kis epizódok mozaikjaiból, a felvillantott emberi sorsokból érdekesen és hitelesen bontakoznak ki a három évtizeddel ezelőtti események. (Magyar és orosz nyelven.)

Felszabadulásunk dokumentumokban

A dokumentumok (nyilatkozatok, felhívások, jegyzőkönyvek, újságcikkek, röplapok, fotók) meggyőző erejével mutatja be a magyar uralkodó osztály utolsó percig tartó korlátoltságát, ugyanakkor a magyar nép legjobbjainak ellenállását. A kötet képet ad a szovjet hadseregnek a magyar nép további sorsáért felelősséget vállaló tevékenységéről. Az egyes anyagokat rövid magyarázó megjegyzések és képaláírások kísérik (Magyar, orosz, angol és francia nyelven.)

Magyar festészet 1945—1975

A kisméretű könyv a felszabadulás utáni magyar képzőművészet legjelentősebb — a társadalmi változásokra reagáló — alkotásainak 32 színes reprodukcióját tartalmazza.

Az MSZMP XI. kongresszusának tiszteletére — a kongresszus küldötteinek ajándékaként felajánlott — könyvet 5 nyelvű képaláírásokkal látták el.

Hofer—Fél: Magyar népművészet

A szerzők e szakterület ismert tudományos dolgozói. Számos könyvük jelent meg a Corvinánál is. Ebben a könyvben a paraszti élet jellegzetességeit, szokásait ismertetik. Bemutatják az egyes műfajokat, a díszítő elemeket. A tanulmányt gazdag képanyag kíséri, mely tárgykörök szerint vonultatja fel a népművészeti emlékeket. Külön egységben mutatja be a falusi építészetet, házakat, templomokat, vallási tárgyú ábrázoló szobrokat, sírköveket, kerámiát, cserepes munkát, pásztorfaragást, ékszereket, bútorokat.

A felszabadulás utáni magyar képzőművészet dokumentumai

A könyv a magyar képzőművészet 30 évének legfontosabb szövegdokumentumait és a korszak jelentős festészeti, szobrászati és grafikai alkotásainak reprodukcióit tartalmazza. A kötet az MTA Művészettörténeti Kutató Csoport közreműködésével készült.

A Képzőművészeti Alap kiadóvállalatának terveiből

Koczogh Ákos: Mai magyar iparművészet. Kerámia, porcelán, üveg

Egyedi és ipari kerámia — porcelán és üveg edényeink, épületdíszeink, térplasztikáink magukon viselik, a hagyományok felhasználása mellett, a kísérletezés jegyeit is. Iparművészeink egyaránt merítenek a magyar népművészet, az elmúlt korok művészeti felfogásából, anyagkezeléséből, mintakincséből. Kísérleteznek új mázakkal, színekkel, formákkal, eljárásokkal. A szerző az irányzatokat, az egyes jellegzetes alakzatok munkáit elemezve ad keresztmetszetet az utóbbi évek kerámia-, porcelán- és üvegművészetéről.

Az iparművészekről Koffán Károly készített remek portréfotókat és a portrék mellett a művészek főbb életrajzi adatai is szerepelnek.
Ára: kb. 180 Ft

D. Fehér Zsuzsa: Új magyar monumentális művészet 1945—1975
A felszabadulás után emelt jelentősebb épületek díszítésében az építészek mellett a képzőművészek is részt vettek különböző műfajú alkotásaikkal: falfestménnyel, pannóval, mozaikkal, domborművel, épületszoborral, üvegablakkal, intarziával, gobelinnel, kerámiával, ötvöstárggyal, zománcképpel. Utcáinkra, tereinkre, a lakótelepek parkjaiba számos új, magas művészi színvonalú szobor, emlékmű került. Ezeket elemzi a szerző tanulmányában; ismerteti az alkotókat és műveiket, megrajzolva az utolsó három évtized monumentális művészetének történetét.
Ára kb. 200 Ft

Solymár István: 3 évtized — 30 grafika (Művészeti mappa)
A harminc, részben színes grafika három grafikus nemzedéket képvisel. A reprezentatív jellegű metszetanyag kísérlet arra, hogy a 30. évforduló alkalmából áttekintést nyújtson a mai magyar grafikáról. Valamennyi kiválasztott mű a Magyar Nemzeti Galéria grafikai gyűjteményének anyagából való.
Ára kb. 200—210 Ft

Czeizing Lajos: Budapest fotómappa
A mappa Czeizing Lajos fotóművész 20 felvételének 18 x 24 cm méretű kópiáját tartalmazza. A nagyméretű eredeti felvételek intenzív hatásukkal a mai Budapestet, a 30 éves épülő, szépülő fővárost mutatják. A fényképek háromrészes borítóban, 4 oldalas többnyelvű szöveggel kerülnek forgalomba.
Ára kb. 230 Ft

Inkey Tibor: Budapest a felszabaduláskor és ma
Mélynyomású fotómappa. A mappa A/4 méretű, amelyben a 15 önálló lap mindegyikén a színhely pontos, azonos beállításával egymás mellé kerül 15 különféle 1945-ös és 1974-es budapesti részlet.
A képanyag — feliratai val — dekorációs célokra is jól felhasználható.
Ára kb. 46 Ft

Inkey Tibor: A budai Várnegyed a felszabaduláskor és ma
A várnegyed 1945-ös és mai arculata egymás mellett megdöbbentő hatást kelt, s egyben szimbolizálja 30 év változásait.
Ára kb. 46 Ft

A Móra Könyvkiadó terveiből

Ruffy Péter: Hazánk szíve Budapest
Másodszor jelenik meg kisgyermekek részére kétezer éves fővárosunk rövid története. Nemcsak a rómaiak, majd Mátyás korának Budája elevenedik meg a könyv lapjain, hanem képet kapunk a reformkori nagy építkezésekről, a század eleji fellendülésről s a világvárossá nőtt mai Budapest pezsgő életéről.

A színes képeskönyvet Würtz Ádám művészi rajzai díszítik. Ismeretterjesztő mű, nyolc éven felülieknek.

Antalffy Gyula—Würtz Ádám: Édes hazánk

Harmadik kiadásban — lényegében változatlan formában — jelenik meg Antalffy Gyula könyve, Würtz Adám színes illusztrációival. A kisiskolások számára is élvezetes stílusú, szép kiadvány hazánk tájairól, történetéről és jelenéről ad képet. Ismeretterjesztő mű, nyolc éven felülieknek.

Vadász Ferenc: Legenda nélkül

(Száz partizán és ellenálló története)

A szerző száz magyar partizán arcképét festi meg. Többségük itthon, más részük idegenben küzdött és áldozta életét a szabadságért. A magyar ellenállás elhunyt jelesei ők, nem a legismertebbek — róluk már többször is hallhatott, olvashatott a történelem iránt érdeklődő —, de nem kevésbé nagyszerű példát mutatók.

A kötetet fényképmelléklet és bibliográfia egészíti ki. Ismeretterjesztő mű, tizenkét éven felülieknek.

A győzelem napja

Az Iskolai Színpad újabb kötete május 9-e megünnepléséhez nyújt segítséget versösszeállításával, könnyen előadható jeleneteivel.

A kötetet kis ajánló bibliográfia egészíti ki.

Balázs Anna: Óbudai partizánok

A szerző maga is tagja volt annak a partizánegységnek, amely jórészt az Óbudai Hajógyár és Téglagyár fiatal munkásaiból alakult, és amely 1944-ben, a szovjet csapatok közeledése idején harcolt a fasizmus ellen.

Tüskés Tibor: Magyarország

2. javított kiadás. (Képes Földrajz)

Új köntösben, a régi terjedelemben, megújult képanyaggal, és újabb adatokkal kiegészítve jelenik meg a hazánkat ismertető kötet.

Földes Péter: Mókuli

2. átdolgozott kiadás.

A háború viharában anya nélkül maradt kisfiú története megismertet bennünket a német megszállás alatti Budapesttel, a kor megannyi jellegzetes figurájával.

Hámos György: Így kezdődött . . . 1945—1946.

(Képes Történelem)

Felszabadulásunk 30. évfordulója alkalmából készült a Képes Történelem külön kötete a felszabadulás utáni első esztendőről.

Zalka Miklós: Roham 04,30

A cím 1944. szeptember 26-ára vonatkozik, amikor a Vörös Hadsereg egységei elérték a magyar határt, s megkezdődött Magyarország felszabadítása. A szerző a felszabadító hadműveleteket elsősorban katonapolitikai szemszögből, az összefüggéseket új módon feltárva eleveníti meg az eseményeket.

Két város

Moszkváról Garai Gábor, Budapestről Robert Rozsgyesztvenszkij verseit közli a kötet; a moszkvai fotókat Gink Károly, a budapestieket Trahman készítette.

Dobozy Imre: A tizedes meg a többiek

(Fiatalok Könyvtára)

A nagysikerű regény s Keleti Márton rendezte filmváltozata gunyorosan, szellemesen idézi fel a második világháború végének magyar társadalmát.

Kiss József László: Parancsolsz egy kézigránátot?

A történet 1944 tavaszán játszódik, három főiskolás főszereplője nem hős: Öcsi, Satya és Joe csak ép ösztönű, becsületes fiatalok, akik akarva-akaratlan eljutnak az ellenállási mozgalomig, és átszöknek a szovjet csapatokhoz.

Adam Bahdaj: Kitüntetés a holdról

A regény hőse futárszolgálatot teljesített a második világháborúban Lengyelország és Magyarország között, tagja volt a magyarországi lengyel illegális szervezetnek. Andrzejnek egyik útja alkalmával egy húszezer dollárt tartalmazó csomagot kellett Budapestről Lengyelországba juttatnia. Feladatát teljesítette is, de mint utóbb kiderült, a csomagból hiányzott a pénz. A futár tisztázni igyekszik magát, ehhez azonban újra vissza kell térnie Budapestre és meg kell találnia Smyga őrnagyot, akitől a küldeményt átvette. A könyv az őrnagy utáni hajsza kalandos, izgalmas és a kort is hűen ábrázoló története.

Nicolas Dobo: Egy orvos a francia ellenállásban

Dr. Nicolas Dobo — azaz dr. Dobó Miklós —, a negyven éve Franciaországban élő szerző a francia történelem legsötétebb, de hősöket adó szakaszába vezet el bennünket: az 1939—1944-es évekbe, emléket állítva azoknak a magyaroknak, akik a francia ellenállók között harcoltak a fasiszták ellen.

Kovács J. László: A bátorsághoz kell valami más is

Tizenéves kamaszok, gyerekek a főszereplői a második világháború utolsó éveiben, a német megszállás alatt játszódó történetnek. Milyen volt az akkori pesti munkásfiúk élete, ösztönös reagálásuk a fasizmus gyalázatosságaira, hogyan jutnak el a kalandos veszélyvállalástól a tudatos meggyőződésig, harcig — erről a regény.

Európa Könyvkiadó

Bikov, Vaszil: Válogatott kisregények (Európa Zsebkönyvek sorozat)

Az 1924-ben született szovjet-belorusz író négy, háborús témájú kisregényét tartalmazza a kötet.

Solohov: Emberi sors

33 x 35 mm nagyságú mini könyv, Kass János illusztrációival.

Magyar földön ...

(Szovjet írók elbeszélései Magyarország felszabadításáról.)

Szimonov: Nappalok és éjszakák

A Világirodalom remekei sorozat

Kosmac, Ciril: Ballada a trombitáról meg a felhőről

A jugoszláv szerző regényének története a háború idején játszódik a szlovén hegyekben, ahol irgalmatlan élet-halál harc folyik a fasiszták és a partizánok között.

Lalic, Mihajlo: A mostoha tavasz

A szerb író regénye 1941-ben kezdődik, mikor Jugoszláviát megtámadják, lerohanják a németek. A több évtizedet átfogó történés két színtéren bontakozik ki: Crna Gora hegyeiben ás a lebombázott Belgrádban.

A II. világháború képei I—II.

Második, javított és némileg bővített kiadásban adjuk közre ismét a már korábban megjelent nagy sikerű könyvet.

Launay, Jacques de: A fasizmus végnapjai Európában

Az ismert belga történész, a II. világháború és a titkos diplomácia szorgos kutatója új művében egy vérés és tragikomikus panomtikumba vezeti be olvasóját. A német és olasz fasiszta rendszer összeomlását a népszerű tudományosság eszközeivel mutatja be, sok érdekes apróságggal, a valóságot emberien is hitelesítő részletekkel.

Pokolraszállás

(Elbeszélések a II. világháborúról)

A Világirodalom Remekei sorozat

Vinokurov, Jevgenyij: Versek

Napjaink Költészete sorozat

A mai orosz líra középnemzedékéhez tartozó költő verseinek legfontosabb élményforrása a háború, a háború és az ember viszonya, a minden idők emberének és minden idők szenvedésének viszonya.

A háború befejezésének 30. évfordulójára megjelenő könyvek:
Az Európa Kiadó új — nemzetközi összefogásban készülő sorozata,
a Győzelem Könyvtára

Szimonov, Konsztantyin: Élők és holtak

A Győzelem Könyvtára sorozat

Szimonov, Konsztantyin: Az utolsó nyár

A Győzelem Könyvtára sorozat

Andrzejewski, Jerzy: Hamu és gyémánt

A Győzelem Könyvtára sorozat

Statisztikai Évkönyv 1973.

kb. 200,— Ft, fűzve kb. 560 oldal

A kiadvány képet ad a társadalmi és gazdasági élet jelenségeiről. legfőbb összefüggéseiről. Mérlegszerű elszámolást közöl a nemzeti jövedelem és a társadalmi termék felhasználásáról, bemutatja az ágazatok közötti kapcsolatokat, az állóeszközök és beruházások alakulását, a munkaerőhelyzetet, a keresetek és jövedelmek változását.

Külön fejezetek tartalmazzák az egyes népgazdasági ágak részletes adatait. Közérdeklődésre tartanak számot a népmozgalom, a lakáshelyzet, az egészségügyi és oktatás adatsorai és az egyes megyékről közreadott legfontosabb mutatók.

MAI MAGYARORSZÁG

kb. 35,— Ft (magyar nyelven)

kb. 70,— Ft (idegen nyelven) fűzve kb. 200 oldal

A könyv célja a hazai és külföldi érdeklődőket megismertetni hazánk történelmével és földrajzával, állami és társadalmi rendjével. Hasznos információt nyújt a magyar ipar és kereskedelem fejlődéséről, export és import forgalmának növekedéséről.

Foglalkozik a kiadvány a népesség alakulásával, az ország lakáshelyzetével és kulturális fejlődésével.

Az ismertető kiadvány magyar nyelvű változatán kívül német, angol, orosz, francia és spanyol fordításban is megjelenik.

A Gondolat Kiadó programjából

Kis György: „Az első négy év”

Markovits Györgyi: Antifasiszta antológia

A nemzetközi méretű antifasiszta ellenállásban résztvevő magyarok tetteit összefoglaló mű különösen nagy érdeklődésre tarthat számot.

Ránki György: A II. világháború története

Ugyancsak jól felhasználható a közművelődési munkában.

Mindezt csupán ízelítőül szántuk a felszabadulási évfordulóra készülő könyvkiadók sokrétű terveiből. A könyvkiadók és a könyvterjesztő vállalatok szívesen állnak az intézmények rendelkezésére, felvilágosításokat, tájékoztatásokat adnak. Kérjük, kísérjék figyelemmel a kötetek pontos megjelenését közlő *Könyvvilág* című lapot.

A Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülése Propaganda Osztálya (329—735) is szívesen áll módszertani útmutatással az érdeklődők rendelkezésére. Az intézmények kívánságára a Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülése díjmentesen rendszeresen megküldi a negyedévenként megjelenő „Kiadói Tervek” c. periodikát, amely valamennyi kiadóvállalat tervezett kiadványait tartalmazza.

Az ismertetett kötetek címe, megjelenésének pontos időpontja még nem ismeretes, változások előfordulhatnak.

FILMAJÁNLAT

Az ajánlott filmek mindegyike napjaink és a közelmúlt alapvető kérdéseit boncolgatja. Hogyan éljünk a hétköznapok percről-percre jelentkező feladatai közepette? Mi az egyértelmű, becsületes módja egy tisztultabb, alkotó életnek? Forradalmak, eredmények, bukások és tévedések, hőstettek és groteszk példázatok peregnek előttünk, hozzásegítve ahhoz, hogy legújabbkori történelmünkből tanulságot merítsünk.

1. Játékfilmek:

Alba Regia
Az árulás napjai I—II.
Agatha asszony nagy utazása
Ballada a katonáról
Budapesti tavasz
A béke első napja
Csata a havasokban
Emlékezés
Az estély
Egy vonat az Ég állomásra
Az 1. számú ügynök
Életünk legszebb napja
Égő hó
Egy srác fehér lovon
Fekete zászlók városa
Fiúk a térről
Felszabadítás I—II.
Felszabadítás III.
Felszabadítás IV—V.
Harminckét nevem volt
Harmadik nekifutás
Három csillag
Horizont
Húsz óra
A hegytetőn zöld fenyvesek
Hekus lettem
Iván gyermekkora
Így jöttem
Jelenidő
A katona apja
Kardiogram
Kapaszkodj a fellegekbe I—II.
Körhinta
Lenin Lengyelországban
Legenda
Mindennek ellenére
Mi a teendő
Megszállottak
Napraforgó
Pókháló
Ritka látogató
A svéd asszony
Sípoló macskakő
Salud Marija I—II.
Sutjeska
Sárika drágám
Szent Teréz és az ördögök
Szülőföldem, hazám
Szerelem
Szerelmesfilm
Történetek Leninről
Történelmi magánügyek
Támadás hegedűszóra
Tragikus népszerűség
Üllő vagy Kalapács I—II.
Vietnam amerikai szemmel
Valahol Európában

2. Rövidfilmek:

Átkelés
Ahol a világ ifjúsága kezet fog
A barátság útján
Battonyától Debrecenig
Barátaink életéből
Barazaville-i napló
Csepeli hétköznapok
Csillagszórók
Debrecentől április 4-ig
Éljen Chile
Hátországból viharzóna
Helyzetkép
79 tavasz
Imperializmus
Kórtünet
A kozmosz csillagai
Lagos, ahogy én láttam
Merre tartsz, ember?
Munkashow
Nyitott könyvek
Pro Memoria
A reménység éve
Született 1945-ben
Tíz éves Kuba

Történetek Leninről

Szovjet film. Rendezte: Szergej Jutkevics.

A film két történetet mond el Lenin életéről. Az első 1917 nyarán játszódik, amikor Lenin mezőgazdasági munkásként élt Razlivben, mert ellenségei nagyarányú hajtóvadászatot indítottak utána. A második történet 1923-ban játszódik, amikor a nagybeteg Leninnek munkájától, a külvilágtól elzárva pihennie kellett, de ő alkalmat talált rá, hogy kapcsolatot teremtsen az emberekkel.

Lenin Lengyelországban

Szovjet—lengyel film. Rendezte: Szergej Jutkevics.

A film az első világháború kitörése után játszódik, amikor Lenin az ausztriai fennhatóság alá tartozó börtönben végiggondolja a Lengyelországban töltött hónapok eseményeit. A film akkor fejeződik be, amikor Lenin a börtönből kiszabadulva Svájcba utazik, hogy semleges országban folytassa a harcot.

Kapaszkodj a fellegekbe I—II.

Magyar—szovjet film. Rendezte: Szász Péter és Julian Szemjonov.

Oroszországban győzött a szocialista forradalom, Magyarországon megalakult a Tanácsköztársaság. A Magyar Tanácsköztársaság népművelési és kulturális ügyeinek referense rendkívül kalandos repülőúton tér haza Moszkvából Magyarországra megbizatásával. Mire hazaérkezik, a Tanácsköztársaság már elbukott. Bajtársaival együtt azonban új harcba indul a világforradalom győzelmének reményében.

Mindennek ellenére

NDK film. Rendezte: Günter Reisch.

Rosa Luxemburgnak és Karl Liebnechtnek állít emléket a film. 1919 januárjában az ellenforradalmár csapatok megszállják Berlint. Véres bosszút állnak a kommunistákon. Rosa Luxemburgot és Karl Liebnechtet meggyilkolják, de a munkásság tovább harcol az igazságért.

A svéd asszony

Szovjet—svéd film. Rendezte: Jurij Jegorov.

Az 1920-as évek elején Szovjet-Oroszországnak ki kell törnie a kapitalista országok gazdasági blokádjából. Krimov Svédországba megy, hogy szerződést kössön ezer mozdony leszállítására. Sikerül megnyerni üzletfeleit, de meg kell küzdenie a svédországban élő fehér emigránsokkal. Segítségére van egy fiatal svéd nő. Az üzletet megkötik, a mozdonyok elindulnak Szovjet-Oroszországba. Krimov a svéd nővel, Brittel együtt hazaindul. Közös életük azonban nem tart soká, mert Krimovot a fehérgárdisták megölik.

Üllő vagy kalapács I—II.

Bolgár—NDK—szovjet film.

1933, a Reichstag felgyújtása, a Dimitrov per. A Gestapo börtönében sínylődő forradalmár életét azonban megmenti a nemzetközi közvélemény és a szovjet állam közbelépése.

Agatha asszony nagy utazása
NDK film. Rendezte: Joachim Kunert.

Egy német kisvárosi üzlet tulajdonosnője 1937 nyarán, fiát keresve Spanyolországba megy, ahol fia harcol, majd ő is résztvesz a polgárháborúban, mint ápolónő. Fia halála és a polgárháború leverése után az emigrációban kezd új életet.

Az árulás napjai I—II.
Csehszlovák film. Rendezteő Otokar Vávra.

1938: fokozódó háborús feszültség. A csehszlovák kormány eleinte ellenáll a német követelésnek, majd visszavonja az elutasítást. A müncheni négyhatalmi konferencia eldönti Csehszlovákia sorsát. Október 1-én a német csapatok bevonulnak az országba. A cseh kormány tudomásul veszi a döntést, amelyet távollétében és a Szovjetunió kirekesztésével hoztak.

Salud Marija I—II.
Szovjet film. Rendezte: Joszif Hejfic.

A polgárháború éveiben Marija, a fiatal kommunista röpcédulákat terjeszt az intervenciós matrózok között. Megismerkedik Pabloval, megszeretik egymást, de a háború elválasztja őket. Évekkel később ismét találkoznak, Spanyolországba utaznak. Pablo az illegális sponyol kommunista párt egyik vezetője, fasiszta merénylet áldozata lesz. Kitör a spanyol polgárháború. Marija 18 éves fiával együtt harcol a nemzetközi brigádban. A fiú elesik. Marija később hazatér, majd a Nagy Honvédő Háború őrnagyaként küzd a népek felszabadításáért.

Felszabadítás I—II.
Szovjet film. Rendezte: Jurij Ozerov.

A film első része 1943 nyarán kezdődik. Megeleveníti a kurszki csata előkészületeit és lefolyását, a Tito vezette partizánharcokat, majd megelevenít olyan jelentős személyiségeket, mint Sztálin, Zsukov, Churchill.

A második rész a szövetségesek szicíliai partraszállásától a Kijev felszabadításáért folyó harc kezdetéig követi a második világháború eseményeit. Látjuk Mussolini elfogatását. Megelevenedik a teheráni értekezlet, Roosevelt, Churchill és Sztálin találkozása. Látjuk a varsói ellenállást és a náci megszállók véres megtorlását. A film I—II. része a dnyeperi átkeléssel fejeződik be.

Felszabadítás III.
Szovjet film. Rendezte: Jurij Ozerov.

Az 1944. nyarán végrehajtott BAGRATION-művelet a német központi erők szétzúzását eredményezte, melynek következtében a szovjet és lengyel csapatok eljutottak a lengyel határhoz. Érdekes részlete a filmnek a Hitler elleni sikertelen merénylet felidézése is.

Felszabadítás IV—V.
Szovjet film. Rendezte: Jurij Ozerov.

1945. január. A Keleti Fronton haderő-átcsoportosítás folyik. Megindul a három front koncentrált támadása Berlin ellen. A hadművelet vezetői: Zsukov, Konyev és Rokoszovszkij marsall. A szovjet csapatok április 21-én érnek Berlinbe, s egyik házat a másik után foglalják el. Majd két felderítő a lángokban álló Reichstag kupolájára kitűzi a szovjet zászlót.

Budapesti tavasz

Magyar film. Rendezte: Máriássy Félix.

1944 karácsonyán bezárul Budapest körül a szovjet csapatok gyűrűje. Ebben az időben játszódik a történet. Egy üldözött lány és egy katonaszökevény fiú szerelme kezdődik ezekben a napokban. A lányt a nyilas őrjárat elfogja és kivégzi. A fiú ekkor döbben rá, hogy fegyverrel a kézben kell résztvenni a németek elleni harcban. A szovjet csapatok hamarosan felszabadítják Budapestet és ő már új céllal kezd új életét.

Alba Regia

Magyar film. Rendezte: Szemes Mihály.

1945 tavaszán, a németek megszállta Székesfehérvárott játszódik a történet. Egy eddig politikával nem foglalkozó orvos lakásán rejtegeti a szovjet híradós lányt, aki leadón tájékoztatja a szovjet csapatokat. Székesfehérvár felszabadulása után a lány tovább megy Berlin felé a győztes csapatokkal. Soha többé nem találkoznak, de az orvos nem tudja elfelejteni a lányt.

Három csillag

Magyar film. Rendezték: Jancsó Miklós, Wiedermann Károly, Várkonyi Zoltán.

Három történetet mond el a film a felszabadulás előtti napokból. A film zárójelenete felszabadulásunk 15. évfordulóján játszódik, amikor a szovjet küldöttséggel hazánkba érkezik az a három szovjet katona, akiket korábban a fimben mint felszabadítókat ismertünk meg.

A katona apja

Szovjet film. Rendezte: Reso Csheidze.

Az idős Maharasvili sebesült fia után megy a frontra, aki közben meggyógyult és továbbment a fronttal. Az apa követi, hogy találkozhasson fiával. Berlinben tudja csak utolérni, ahol egy ház elfoglalása közben meghallja fia hangját. Három emelet választja el őket egymástól, csak így tudnak beszélgetni. A fiút eltalálja egy német katona lövése, és a győzelem után csak holtan ölelheti magához apa a fiát.

Sutjeska

Jugoszláv film. Rendezte: Stipe Delic.

A XX. Pulai és az 1973. Moszkvai Nemzetközi Filmfesztiválon díjat nyert film azt a szenvedést és szinte hihetetlen méretű erőfeszítést mutatja be, amelylyel a Tito vezette partizánhadsereg győzni tudott a nagy fölényben levő ellenséggel szemben.

A hegytetőn zöld fenyvesek

Jugoszláv film. Rendezte: Antun Vrdoljak.

A film epizódokat mutat be a jugoszláv Nemzeti Felszabadító Háborúról, különböző veszélyes akciókról, az usztasák elleni harcokról. A harcokban súlyosan megsebesült századparancsnok a visszavonuláskor hátramarad, hogy az ellentámadásnál fedezze a hazafiakat.

Csata a havasokban
Csehszlovák film. Rendezte: Karel Kachina.

A film azt mutatja be, hogyan szervez egy hadnagy ütőképes partizánegységet a szlovák hegyek között bujkáló szökött katonákból.

Az estély
Román film. Rendezte: Marvina Ulsianu.

A film az antifasiszta felkelés idején játszódik, egy Bukarest melletti villában. A felkelés leleplezésére ad estélyt egy köztiszteletben álló személy, a vendégek azonban mit sem tudnak erről. Éjfélkor rádión keresztül értesülnek a hatalom átvételéről. A német vezérkar utolsó tetteként tűz alá veszi a villát, az előkelő vendégek kétségbeesetten menekülnek, az estély főszervezője pedig újabb feladatra készül.

Az 1. számú ügynök
Lengyel film. Rendezte: Zbigniew Kuzminski.

A lengyel Jerzy Ivanov-Szajnevicz az Intelligence Service keretében folytatott hírszerző tevékenységet Görögországban, a második világháború idején, a németek ellen. Munkájában görög ellenállók segítették. Árulás következtében elfogták. Bár megkísérelték, hogy egy német fogollyal kicseréljék, ő inkább társai sorsában osztozott. (A filmben szereplő lengyel hős élő személy volt.)

Szent Teréz és az ördögök
Román film. Rendezte: Temistocle Popa.

1944 novemberében a román hadsereg és a patizánok támadást készítenek elő a megszállás alatt élő Észak-Erdélyben. Részfeladat a Szent Teréz magaslatnál levő viadukt felrobbantása. Petrescu kapitány és David őrnagy fogságba kerülnek, ahonnét kiszabadulva külön indulnak úticéljuk felé. Petrescu életveszélyes sebesüléssel fekszik a partizánok táborában, s egy magyar asszony látja el. Petrescu és David hamarosan végrehajtja a rájuk bízott feladatot, de az akciót segítő három partizán életét veszti.

Napraforgó
Olasz film. Rendezte: Vittorio de Sica.

A fiatal olasz katonát, Antoniót, közvetlenül házasságkötése után kiviszik az orosz frontra. A szovjet csapatok győzelmes ellentámadása után bajtársai, halottnak vélve, ott hagyják egy hómezőn. Egy orosz lány, Mása azonban megmenti. Ő életjelt nem adva magáról a Szovjetunióban marad. Felesége nem akarja elhinni, hogy férje halott és Olaszországból a Szovjetunióba megy, hogy megkeresse. A szovjet emberek segítségével meg is találja, de ekkor Antoniónak már családja van: Mása és két kislányuk. A feleség visszamegy Olaszországba. Antonio később még egyszer elutazik Olaszországba, de nem tud már ott élni, és visszamegy Szovjetunióban élő családjához.

Emlékezés
Szovjet film. Rendezte: Grigorij Csuhraj.

A film alkotói — feleleventve a sztáligrádi csata egyes részleteit —, arra a kérdésre keresnek választ, hogy mit jelent ma az egyes embereknek ez a sorsdöntő esemény. Végighalad különböző európai országokon, választ kér különböző foglalkozású emberektől, politikustól, volt fasiszta tisztttől, elesett katona hozzátartozójától.

Fiúk a térről
Magyar film. Rendezte: Szász Péter.

A Horthy-korszakban játszódó film azt mutatja be, hogyan válnak lassan a fiatal, téri vagányok fegyelmezett, komoly ellenállókká. Kalandos, fordulatos munkásmozgalmi történet.

Égő hó
Szovjet film. Rendezte: Gavril Jagiszarov.

A filmen a sztálingrádi csata érdekes mozzanatait látjuk. Hősei fiatalok, akiknek a háború életük első nagy megpróbáltatása.

Fekete zászlók városa
Jugoszláv film. Rendezte: Fori Jankovic.

A német megszállás alatt sínylődő Kragujevac városka gyermekeinek hősi harcát mutatja be a film. Egy partizánakció retorziójaként hatezer személyt végeznek ki a fasiszták. Az áldozatok között vannak a film kis hősei is, akik inkább meghalnak, de nem szolgálják ki a német gyilkosokat.

Iván gyermekkora
Szovjet film. Rendezte: Andrej Tarkovszkij.

A tizenkét éves Iván szülei elvesztése után gyermekotthonba kerül. Megszökik, a partizánokhoz megy és felnőtteket megszégyenítő módon old meg rendkívül veszélyes feladatokat. Utolsó megbízatását nem tudja végrehajtani: a fasiszták elfogják és kivégzik.

Ballada a katonáról
Szovjet film. Rendezte: Grigorij Csuhraj.

Az 1960. évi Cannes-i fesztiválon díjat nyert film egy fiatal katona hat napjának történetét mondja el. A Nagy Honvédő Háborúban hőstettéért szabadságot kap. Elindul, hogy özvegy édesanyját meglátogassa. Útközben barátokra lel, megismeri a szerelmet, segít a bajbajutottakon. Végül csak néhány perce marad, hogy megölelhesse özvegy édesanyját, hisz indulnia kell újra a frontra, ahonnét már többé nem tér vissza. Fiatal élétet adta a szabadságért, annyi más fiatal élettel együtt.

Legenda
Szovjet—lengyel film. Rendezte: Silvester Henczinski.

1943 telén egy lengyelországi erdőben találkozik két fiú: a lengyel menekült Jurek és a német fogságból szökő orosz Szaska. Barátságot kötnek, majd együtt indulnak a partizánokhoz. Julka, egy lengyel kislány segíti őket. Mindkét fiú szerelmes lesz Julkába, akinek választania kell. Amikor válaszolna kérdésükre, egy bujkáló fasiszta revolvergolyója kioltja Julka és Száska életét.

Támadás hegedűszóra
Szovjet film. Rendezte: Lev Golub.

Vasziljok korán árvaságra jut, és a háború alatt falvakat járva hegedüléssel keresi meg kenyerét. A partizánokhoz kerül, ahol több sikeres akcióban vesz részt. A németek elfogják, majd arra kényszerítik, hogy a templom orgonistájával együtt zenéljen nekik. A polonéz hangjaira — a megbeszélt jelre — a partizánok lerohanják és elfogják a helyőrséget. Évekkel később, a volt orgonista egy hangversenyen látja viszont a volt kisfiút, most már mint hegedűművészt.

Egy vonat az Ég állomásra
Csehszlovák film. Rendezte: Karel Kachyna.

1944-ben, a bombázások első napjaiban, nagyapjához Morvaországba megy egy kislány. A környező erdőben partizánok vannak. Rovidesen megjelennek a németek. A kislány kis barátjával együtt a németek ellen egy vakmerő vállalkozást hajt végre, s őszinte hitük szerencsésen segíti őket az életveszélyes feladat megoldásában.

Harminckét nevem volt
Magyar film. Rendezte: Keleti Márton.

1944. júliusában játszódik a film. Ságvári Endrének állít emléket, s bemutatja azt a harcot, amelyet a kommunisták és vezetésükkel a haladó erők, fiatal forradalmárok a fasiszták ellen folytatnak, kozvetlen a felszabadulás előtti időszakban.

Így jöttem
Magyar film. Rendezte: Jancsó Miklós.

A felszabadulás heteiben került szovjet fogságba a 17 éves gimnazista fiú. Mint fogoly ismerkedik meg a vele majdnem egykorú lábadozó szovjet katonával. Barátság szövődik közöttük. A szovjet fiú meghal, de magyar barátja sok megrendítő élményt hordozva magában indul az új életbe.

A béke első napja
Szovjet film. Rendezte: Szegelj.

A győzelem napján Olga, az egészségügyi nővér és Platonov, a fiatal hadnagy a békés élet terveit szőve barangolnak egy német kisváros utcáin. Másnap a fiú elhagyja a várost és egy bujkáló fasiszta golyója halálra sebzi. A béke első napján, szerelmese karjaiban búcsúzik el a fiatal katona az élettől, vágyaitól, reményeitől.

Valahol Európában
Magyar film. Rendezte: Radványi Géza.

Háború-elűzte, otthontalan, rongyos gyerekek egy romos várba fészkelik be magukat. Bandát alakítanak, majd az ottlakó idős zenész vezetésével otthont teremtenek maguknak. A falu lakói nem akarják befogadni a kis csavargókat. A zenész távollétében megtámadják őket. A gyerekek kövekkel védekeznek, győznek ,de a győzelmet csak egyik kis társuk élete árán tudják megszerezni. Mire a csatának vége, megérkezik az idős zenész, hozza az írást, hogy a vár a gyerekek tulajdona. „Nem a gyerekek a vádlottak — mondja az intézőnek —, hanem a felnőttek, mindazok, akik a háborút okozták."

Történelmi magánügyek
Magyar film. Rendezte: Keleti Márton.

Terényi Mária a felszabaduláskor fiatal lány volt. A történelmi események tükrében láthatjuk három házasságának történetét, felbomlását, míg megtalálja negyedik házasságában az igazi boldogságot. A kedvesen ironikus vígjáték végigvezeti a nézőt a felszabadulás utáni évek, az ötvenes évek, az ötvenhatos események időszakán át napjaink történetéig.

Hekus lettem

Magyar film. Rendezte: Fejér Tamás.

A felszabadulás után megalakult demokratikus rendőrség munkájába nyerünk bepillantást. Izgalmas esetek sora pereg a vásznon: feketézők, rablógyilkosok, csempészek leleplezése. Legvégül az akkori idők leghíherdtebb bűnözője: „Hekus Dönci" felkutatását és elfogását mutatja be.

Körhinta

Magyar film. Rendezte: Fábri Zoltán.

A debreceni Nagyerdőben boldogan tölti a vasárnapot Pataki Mari szerelmesével, Bíró Mátéval. Mari szülei azonban tiltják egymástól a fiatalokat. Ők kiléptek a szövetkezetből Farkas Sándorral együtt és hozzá, a „módos gazdához" akarják kényszeríteni a lányt. „Főd a fődhöz házasodik" — mondja apja a lányának. A megcsontosodott szokások és sűrüsödő indulatok meg egy tiszta szerelem érzései közvetítik az ötvenes évek magyar falvainak világát.

Tragikus népszerűség

Jugoszláv film. Rendezte: Milenko Strabac.

Jablan, a volt partizán — egy termelőszövetkezet vezetője. Munka közben megsérül, egész életére tolószékhez kötött nyomorék lesz. Nyugdíját nem folyósítják, de beadványaira kitüntetést kap a háborúban való hősies helytállásáért. Egy fiatal újságíró televíziós filmben dolgozza fel a történetet, de végül úgy dönt, hogy a könnyű siker helyett nyíltan kiáll a nyomorék ember ügye mellett.

Szerelem

Magyar film. Rendezte: Makk Károly.

A film az ötvenes években játszódik. János — ártatlanul — már egy éve börtönben van. Feleségét, Lucát elbocsátják gimnáziumi állásából férje „politikai magatartása" miatt. Ezután újságkihordásból látja el magát, s gondoskodik magatehetetlen anyósáról, akinek azt hazudja, hogy János Amerikában van. Ennek hitelesítésére leveleket írogat férje nevében „Amerikából". Férjéről semmit nem tud. Mire hírt kap, hogy meglátogathatja Jánost a fegyházban, a mama már menthetetlenül súlyos beteg. A személyi kultusz törvénytelenségeinek mementója ez a legkisebb lelki rezdüléseket is filmszalagra varázsoló nagyszerű alkotás.

Húsz óra

Magyar film. Rendezte: Fábri Zoltán.

A riporter húsz órát tölt a faluban és megpróbál nyomára jutni egy ötvenhatban elkövetett gyilkosságnak. Amint elbeszélget az emberekkel, kitárul előtte a falu egész élete, a mélyben lappangó ellentétek, kibékíthetetlen gyűlölködések, de a nyugalmasabb jövő lehetőségei is, amelyet elsősorban az elnök felfogása, humanizmusa képvisel.

Szerelmesfilm
Magyar film. Rendezte: Szabó István.

Kata és Jancsi egy házban születtek, együtt nőttek fel, testvérként szerették egymást. Együtt vészelték át a háborút. A felszabadulás után együtt voltak úttörők. Ahogy cseperedtek, a gyerekkori szeretet átalakult tiszta kamaszszerelemmé. Az ellenforradalom évében tizenhét évesek voltak. Kata Franciaországba disszidált. Jancsi nem ment vele, nem tuott elszakadni otthonától. Tíz évi levelezés után meglátogatja Katát Franciaországban. Csodálatos napokat töltenek együtt, s az emlékek tükrében szerelmük beteljesedik. Jancsin azonban úrrá lesz a honvágy, s visszatér hazájába. Kati nem jön vele; örökre elválnak.

Megszállottak
Magyar film. Rendezte: Makk Károly.

A személyi kultusz idején hitétvesztett hidrológus mérnök szintezőnek megy egy állami gazdaságba. A gazdaság vezetője az életet adó víz megszállottja, s a rendeletet félretéve, saját felelősségére furat kutat. A két ember baráttá kovácsolódik a harcban, amit a közömbösség, értetlenség és bürokratizmus ellen kell megvívniuk. Ebből a harcból már új emberként kerül ki a hidrológus is.

A sípoló macskakő
Magyar film. Rendezte: Gazdag Gyula.

Egy KISZ-építőtáborba érkezett gimnazistákról szól a film. A fiataloknak nem tudnak munkát adni, holott ők dolgozni jöttek, dolgozni akarnak. Ahelyett, hogy megmagyaráznák a helyzetet, amiért a munkát nem tudják elvégezni és más munkát szereznének számukra, a tábor vezetősége erőltetett és értelmetlen programokkal akarja lekötni idejüket. A fiúk lázonganak, szeretnének valami értelmes dolgot csinálni...

Jelenidő
Magyar film. Rendezte: Bacsó Péter.

Egy nagyüzemi munkás küzdelmét láthatjuk. Igazságtalanul félreállították, igazát bírói úton sem tudja sikeresen érvényre juttatni. Visszakerül a gyárba és munkáját most is igyekszik maradéktalanul végrehajtani, szeretne jó kollektívát kialakítani, becsületesen dolgozni. Azonban még társai is elfordulnak tőle. Az állandó küzdelem felőrli idegeit. Mikor társai rádöbbennek, hogy igazságtalanok voltak vele szemben, mellé állnak és vissza akarják fogadni — már súlyos beteg.

Pókháló
Magyar film. Rendezte: Mihályfi Imre.

Napjaink fontos, morális kérdéseivel foglalkozik a Galgóczi Erzsébet kisregényéből készült film. Egy termelőszövetkezet életén keresztül boncolgatja az egyenes úton haladó és a megalkuvó emberek problémáit, a vezetők, beosztottak, a pozícióharc kérdéseit.

Egy srác fehér lovon
Magyar film. Rendezte: Palásthy György.

A „srác" egy csepeli munkáscsalád tagja, aki nem adja fel gyermekkora álmait a „szép fehér ló"-ról, az önálló életről. Családja azonban nemigen akarja megérteni őt, és a fiú jelenléte zavarja lassan szürkülő életüket.

Horizont
Magyar film. Rendezte: Gábor Pál.

Generációs problémát boncolgat a film. A korán özvegyen maradt munkásasszony minden vágya, hogy fia irodában dolgozzon, hisz az ő fiatal korában még ez volt a vágyak maximuma. A fiú azonban nem bírja soká a seszínű életmódot.

Harmadik nekifutás
Magyar film: Rendezte: Bacsó Péter.

Jakus István vezérigazgató lemond állásáról és eredeti szakmájában, mint hegesztő helyezkedik el. A munkások nem akarják befogadni a volt vezérigazgatót, bizalmatlanok. Családja a régi nagy jövedelmet követeli, elfelejtve, hogy valaha munkások voltak. Mikor már munkatársai bizalmát kivívta, a fölöttes szervek újra vezetővé akarják kinevezni...

Kardiogram
Lengyel film. Rendezte: Roman Zaluski.

A modern felfogás és régi erkölcsök harcát látjuk a filmen egy fiatal orvos küzdelmein keresztül, aki szereti munkáját, hivatását, de a kisvárosi erkölcsi normák egyre tarthatatlanabbá teszik életét...

Ritka látogató
Lengyel film. Rendezte: Krysztof Zanussi.

Wit mérnököt, egy tervezőiroda megbecsült, fiatal dolgozóját, táviratilag hazahívják. Családja — a hajdani gyáros familiája — régi, elhanyagolt nagy villában él, nem hajlandók tudomásul venni a megváltozott, új világot. Otthon akarja tartani Wit-et, azt remélik, hogy megmenti őket a nyomortól. A fiú azonban menekül a rég házból, ahol csak a sötétség és kilátástalanság uralkodik.

Sárika drágám
Magyar film. Rendezte: Sándor Pál.

A fiatal filmrendező pénzt akar kérni idős nagynénjétől: Sárikától, akivel tizennégy éve nem találkozott. Sárika vidéken él, itt keresi fel váratlanul unokaöccse. Pénzt ugyan nem kap tőle. de ez már nem is fontos a fiú számára, mert egy csodálatos, s manapság ritka asszonyt ismer meg nagynénjében, akinek határozott karaktere, s az emberekbe vetett erős hite adott értelmet minden tettének. Sárikához fűződő barátsága most már megváltoztatja a fiú életét is.

Szülőföldem, hazám
Vietnami film. Rendezte: Bui Dinh Hac.

A film a dél-vietnami felszabadító hadsereg egyik egységéről szól. Három vietnami katona manőverei következtében az amerikai bombázók hamis célpont fölött oldják ki bombáikat. Két katonának sikerül visszatérnie alakulatához, de a harmadik eltéved a bombatölcsérek között, s társai halottnak vélik. A magára maradt fiatal katona bátor helytállásában a felszabadító harcok számos névtelen hősének állít emléket a film.

Vietnam amerikai szemmel
Amerikai riportfilm. Rendezte: Emile de Antonio.

A film áttekintést ad Vietnamnak a felszabadításért vívott harcáról, dokumentumok, államférfiak nyilatkozatai és tettei, újságírók beszámolói, katonai és polgári személyek válaszai fényében. A tények szembeállítása a ködösítéssel. Felelőssé teszi a film Johnson elnököt, a Pentagont, Eisenhowert, Humphrey-t, John Kennedyt, Nixont, mindazokat, akiknek részuk volt a vietnami háború kirobbantásában és folytatásában.

Életünk legszebb napja
USA-film. Rendezte: Gordon Davidson.

A Maryland állambeli Catonsville-ben, 1968. május 17-én kilenc amerikai, köztük több katolikus pap, elégette a katonai nyilvántartás kartonjait, tiltakozva a vietnami háború ellen. Az ő bírósági tárgyalásukat örökíti meg a film.

Az imádság már nem elég
Chilei film. Rendezte: Aldo Francis.

A film Salvador Allende elnöksége előtt játszódik. Rendkívül érdekes dokumentumok felvillantásával igazolja a rendező az elnyomás, kizsákmányolás, nyomor, járvány okozta állapotok tűrhetetlenségét. A központi alak egy tradíciókat tisztelő katolikus pap, aki elkötelezett magatartású emberré, a tömegek harcának résztvevőjévé válik.

Mi a teendő
Chilei film. Rendezték: Saul Landau, Nina Serrano, Raul Ruiz.

A film az 1970-es chilei választásokat idézi, azt az időszakot, amikor a társadalom különböző rétegeiben megvolt az igény a változtatásra, de még nem kristályosodott ki: hogyan, s merre. Hat személy sorsán keresztül a különböző tév- és zsákutakat vázolja a film, majd láthatjuk magát a választást, amely a Népi egység győzelmét hozta.

Rövidfilmek:

Ahol a világ ifjúsága kezet fog

Világmagazin, 10 perc. A berlini VIT-re való felkészülést mutatja be.

Átkelés

Magyar film. Rendezte: Glosz Róbert. 17 perc. A Varsói Szerződés országainak közös hadgyakorlatáról tudósít.

A barátság útján
Magyar film. Rendezte: Kiss József. 15 perc.

Színes rövidfilm a Magyar—Szovjet Baráti Társaság jubileumi hajóútjáról.

Barátaink életéből
Világmagazin, 10 perc.

A szocialista országok életéből villant fel néhány érdeklődésre számot tartható eseményt, tájat.

Brazzaville-i napló
Magyar film. Rendezte: Szörény Rezső. 11 perc.

A Kongó-i Népköztársaság fővárosának, Brazzaville-nek életét mutatja be.

Éljen Chile
Csehszlovák film. 30 perc.

A film az 1970-es chilei választásokat közvetlenül megelőző időszakkal és magával a választással foglalkozik.

Hátországból viharzóna
Magyar film. Rendezte: Glósz Róbert. 22 perc.

A film a latin-amerikai országok társadalmi harcairól szól. Bemutatja, ahogyan Dél-Amerika az imperializmus kizsákmányolt hátországából forradalmi viharzónává változott.

79 tavasz
Kubai film. 27 perc.

Ho Si Minh-ről szól a film. Megismerjük életének legjelentősebb eseményeit, a francia gyarmatosítók és az amerikai militaristák ellen vívott harcát.

Imperializmus
Magyar film. Rendezte: Lestár János. 21 perc.

Különböző dokumentumok, irodalmi példák segítségével ad a film leleplező vádiratot az imperializmus ellen.

Lagos, ahogy én láttam
Magyar film. Rendezte: Fehéri Tamás. 10 perc.

Lagos Afrika legnépesebb országának, Nigériának a fővárosa. A film bemutatja a mai várost, amely azon a helyen épült, ahonnan korábban még rabszolgának hurcolták el a bennszülötteket.

Merre tartsz, ember?
Magyar film. Rendezte: Timár István. 20 perc.

A film az Osakai Világkiállítás bemutatásával rávilágít az emberiség jövője szempontjából oly jelentős tudományos és technikai fejlődés eredményeire. Ennek kapcsán teszi fel a kérdést: vajon az emberi alkotókészség megfelelően használja-e fel rendelkezésre álló javait.

A reménység éve
Magyar film. Rendezte: Csőke József. 16 perc.

A filmösszeállítás az 1972-es év külpolitikai eseményeit eleveníti fel.

Tízéves Kuba
Magyar film. Rendezte: Gál István. 16 perc.

Azt a hatalmas építőmunkát dokumentálja a film, amelyet a Fidel Castro vezette kubai nép az iparban és a mezőgazdaságban végez.

Battonyától Debrecenig
Rendezte: Csőke József.

1944. őszén játszódik a film. Három hónap történetét meséli el az első magyar falu felszabadulásától a Debreceni Kormány megalakulásáig.

Debrecentől április 4-ig

Rendezte: Bokor László.

A film a BATTONYÁTÓL DEBRECENIG című összeállítás folytatása, Időrendben foglalja össze a harcokat Debrecentől Nemesmedvesig, megeleveníti a fővárosért vívott harc egyik epizódját: a Zeneakadémia megmentését.

Csepeli hétköznapok

Rendezte: Kiss József

Egy sokgyermekes csepeli munkáscsalád tagjaival beszélget a riporter. A családban nem tudott valamennyi gyerek továbbtanulni; egyesek közülük felnőtt korukban képezték tovább magukat. A családon belül is megtalálható a súrlódás értelmiségiek és munkások között. Erről a társadalmilag is fontos problémáról számol be a film.

Csillagszórók

Rendezte: Kolonits Ilona.

Arról a karácsonyról szól a film, amelyet 1972-ben a dunaújvárosi kohó olvasztárai tartottak, távol otthonuktól, karácsonyfa és ajándék nélkül, kicsit fáradtan, jelképes és valóságos csillagszórók között: megkezdve a nagykohó csapolását.

Helyzetkép

Rendezte: Dárday István.

A kulsőváti KISZ-szervezet gondjairól szól a film, — megoldásokat keresve a fiatalok problémáira.

Kórtünet

Rendezte: Kárpáti György.

A szatirikus hangvételű film a mai ember rohanó életének egy napját mutatja be.

A kozmosz csillagai

Rendezte: Bokor László.

A film röviden áttekinti a szovjet rakétakutatás és űrhajózás eseményeit, kiemeli a kísérletek humanista és tudományos jelentőségét, az első szputnyiktól a kötelékben végzett repülésekig.

Munkashow

Rendezte: Dőbray György.

Irónikus hangvételű, szatirikus film a munkamorál problémáiról.

Nyitott könyvek

Rendezte: Kollányi Ágoston.

Könyvtárhálózatunk fejlődését mutatja be a film, Békés megye könyvtárainak áttekintésében.

Pro memoria

Rendezte: Lestár János.

1956-ban az ellenforradalmi terror áldozata lett Sziklai Sándor vezérőrnagy, internacionalista forradalmár, a spanyol szabadságharc hőse, néphadseregünk egyik parancsnoka. A film feleleveníti életének jelentősebb állomásait, az ellenforradalmárokkal szemben vívott tűzharcot.

Született 1945-ben

Rendezte: Bokor László.

A film a felszabadulás óta eltelt negyedszázados harcot ábrázolja az egyes emberi sorsokon keresztül.

Bibliográfia

Az antifasiszta ellenállási és partizánharcok válogatott irodalmának bibliográfiája. (Összeáll. és szerk. HARSÁNYI János—TISZAI Andor—VÁGÓ Ernő.) Bp. 1968. Tankönyvkiadó, 53 l.

BORSOD megye fejlődése 1945—1964 a megyei lapok tükrében. Cikk-bibliográfia. (Összeáll. Kluger Lászlóné.) Miskolc, 1966. II. Rákóczi Ferenc Könyvtár, 437 l.

BUDAPEST munkásmozgalmának válogatott irodalma. 1919. aug. 1. — 1945. febr. 13. (Főszerk. Zoltán József. Szerk. Rozgonyiné Pöschl Aranka.) 2. átd. kiad. Bp. 1965. FSZEK., 478 l. 24 t.

BUDAPEST szocialista fejlődése 1945—1949. Bibliográfia. (Összeáll. a FSZEK Budapest Gyűjteményének munkaközössége.) Bp. 1960. Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár, 1—3. köt. 1147 l.

A FELSZABADULT Vas megye történetének forrásai (Bibliográfia.) Összeáll. Pethő Gyula. Bev. Csikós József. (Kiad. a) MKISZ Vas Megyei Bizottsága. Szombathely, 1970. soksz., 24 l.

FELSZABADULTUNK. Bibliográfia Fejér megye felszabadulásának 20. évfordulójára. Összeáll. a Vörösmarty Mihály Megyei Könyvtár. Székesfehérvár, 1964. MSZMP Fejérm. Biz., 31 l.

HAZÁNK felszabadulása (1944—1945). Bibliográfia és dokumentumgyűjtemény. Szerk. Tiszay Andor. Bp. 1955. FSZEK., 316 l.

HAZÁNK felszabadulása. 1944—1945. Bibliográfia. (Kiad. a) MSZBT. Bp. 1959. Kossuth Kiadó soksz., 42 l.

(HUSZONÖT) 25 éve szabadult fel megyénk. 1944—1969. (Bibliográfia.) Öszeáll. Kluger Lászlóné—Hubay Ágnes. Miskolc, 1969. Megyei Könyvtár soksz., 72 l.

(HUSZONÖT) 25 éve történt. Ajánló bibliográfia Magyarország felszabadulásának negyedszázados jubileumára. (Összeáll. Lakos Katalin.) Bp. 1969. Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár, 49 l.

KOMMUNISTA röplapok bibliográfiája 1919—1944. Összeáll. Gábor Imréné. Bp. 1965, MSZMP KB Párttörténeti Intézet — Kossuth K. soksz., 1—2. köt. 535. l. (Segédanyagok a párttörténet tanulmányozásához.)

A MAGYAR munkásmozgalom történetének bibliográfiája 1945—1971. (Szerk. Kálmán Lászlóné.) A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Párttörténeti Intézetének Könyvtára. Bp. 1973. (Kossuth K. soksz.) 593 l.

MEGYÉNK (Bács-Kiskun megye) felszabadulása, 1944. Bibliográfia dokumentumgyűjtemény. (Összeáll. Fenyvessiné Góhér Anna.) Kecskemét, 1965. Katona József Megyei Könyvtár, 79 l.

PÉCS és BARANYA megye fejlődése a helyi sajtó tükrében. 1944—1964. (Bibliográfia. Kiad. a) Pécs—Baranyai Könyvtárközi Bizottság — Pécs Városi Tanács. 1. Molnár István—Surján Miklós—Szász Levente: Pécs és Baranya megye kulturális élete. Bp. 1965. VI. 278 l.

SZEGED felszabadulásának bibliográfiája. Összeáll. Szabó Imre. Kiad. a Városi Somogyi Könyvtár. Szeged, 1964. Szegedi ny., 84, XLV l.

SZOLNOK megye felszabadulása. Ajánló biblográfia felszabadulásunk 25. évfordulója tiszteletére. Összeáll. Mándy Gábor. (Kiad. a) Szolnok Megyei Könyvtár. Szolnok, 1969. soksz., 16 l.

TÖRTÉNELEM—FORRADALOM. Bibliográfiai kalauz a magyar munkásmozgalom történetének tanulmányozásához. (Szerk. Ecsedy Andorné—Gáliczky Éva.) (2. köt. 1919. aug. 1. — 1968. dec. 31.) Bp. 1969. FSZEK., 625 l.

A MAGYAR antifasiszta ellenállási mozgalom válogatott bibliográfiája. = Harsányi János Magyar szabadságharcosok a fasizmus ellen. Dokumentumok a magyar antifasiszta ellenállási mozgalom történetéből. 1941—1945. Bp. 1968. Zrínyi K., 819—859. l.

Kronológia

HAZÁNK felszabadulásának krónikája. 1944. szeptember 24. — 1945. április 4. Bp. 1960. MSZBT, 47 l.

PÉTER László: Szeged felszabadulásától az ország felszabadulásáig. 1944—1945. Időrendi áttekintés. Szeged, 1969. Tempó soksz., 44 l. (A Szegedi Somogyi Könyvtár Kiadványai 9.)

A SZOCIALIZMUS útján. A felszabadulást követő negyedszázad kronológiája. (Szerk. Szabó Bálint. Összeáll. Boros Ferenc—Bónis József—Vértes Róbert [stb.].) Bp. 1970. Akadémiai K., 410 l.

IDŐRENDI áttekintés. = Nemes Dezső: Magyarország felszabadulása. Magyarország fejlődése a felszabadulás után. (2. jav. kiad.) Bp. 1960. Kossuth K., 319—327. l.

TEHERÁN, Jalta, Potsdam. Dokumentum gyűjtemény. (Kiad. S. P. Szanakojev, C. L. Cibuljevszkij. Ford. Zalai Edvin.) (Bp.) 1969. Kossuth K., 413 l.

A MAGYAR fegyverszüneti egyezmény. Moszkva, 1945. január 20. = Nemzetközi szerződések. 1918—1945. (Vál. és jegyz. Halmosy Dénes.) Bp. 1966. Közgazd. és Jogi K., 573—483. l.

★

A MAGYAR Kommunista Párt — Szociáldemokrata Párt határozatai 1944—1948. (Szerk. Rákosi Sándor, Szabó Bálint.) Bp. 1967. Kossuth K., 655 l.

A MAGYAR Szocialista Munkáspárt határozatai és dokumentumai 1956—1962. Bp. 1964. Kossuth K., 621 l.

A MAGYAR Szocialista Munkáspárt határozatai és dokumentumai 1963—1966. (Szerk. Vas Henrik.) Bp. 1968. Kossuth K., 590 l.

A MAGYAR Szocialista Munkáspárt 9. Kongresszusának jegyzőkönyve, 1966. nov. 28. — dec. 3. Bp. 1967. Kossuth K., 519 l., 8 t.

A MAGYAR Szocialista Munkáspárt 10. Kongresszusának jegyzőkönyve, 1970. nov. 23—28. (Bp.) 1971. Kossuth K., 543 l.

★

DOKUMENTUMOK a magyar párttörténet tanulmányozásához. 1939. szept. — 1945 ápr. (Összeáll. Svéd László—Szabó Ágnes.) (Kiad. a) Magyar Munkásmozgalmi Intézet. Bp. 1955. Szikra, 5. köt. 288 l., 14 t.

(EZERKILENSZÁZNEGYVENÖT) 1945—1965. (Az adatfeldolgozás lezárva: 1965. febr. 28.) (Kiad. a.) Központi Statisztikai Hivatal. Bp. 1965. Stat. K., 74 l. illusztr.

FELSZABADULÁS, 1944. szeptember 26. — 1945. április 4. Dokumentumok hazánk felszabadításának és a magyar népi demokrácia megszületésének történetéből. (Összeáll. Dér László, Mayer Mária, Szabó Éva.) (Kiad. a) Magyar Munkásmozgalmi Int., a MTA Történettud. Int. Bp. 1955. Szikra, VIII. 512 l., 14 t., 2 térk.

KÉT évtized. Tények és adatok a szocialista Magyarország húszéves fejlődéséről. (Összeáll.: Földes István, Nemes János.) Bp. 1965. Kossuth K., 181 l.

★

BALÁZS Béla: Népmozgalom és nemzeti bizottságok 1945—1946. Bp. 1961. Kossuth K., 232 l.

BEÉR János: A helyi tanácsok kialakulása és fejlődése Magyarországon. 1945—1960. Bp. 1962. Közgazd. és Jogi K., 646 l.

BLASKOVITS János—KISS György: Gondolatok az első negyedszázadról. 1944—1969. Bp. 1970. Gondolat, 415 l.

CSIZMADIA Andor: A nemzeti bizottságok állami tevékenysége. (1944—1949.) Bp. Közgazdasági és Jogi K., 486 l.

EZ TÖRTÉNT huszonöt év alatt. (Szerk. Darvasi István.) Bp. 1969. (1970.) Kossuth K., 98 l.

A FELSZABADULÁS krónikája 1944 ősze — 1945 tavasza. Közreadja: Karsai Elek és M. Somlyai Magda. (Bp.) 1970. Kossuth K., 323 l., 24 t.

HABUDA Miklós: A magyar szakszervezetek a népi demokratikus forradalomban 1944—1948. Bp. 1971. Táncsics K., 306 l.

HÚSZ Év. Tanulmányok a szocialista Magyarország történetéből. (Szerk. Lackó Miklós, Szabó Bálint.) Bp. 1964. Kossuth K., 483 l.

KÁLLAI Gyula: A magyar függetlenségi mozgalom. 1936—1945. 5. átd. kiad. Bp. 1965. Kossuth K., 330 l., 10 t.

A KOMMUNISTA Párt szövetségi politikája. 1936—1962. Szerk. Vass Henrik. Bp. 1966. Kossuth K., 316 l.

A MAGYAR szakszervezetek kongresszusainak krónikája. (Összeáll.: Vértes Róbert. Közrem.: Ács Andrásné.) Bp. 1971. Táncsics K., 283 l.

A MAGYAR forradalmi munkásmozgalom története. (Szerk. biz. vez. Nemes Dezső.) 1—3. köt. Bp. 1972. Kossuth K., 680 l., 28 t.

MAGYARORSZÁG története. Szerk. Molnár Erik, Pamlényi Ervin, Székely György. 3. kiad. Bp. 1971. Gondolat, 2. köt. 750 l., 6 t.

MUCS Sándor: A magyar néphadsereg megszervezése és fejlődése (1945—1948.) Bp. 1963. Zrínyi K., 203 l. illusztr.

MUNK Károly: A fegyverszüneti szerződéstől a szocialista hadseregig. Bp. 1964. Zrínyi K., 254 l.

NEMES Dezső: Magyarország felszabadulása. Magyarország fejlődése a felszabadulás után. 2. jav. kiad. Bp. 1960. Kossuth K., 330 l.

PUJA Frigyes: Szocialista külpolitika. (Bp.) 1973. Kossuth K., 231 l.

PUSKÁS, A. I.: Magyarország a 2. világháborúban. (Ford. Zalai Edvin.) (Bp.) 1971. Kossuth K., 332 l.

SÁGVÁRI Ágnes: Tömegmozgalmak és politikai küzdemek Budapesten 1945—1947. Bp. 1964. Kossuth K., 327 l.

SÁGVÁRI Ágnes: Népfront és koalíció Magyarországon. 1936—1948. Bp. 1967. Kossuth K., 308 l.

SZABÓ Bálint: Forradalmunk sajátosságai. 1944—1948. Bp. 1962. Kossuth K., 74 l.

SZABÓ Bálint: Népi demokrácia és forradalomelmélet. A marxista forradalomelmélet néhány kérdése Magyarországon. 1935—1949. 2. kiad. (Bp.) 1974. Kossuth K., 266 l.

TANULMÁNYOK a magyar népi demokrácia történetéből. (Szerk. Lackó Miklós.) Bp. 1955. Akadémiai K., 568 l.

Új haza, új hadsereg. Visszaemlékezések az 1945—1947-es évekre. (Szerk. Nagy Gábor, Móricz Lajos.) Bp. 1970. Zrínyi K., 248 l.

Helytörténeti anyagok

(HÚSZ) 20 év a szocializmus útján. (Pest megye 1945—1965.) (Kiad. a) Központi Statisztikai Hivatal, Pest megyei igazgatósága. Bp. 1965. Stat. K. soksz., 139 l. illusztr.

KIRÁLY Ferenc: Debreceni október. Dokumentumriport 1944 őszéről. Debrecen, 1969. Alföldi ny., 111 l.

MAGYAR újjászületés. Hajdú-Bihar megye és Debrecen. 1944. október — 1945. április. Adatok, dokumetumok, bibliográfia. (Szerk. Bényei Miklós.) (Kiad. a) Hajdú-Bihar Megyei Tanács. Debrecen, 1970. Alföldi ny., 169 l.

KANYAR József: Somogy a felszabadulás hónapjaiban. (1944—1945.) (Kiad. a Somogy megyei Tanács.) Kaposvár, 1970. Békés m. ny., Gyula, 319 l., 16 t.

(Dokumentumok, forrásanyagok.)

MAKÓ az első felszabadult magyar város. (Szerk. Tamasi Mihály.) (Kiad. a) Makó Városi Tanács. Makó, 1969. Kossuth K., 278 l. (1918—1945.)

NEGYEDSZÁZADA történt. Visszaemlékezések Nyíregyháza felszabadulására. (Szerk. Kopka János.) Nyíregyháza, 1969. Nyírségi ny., 87 l., 17 t.
(Nyíregyházi kiskönyvtár 2.)

A NÉPI demokrácia kezdeti időszakának dokumentumai Baranyában. (Szerk.: Kopasz Gábor, Szinkovich Márta, Bev.: Boros István. (Függelék): Baranya felszabadításáért hősi halált halt szovjet katonák sírkatasztere. (Összeáll.) Takács József. Pécs, 1971. Pécsi Szikra ny., 390 l.
(Baranya, Monográfia sorozat.)

RÁNKI György: Magyarország gazdasága az első 3 éves terv időszakában (1947—1949.) Bp. 1963. Közgazdasági és Jogi K., 427 l.

SZAKÁCS Sándor: Állami gazdaságaink helyzetének alakulása 1945—1948. Bp. 1969. Akadémiai K., 144 l.
(Értekezések a történeti tudományok köréből. U. S. 48.)

SZAKÁCS Sándor: A népi demokratikus agrárfejlődés kezdetei Magyarországon. 1945—1948. Bp. 1971. Akadémiai K., 282 l.

AZ ÜZEMI bizottságok a munkáshatalomért. 1944—1948. (Dokumentumgyűjtemény. Összeáll. és szerk. Jenei Károly—Rácz Béla—Strassenreiter Erzsébet.) Bp. 1969. Táncsics K., 860 l.

Magyar—szovjet kapcsolatok

MAGYAR—SZOVJET kapcsolatok. 1945—1948. Dokumentumok. (Szerk. biz. Sz. T. Asztavin, G. A. Bjelov [stb.].) (Bp. 1969.) 308 l.

MAGYAR—SZOVJET kapcsolatok 1948—1970. Dokumentumok. (Szerk. biz. Marjai József, Rogyionov, N. N. [stb.].) (Kiad.) A Magyar Népköztársaság Külügyminisztériuma és a Szovjetunió Külügyminisztériuma, Bp. 1973. Kossuth K., 630 l.

(HUSZONÖT) 25 éves a KGST. Alapokmány. Alapelvek. Komplex program. (Előszó Szita János.) (Bp.) 1974. Kossuth K., 189 l.

APRÓ Antal: A KGST-országok gazdasági együttműködése és a magyar népgazdaság. (Bp.) 1968. Kossuth K., 306 l.

AUSCH Sándor: A KGST-együttműködés helyzete, mechanizmusa, távlatai. (Nemzetközi munkamegosztás és gazdasági mechanizmus.) (Kiad. a) MTA Közgazdaságtudományi Intézet. Bp. 1969. Közgazd. és Jogi K., 305 l. illusztr.

BERECZ János: Baráti szövetségben. A magyar—szovjet kacsolatok történetéből. (Kiad. a) MSZBT (Bp.) 1972. Kossuth K., 149 l. illusztr.

FÖLDES Pál: Partizánemlékek. Magyar antifasiszta mozgalom a Szovjetunióban. 1940—1945. (Visszaemlékezések.) (Bp.) 1970. Kossuth K., 382 l., 8 t.

KISS Tibor: Hol tart a KGST integráció? (Bp.) 1972. Kossuth K., 235 l. (Napjaink kérdései.)

KORMNOV, Ju. F.: A KGST-országok termelési szakosítása és kooperációja. (Ford. Berendik Iván.) Bp. 1974. Közgazd. és Jogi K., 384 l.

PUJA Frigyes: Miért van szükség a Varsói Szerződésre. Bp. 1970. Kossuth K., 139 l.
(Napjaink kérdései.)

Albumok

BAKTAI Ferenc—MÁTÉ György: Magyarország 1945—1960. (Írta és a képanyagot összeáll. — Statisztikai anyagot összeáll. Feles György. Ill. Zádor István, Balogh István.) Bp. 1960. Kossuth K., 57 l., 120 t.

FELSZABADÍTÓINK. — Nási oszvoboditeli. (Fényképek.) (Összeáll. B. Fábri Magda.) (Bp.) (1970). Táncsics K., [32] lev.

MAGYARORSZÁG 25 év tükrében. (Fotóalbume.) (Fl. szerk.: Kosály Márta.) (Bp. 1970.) 240 l.

MAGYARORSZÁG története képekben. Szerk. Kosáry Domokos. Bp. 1971. Gondolat, 750 l.

A MÁSODIK világháború képei. (1939—1945.) (Írta és a képeket vál. Ölvedi Ignác—Száva Péter.) (Bp. Moszkva [1970.] Európa-Agensztvo Pecsatyi Novosztyi), 683 l.

A MI negyedszázadunk. 1945—1970. (Fotóalbum.) (Bev., a képeket vál. R. Sánta Ilona. [Közrem.] Rényi Péter. Fotó Ács Irén, Balla Demeter [stb.].) (Bp.) 1970. Kossuth K., 419 l., 1 mell., [8] lev.

(ÖTSZÁZ) 500 kép Magyarországról. (Írta Róna Tibor. Szerk. Barabás Tibor). Bp. 1961. Panoráma, 390 l.

SOK boldogságot Magyarország! 1945—1965. A Pravda és a Népszabadság albuma. (Szerk. Rákos Imréné.) Bp. 1965. Kossuth K., 264 l. (Képes album.)

OKMÁNYOK a felszabadulás történetéhez Pest megyében. Szerk. Krizsán László. Bp. 1960. MSZMP Megyei Biz. — Megyei Tanács V. B. — Szakszervezetek Megyei Tanácsa, 158 l.

PATAKI Ferenc: Front a város körül. (A Ceglédi járás és Cegléd város felszabadításának története.) Cegléd. 1965. Kossuth Múzeum soksz., 89 l., 3 t.
(Ceglédi füzetek 14.)

PEST megye felszabadulása és az új élet megindulása a korabeli sajtó tükrében. (Szerk. Boros Pál. [Kiad. a Pest] Megyei Könyvtár. Bp. (Pestm. ny., Vác.) 104 l. illusztr.

SORSFORDULÓ. (Szerk.: Újvári Imre László—Balajcza János. Előszó: Németh Ferenc.) Kiad. az MSZMP Somogy megyei Bizottsága Propaganda és Művelődési Osztálya. Kaposvár, 1970. Somogy m. ny., 236 l.

SZABOLCS-SZATMÁR a felszabadulás után. Eseménykrónika 1944—1948. (Összeáll.: Somogyi Jolán, Filep János, Szabó Lajosné. Szerk.: Filep János. Előszó: Gombás Sándor.) (Nyíregyháza, 1970.) Szabolcs megyei Lapkiadó, 170 l.

SZÉNI Imre: Októbertől — májusig. Zala megye felszabadítása. (1945. márc. 2-től — ápr. 3.) Zalaegerszeg, 1965. (Zala m.) ny., 45 l.

SZOLNOK megye 1944—45-ös eseményeiről. (Összeáll. Mészáros Ferenc.) Szolnok, 1969. soksz., 135 l., 43 t.
(Szolnok megyei múzeumi adattár 11—12.)

SZŐDY Szilárd: Pécs—Baranya felszabadulása a korabeli napilapok tükrében. 1944. december — 1945. szeptember. Pécs, 1965. Bp. Révai ny., 30 l.
(Dunántúli dolgozatok. A Pécsi Janus Pannonius Múzeum kiadványai. 2,)

TÁJÉKOZTATÓ Szabolcs-Szatmár megyéről. 1945—1969. Irodalomjegyzék és eseménynaptár a Tiszán innen — Dunán túl c. rádió-vetélkedőhöz. (Kiad. a Nyíregyháza Megyei Könyvtár) Nyíregyháza. 1969. 18 l.

Szépirodalom, memoárok

AKNAMEZŐ. Négy egyfelvonásos. (Galgóczy Erzsébet, Sarkadi Imre, Hubay Miklós [művei].) Pódiumra alkalmazta Nagy Gyorgy, Barna Tibor. Bp. 1969. NPI., 92 l.
(Ünnepeljunk „25".)

BAKLANOV, Grigorij: A főcsapástól délre. (Regény.) (Ford. Pető Miklós.) (Bp.) 1959. Kossuth K., 187 l.
BALÁZS Anna. Éjjel. Dokumentum-novellák. Bp. 1959. Kossuth K., 407 l.

BÁRÁNY Tamás: Apátlan nemzedék. (Regény.) Bp. 1967. Magvető, 560 l.

BARÁT Endre: Hajnalka. Bp. 1965. Kossuth K., 224 l.
— Szikraeső. (Regény.) Bp. 1968. Zrínyi K., 181 l.
(Fáklya könyvek.)

BÉKÉS József: Három királyok. Elbeszélések. Bp. 1959. Magvető, 172 l.

BERTHA Bulcsú: Tűzgömbök. Bp. 1970. Szépirodalmi K., 268 l.

BETLEN Oszkár: Élet a halál földjén. (Visszaemlékezések.) 2. kiad. (Bp.) 1969. Kossuth K., 329 l.

BORBÁS Mária: Tél Budán. Bp., 1968. Móra K. 149. l.

CSERES Tibor: Búcsú nélkül. Regény és novellák. Bp. 1964. Szépirodalmi K, 288 l.
— — Bizonytalan század. Regény. (Bp.) 1968. Zrínyi ny., 172 l. (Kozmosz könyvek.)
(A Budai Önkéntes Ezred.)

DARVAS József: Város az ingoványon. (Történelmi emlékezések.) Bp. 1965. Szépirodalmi K., 235 l.
(Olcsó Könyvtár.)
Ua. = Fergeteg. Novellák. Bp. 1970. Magvető, 365—375. l.
— — Részeg eső. Dráma. Bp. 1964. Szépirodalmi K., 118 l.

DOBOZY Imre: Eljött a tavasz. (Dráma.) Bp. Szépirodalmi K., 121 l. Ua. = Rivalda 68—69. (Szerk. Kardos György.) Bp. 1970. Magvető, 141—226. l.

— — A tizedes meg a többiek. — Kedd, szerda, csütörtök. Kisregények. Bp. 1969. Szépirodalmi K., 262 l.

(A Magvető és a Szépirodalmi Kiadó zsebkönyvtára.)

AZ ELSŐ évek. (1945—1948.) A Népszabadság interjúsorozata. (Szerk. Víg Vilmosné.) (Bp.) 1970. Kossuth K., 199 l.

Felszabadító harcok

ÁROKAY Lajos: Emlékező tájak. A Szovjetunió Vörös Hadseregének harcai nyomán. Bp. 1970. Zrínyi K., 271 l., 12 t.

CSIMA János: Makótól Sopronig. Bp., 1970. Móra K., 169. l., 16 t.

FAZEKAS Erzsébet, G.: Vándorló szerkesztőség. (Riportok.) Bp. 1955. Művelt Nép, 152 l.

(A „Magyar Újság az Új szó munkájáról, az ország felszabadításáról.)

FEGYVERREL a fasizmus ellen. Tanulmányok a magyar ellenállás és a partizánharcok történetéből. (Szerk. Gazsi József, Pintér István.) Bp. 1968. Zrínyi K., 312 l.

FEJEZETEK hazánk felszabadításának történetéből. (Vál. Szűcs Miklós. Ford. Szentesi Ede, Bocsuk Vladimir [stb.], Mátyás Tibor vezetésével Bp. 1960. Zrínyi K., 306 l., 23 t.

GODÓ Ágnes: Drávától a Muráig. Az 1. Bolgár Hadsereg Harcai Magyarországon 1944—1945. Bp. 1965. Zrínyi K., 249 l., 4 t., 2 térk.

HARSÁNYI János: Magyar szabadságharcosok a fasizmus ellen. Dokumentumok a magyar antifasiszta ellenállási mozgalom történetéből. 1941—1945. Szerk. és bev. — (Közrem.) Gazsi József. (Kiad. a) Hadtörténelmi Intézet és Múzeum. 2. kiad. Bp. 1969. Zrínyi K., 906 l., 8 t.

Bibliogr. 821—859. l.

HAZÁNK felszabadulása 1944—1945. (Ford.: Auer Kálmán, Godó Áönes, Harmath Ádám stb.) Bp. 1970. Zrínyi K., 419 l., 6 térk.

A MAGYARORSZÁGI felszabadító hadműveletek. 1944—1945. Bp. 1964. Zrínyi K., 140 l.

(Szemelvények a Nagy Honvédő Háború története 1941—1945. c. műből.)

A NAGY Honvédő Háború története 1941—1945. Bp. 1964—1967. Zrínyi K., 1—6. köt.

NYULI János: Román hősök magyar földön. Írta és összeáll. — Bp. 1962. Zrínyi K., 89 l.

PÁSZTOR János: A Drávától az Alpokig. Bp. 1961. Zrínyi K., 55 l. (A bolgár csapatok részvétele Magyarország felszabadításában.)

STYEMENKO, Sz. M.: Ahol a győzelmet kovácsolták. Fejezetek „A vezérkar a háború éveiben" c. műből. (Ford. Nádor Tibor.) Bp. 1969. Kossuth K., — Zrínyi K., 269 l., 5 t. 4 térk.

TÓTH Sándor: A szovjet hadsereg felszabadító harcai Magyarországon. Bp. 1965. Zrínyi K., 393 l. illusztr.
Bibliográfia 387—(394).

ZAMERCEV, I. I.: Emlékek, arcok, Budapest. Egy szovjet városparancsnok visszaemlékezései. (Ford. Pető Miklós.) Bp. 1969. Zrínyi K., 142 l.

Gazdasági élet

BEREND T. Iván: A szocialista gazdaság fejlődése Magyarországon 1945—1968. Bp. 1974. Kossuth K., — Közgazd. és Jogi K., 236 l.

BEREND T. Iván: Újjáépítés és a nagytőke elleni harc Magyarországon 1945—1948. Bp. 1962. Közgazd. és Jogi K., 407 l.

DONÁTH Ferenc: Demokratikus földreform Magyarországon. 1945—1947. + (Függelék: Jogszabályok jegyzéke.) Bp. 1969. Akadémia K., 421 l.

FÖLDREFORM 1945. Tanulmányok és dokumentumgyűjtemény. (Bp.) 1965. Kossuth K., 572 l., 4 t.

(HUSZONÖT) 25 év. Ipar. Mezőgazdaság. Életszínvonal. Kultúra. (Írta: Nyitrai Ferencné, Erdei Ferenc [stb.]. Bev.: Nyers Rezső.) (Bp. 1970. Kossuth K., 315 l.
(Tanulmányok.)

A MUNKÁSSÁG az üzemekért, a termelésért 1944—1945. Dokumentumgyűjtemény. (Összeáll.: Gáspár Ferenc—Jenei Károly—Szilágyi Gábor. Szerk. Jenei Károly. Bev. Gáspár Ferenc.) Bp. 1970. Táncsics K., 590 l.
(A Magyar Országos Levéltár kiadványa.)

A MUNKÁSOSZTÁLY az újjáépítésért.. 1945—1946. Dokumentumok. (Összeáll. Rákosi Sándor. Strassenreiter Erzsébet stb.) Bp. 1960. Kossuth K., 224 l., 7 t.

ORBÁN Sándor: Két agrárforradalom Magyarországon. (Demokratikus és szocialista agrárátalakulás 1945—1961.) Bp. 1972. Akadémiai K., 258 l.

DOBI István: Vallomás és történelem. (Önéletrajz.) Bp. 1962. Kossuth K., 1., köt. 474 l., 2. köt. 447 l.

ERDŐS László: Élt közöttünk egy ember. — Felszabadulásaim története. — Horváth Sándor boldogsága. Kisregények. Bp. 1963. Szépirodalmi K., 295 l., 8 t.
—— Felszabadulásaim története. (Elbeszélés.) = Fergeteg. Bp. 1970. Magvető, 474—494. l.

FEHÉR Klára: A tenger. Regény. (4. kiad.) Bp. 1968. Szépirodalmí K., 1. köt. 604 l., 2. köt. 515 l.

FEKETE Gyula: Csördulő ég. Regény. Bp. 1967. Szépirodalmi K., 237 l.
—— Ezeregyedik esztendő. Regény, Bp. 1965. Szépirodalmi K., 254 l.

FERGETEG. Novellák. (Nemes György, Gábor Andor [stb.].) Bp. 1970. Magvető, 795 l.

FÖLDES Mihály: Metszetek és dimenziók. Regény. Bp. (1970.) Szépirodalmi K., 347 l.

FÜLÖP János: Kelenhegyi hajnal. Regény. Bp. 1965. Zrínyi K., 155 l. (Fegyver a munkáskézben.)
(A Budai Önkéntes Ezredről.)

GALAMBOS Lajos: Azok az álmok. Rendhagyó regény tíz fejezetben, ötvennégy képben. Bp. 1970. Szépirodalmi K., 526 l.

GÁLL István: A napimádó. Regény. Bp. 1970. Szépirodalmi K., 208 l.
—— Tiszt, asztrahán bundában. = G. I.: Rohanók. Bp. 1968. Szépirodalmi K., 47—59. l.

GERGELY Sándor: Emberek között. (Kisregények, elbesélések.) Bp. 1968. Szépirodalmi K., 2. köt. 391 l.

GERENCSÉR Miklós: Fekete tél. (Dokumentum) regény. Bp. (1973.) Szépirodalmi K., 489 l.

GERŐ János: Az útnak nincs vége. Regény. (Ill. Feledy Gyula.) Bp. 1972. Táncsics K., 189 l.

GULYÁS Mihály: Az idő megfordul. Regény. (Bp.) 1969. (Franklin ny.) 276 l.
(Kozmosz könyvek.)
—— Szélfúvás. Regény (Ill.) (Károly András.) (Bp.) 1971. Egyetet, ny., 217 l.
(Kozmosz könyvek.)

HÉT találkozás. Elbeszélések. (Vál. Gerő János.) Bp. 1961. Móra K., 175 l.

Illés Béla: Honfoglalás. (Történelmi) regény. (4. kiad.) Bp. 1970. Szépirodalmi K., 637 l.
—— Lövészárokban... Vál. cikkek, publicisztikai írások, karcolatok. 1916—1966. (Vál. és szerk. Jászberényi József.) Bp. 1967. Szépirodalmi K., 598 l.

— — Pemétei csoda. Kiadatlan és új elbeszélések, kisregények, arcképvázlatok, színművek. Bp. 1968. Szépirodalmi K., 486 l.
— — Vér nem válik vízzé. (Szkipetárok. Fegyvert és vitézt éneklek. A vígszínházi csata. (Kisregények.) Új kiad. Bp. 1973. Szépirodalmi K., 325 l.

JANKOVICH Ferenc: Csepp a tengerben. (Regény.) (2. jav. kiad.) Bp. 1970. Magvető, 520 l.

KARINTHY Ferenc: Budapesti tavasz. Regény. (4. átd. kiad.) Bp. 1965. Szépirodalmi K., 278 l.
— — Gellérthegyi álmok. (Színmű.) Bp. 1970. Magvető, 123 l.

KERESZTES Mihály: Az első lépések. Bp. 1971. Kossuth K., 217 l. (Előzmény: Napnyugtától napkeltéig. 1944. október — 1946. közötti időszak eseményei a Tiszántúlon.)

KOLOZSVÁRI Grandpierre Emil: Tegnap. (Regény. 2. kiad.) Bp. 1967. Magvető, 498 l.

KOSSA ISTVÁN: Vissza a Dunához. Regény. Bp. 1965. Szépirodalmi K., 580 l.
(Előzmény: a Dunától a Donig.)

KOVAI Lőrinc: Varázsfény. Regény. Bp. 1963. Szépirodalmi K., 1. köt. 508 l., 2. köt. 446 l.

LENGYEL József: Újra a kezdet. (Regény.) Bp. 1970. Magvető, 209 l. (Lengyel József összes művei.)
— — Trend Richárd vallomásai avagy Ante, apud... ultra, trans. (Regény.) Bp. 1970. Magvető, 128 l.
(Lengyel József összes művei.)

MAJOR Ottó: Megőszül a föld. (Regény.) 2. kiad. Bp. 1968. Magvető, 521 l.
— — A hetedik pecsét. Monológ és párbeszédek a Megőszül a földhöz. (Regény.) Bp. Magvető, 300 l.
Magyar Atlantisz regényciklus 5—6. kötete.

MAROSÁN György: Az úton végig kell menni. (Viszaemlékezések.) (2. kiad.) Bp. (1973.) 404 l.
(Magvető zsebkönyvtár.)

MÉRFÖLDKŐ. Egy emberöltő a magyar irodalom tükrében. (Szerk. Szabolcsi Miklós.) Bp. 1965. Corvina, 334 l., 16 t.

MESTERHÁZI Lajos: Egyes szám első személyben. Önéletrajzi elbeszélések. Bp. 1964. Magvető, 226 l.
— — Férfikor. Bp. 1967. Szépirodalmi K., 663 l.

MESTERHÁZI Lajos: Tanúság az ember nevében. Regény. (Ill. Ferenczy Béni.) Bp. 1955. Szépirodalmi K., 379 l.

MEZEI András: A csodatevő. (Kisregény.) Bp. 1966. Szépirodalmi K., 146 l.
— — Kezdetben. Regény. Bp. 1970. Szépirodalmi K., 196 l.

MOLNÁR Géza: Elfogynak az éjszakák. Regény. Bp. (1970.) Szépirodalmi K., 327 l.

MÜNNICH Ferenc: Viharos út. (Önéletrajz.) Bp. 1966. Szépirodalmi K., 180 l.

NAGY Lajos: Pincenapló. (Ill. Kass János.) (Bp.) 1965. M. Helikon, 98 l. Ua. = 1970. Szépirodalmi K., 158 l.

NEMES György: Júliusi utazás. (Novellák.) Bp. 1961. Magvető, 279 l.

NÓGRÁDI Sándor: Történelmi lecke. (Viszaemlékezések.) (Bp. 1970. Kossuth K.) 466 l.

NÓGRÁDI Sándor: Új történet kezdődött. (Visszaemlékezések.) 2. kiad. (Bp.) 1966. Kossuth K., 238. l.

PALOTAI Boris: A férfi. (Regény és elbeszélések.) Bp. 1964. Szépirodalmi K., 323 l.
— — A madarak elhallgattak. Regény. 2. kiad. Bp. 1963. Szépirodalmi K., 205 l.

PESOLD Ferenc: Tizenöt deka kenyér. (Regény.) Bp. 1962. Magvető, 374 l.

POLGÁR András: Anna, te vagy? Regény. Bp. (1970.) Szépirodalmi K., 227 l.

SÁNTA Ferenc: Az ötödik pecsét. Regény. Bp. 1963. Szépirodalmi K., 299 l.

SÁSDI Sándor: Fehér kenyér. Önéletrajzi regény. Bp. 1967. Szépirodalmi K., 377 l.
— — Tavaszodik. Regény. (Ill.) (Kass János. 2. kiad.) Bp. 1970. Móra K., 355 l.

SIPOS Gyula: A senki földjén. Regény. Bp. 1970. Szépirodalmi K., 382 l.

SOBOR Antal: Nyulak délutánja. Bp. 1968. Magvető, 221 l.
— — Az utolsó nap. (Regény.) Bp. 1970. Magvető, 203 l.

SOÓS Magda: Megtalált dallam. Regény. Bp. 1961. Magvető, 1. köt. 762 l., 2. köt. 838 l.

SÓS György: Három kívánság. (Regény.) Bp. 1970. Zrínyi K., 174 l.

SŐTÉR István: Édenkert. (Kisregények és elbeszélések.) Bp. 1961. Magvető, 619 l.
— — Az elveszett bárány. Regény. Bp. (1974.) Szépirodalmi K., 356 l.

A SZABADSÁG hajnalán. (Visszaemlékezések.) (Összeáll. és szerk. Lányi Ernőné, Nagy Eta, Petrák Katalin.) Bp. 1965. Kossuth K., 393 l.

„SZABADSÁG, te szülj nekem rendet!" (Összeáll. és szerk. Nagy Eta, Petrák Katalin.) Bp. 1970. Kossuth K., 286 l., 22 t.

SZABÓ Magda: Katalin utca. Regény. (2. kiad.) Bp. 1970. Szépirodalmi K., 239 l.

SZABÓ Pál: Isten malmai. (Regény. 3. kiad.) Bp. 1970. Szépirodalmi K., 533 l.. 1 t.
— — Tavaszi szél. (Regények.) Bp. 1965. Szépirodalmi K., 533 l.
— — Minden kör bezárul. Regény. (Visszaemlékezések.) Bp. 1968. Szépirodalmi K., 243 l.

SZENTIVÁNYI Kálmán: A földalatti folyam. Regény. (Bp.) 1961. Kossuth K., 559 l.
— — Hajnali madarak. Regény. Bp. 1967. Kossuth K., 608 l.
— — Nyugati szivárvány. (Regény.) Bp. 1960. Szépirodalmi K., 533 l.

TERSÁNSZKY J. Jenő: Életem regényei. (Önéletrajzi írások.) Bp. 1968. Magvető, 449 l.

THIERY Árpád: Istenveled háború! Regény. Bp. 1962. Magvető, 196 l.
— — Évszakok. Regény. Bp. 1970. Szépirodalmi K., 340 l.

THURY Zsuzsa: A tűzpiros üveggömb. (Ifjúsági) regény. (Ill.) (Demjén Zsusza. 3. kiad.) Bp. 1971. Móra K., 383 l.
(Csíkos könyvek.)

THURZÓ Gábor: Amen amen. (Elbeszélések.) Bp. 1959. Magvető, 323 l.

TIMÁR Máté: Késő virradat. Bp. 1967. Zrínyi K., 250 l.
— — Majoros Ádám krónikája.
Hajnal hasad, fényes csillag ragyog... (Regény.) 1—2. köt. Bp. 1960. Gondolat, 660 l.
(Magyar Világ.)

URBÁN Ernő: Pirkadás. Regény. 2. átd. kiad. Bp. 1965. Kossuth K.. 208 l.

VAS Zoltán: Hazatérés, 1944. Bp. 1970. Szépirodalmi K., 253 l. (1940—1945.)

VERES Péter: A Balogh-család története. (Regénytrilógia.) 5. kiad. 3. köt. János és Julcsa története. Bp. 1967. Szépirodalmi K., 477 l.

VITÁNYI Iván: Széltenger. Regény. Bp. 1969. Szépirodalmi K., 300 l.

TATAY Sándor: Hej asszonyok, asszonyok! (Novellák. Ill.) (Szántó Piroska.) Bp. (1972.) Szépirodalmi K., 513 l.

TAVASZ Magyarországon. Húsz év magyar verseiből. (Vál., szerk. Illés Lajos.) Bp. 1965. Szépirodalmi K., 630 l.

TIMMER József: Beszélő múlt. (Visszaemlékezések alapján készült interjúk.) (Bp.) 1969. Táncsics K., 166 l.

ÁPRILIS 4. Műsorfüzet Felszabadulásunk évfordulójára 5—8. osztályosoknak. (Összeáll. Gaál Albert és Asperján György. 2. bőv. kiad.) Bp. 1974. Móra K., 131 l.
(Iskolai színpad.)

KÖZÖS ünnepeink. Műsorajánló gyűjtemény. (Összeáll. Keleti István.) (Bp.) 1973. MSZBT; 144 l.

JÖJJ el szabadság! Irodalmi műsor hazánk felszabadulásának 22. évfordulójára. (Összeáll. Rátkai Ferenc és Tóth Lajos.) Bp. 1967. Ifjúsági Lapkiadó, 54 l.
(Forradalmi Ifjúsági Napok.)

NEMZETI és mozgalmi ünnepeink. (Szerk. Vértes Róbert.) Bp. 1966. Kossuth K., 197 l.

ÜNNEPÉLYEK, megemlékezések. Műsoranyag. (Vál. és [bev.] Kis Jenő—Vörös József.) 2. kiad. Bp. 1969. Tankönyvkiadó, 245 l.

1975-ben megjelenő könyvek

BAKLANOV, G.: A főcsapástól délre. Kossuth K., 2. kiad.

BALOGH Sándor: Parlamenti és pártharcok Magyarországon 1945—1947. Kossuth K.

BORSI Emil: Az európai népi demokratikus forradalmak. Kossuth K.

CSATÁK után. (Irodalmi antológia.) Kossuth K. (A szovjet hadsereg által felszabadított szocialista országok írói.)

DOKUMENTUMOK a magyar szénbányászat történetéből 1945—1949. Kossuth K.

(Az Új Magyar Központi Levéltári kiadványsorozat.)

A FELSZABADULÁS után. (Szerk. vál. Vásárhelyi Miklós, Pór Edit.) Dokumentumkötet. Magvető.

JAKAB Miklós: Társadalompolitikai küzdelmek és a magyar értelmiség. (1945—1948.) Kossuth K.

KÉPESKONYV a barátság három évtizedéről. Kossuth K. — MSZBT.

MAGYARORSZÁG 1945. 500 korabeli kép és kortársi visszaemlékezések. Európa.
(Dokumentum.)

MAGYARORSZÁG megyéi és városai. (Szerzői kollektíva: Kóródi József, Kulcsár Viktor, Lackó István.) Kossuth K. (1945-től napjainkig.)

MANCZEROV Frigyes: Két parlamenter. Kossuth K.

PÉCSI Kálmán: Magyar—szovjet gazdasági kapcsolatok 30 éve. Kossuth K.

SOMLYAI Magda: Történelmi hétköznapok. 1944 ősze — 1945 tavasza. Kossuth K.

STARK Antal: Népgazdaságunk 30 éve. Kossuth K.

SZOVJET írók elbeszélései Magyarország felszabadításáról Európa, illusztr.

A TORTÉNETI és politikai gondolkodás fejlődése Magyarországon 1945—1970. Kossuth K.
(A Történettudományi Intézet kollektívája.)

ZALKA Miklós: Füstkarikák Kossuth K.

MAGYAR—SZOVJET KAPCSOLATOK BIBLIOGRÁFIA

I.

Magyar—szovjet kapcsolatok
(Általános)

Tóth Sándor: A Szovjet Hadsereg felszabadító harcai Magyarországon. = Bp. 1965. Zrínyi Katonai Kiadó, 393 old.

Szabadságukért harcoló szovjet fiatalok = MINSZ. — Magyar Szabadságharcos Szövetség kiadványa. Bp. 1950. Új Magyar Kiadó, 31 old.

A magyarországi SZEB elnökének levele Miklós Bélához, Magyarország Ideiglenes Nemzeti Kormánya miniszterelnökéhez a Szovjetunió és Magyarország közötti diplomáciai kapcsolatok helyreállítása tárgyában. 1945. szept. 25. = Magyar—szovjet kapcsolatok 1945—1948. Bp. 1969. 108. old.

Péter János külügyminiszter távirata A. A. Gromiko külügyminiszterhez a Magyarország és a Szovjetunió diplomáciai kapcsolatai helyreállításának 25. évfordulója alkalmából. 1974. szept. 24. A. A. Gromiko választávirata. = Magyar—szovjet kapcsolatok 1948—1970. Bp. 1973. 543—544. old.

Kassai Géza: A Szovjetunió és a kisnépek = Társadalmi Szemle 1946. 6. sz. 421—430. old.

Kállai Gyula: A Szovjetunió és Magyarország = Társadalmi Szemle 1947. 11. sz. 767—774. old.

Mit köszönhet a magyar nép a Szovjetuniónak. = MSZT kiadványa. Bp. 1949. Athenaeum Nyomda, 16. old.

A Szovjetunió segítségével, a Szovjetunió példája nyomán építjük a szocializmust = Bp. 1953. MSZT Kiadó, 30 old.

Dobi István elvtárs visszaemlékezése az 1948-as szerződéskötésre. — A Szovjetunióban igaz barátra leltünk = Népszabadság, 1967. szept. 5.

A magyar—szovjet barátsági, együttműködési és kölcsönös segélynyújtási szerződés békénk, jövőnk záloga = Bp. 1953. MSZT Kiadó, 24 old. (Ismerd meg a Szovjeuniót. Városi és falusi sorozat.)

Kádár János, a Magyar Forradalmi Munkás-Parszt Kormány elnökének nyilatkozata az Izvesztyija budapesti tudósítójának a magyar—szovjet barátsági szerződés aláírásának évfordulója alkalmából. 1957. febr. 16. = Magyar—szovjet kapcsolatok 1948—1970. Bp. 1973. 97—98. old.

Tízéves a szovjet—magyar barátsági szerződés = Szovjet Híradó, 1958. 4. sz.

Münnich Ferenc: Barátságunk forrásai = Magyarország, 1957. 3. sz.

Kádár János, az MSZMP KB első titkárának beszéde az SZSZKSZ Legfelsőbb Tanácsának a Nagy Októberi Szocialista Forradalom 40. évfordulója alkalmából tartott ülésszakán. 1957. nov. 6. = Magyar—szovjet kapcsolatok 1948—1970. Bp. 1973. 144—146. old. Megtalálható még: Népszabadság 1957. nov. 8.

Tóth József: A magyar—szovjet barátság erősítése párt- és tömegszervezeteink állandó feladata = Pártélet 1960. 4. sz. 47—51. old.

A Déli Hadseregcsoport Parancsnokságának az SZSZKSZ Honvédelmi Minisztériumához küldött jelentéséből, melyben beszámol az árvízsújtotta magyar lakosságnak nyújtott segítségről. 1963. ápr. 24. = Magyar—szovjet kapcsolatok 1948—1970. Bp. 1973. 286—287. old.

Komócsin Zoltán: A magyar—szovjet barátság megbonthatatlan = Népszabadság, 1964. nov. 1.

Közlemény L. I. Brezsnyev, az SZKP KB első titkárának és N. V. Podgornij, az SZKP KB titkárának magyarországi látogatásáról. = Népszabadság, 1965. febr. 2.; vagy: Magyar—szovjet kapcsolatok 1948—1970. Bp. 322. old.

Közlemény az MSZMP Budapesti Bizottsága küldöttségének, Németh Károly, a Pártbizottság első titkárának vezetésével a Szovjetunióban tett látogatásáról. 1965. szept. 25. = Magyar—szovjet kapcsolatok 1948—1970. Bp. 1973. 340—341. old.

Közlemény Kádár János, az MSZMP KB első titkárának és Biszku Béla, az MSZMP KB titkárának a Szovjetunióban tett baráti látogatásáról. = Népszabadság, 1965. dec. 16.; vagy: Magyar—szovjet kapcsolatok 1948—1970. Bp. 1973. 347—348. old.

Kádár János elvtárs beszéde Moszkvában a szovjet—magyar barátság gyűlésén, hazánk felszabadulásának évfordulóján. = Népszabadság, 1966. ápr. 2.

L. I. Brezsnyev, az SZKP KB főtitkárának beszéde az MSZMP IX. kongresszusán — 1966. nov. 29. = Magyar—szovjet kapcsolatok 1948—1970. Bp. 1973. 367—371. old.

Barátsági, együttműködési és kölcsönös segélynyújtási szerződés a Magyar Népköztársaság és a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége között. = Magyar—szovjet kapcsolatok 1948—1970. Bp. 1973. 394—397. old. Megtalálható még: Népszabadság, Népszava, Magyar Nemzet, 1967. szept. 8.

Barátsági, együttműködési és kölcsönös segítségnyújtási szerződés a Magyar Népköztársaság és a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége között. Kádár János és Leonyid Brezsnyev beszéde. = Szovjet Híradó, 1967. 18. sz. melléklete.

A. A. Gromiko, az SZSZKSZ külügyminiszterének beszéde az SZSZKSZ Legfelsőbb Tanácsa Elnökségének ülésén az SZSZKSZ—MNK barátsági, együttműködési és kölcsönös segítségnyújtási szerződés ratifikációja alkalmából. 1967. nov. 1. B. N. Ponomarjov beszéde.

N. V. Podgornij beszéde. = Magyar—szovjet kapcsolatok 1948—1970. Bp. 1973. 402—408. old.

Nemes Dezső: Az 50 éves Szovjetunió és Magyarország. = Bp. 1967. Akadémiai Kiadó — Kossuth Könyvkiadó, 13—100. old. Különlenyomat a Nagy Október és a Magyarországi Forradalmak című kiadványból. (Megtalálható még:) = Ötven év. Bp. 1967. 11—109. old.

A Szovjetunió magyar szemmel. Szerk. Mihályfi Ernő. = Bp. 1967. Kossuth Könyvkiadó, 213 old.

A KISZ Központi Bizottságának üzenete a Komszomol Központi Bizottságához a Lenini Komszomol megalakulásának 50. évfordulója alkalmából — 1968. okt. 29. = Magyar—szovjet kapcsolatok 1948—1970. Bp. 1973. 451—453. old.

Fedoszejev, Pjotr: Egy testvéri barátság 25 éve = Fáklya, 1970. ápr. 4.

Az MSZBT 25 éves jubileuma. A magyar—szovjet barátság egész társadalmunk ügye = Ország-Világ 1970. jún. 17.

Szigeti Ernő: A magyar—szovjet barátság huszonöt esztendeje = Ifjú Kommunista, 1970. 3—4. sz.

Az MSZMP X. kongresszusán elhangzott beszédekből: Részlet Kádár János elvtárs beszámolójából. L. I. Brezsnyev beszéde. Komócsin Zoltán felszólalása.

Az SZKP Központi Bizottságának üdvözlete — 1970. nov. 23—25. = Magyar—szovjet kapcsolatok 1948—1970. Bp. 1973. 544—555. old.

Moszkva és Budapest kapcsolatairól beszélt Németh Károly a moszkvai pártaktíván. = Népszabadság, 1972. jún. 10.

Kádár János beszéde a Szovjetunió megalakulásának 50. évfordulója alkalmából Moszkvában rendezett ünnepi ülésen — 1972. dec. 23. = Magyar szovjet kapcsolatok 1948—1970. Bp. 1973. 598—600. old.

Az 50 éves Szovjetunió köszöntése. (Szerk.: Gallyas Ferenc és Fischer Sándorné.) = Bp. 1973. Kossuth Könyvkiadó, 245. old.

Puja Frigyes: Erősödő testvéri kapcsolatok az élet minden területén. — A külügyminiszter nyilatkozata a Novoje Vremjában. = Népszabadság, 1974. febr. 21. 5. old.

Puja Frigyes: Külpolitikánk alapvető jellemzője a szovjet—magyar barátság. — Országgyűlési beszéd. = Népszabadság, 1974. ápr. 26.

★

II.

Magyar—szovjet gazdasági és műszaki kapcsolatok

A Szovjetunió elengedte a hátralevő jóvátétel felét. Kétmilliárdos jóvátételi engedmény. = Szabad Nép, 1948. jún. 9.

Vajda Imre: A moszkvai magyar kiállítás elé. = Magyar—szovjet Közgazdasági Szemle 1949. 4. sz. 373—376. old.

„A magyar—szovjet gazdasági szerződés biztos alapot nyújt a három- és ötéves tervek végrehajtásához." Karczag Imre iparügyi magyar államtitkár felszólalása az ENSZ európai gazdasági bizottságában. = Szabad Nép, 1949. máj. 22. 6. old.

Földi Tamás—Ránki György: A szovjetunió gazdasági segítsége az újjáépülő Magyarországnak (1945—1948.) = Tanulmányok a magyar népi demokrácia történetéből. Bp. 1955. 173—398. old.

Egyezmény az SZSZKSZ által az MNK részére nyújtandó segítségről az atomfizikai kutatások fejlesztésére és az atomenergiának a népgazdaság szükségleteire való felhasználása tárgyában — 1955. jún. 13. = Magyar—szovjet kapcsolatok 1948—1970. Bp. 1973. 77—79. old.

Pusztai Ferenc: A Szovjetunió segítségének jelentősége a magyar atomkutatás fejlesztésében = Bp. 1955. soksz., 5 old.

Rév Lajos: A Szovjetunió hétéves terve és Magyarország. = MSZBT kiadványa. Bp. 1959. Egyetemi Nyomda, 18 old.

Új ötéves tervünk és a magyar—szovjet gazdasági kapcsolatok = MSZBT kiadvány. Szikra Lapny., 28 old.

Apró Éva: A magyar—szovjet gazdasági kapcsolatokról = Társadalmi Szemle, 1960. 5. sz. 7—26. old.

Szalai Béla: A magyar—szovjet gazdasági kapcsolatokról = Társadalmi Szemle, 1965. 5. sz. 113—122. old.

Kovács Dóra—Vékony Lajos: Magyar—szovjet gazdasági kapcsolatok = Bp. 1966. Kossuth Könyvkiadó, 107. old.

Az MNK és az SZSZKSZ 1966—1970. évi népgazdasági terveinek egyeztető kétoldalú konzultációjáról felvett jegyzőkönyv. = Magyar—szovjet kapcsolatok 1948—1970. Bp. 1973. 339—340. old.

Apró Antal: A magyar—szovjet gazdasági együttműködésről. = Társadalmi Szemle, 1967. 11. sz. 17—25. old.

A magyar—szovjet kapcsolatok 20 éve. = Népszabadság, 1967. aug. 27.

Bíró József: Negyedszázada együtt. Magyar—szovjet gazdasági kapcsolatokról. = Népszabadság, 1970. febr. 15.

Malatinszky Jenő: A magyar—szovjet gazdasági kapcsolatok jelentősége. = Pártélet, 1974. ápr. 4. sz. 17—21. old.

Vályi Péter: A magyar—szovjet gazdasági kapcsolatokról = Társadalmi Szemle, 1973. 5. sz. 16—23. old.

Hardi Róbert: A magyar—szovjet kereskedelmi és árucsereforgalmi egyezmény = Társadalmi Szemle, 1947. 9—10. sz. 738—740. old.

Rónai Sándor: Kulkereskedelmi politikánk és az új szovjet—magyar árucsereforgalmi megállapodás = Magyar—szovjet Közgazdasági Szemle, 1948. 10. sz. 1—6. old.

Egyezmény az MNK és az SZSZKSZ közötti hosszúlejáratú kölcsönös áruszállításokról — 1952. jan. 23. = Magyar—szovjet kapcsolatok 1948—1970. Bp., 1973. 62—63. old.

Megállapodás az MNK és az SZSZKSZ között lebonyolítandó kölcsönös áruszállításokról — 1958. jan. 13. = Magyar—szovjet kapcsolatok 1948—1970. Bp., 1973. 152—154. old.

Incze Jenő nyilatkozata: Milyen árukat szállít nekünk a Szovjetunió? Mit exportálunk mi? Milyen beruházásokat segít elő a szovjet hitel? = Népszabadság, 1958. febr. 1.

Megállapodás az MNK és az SZSZKSZ között az 1961—1965. évekre vonatkozó kölcsönös áruszállításokról — 1960. máj. 6. = Magyar—szovjet kapcsolatok 1948—1970. Bp., 1973. 229—232. old., vagy: Népszabadság, 1960. máj. 7.

Megállapodás az MNK és SZSZKSZ között az 1966—1970. évi árucsereforgalomról és fizetésekről — 1965. okt. 20. = Magyar—szovjet kapcsolatok 1948—1970. Bp., 1973. 345—347. old.; vagy: Népszabadság, 1965. okt. 21.

Káplár József: A magyar—szovjet kereskedelem szerepe népgazdaságunk fejlődésében = Pártélet, 1967. 11. sz. 26—30. old.

Egyezmény az MNK és az SZSZKSZ között az 1971—1975. évi kölcsönös áruszállítási és fizetési megállapodásról — 1974. dec. 14. = Magyar—szovjet kapcsolatok 1948—1970. Bp., 1973. 555—558. old.

Egyezmény az SZSZKSZ által az MNK részére ipari üzemek építése és rekonstrukciója, valamint a közlekedés fejlesztése céljából nyújtott gazdasági és műszaki segítségről — 1957. dec. 18. = Magyar—szovjet kapcsolatok 1948—1970. Bp., 1973. 149—151. old.

Egyezmény az SZSZKSZ által a Magyar Népköztársaságnak egyes ipari vállalatok építéséhez és bővítéséhez nyújtandó műszaki segítségről — 1958. nov. 5. = Magyar—szovjet kapcsolatok 1948—1970. Bp., 1973. 204—206. old.

Szovjet segítség a magyar iparnak = MSZBT műszaki szakosztálya kiadványa. Bp., 1959. Kossuth Könyvkiadó soksz., 40. old.

Kuti József: A magyar—szovjet műszaki-tudományos együttműködésről = Vas- és Fémipari Dolgozók Szakszervezetének Kulturális Osztálya és az MSZBT Központi Műszaki Szakosztálya közöt kiadványa. Bp., 1960. Vasas Rotaprint, 19. old. (Kulturális élet.)

Egyezmény az MNK és az SZSZKSZ kormánya között, a Záhony—Csap közötti útszakaszon levő Tisza folyó feletti közúti híd közös használatáról és fenntartásáról — 1963. jún. 11. = Magyar—szovjet kapcsolatok 1948—1970. Bp., 1973. 288—290. old.

Egyezmény az SZSZKSZ által történő komplett berendezés-szállításokról és a műszaki közreműködés-nyújtásról, nagypanelos házépítő gyáraknak a Magyar Népköztársaságban történő építéséhez — 1964. nov. 21. = Magyar—szovjet kapcsolatok 1948—1970. Bp., 1973. 316—318. old.

Egyezmény az MNK Forradalmi Munkás-Paraszt Kormánya és az SZSZKSZ kormány között kohászati üzemeknek Magyarországon történő létesítéséhez és rekonstrukciójához a Szovjetunió által eszközlendő komplett berendezések szállításáról és műszaki közreműködés nyújtásról — 1966. aug. 15. = Magyar—szovjet kapcsolatok 1948—1970. Bp., 1973. 363—365. old.

Egyezmény az SZSZKSZ által a Magyar Népköztársaságnak nitrogén műtrágyagyár építéséhez nyújtandó műszaki segítségről, továbbá a Magyarország részére szállítandó olajipari berendezésekről — 1958. nov. 5. = Magyar—szovjet kapcsolatok 1948—1970. Bp., 1973. 206—208. old.

Egyezmény az MNK Forradalmi Munkás-Paraszt Kormánya és az SZSZKSZ Kormánya között a vegyipari vállalatok üzemegységeinek és kísérleti berendezéseinek a Szovjetunióban történő építésére vonatkozó együttműködésről — 1958. nov. 5. = Magyar—szovjet kapcsolatok 1948—1970. Bp., 1973. 202—203. old.

Egyezmény az MNK kormánya és az SZSZKSZ kormánya között vegyipari üzemek és egyéb ipari objektumok Magyarország részére történő felépítéséhez nyújtandó műszaki segítségről — 1959. aug. 7. = Magyar—szovjet kapcsolatok 1948—1970. Bp., 1973. 219—220. old.

Egyezmény az MNK Forradalmi Munkás-Paraszt Kormánya és az SZSZKSZ kormánya között vegyipari, nyersolajfeldolgozó és gumiipari üzemeknek Magyarországon történő létesítéséhez a Szovjetunió által eszközlendő komplett berendezés-szállításokról és műszaki közreműködés nyújtásáról — 1965. máj. 29. = Magyar—szovjet kapcsolatok 1948—1970. Bp., 335—337. old.

Egyezmény az SZSZKSZ, az MNK és a Csehszlovák Köztársaság kormányai között a Szovjetunió—Csehszlovák Köztársaság—Magyar Népköztársaság kőolajvezeték építéséről — 1959. dec. 19. = Magyar—szovjet kapcsolatok 1948—1970. Bp., 1973. 222—226. old.

Megállapodás az MNK és az SZSZKSZ kormánya között a „Barátság" fővonalú kőolajvezeték bővítésében és elágazásának a Szovjet Szocialitsa Köztársaságok Szövetsége területén való építésében nyújtandó együttműködésről — 1969. aug. 19. = Magyar—szovjet kapcsolatok 1948—1970. Bp., 1973. 499—502. old.

Apró Antal: Befejeződtek Moszkvában a magyar—szovjet gazdasági és műszaki-tudományos együttműködési tárgyalások (nyilatkozat az ülésszak munkájáról) = Népszabadság, 1969. júl. 5.

Közlemény a magyar—szovjet timföld- és alumíniumegyezményről — 1962. nov. 18. = Magyar—szovjet kapcsolatok 1948—1970. Bp., 1973. 269—271. old.

Az MNK Minisztertanácsának állásfoglalása a magyar—szovjet timföld- és alumíniumegyezményről — 1962. nov. 30. = Magyar—szovjet kapcsolatok 1948—1970. Bp., 273—275. old.

Osztrovszki György—Szekér Gyula: A magyar—szovjet timföld- és alumínium-kooperációról = Társadalmi Szemle, 1963. 3. sz. 18—25. old.

Megállapodás az MNK és az SZSZKSZ között komplett berendezések szállításáról, valamint tímföldgyár építésében való gazdasági és műszaki együttműködésről — 1968. jan. 24. = Magyar—szovjet kapcsolatok 1948—1970. Bp., 1973. 429—431. old.

Dobos György—Osztrovszki György—Timár Vilmos: Tíz éves a magyar—szovjet timföld-alumínium egyezmény = Közgazdasági Szemle, 1972. 12. sz. 1459—1467. old.

Fehér Lajos: Öt hét a legfejlettebb mezőgazdaságban (Naplórészlet a Szovjetunióban járt magyar parasztküldöttség tanulmányútjáról.) = Társadalmi Szemle, 1949. 8—9. sz. 561—570. old.

Mezőgazdasági szakemberek a Szovjetunióban = MSZBT kiadványa. Bp., 1959. Kossuth Könyvkiadó soksz. 60. old.

A magyar—szovjet mezőgazdasági napok alkalmából elhangzott előadások és hozzászólások — 1959. február hó. = MSZBT mezőgazdasági szakosztálya kiadványa. Bp., 1959. Szikra Lapkiadó, 112. old.

Egyezmény az MNK-ból a Szovjetunióba történő gyümölcs, zöldség és gyümölcskonzervek szállításáról 1966—1970. években — 1964. dec. 4. = Magyar—szovjet kapcsolatok 1948—1970. Bp., 1973. 319—320. old.

Dimény Imre, mezőgazdasági és élelmezésügyi miniszter nyilatkozata a „Szelszkaja Zsizny"-nek, a Moszkvában megnyílt magyar mezőgazdasági kiállítás alkalmából — 1969. aug. 30. = Magyar—szovjet kapcsolatok 1948—1970. Bp., 1973. 502—504. old.

III.
Magyar—szovjet kulturális és tudományos kapcsolatok

Illés Béla: A szovjet kultúra hónapja = Társadalmi Szemle, 1949. 2. sz. 138—139. old.

A szovjet film szocialista építésünk segítője = MSZT Kiadó, Bp., 1952. 31. old. (MSZT aktívaképző tanf. 9. 1952/1953.)

A Szovjetunió kulturális kapcsolatai = MSZT kiadvány, Bp., 1955. Egyetemi Nyomda, 19. old.

A szovjet könyv hazánkban = MSZT kiadvány, Bp., 1955. Szikra Lapny.

Kornis Pál: Szovjet irodalom Magyarországon és magyar irodalom a Szovjetunióban a könyvkiadás tükrében = Bp., 1968. soksz. 21. old. (Kulturális Kapcsolatok Intézete. — Szovjet—magyar kulturális kapcsolatok.)

A Magyar Tudományos Akadémia és a Szovjetunió Tudományos Akadémiája közötti együttműködési egyezmény — 1958. jan. 18. = Magyar—szovjet kapcsolatok 1948—1970. Bp., 1973. 156—158. old.

Egyezmény a Magyar Népköztársaság és a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége kormánya között az egyetemi hallgatók és aspiránsok a másik fél polgári főiskoláin és tudományos kutató intézeteiben való kölcsönös oktatásának feltételeiről — 1960. nov. 4. = Magyar—szovjet kapcsolatok 1948—1970. Bp., 1973. 232—235. old.

Jegyzőkönyv a Magyar—Szovjet Kormányközi Kulturális Együttműködési Bizottság megalakításáról — 1967. máj. 29. = Magyar—szovjet kapcsolatok 1948—1970. Bp., 1973. 386—387. old.

Ilku Pál művelődésügyi miniszter nyilatkozata az Izvesztyija tudósítójának a magyar—szovjet kulturális kapcsolatokról 1970-ig. Bp., 1973. 387—388. old.

Kulturális és tudományos együttműködési egyezmény az MNK ás SZSZKSZ között. — 1968. nov. 16. = Magyar—szovjet kapcsolatok 1948—1970. 1973. 454—462. old.

Aláírták a magyar—szovjet kulturális együttműködési jegyzőkönyvet = Népszabadság, 1969. máj. 16.

A magyar—szovjet kulturális együttműködésről. Interjú Ilku Pállal = Fáklya, 1970. 7. sz.

Kelemen Gyula: Kulturális kapcsolataink negyedszázados mérlege = Pártélet, 1970. 4. sz. 38—39. old.

Szűrös Mátyás: Magyarország és a Szovjetunió. Ideológiai és kulturális-tudományos együttműködésünk tényei és adatai = Nemzetközi Szemle, 1972. 4. sz. 3—13. old.

A Szovjet Kultúra és Tudomány Háza avatóünnepsége = Népszabadság, 1973. nov. 10. 3. old.

V. A. Kirillin: Legyen ez a ház a két ország tudósai, művészei, szakemberei alkotó találkozóinak színhelye = Népszava, 1973 nov. 10.

Ajtai Miklós: Gazdag és termékeny kapcsolatunk a szovjet tudománnyal és kultúrával = Magyar Nemzet, 1973. nov. 10.

Megnyílt a Szovjet Kultúra és Tudomány Háza = Pártélet, 1973. 12. sz. 52. old.

Varga Sándor: Egyetlen év tükrében. Adatok a magyar kultúra termékeinek terjesztéséről a Szovjetunióban 1973-ban = Népszabadság, 1974. febr. 20. 7. old.

Varga Elemér: Előnyös együttműködés a kutatómunkában = Pártélet, 1970. 4. sz. 37—38. old.

Köpeczi Béla: Magyar—szovjet tudományos kapcsolatok = Magyar Nemzet, 1972. nov. 6. 8. old.

Jávor Ervin: Műszaki-tudományos együttműködés. Barátunk, szövetségesünk a szocialista Szovjetunió = Népszabadság, 1972. nov. 26. melléklet.

Egyezmény az MNK és az SZSZKSZ kormánya között az egészségügy és az orvostudomány terén való együttműködésről — 1959. ápr. 17. = Magyar—szovjet kapcsolatok 1948—1970. Bp., 1973. 213—216. old.

Magyar—szovjet egészségügyi és tudományos együttműködési munkaterv = Magyar Nemzet, 1974. ápr. 11. 3. old.

Két évre szóló magyar—szovjet egészségügyi és tudományos együttműködési munkaterv — Népszabadság, 1974. ápr. 11. 6. old.

A rák, a szív- és érbetegségek gyógyítása. Dr Schultheisz Emil egészségügyi miniszter nyilatkozata a szovjet—magyar egészségügyi együttműködésről = Népszava, 1974. ápr. 11. 3. old.

TARTALOMJEGYZÉK

Előszó 3

A művelődési otthonok, klubok jubileumi programjáról 5

Az ünnepségek előkészítése, rendezése 15

Harminc év krónikája 19

Szabadságunk 30 éve 93

Négy irodalmi műsor, „Hazulról—hazáig" 103

... „Emléküket — az idők" 113

Epizód 125

Óda 135

Csillag a homlokukon 147

Vetélkedők 167

Ünnepi előadássorozatok 173

Kiállítások 183

Helytörténeti-honismereti munka 187

A könyvkiadás tervei 191

Filmajánlat 203

Általános bibliográfia 219

Magyar—szovjet kapcsolatok bibliográfiája 235